## Familiaris exortatio ad diui Johannis versoris methaphisicam amplectandam

Quoniā vita breuis ac incerta qua fruimur. lenitiq; ebetes negligentie
corpor multimoda diuersor occupatio. nos pauca scire permittunt. Et que
plerumq; sunt scita. Iugiter excutit et euellit fraudatrix obliuio immemore mun
ca. Idcirco necessarium fuit. vt prouidentia diuina ad remedium infirmitatis hu
mane litterarum vsum mortalibus exhiberet vt per illum que gesta sunt et geru
tur conseruarentur in euum. Nisi enim ipsa diuina natura produxisset philosol
phos antiquos quorum beneficio plurima instituata sunt posteris quibus gau
demus et miramur inuenta. pressent artes euanuissent iura et totius philoso
phie ac religionis et fidei corruissent officia. Unde et merito colendi sunt. a qui
bus tanta boni initia fluxerunt. Cuncq; ergo si bene natus esse cupit plurimis
excausis bonarum artium disciplinis opera adhibere necesse est. Primum q ipse sci
entiarum virtutes hominum ingenijs maxime conueniunt. hoc primum sequitur il
lud q oportunissime sunt in omnibus hominum rebus siue secundis siue aduersis.
Deinde nihil est ab ipso deo accepta anima hominibus datum ipsis. scientiaris
virtutibus prestantius. neq; hoc tacebo nisi ipse bonarum artium doctrine apud
humanum genus colerentur. homines profecto eorum vitam tamq; aialia bruta
agere viderentur. Et qui ipsis adherent eorum vitam florentiorem degere possunt
Postremo q ipse scientiarum virtutes homini viuo nunq; eripiuntur. mortuo v
ro sempiternam laudis estimationem comparant. Quisquis igitur a ceter
animantibus que natura ventri obedientia finxit seiungi cupit. Hoc preclar
admirandum volumen diui Johannis versoris intueri contemplarique curet. Est
enim opus profecto dignum et admiratione et laude nostra in quo non solum re
rum humanarum. sed etiam diuinarum ratio mihi videtur esse reposita. Nam et al
tissimarum rerum causas aperit. Et vt paucis plura comprehendam claudit sub pre
tore celum. quid enim sapientius de altissimis rebus dici aut excogitari potest
q ea q a diuo preceptore nostro Johanne versoris tum ab his qui deinceps
illum secuti sunt et sepe disputata. et non nunq; prudentissime ab eis conscripta fu
erunt. Tanta enim et tam ingentia hoc in volumine quod manibus tractas. co
prehensa sunt. ut non modo ad legendum inuitare debeant. sed etiam valde inci
tare: Uale lector viue felix.

Ut tibi meliora sint fata. lector superos. Rogo tu nisi negotium habeas
sistito et paucula hec legens diuo Johanni versoris manerem verso extre
mum munus concedito.

### Epithaphium Johannis versoris

Parisee iacet hic vrbis studijq; Johannes.
Versoris. decus eximium doctissimus omnium.
Dogmate qui vita celebs et cultor honesti.
Multorum ingenia erudijt iuuenumq; senumq;.
Uiuet at ille suis scriptis celebrata vbiq;.
Et fama et meritis dum sol lustrabit olimpum
Ergo sui memores equos obnixe rogate.
Corde pio superos. eterna pace quiescat.
Amen

Metha phisica versoris

**C**irca primū librū methaphisice q̄rit̄ primo. vtrū ista scia q̄ metha. dr̄ sic ab alijs ptib⁹ phie distincta. Arguit̄ ꝙ nō. qꝛ hec scia ꝛ phia nālis sunt vni⁹ generis. subiecti ergo nō distiguunt̄ añs patet nam phia nālis cōsiderat substātiā mālē ꝛ corporeā. Et hec scia cōsiderat substātiā inmālē ꝛ incorporeā modo corporeū ꝛ incorporeū sub eodē genere cōtinent̄ qd̄ est substātia igitur ꝛc. Scd̄o phia naturalis cōsiderat de mā⁹ ꝛ de materiā habētib⁹ ꝛ de eiusdem cōsiderat ista scia ergo nō distinguitur. et si dicat̄ ꝙ hec scia plura cōsiderat. qꝛ considerat de substātijs sepatis. Cōtra arguitur qꝛ in octauo phisic. pbat̄ ꝙ est vnus prim⁹ motor inmobil' per se ꝛ p accidēs nullā penit⁹ hn̄s magnitudinē igitur. Tertio sic dyalectic⁹ ꝛ metha. circa oia laborāt. ergo sequitur ꝙ hec scia nō est ab ipsis distincta. Oppositū arguit̄ p aristotilē sexto hui⁹ dicentē ꝙ tres sunt ptes phie realis cōtemplatie. s. phisic. metha. ꝛ mathematic⁹.

**P**ro responsione sciendū est primo. ꝙ sic docet phūs in pollicicis q̄n aliqua plura ordinātur ad vnū oportet vnū eoꝝ esse regulās ꝛ alia regulata. sicut patꝫ in vnione aie ꝛ corporis. nā aīa naturalis impat ꝛ corp⁹ obedit. Similiter etiā iter vires aie irascibilis ꝛ cōcupiscibilis naturali ordie p rōem regūtur. Sꝫ oēs scie ꝛ artes ordinātur ad vnū finē. s. ad pfectionē hūanā q̄ est btitudo quare necesse est ꝙ vna sciaꝝ sit aliaꝝ regulatrix q̄ recte sapia dicit̄. nā sapiētis est alios ordinare.

**S**ed advidendum que sit ista scientia. est secundo sciendū ꝙ aliq̄s homo ydoneus est ad regendum per hoc ꝙ est multum intellectualis ideo dicitur in pollicicis ꝙ homines intellectu vigentes naturaliter sunt aliorum rectores ꝛ domini. Sed robusti corpore intellectu deficientes sunt naturaliter alioꝝ serui. ergo similiter illa scientia est aliarū regulatrix que est maxime intellectualis illa autē est maxime intellectualis. que circa maxime intelligibilia versatur.

**U**bi tertio sciendum est ꝙ maxime intelligibilia extribus accipi possunt. Primo exordine intelligendi. nā illa exquib⁹ intelligens certitudinem accipit. videnf̄ esse magis intelligibilia. Sꝫ sciētie certitudo acquirit̄ ex causis. ideo cause videntur maxime intelligibiles. Secundo ex compatione intellectus ad sensum. Nā cū sensus sit cognitio particularium ꝛ intellectus vliuꝫ. Sequitur ꝙ illa scientia maxime intellectualis est. que circa principia maxie vlia versatur quasi modi sunt ens ꝛ illa q̄ ipsum sequuntur inquantū huiusmodi vt vnuꝫ ꝛ multa. potentia ꝛ actus. Ista enim non debent oino indeterminata manere. cū sine his cōpleta cognitio de his que sunt ppria alicui generi vel speciei haberi non possit Nec iterū in aliqua vna scientia particulari tractari debēt. quia cū his vnū qd̄ ꝙ genus entium ad sui cognitionem indigeat pari ratione inq̄libet scientia particulari tractarent̄. restat ergo. ꝙ in vna sciētia cōmuni ista tractent̄. que est maxime intellectualis ꝛ aliaꝝ regulatrix. Tertio ex ipa cognitione intellectus. nā cū vna queq̄ res ex ipso intelligibilitatē habeat. quod est immunis amateria ꝛ seperata. oportet illa esse maxime intelligibilia que a materia seperata sunt maxime. quia oportet intelligibilia ad intellectū esse pporcionata ꝛ vnius generis. Cum intellectus ꝛ intelligibile in actu sint vnū Illa vero sunt maxime a materia seperata. que nedum abstrahunt a materia signata sicut forme naturales in vli accepte de quib⁹ tractat sciētia naturalis. Sꝫ oino a materia sensibili ꝛ non solum secundū rationem sicut mathematica sed etiā secundū esse ꝛ secūdum rationē. ꝛ a materia intelligibili. sicut deus ꝛ intelligentie que prorsus a materia secundū esse ꝛ secundum rationē abstrahunt̄. vnde scia que de istis rebus cōsiderat maxime vr̄ esse intellectualis ꝛ aliaꝝ regulatrix.

**Sciendũ quarto· ꝙ dicta tri**plex cõsideratio eidem scie conuenit scilicet. metha. cõsiderat enim de substãtijs seperatis de marie vlib⁹ ꝛ de primis causis essendi. modo eiusdẽ scie est cõsiderare causas ꝓprias ꝛ principia propria alicui⁹ generis ꝛ ipm genus sicut phisica cõsiderat ens mobile. ꝛ pricipia eius. q̄re ad eandẽ sciaꝫ pertinet cõsiderare substantias sepatas ꝛ ens cõe. ꝛ ea que sibi insunt inquãtuꝫ huius. Cui⁹ p̄dicte substantie sepate sunt causẽ cões ꝛ vlës. Verum pm̄ ꝙ pius hec scientia tria p̄dicta cõsideret. nõ tñ considerat quolibet hoꝝ vt subiectũ. ſ soluꝫ ipm ens cõe. Illud enĩꝫ est subiectũ in aliqua scia. cuius cause ꝛ passiones querunt̄. nõ aũt cause ipius subiecti sunt subiectũ licꝫ cognito sciẽtie vsqꝫ ad cognitionẽ causaꝫ sicut ad finẽꝫ attingat.

**Quinto sciendũ est· ꝙ licet** subiectum hui⁹ scientie sit ens cõe continensens materiale ꝛ inmateriale ex eo tñ ista scia dicit̄ tota esse de sepatis a materia fm̄ esse ꝛ rationẽ. Sed aliqua separata a mã fm̄ esse ꝛ rõem. dupliciter intelligi potest. Uno modo aliqua dicũtur sic seperari ꝙ nunꝙ in mã esse possint. sicut deus ꝛ intelligentie. Alio mõ ꝙ q̄uis in mã quãtuꝫ ad aliud esse possint tñ sine ipa possunt esse. nec in eoꝝ rõe ponitur mã. cuiusmodi sunt ens cõe ꝛ ea q̄ ipsuꝫ inquantuꝫ huiusmodi consequũtur. Si enim ista a mã fm̄ esse dependerent vel materiã in sua rõe includerent nunꝙ sine mã esse possent.

**Ultimo sciendũ est· ꝙ cuꝫ di**citur ꝙ metha. cõsiderat prima principia simpliciter ꝛ marie vlïa. hoc est intelligendũ tã de pricipijs entiũ vt sunt de⁹ ꝛ intelligẽtie ꝙ de pricipijs demõstrationis siue cõplexis siue incõplexis. Nã pricipia cõplexa demõis prima simpliciter exterminis cõmunis componũtur. q̄ sunt ens ꝛ ea q̄ ipsuꝫ inquãtuꝫ huiusmodi cõsequũtur. Et dicunt̄ marie vlïa ꝛ a mã separat a fm̄ modũꝫ prius declaratuꝫ.

**Quibus notatis ponit̄ con**clusio rñlis ad quesitũ metha. est ab alijs ptib⁹ phie distincta patꝫ. nã ptes phie distinguuntur fm̄ diuersum modũ diffiniẽdi. cũ scia sit effect⁹ demõstrationis. cuius mediũ est diffinitiõ. Sꝫ metha. habꝫ modũ diffiniẽdi ab alijs ptib⁹ phie. Naꝫ diffinit sine mã sensibili ꝛ intelligibili. philosophia aũt nalis diffinit p mãteriã sensibilem. mathema. vero sine mã sensibili. ſ per maꝫ intelligibilẽ diffinit. Scðo patet cõclusio. nã res ptinent ad diuersas scias fm̄ ꝙ diuersimode a mã separantur. Sed ea de quibus metha. ꝓrsus a mã separantur tã fm̄ esse ꝙ fm̄ rationẽ. ea aũt de quib⁹ est mathematica separant̄ a mã sensibili fm̄ rõem nõ fm̄ esse. ſ ea de quibus est phia nalis cõiuncta sunt mãterie sensibili. tã fm̄ esse ꝙ fm̄ rõem. ergo methaphisica est ab alijs partib⁹ phia dicta.

Sꝫ q̄reret aliq̄s ꝙ parteꝫ nñi intellectus ꝑficiat hec scia. vr̄ ꝙ nullã q̄ intellectus nr̄ est corpori cõiunct⁹. hec aũt scia est de marie sepatis. Arguit̄ ꝙ pficit nr̄m intellectũ fm̄ ei⁹ supprema portionẽ que dicitur intellect⁹ speculatiu⁹ fm̄ quẽ trãscendit naturã corporeã. ꝛ aliqualiter attingit intellect⁹ superiores. ꝛ hoc est ꝙ decimo ethicoꝝ dr̄. ꝙ felicitas cõtemplatiua est pfectio hoĩs nõ fm̄ ꝙ homo est. ſ fm̄ ꝙ in eo est aliud diuinum.

**Ad rationes ante oppositũꝫ**

Ad primã dr̄ ꝙ corporeũ ꝛ incorporeuꝫ sunt eiusdẽ generis p̄dicamẽtalis. ſ nõ sunt eiusdeꝫ generis scibilis. nisi caperet̄ substãtia corporea. sub rõe entis absolute. ꝛ nõ sub rõe entis nãlis. Ad scðaꝫ dicitur ꝙ phus nãlis cõsiderat mãm non sub rõe materie absolute ſ inquantuꝫ est subiectũ mot⁹ ꝛ trãsmutationis nãlis. sed methaꝑsica eam cõsiderat sub rõe entis absolute. ideo diuersimode eã cõsiderãt. Ad tertiã dr̄ ꝙ duplex est ens. scꝫ ens nature siue reale ꝛ ens rõis. metha. cõsiderat oẽ ens nature sub rõe entis absolute. Logicus võ cõsiderat omẽ ens rõis ꝛ q̄ nõ est aliud ens nature in quo nr̄a rõ nõ possit aliquẽ intentionẽ inuenire ideo tm̄ se extẽdit ens rõis quãtuꝫ ens reale ꝛ adhuc ãplius. ꝛ sic metha. laborat circa oĩa entia nature. logic⁹ vero circa omnia entia rationis. et hec de questione.

¶ **Queritur secundo. vtrũ ens** sit subiectũ huius sciẽ. Arguit[ur] φ nõ q̃a subiectũ debet habere passiones ab eo diuersas cũ nihil idem demõstret[ur] de seipso. ẞ habente nihil est diuersũ. q[uia] tũc esset nõ ens nõ q̃ẽs ẽẞ subiectũ. Scd̃o sic subiectũ cuiuslibet sciẽ debet habere pricipia ꝑ q̃ sue passiones de seipso demõstretur. ẞ entis nõ sunt principia q[uia] tũc aliud esset prius ente. Tertio sic subiectũ alicui[us] sciẽtie debet esse vniuocũ. ẞ ens nõ est vniuocũ ergo. Quarto sic ista sciã est de maxime sepatis ꝛ dicit[ur] nobilissima sciẽtiaꝝ. diuĩa atq[ue] vlissima. ergo oportet subiectuz ei[us] habere istas cõditiones. iste autem cõditiones soli deo cõueniũt ergo deus est hic subiectũ. ad oppositũ. Arguitur ꝑ phm dicẽtem in quarto φ sciẽtia hec speculatur ens inquãtum ens ꝛ ea q̃ sibi insunt.

¶ **Pro respõsione sciendum ẽ** φ auerroys propter vltimã rationẽ ante oppositũ posuit φ deus est subiectum hui[us] sciẽ. Alij dicũt φ causa ẞm intentionez cause est subiectũ. alij vero dĩit. φ q̃ddi/ditas rei materialis. ẞ cõtra istas ponuntur aliquot conclusiones.

¶ **Prima cõclusio. deus non** est subiectuz hui[us] sciẽ. patet q[uia] de subiecto sciẽ debet p̃supponi q[uia] est. ꝛ debent inquiri passiones. ẞ in ista sciã deuz esse est q̃situm. ergo deus nõ est subiectuz. Minorem probat auicẽna q[uia] deũ esse vel est de perse notũ vel desperatũ cogniti. vel in alia sciẽtia quesituz. ẞ nullus diceret primũ nec ẞm. q[uia] tunc nõ esset subiectuz. restat ergo tertiũ. ẞ in alia sciã q̃ri nõ potest φ in ista. ergo in ista sciã deuz esse est quesitũ. Sz replicat auerroys q[uia] in octauo phisicoꝝ quesitũ est. ꝛ ostẽsum est deuz eẽ. Respõdet auicẽna φ hoc est inerpetaliter ad pleniorẽ noticiã mot[us] habendaz. ꝛ vt disponat[ur] magis homo ad credendũ esse vnũ principiuz primuz. vt aug[etur] desideriũ addiscẽdi ꝛ perueniẽdi ad sciam in qua possit certi[us] cognosci. q̃ quidẽ sciã est metha.

**Secunda cõclusio. cã secundũ** intentionẽ cause accepta. nõ est subiectũ in hac sciã. probat auicẽna. q[uia] multa inquiruntur in hac sciã q̃ nõ habent attributionẽ ad causaz ẞm φ huiusmodi. Inquirit enĩz hec sciã naturã substantie ꝛ quãtitatis ꝛ alioꝝ p̃dicamẽtoꝝ potẽtie ꝛ actus vni[us] ꝛ multoꝝ ꝛ sic de alijs q̃ proprie nõ sunt accidẽtia cause inquantum huiusmodi.

¶ **Tertia conclusio. quidditas** rei materialis. nõ est subiectũ hui[us] sciẽtie patet q[uia] hec sciã est de maxime sepatis. taz ẞm esse φ̃ ẞm rõem. q̃dditas aũt rei materialis nõ est sic sepata. itẽ nõ oĩa considerata hñt attributionẽ ad q̃dditatez rei materialis.

¶ **Ultima cõclusio. ens inquã**tum ens est subiectũ hui[us] sciẽ. patz quia sibi cõueniũt cõditiones subiecti respectu hui[us] sciẽ. Itẽ cognitio entis inquãtuz ens necessario requirit[ur] ad pfectã cognitionẽ subiecti cui[us]libet sciẽ particularis. ergo oportz aliquã sciã considerare de ente inquãtuz est ens. Nulla aũt particularis sciã desiderat ens inquãtuz ens. ergo cõsideratõ ei[us] ꝑtinet ad sciaz vlẽm cuiusmodi est sciã pñs . Nõ est tñ intelligendũ φ ista sciã solũ cõsideret cõem rõem entis. q[uia] tũc esset cognitio impfecta ẞ cognoscit in spẽali de singulis entibus rationez q̃dditatiuaz cuiusibz ꝛ cõsiderat oĩa entia in spẽali. Sz quereretz aliquis. vtrũ ens q̃d est hic subiectũ sit cõe deo creaturis enti reali ꝛ enti rõis. Respõdet[ur] φ non q[uia] vt habet[ur] in q̃rto. inq̃rende sunt cause passiones entis q̃d est hic subiectuz. sed eius cõe deo. ꝛ creaturis nõ habz causas ꝑ quas tales passiones demõstrent[ur]. Similr̃ ista sciã est realis. ẞ ens cõe enti reali ꝛ enti rõis nõ est totaliter reale. ideo ẽs sic acceptũ nõ est hic subiectũ. ꝛ ita relinquit[ur] φ ẽs reale creatũ φ diuidit[ur] vt decẽ p̃dicamẽta ẽ subiectũ hui[us] sciẽ. ꝛ tale ẽs habz pricipia intrĩsica. q[uia] cõponit[ur] ex actu ꝛ potẽtia. habz tñ de[us] actu vnitatẽ ad tale ens vt causa ei[us]. nã ipse de[us] est causa entis. effĩciẽs formalis ꝛ finalis ꝛ exẽplaris.

¶ **Secũdo dubitatur. vtrũ hec** sciã sit vna. respõdet[ur] φ sic. ꝛ ibi ẽ triplex vnitas. p̃ut vnitas ei[us] ex trib[us] attẽdi põt

Si enim attendat vnitas ex pte vnitatis quia vnit partes entes in ente. ibi est vnitas analogie. si vero attēdatur ex pte. primi totius analogie qd est substantia. tunc ista scientia est maxie vna. si vero attēdatur vnitas ex pte immediationis substandi subiecti suis passionib⁹. tūc in hac scia est maior vnitas q̄ in quacūq; particulari scientia. quia inter ens ⁊ passiones ei⁹ est vnitas realis. ⁊ diuersitas rationis tantū

**Dubitatur vltimo de nominibus hui⁹ scie.** respōdetur ꝙ quadrupliciter noīatur. Primo dicit scia diuina siue theologia. quia est de deo ⁊ de substatiis sepatis. Scdo dicit metha. quia cōsiderat ens in quantū ens. ⁊ ea q sibi insunt que trascendunt nalia. Tertia dicit phia prima. quia primas causas rerū cōsiderat. Quarto dicit sapientia. quia sibi cōpetunt sex conditiones sapientis vt postea videbitur. Ex dictis patet qd est subiectum in hac scia. ⁊ quā vnitate habet hec scientia. ⁊ quot modis nominetur.

**Ad rationes ante oppositū** ad primā dicitur. ꝙ ab ēte aliud est diuersum sm rōem. ⁊ habet aliqua q̄ licet nō sint vere passioēs. sunt tn̄ q̄si passiones ⁊ hoc sufficit ad diuersitatez subiecti. ⁊ passionū scientie vlis. Dicit vltra ꝙ licz hec sciētia sit de ente in cōi vt de subiecto adequato. est tn̄ principaliter de primo analogo entis. ad qd cetera hn̄t attributionez. qd est substātia mō a substātia aliud est diuersū re ⁊ ratione. Ad scdam dicitur. ꝙ entis qd est hic subiectū principale analoguz aliq sunt principia. Si vero ens cōe deo ⁊ creaturis poneret subiectū nō haberet pse principia q̄uis tn̄ adhuc sibi nō repugnaret. Ad tertiā dicit. ꝙ ens habet vnitatez analogie q̄ sufficit subiecto scie vlis. Ad vltimā dicit ꝙ hec scientia dicit d̄ maxie sepatis nō solū q̄a sit d̄ illis q̄ nunq̄ fuerūt in materia. sed etiā de illis que possunt esse sine materia. vt sūt ens. ⁊ alia trāscendētia. vnd vt supra patet hec scia est de ente inquātū ens vt d̄ subiecto de deo aūt ⁊ de substātiis seperatis vt de fine. d̄ decē pdicamētis vt ptibus entis. ⁊ d̄ ceteris trāscēdentib⁹. vt de passionib⁹ sui subiecti. Dicitur vltra ꝙ nō oportz subiectū esse nobilissimū inter cōsiderata in aliq scia. sed sufficit ꝙ tale nobilissimū habeat attributionez ad ipsuz Et posset istud cōcordari p distinctionez d̄ subiecto. ens enīz in quātū ens e adequatū subiectū istius scie. substātia autez est subiectū principalitatis. sed de⁹ est finis vltimus. Dicit vltra ꝙ ens est vlissimuz in predicādo de⁹ aūt in causando substantia aūt in reducendo. ⁊ sic ens creatuz est effectus ipi deo pportionatus. sequitur textus omnes homines.

**Queritur tertio. vtrum omnes hoīes natura scire desiderēt.** Arguitur ꝙ nō. quia desideriū hoīs cū sit intellectuale. nō fertur in incognitū. sed scire nō est naturaliter ab hoie cognitū. quia intellect⁹ a pricipio est sicut tabula rasa. ergo scire nō est ab hoīe naturaliter desideratū. Secūdo desiderium nō est nisi ratione carentie. sed scire est bonum innatuz. ergo nō est ab eo desideratuz. minor patet. quia in anima humana ab exordio est lumē intellectuale. intellectus agentis qd est actualitas oīm. intelligibiliuz ⁊ scibilitas omniuz scibiliuz. ergo est naturaliter cōiunctum intellectui possibili igitur. Tertio ꝙ a toto specie desiderat tanq̄ finis a maiori parte debet adipisci. sed plures sunt ignorantes hoīes ꝙ scientes. ergo ⁊ cetera. Quarto multi sunt naturaliter inclinati ad ignorantiā plusquam ad scientiam. quia aliqui sunt naturaliter inclinati ad opera bellica. Alia ad delectabilia quoz prosecutio cōtrariatur acquisitioni scientie. ideo antiquit⁹ rome astrologi deputabantur ad iudicandū de inclinatione iuuenum vt quilibet disponeretur secūdū naturalem eius inclinationem. quod nō oporteret si oēs essent naturaliter inclinati ad scientiaz. Ad oppositum est philosoph. in principio. huius libri.

**Pro responsione sciendum** est primo. ꝙ desiderium siue appetitus est inclinatio vel ten dentia rei in suum finem vel bonum consequens formam

illius rei. ideo si forma sit pure naturalis desideriu3 est naturale. vt inclinatio grauis ad esse deorsum. Et si forma sit eleuata supra naturã materie est tñ affixa tantum organo vt est anima sensitiua appetitus dicitur sensitiu⁹. Et si talis forma sit rationalis appetit⁹ erit rationalis. Ex quo patet ꝙ desideriu3 bois ad scire dici potest naturale. quia sibi inest per naturã. potest etiã dici intellectiuu3 qr natura bois intellectualis est. desideriũ tamẽ potest dici dupliciter intellectuale. vno modo qr cõsequit formã intellectualem. ꝛ sic desideriũ bois ad scire etiã ante cognitionez ipius desiderati diceref intellectuale. Alio mõ qr sequit cognitionez intellectualez ipius desiderati ꝛ sic desideriu3 bois ad scire. qñ iã cognoscit scire ꝙ tu3 ad qz est dicit intellectuale ꝛ hoc mõ ppzie dicit desideriũ intellectuale. quãdo distinguit cõtra naturale. Sꝫ sic desideriũ bois ad scire nõ dicit intellectuale in pposito. Ex quo patet ꝙ desideriũ bois ad scire qd pcedit oẽm cognitionez ipi⁹ scire magis ppzie dicit naturale quã3 intellectuale.

**Secundo sciendũ est ꝙ licet** oẽs boĩes natura q̃ sunt boĩes desiderẽt scire tanq̃ pfectionez ꝛ ppziã operationem ꝛ fine huiusmodi nature. nihilominus a cõsecutione illi⁹ finis multi p accidens multipliciter impediuntur. quida3 enim propter cõsecutionez voluptatum. Alii vero propter nimiã pigritiã. ꝛ tales sunt increpãdi. Alii propter malitiã cõplexionis corporis. ꝛ alii ppter defectu3 bonoru3 fortune.

**Tertio sciendũ est ꝙ lic3 om**nes homĩes sm naturã humana3 equaliter scire desiderent ꝛ magis desiderãt sciẽtiam diuina3 que est de primis causis et de primo ente. tñ ppter cõplexionis indiuidualis nõ equaliter desiderãt scire sed aliqui plus desiderãt vnam scientiam. ꝛ alii aliam.

**Sit ergo hec conlusio. oẽs** boĩes sm naturã hũanã naturaliter scire desiderant. pbat pmũs a signo. qr signũ est sensuũ delectio. inquãtu3 cognoscitiui sunt qr nos diligim⁹ sensus nr̃os. etiã3 pter hoc ꝙ ad vtilitatem vite cõferũt ꝙ pbat qr ille sensus maxie ab hoibus diligit. q̃ est maxie cognoscitiu⁹. s. visus qui maxime nos cognoscere facit. ꝛ plures rerũ drãs nobis demonstrat. ergo sequitur ꝙ ipm cognoscere vel scire naturaliter desideram⁹. qr sensus nr̃os desideram⁹ siue diligimus ppter cognitionem etsi ꝙ aliq̃ vtilitatem nobis nõ afferrent. Ex dictis patet ꝙ sensus magis sunt hoibus ꝙ brutis. Dictã cõclusionem pbat thomas trib⁹ ratioib⁹. Prima est oẽ imperfectũ naturaliter appetit suã pfectionẽ vt materia formã. Sꝫ intellectus nr̃ potẽtialis imperfectus est. ꝛ eius pfectio est scire igitur. Scda ratio. vnũquodq3 naturaliter appetit suã propria3 operationez. Sꝫ operatio bois inquatum homo p quam differt ab aliis est scire vel intelligere igit. Tertia ratio vnaqueq3 res desiderat suo principio ꝛ fino suo coniũgi. quia in hoc consistit vltima rei perfectio. ideo motus circularis pfectissimus dicitur. sed principium ꝛ finis hominis est ipse deus. Cui nõ potest cõiungi nisi per cognitionẽ ꝛ amorẽ sequẽtem cognitionez. ergo oẽs boĩes naturaliter scire desiderãt.

**Ubi est aduertẽdum. quod** in ista cõclusione quattuor designãtur q̃ in omni actione cõcurrũt. s. id qd appetit cũ dicitur oẽs boĩes. ꝛ quomõ appetit cum dicit naturaliter. ꝛ ipe appetit⁹. cu3 dicit desiderãt. ꝛ termin⁹ ei⁹ cũ dicit scire. Et hãc ppositionẽ magis posuit Aristotil. in pricipio huius sciẽtie ꝙ in aliis ppter plures causas. Primo qr hec sciã est de primis intelligibilib⁹ in quib⁹ fundat oẽ scibile ꝛ intelligibile. ideo ad ipa3 pertinet ostẽdere. primu3 originale pricipiu3 generatiois scie in nobis. qd ẽ naturale sciẽdi desideriũ. Alia causa vt in quodã cõi scientie dignitatẽ ostẽdat per hoc ꝙ ab hoibus tanq̃ finis desideratur. Tertia ẽ vt ostẽdat scientiã. ꝛ maxime istã non esse vanã. qr id in quo maxime tendit desideriũ humanu3. nõ potest esse vanum.

**Sed dubitatur vtrũ sensus** visus sit maxime cognoscitiu⁹. respõdetꝫ ꝙ sic qꝛ inter oẽs sensus visus ẽ spũalior ergo ẽ certior. añs patꝫ ex immutatiõe eius ab obiecto. nã obiecta aliorũ sensuũ. mediũ. ⁊ organũ. quodãmõ materialiter immutãt. vt patet inductiue. Sꝫ visibile mediũ. ⁊ organuꝫ spũaliter immutat. ergo est spũalior ⁊ immaterialior. ergo in cognoscẽdo pfectior. Scdo qꝛ visus plures reꝝ drãs nobis pse demõstrat ꝙ q̄libet alius sensus qꝛ ẽ cognoscitiu⁹ accidẽtiũ in quib⁹ coicant inferiora corpora cũ superiorib⁹. Sed ceteri sensus solũ cognoscunt accidẽtia inferioꝝ corporũ. Itẽ sensibilia coia magis ꝑ visuꝫ ⁊ tactũ cognoscuntꝫ. Cuius ratio ẽ. qꝛ alij tres sensus cognoscẽda sunt eoꝝ q̄ a corpore sensibili quodãmõ effluunt. ⁊ nõ manẽt in ipo. Sꝫ visus ⁊ tact⁹ cognoscũt ea q̄ i ipso manẽt. ideo iudiciũ eoꝝ qꝛ extenditur ad res ipas. certi⁹ ẽ iudicio alioꝝ quod extenditꝫ ad ea q̄ a corporib⁹ pcedũt. ideo magnitudo ⁊ figura ⁊c. qb⁹ res sensibilis in se ipa disponitꝫ magis ꝑcipiuntꝫ visu ⁊ tactu ꝙ alijs sensib⁹. Et adhuc magis per visũ. qꝛ quãtitas ⁊ ea q̄ ad ipaꝫ sequẽtꝫ q̄ videtur sensibilia coia. pximius se habẽt ad obiectũ visus ꝙ tact⁹. ꝙ patꝫ ex hoc ꝙ obiectũ visus ẽ corp⁹ hñs quãtitatẽ aliquomõ ꝟ nõ obiectũ tact⁹. Et si dicatꝫ qꝛ dicitꝫ scdo de aia. ꝙ sensuꝫ tactus certiorẽ habem⁹. ⁊ iteꝝ habẽtes bonum tactũ coiter sunt bñ intellect⁹. Dicenduꝫ ꝙ prima auctoritas itelligitꝫ cõpãdo tactũ hois ad tactũ alioꝝ aialiũ. ⁊ nõ ad alios sensus hois. Et ad aliã auctoritatem cõceditꝫ ꝙ bõitas tact⁹ arguit bonitateꝫ sensitiue ptis. qꝛ ẽ fundamẽtũ alioꝝ sensuũ ⁊ ex cõsequẽti bõitatẽ intellect⁹. ꝓ ꝙ̄to sua opatio a sensu depẽdet. Nõ sequitꝫ tamen. ꝙ visus tactus sit magis cognoscitiuus quam visus.

**Ad rationes ante oppositũ**

Ad primã dr̃ ꝙ desideriũ naturale hois ad scire nõ ꝑexigit cognitionẽ itelligibilẽ hois desiderãtis. sed alicui⁹ superioris regẽtis illã naturã ad quã sequitꝫ tãle desideriũ. Ad scdam negeẽ minor ad pbationẽ dr̃ ꝙ lumẽ ẽ intellect⁹ agẽtis nõ dicitꝫ actualitatis itelligibiliũ qꝛ ĩ se actu habeat oẽs formas oĩm itelligibiliũ. ꝟ qꝛ est potẽa actiua potẽs facere actu intelligibilia illa q̄ sunt potẽa intelligibilia q̄re non vnitꝫ itellectui potẽali vt forma ꝟ solũ per formas itelligibiles ꝑ ip̄m actuatas vnitꝫ itellectui potẽali vt potẽa actiua itelligibilis i actu. Ad tertiã dr̃ ꝙ si sint plures ignorãtes ꝙ sciẽtes hoc ẽ ꝓ accidẽs ꝓpter varia impedimenta ⁊ non ꝓueniut hoc ex pte nature hũane absolute cõsiderate. Ad vltimã dr̃ ꝙ licꝫ ꝓpter maliciaꝫ cõplexiõis. aut deprauata cõsuetudie in aliquib⁹ sit iclinatõ ad aliud cõtrariuũ cõsecutiõi sciẽ. tñ adhuc manet naturale desideriũ sue pfectiõis ⁊ etiã desideriũ in pticulari ad diuersas sciãs ad q̄s inclinãtur. ideo antiq̄tus ordinabãtur astrologi vt dictũ ẽ super⁹. Sequitꝫ textus. animalia quedãꝫ igitur.

**Queritur quarto vtrum ex** sensu fiat memoria. ⁊ ex memoria experimentuꝫ et ex experimẽto fiat ars. Arguitꝫ ꝙ non. illo ex quo fit aliud manet in re facta. Sꝫ in memoria pfecta nõ remanꝫ sensus igitꝫ. Scdo si ex sensu fieret memoria sequeretꝫ ꝙ quoꝝ nõ habem⁹ sensum nõ haberemus memoriã qd̃ falsuꝫ est. Tertio si ex memoria fieꝫ experimentuꝫ sequeretꝫ ꝙ cuicumqꝫ esset memoria. inesset experimẽtuꝫ qd̃ falsuꝫ est. vt patet in brutis. Quarto experimẽtuꝫ est fallax vt dicit ypocras. sꝫ ars est certa ⁊ infallibilis. ergo ipa nõ fit ex experimẽto. Quinto sic ars est vliuꝫ q̄ sunt immaterialia. experimẽtuꝫ vero singulariũ q̄ materialia sunt. ꝟ materiale nõ ẽ factiuũ immaterialis igitꝫ. Vltimo multi sunt artifices qui non sunt experti. ergo non semper ars ex experimẽto generatꝫ. Ad oppositũ est philosophus.

**Pro respõsione sciẽduꝫ ẽ** primo ꝙ postq̄ phũs oñdit primũ principiuꝫ generationis sciẽ in nobis ꝙ ẽ naturale sciẽdi desideriũ. cõsequẽter oñdit ordinẽ cognitiõis per oẽs gradus eius vt tãdem oñdat sũmũ gradũ cognitiõis qui dicitꝫ ꝑ sãri certa prima principia ⁊ altissimas cãs. vt etiã oñdat illas debere esse speculatiuꝫ ⁊ nõ praticuꝫ ⁊ hoc

modo venat̄ dignitatē hu⁹ scientie. Et primo ꝓsequit̄ ordinē cognitiois in brutis, ⁊ scd̄o quātū ad homines.

Ubi secundo sciēdū est ꝙ oēs aīalia in hoc cōueniunt ꝙ est habere sensū qꝛ per hoc aīal a nō aīali distinguit̄. ſ; brutoꝝ quedā habēt sensū tantum sine memoria vt imperfecta aīalia. quedā vero cū sensu habent memoriā vt aīalia perfecta mobilia ſm locū. Ratio ē qꝛ animalib⁹ data est cognitio sensitiua ad vite necessitatem. ideo sola indigent memoria que mouent̄ localit̄ ad aliud distās. nisi eni in ipis maneret intentio prius accepta, a qua inceperūt motum. nō possunt suū motū cōtinuare. ſ; non mobilib⁹ ſm locū sufficit ad vitā, acceptio sensibilis pn̄tis. ideo sola ymaginatōne cōfusa habēt quēdā motū in determinatū. vt patet scd̄o de aīa. Et qꝛ prudentia ex memoria p̄teritoꝝ ꝓuidet de futuris. cōsequēs est. ꝙ aīalia que memoriā nō habēt, nō sint prudentia ſ; aīalia que memoriā habent sunt prudētia. nā ſm tulliū tres sunt partes prudentie. sꝫ memoria p̄teritoꝝ. intelligētia pn̄tiū et ꝓuidētia futurorum.

Sciendum est tertio ꝙ aīalium habentiū memoriam ⁊ prudentiam, quedā habent auditū que disciplinabilia sunt ⁊ quedā nō habēt auditū ⁊ sunt ī disciplinabilia sicut apes. Et q̄dā alia in disciplinabilis instructio recipit̄ per auditū. ideo dicit̄ in de sensu ⁊ sensato ꝙ sermo audibilis existens est causa disciplinę. Ex dictis patꝫ ꝙ tres sunt grad⁹ cognitionis in brutis. quedā eni habēt sensū tm̄ ⁊ nō sunt prudētia. alia habent sensū cū memoria ⁊ sunt prudētia. quedā vero cū illis hn̄t auditū. ⁊ talia sunt prudentia ⁊ disciplina.

Est tamen aduertendum ꝙ hic nō capitur prudentia ꝓprie ſ; metaforice vel generaliter ꝓ omni pricipio directiuo operatiōis qḋ in brutis est instinctus naturalis. Et similit̄ disciplina capit̄ generaliter pro acquisitione cognitionis alicui⁹ ab alio que fit per solā cōsuetudinē aliquid sepius audiēdi vel faciendi.

Sed ad videndū in quo excedit humana cognitio, cognitionē brutorum.

Quarto est sciēdum ꝙ bruta ymaginationibus fantasiis ⁊ memoriis viuūt ⁊ parū experimēti participat. Sed hominū genus arte ⁊ ratiōib⁹ viuit. vnde aīalia imperfecta ymaginationib⁹ viuunt. in quib⁹ ymaginatio nihil aliud est quā apprehensio cōuenientis vel nociui. sequēs apprehensionē tact⁹. ex qua apprehensione sequit̄ delectatio vł tristicia ⁊ cōsequēter motus indeterminat⁹ dilatationis aut cōstrictiōis. ad ꝓsecutionē vł fugā ordinat⁹. Sꝫ aīalia perfecta licꝫ ymaginationē habeant. qꝛ tn̄ vnū quodq; ꝓprie regi dicitur ab eo qḋ est principalius ideo nō ymaginationib⁹ ſ; magis memoriis viuere dicūtur. ⁊ nō capit̄ viuere pro esse viuentis. qꝛ sic precedit memoriam. sed pro vitali operatione.

Quinto est sciendū ꝙ experimentū est collatio plurīū singulariū in memoria retentoꝝ. hec aūt collatio est hominū ꝓpria ⁊ pertinet ad rationē particularē que est collatiua intentionū particularium. sicut ratō vlis intentionū vliū ⁊ qꝛ ex multis sensib⁹ in memoria retentis bruta assuefiunt ad aliquid ꝓsequēdum vel fugiendū. ideo dictū est ꝙ parū experimenti participāt. Sꝫ hoīes supra experimentū pertinens ad rationē particularē habent rationē vlēm per quā viuunt sicut per illud qḋ est principalius ī ipis. sicut enim se habet experimentū ad rationē particularē ⁊ cōsuetudo ad memoriam in brutis. ita ars ad rationem vlēm in hoībus. Sicut ergo regimen vite cōuenit brutis per memoriā ⁊ ī aliquibus adiuncta quadā disciplina ex quadā assuefactione in memoriā. ita perfectum hoīs regimen est per rationē arte ꝑfectā. ideo bene dictū est ꝙ hominū genus rationib⁹ ⁊ arte viuit. ⁊ in hoc excedit cognitionē brutoꝝ. Quidā tn̄ homines sola ratione sine arte regunt̄. ſ; illud regimen est imperfectū. Sed ad videndū tres gradus cognitionis humane

Est sciendum vltimo ꝙ in hominib⁹ ex memoria fit experimentū

hoc mod qz ex multis memoriis alicuius
rei accipit homo experimentum de aliquo
per qd experimentum facile potest recte o//
perari. ideo vere simile est arti et scientie
Est enim simile qz in vtroqz ex multis su
mitur vna acceptio alicu⁹ rei. Sed dis
simile est. qz per artem accipitur vlia z p
experimentum singularia tm̄. z iterum ex ex//
perimento generatur ars. nā sicut ex mul
tis sensib⁹ in memoria reseruatis accipit
vna experimentalis cognitio. ita ex mul
tis experimentalib⁹ cognitionib⁹ fit vna
vlis de singularib⁹ acceptio. Exemplum
text⁹ na cum homo cognoscit ꝙ hec me//
dicina cōtulit platoni z socrati tali egritu//
dine laborātibus. hoc ad experimentum
pertinet. Sed cum accipit cōcludens ꝙ
oīs talis medicina omnibus hoībus ta
lis cōplexionis z tali egritudine laboran
tibus cōfert. hoc pertinet ad artem. Ex q̄
bus patet ꝙ vltra gradus cognitionis
repertos in brutis. duo reperiuntur in ho
mine. s. experimentum pertinēs ad ratione
particularem. z ars ptinens ad rationem
vniuersalem.

**Tunc sit prima conclusio ex** sensu fit memoria. patet qz memoria seq
tur fantasiam. s fantasia est mot⁹ a sensu
sm actū facta. ergo memoria sequit sen//
sum. Scdō omne hns formā in actu po//
test eam vniuoce vel equiuoce causare in
susceptiō. s sensus habet in se formā sensi
bilis. ergo potest eam causare in alio sus//
ceptiuo z sic sensus exterior potest eā cau
sare in sensu cōi. z sensus cois in fantasia
z ex speciebus in fantasia causatis potest
extiatiua elicere spēs non sensatas. z eas
causare in memoria.

**Secunda cōclusio. ex memo**ria fit in nobis experimentum. patet qz ho
mo nō posset esse expert⁹ nisi haberet me
moriā. qz aliud simile factū est in multis

**Tertia cōclusio. in brutis ha**bentibus memoriā est experimentum.
quātum ad materiale z nō quātum ad for
male. patet qz species sensibiliū in memo
ria retēte sunt materia experimēti s for//
male eius ē collatio istarū specierū. solius
aūt rationis est colligere multa in vnum

z ea interse comperare.

**Alia cōclusio ars ex experimē**tis generat. patet qz ars est vlis acceptio
sed vle accipi nō potest nisi ex multis sin
gularib⁹ quorū collatio est experimentū
ergo zc. Ideo vt dicit philosp. experien//
tia artem fecit. s in experientia casum.

**Ad rationes. ad primā dici**tur ꝙ si ex dicat habitudinem cause mate//
rialis. id ex quo fit manet in re facta. Sz
hic dicit ordinem z quodāmō habitudi
nem cause efficiētis. p quāto immutatō
sensus exterior est effectiua actualis im//
mutationis sensus interioris. Ad scdām
dicit ꝙ de quibuscūqz habem⁹ memori
am habuim⁹ sensum paus p se vel p acci
dens. Ad tertiā neget cōsequētia. qa
multe memorie. nō sunt nisi materia expe
rimenti. Ad quartā dicit ꝙ experimē
tum factū in paucis z non cognita causa
est fallax. s experimentū factū in multis
z repta causa non est fallax. et ars ex tali
generat. Ad aliā dicit ꝙ sic ex fantasma
te virtute intellectus agētis generat spe//
cies intelligibilis. ita generat ars ex expe
rimento virtute rationis. Ad vltimum
dicit ꝙ aliquis p doctrinā z cognitionē
cause ab alio accepta. potest acquirere ar
tem sine experimento. s p inuentionē pro
priā nō potest acquirere artem nisi per vi
am experimenti. sequit in textu ad agere

**Queritur quinto. vtrum exper**tus nō artifex. certi⁹ operet artifice nō ex
perto. Arguit ꝙ nō qz sequeret ꝙ esset
magis sciens cū scia sit certissima cogni//
tio cōsequēs falsum est ergo zc. Scdō arti
fex habet sciam certiorem ꝙ expert⁹. qz ha//
bet rationem p regula. expert⁹ vero sensum
ergo zc. Ad oppositū est phus in littera.

**Pro responsione primo est** sciēdum ꝙ postꝙ phus ondit generatio
nē artis z experimēti. h cōsequēter cōpe
rat illa duo ad inuicē. z qntum ad actionē
z qntum ad cognitionē. vnde licz quātū
ad cognitionem i hoc differāt qz exprimētū
ē cognitō singulariū. ars vō vlium. experi
mētum in nihil differre vr ab arte quantū
ad agere. z hoc cōsiderādo actionē gte

obiecti actionis quia utrumq3 circa sin//gulare versatur. Uerumptamē si actem//datur agere quantū ad efficatiam ⁊ certitudinez actionis differūt. q2 vt habet text⁹ experti magis proficiūt in operādo illis q̄ habent rōnem absq3 experimento. ⁊ sic fm textū. artifex nō expertus certior est in cognoscēdo experto nō artifice. s3 expertus tn̄. est in operando certior ar//tifice tantum.

**Sit prima cōclusio. expert⁹** nō artifex quātū ad efficatiaz operis certior ē artifice nō experto. pbat philosop. q2 oēs act⁹ ⁊ cōclusiones sunt circa singulare. vlia eni nō agunt nec paciūtur nisi fm accidēs. sicut medic⁹ nō sanat ho//minē nisi per accidens. s3 per se sanat so//cratez aut aliquē sic dictoz. cui esse hoiez accidat. s3 experimētū ē cognitio singulariū. ars vo vlīū. ergo cōclusio vera. vnd dicit text⁹ si aliquis sine experimēto rationez habeat. ⁊ vlē quidez cognoscat. hoc aūt singulare ignoret. multociēs quidez curatione peccabit. ⁊ subiūgit causam. q2 singulare ē magis curabile. q2 pse curabile ē. vlē vero per accidēs.

**Secunda cōclusio artifex nō** expert⁹ q̄ntū ad cognitionē. certior est. ⁊ magis sciēs ⁊ accedēs ad nomē. dignitatez. ⁊ rationē sapie. experto nō artifice. pbat philosophus tripliciter. Primo q2 artifex cognoscit causaz. ⁊ ppter quid. expertus vero solum cognoscit q2 ē. ergo ⁊c. cōsequētia patz. q2 architectores cir//ca vnū quodq3 honoratores sapiētores ⁊ magis scire putam⁹ manu artificibus Et hoc q2 sciunt causas factoz. manu artifices vero nō. Sed operanī admoduz īaiatoz. eo q2 agūt ⁊ nesciūt quid agūt Et sic operanī quēadmoduz ignis, exu//rit. illi ergo qui sciūt causaz sunt magis scientes q2 illi q̄ causaz ignorāt. Secun//da ratio. signum sciētis ē posse docere. Quia vnū q2q3 partiuz dicit in actu. scz in sua arte. quādo alterū potest facere ta//le quale ipm est. quarto metheor. s3 artifi//ces docere possunt. q2 causas cognoscūt ideo dēmōstrare possunt. ⁊ p cōsequens facere scire q2 demōstratō ē silogism⁹ fa//ciēs scire pri̇mo posterioz. Experti vero tātuz docere non possunt q2 causas igno//rant. Tertia ratio nullū sensuuz sapiētez esse dicīs. q2 singulariū cognitiones sen//sibus proprie sunt scz de nullo dnt propter quid. vt tactus nō dicit ppter q̄d aliquid ē calidū. licz apprehēdat q2 ē. ergo experimētū qd ē singulariū cognitio nō est scientia neq3 sapientia. Et sic patet in quo experimentū pertinet arti. ⁊ ars experimēto. verū ē tn̄. q2 aliqui d certificatione opis distingunt. q2 vel potest attendi quātuz ad determinationē. vl' quātū ad directionē operis. Si primū. tūc expert⁹ pertinet artifici q2 singulariū determina//toz est cognoscit⁹. Si scdm artifex qui causam cognoscat pertinet experto.

**Sed dubitatur. vtrū socrati** esse hoiez accidat cū ista sit pse. socrates est homo. respōdet q2 licet hec sit pse so//crates est homo. ista tn̄ ē per accidēs. sanatus ē homo. ideo licet absolute loquēdo homo pse cōueniat socrati. tn̄ in cōpe//ratione ad hoc tertiū qd ē esse sanatū homo sibi accidit. Aliud dubiū qd dicitur architector. Respōdet q2 architector dicitur pricipalis artifex. ⁊ dicit ab archos q2 est princeps ⁊ tecon q2 ē ars. vnde opati//ones artificū tripliciter distinguūtur. Q2 quedā disponunt materiaz tm̄. quedam formaz ponunt in materia disposita. Et q̄daz vsuales sunt que vtūtur re facta. Ars cui⁹ est prima operatio ē infima. ⁊ vocat manufactiua. scda dicit formesac//tiua ⁊ imperat prime. ⁊ respectu ei⁹ archi//thectonica dicit. Tertia dicit vsualis que pcedētibus imperat. ⁊ simpliciter archi//thetonica dicit. Aliud dubiū de veritate istius dicti manu artifices. sicut quedā īaiatoz faciūt. Dicit q2 in hoc ē simile. q2 operātur sine cognitione cause illi⁹ qd faciūt sicut ⁊ īaiata. Est tn̄ dissimile in hoc. q2 īaiata vnū q2q3 suoz opez. faciūt p na//turam. s3 manu artifices p cōsuetudinez q̄ licet vim nature habeat in quātuz ad vnum determinate inclinat. tn̄ a natura differt q2 est circa ea q̄ ad vtrumlibz se habēt. et ad hūanā cognitionē ptinēt. naturalis enim nō assuescunt⁹. vt dicitur scdo

ethico. nec etiam cognitione carentia sa//
ficiunt.

**Dubitatur aliud· vtrum actiões** sint singularium cum tamen velle et intelligere sint circa vle. respondetur quod actus et generationes siue operationes possunt capi dupliciter. Uno modo in vli prout de ipsis traditur sciētia. et tunc bene sunt circa vle. Alio modo possunt capi singulariter, prout tum actu exercentur et tunc distinguuntur. quia quedā sunt spūales actiones in materiā exteriorem nō transeuntes et tales actiones parte obiecti hnt vle licet pro subiecto agente habeant singulare. vt sunt intelligere et velle. sed corporales actiones aut etiā spūales. que per effectum fuerint exterius vt sunt actiones spūales siue intellectuales practice. oēs tales habēt singulare pro obiecto. et sic patet responsio ad questionem et solutio rationū ante oppositum. Sequitur textus. primū quidē igitur cōueniēs est

**Queritur sexto· vtrū scientia** speculatiua sit melior actiua et magis de//beat dici sapiētia. Arguitur quod nō. scia acti//ua est magis ad vitā necessaria. ergo est melior speculatiua. Secūdo melius est di//tari quam philosophari. vt dicitur in tertio thopicorum. sed scie actiue faciūt ditari et spe//culatiue nō. igitur. Tertio pscientiā actiuam efficimur boni. dicitur enim scōo ethicorum quod moralē scientiam querimus nō vt sciamus. sed vt boni efficiamur. ergo actiua est melior. Quarto bonū quanto cōius tāto dignius. sed actiua pluribus pdest. ergo est melior. ad oppositum est phus in litera.

**Pro responsione est primo** sciendum quod scia speculatiua est. que queritur propter scire tantum et cuius subiectum non est operabile a nobis. per aliā potentiā ab intellectu speculatiuo. actiua vero queritur propter opus. in pposito enim idem est acti//uum et practicū. modo praxis grece dicitur opus latine.

**Sciendum est secundo· quod tri**plex distinguitur bonū. s. vtile. delectabile. et honestum. Et quia vtrāque cōparationē re//cipit in suo genere. sm hoc titulus questionis tripliciter intelligi potest. vtrū speculatiua sit melior idest vtilior. vel idest de//lectabilior. vel honorabilior actiua et sm hoc ponūtur tres conclusiones.

**Prima cōclusio est· scientia** actiua vtilior est speculatiua. patz nā actiua immediate ordinatur ad opus. ideo magis cōfert ad vite vtilitatem subleuando indigētias humanas. et bene viuendo moraliter. hāc cōclusionem probant rationes ante oppositum.

**Secunda conclusio· scientia** speculatiua simpliciter delectabilior ē actiua. probatur p aristo. decimo ethicorum dicentem quod sapientia admirabiles ha//bet delectationes firmitate et puritate. nā delectationi speculabilium nulla est tristicia admixta. nec enim cōtingētia sunt et mutabilia obiecta speculatiue scie quemadmodum obiecta practice.

**Tertia cōclusio· sciētia specu**latiua est honorabilior simpliciter. et melior pratica et magis noie sapiētie digna. probatur quia bonū honestū est quod propter se ipm queritur. sed scire speculatiuū est huiusmodi igitur. probatur etiā ratione textus. nā scire vel artes in quibus reperitur illud propter quod hoies magis solēt honorari et re//uererari. sunt honoratores et magis de//bent dici sapientes. sed hoc inuenitur in scientijs speculatiuis et nō in actiuis ergo etc. Maior patet et minor probatur. quia solēt homines aliqui admirari. et pāliis honorari. quia vltra cōes hominū sensus rerum cau//sas sciūt inuenire. et eas ipas abinuicē distinguere. etiā pter hoc. quod aliqua inde nō sequatur vtilitas. sed hoc faciunt speculatiui et nō actiui ergo etc. Assumptū probatur primo a signo. quia repertis artibus ordinatis ad vite vtilitatē. s. mechanicis artibus etiā mechanicis ordinatis ad voluptatē et delectandum. vt sunt artes ioculatorie et adinuentis artibus introductorijs in alias sciētias. vt sunt sermocinales postremo gens sacerdotū studio vaccare dimissa est maxime circa inuentionē sciētiarum mathematicalium que maxie speculatiue sunt quibus sacerdotibus vt cōtemplationi magis libere et quiete vaccarēt per cuncos mi//nistrabatur omne necessarium ad vitā quod institutū primo fuit in egipto. Et hoc est sig

tiuz q̄d apud homines in maxime hono
re habebant scientie speculatiue ꝛ ꝙ scie
actiue ordinant ad subleuãduz ꝛ fulcien//
dum speculatiuis. vnde patet ꝙ sciẽtia
speculatiua honorabilior est actiuis. Ex
pdictis de numero ordine ꝛ distinctiõe
graduuz cognitiõis infert p̄hus cõclusi
onem primo intentã in hoc pꝛemio. scꝫ
ꝙ ista scientia que sapiẽtia noiatur neces
sario hab et cõsiderare causas ꝛ pĩcipia.

Patet cõclusio expredictis.
Exquib⁹ patet ꝙ tãto aliquis sapientior
dicit̃. ꝗto magis ad cognitionem cause
accedit. vnde ꝓpter hoc dicit̃ expertus sa//
pientior hab ente sensuꝫ sine experimento
ꝛ artifex experto. ꝛ inter artifices architec
tor manu artifice. ꝛ iter architectores spe
c[u]latiu⁹ dicit̃ sapiẽtior actiuo. q2 ad cog
nitionẽ cause magis accedit. igit̃ oportꝫ
ꝙ hec scientia que dicit̃ sapientia circa
causas ꝛ principia sit. Ulteri⁹ infert phi
loso. ꝙ hec scientia exquo dicit̃ sapientia
nõ est circa quasdam causas ꝛ quecũꝗ
pĩcipia. ſꝫ circa primas causas simplici//
ter. ꝛ circa prima pĩcipia vt in sequẽtib⁹
videbitur. ꝛ sic patꝫ responsio ad q̄stiõ.

Ad rationes. ad primã dici-
tur. ꝙ bene probat ꝙ scientia pratica in
genere boni vtilis est melior ꝛ ideo ista.
dicit p̄hus ꝙ oẽs actiue scie necciores sũt
ista dignior vo nulla. Ad scḋaꝫ dicit̃ ꝙ
aristo. nõ dicit absolute. ꝙ ditari sit meli
us ꝙ̃ philosophari ſꝫ ponit illã cõditionẽ
indigẽti. ꝛ sic est meli⁹ solũ ſm q̄d. Ad
tertiã dicit̃ ꝙ speculatiua facit hoiẽꝫ bo//
nũ simpliciter sicut ipsa est simpliciter me
lior q2 bonũ honestũ simpliciter meli⁹ ẽ
vtili ꝛ delectabili ꝛ per hoc soluit̃ vltima
ratio. sequitur text⁹. q̃m autem hanc sci//
entiam querimus.

Queritur septimo. vtrũ sapi
ens habeat cõsiderare quidditates om//
niũ reꝝ. etiã in particulari. Arguit̃ ꝙ
sic q2 est vna cõditio sapientis omia cog
noscere. Et etiã alia est hab ere solerciam
certissimã. ſꝫ noticiã reꝝ in vli tm̃ nõ ẽ cer
ta ymmo cõfusa. ergo sapiẽs habet cog
noscere q̄dditates omniũ reꝝ nõ solũ in
vli ymmo in particulari. Scḋo phisic⁹

quidditatẽꝫ rei cõsiderat cõceptã cũ mo
tu ꝛ materia sensibili mathematic⁹ vero
quidditatẽꝫ rei cõsiderat conceptaꝫ cum
quantitate seu materia intelligibili ergo
optet ꝙ methematic⁹ quidditates spea
les reꝝ puras ꝛ simplices, cõsiderẽt aut
ꝙ incognite remaneant. Oppositum ar
guitur q2 omẽs alie scientie speciales su
perfluerent.

Pro respõsione sciendꝫ est
ꝙ postq̄ p̄hus ondit. ꝙ ista scientia que
sapientia dicit̃ circa causas ꝛ principia v
satur. cõsequenter o̅ndit circa q̄les cau//
sas. ꝛ principia intendat. ꝓbando ꝙ est
circa causas maxime vl̃es ꝛ primas. pro
cu[i]⁹ ꝓbatione p̄mittit. sex cõditiones sa
pientis ꝛ scientis. Prima cõditio est sci//
re oia vt cõtingit. i. in vli vt quidã expo//
nunt vel vt possibile est. vt dicũt alii. Se
cũda est scire difficilia. leuia aũt vt sunt
sensibilia facile ẽ cognoscere q2 senti e oiꝫ
cõe est. ꝛ nõ solũ p̄ho. Tertia est ꝙ habe
at certitudinẽ de illis q̄ scit magis quaꝫ
illi q̄ cõiter habent. Quarta est ꝓ osse
reddere causas ꝛ docere. Quinta est ha//
bere scientiã eligibilem g̃ra sui ꝛ propter
scire. ꝛ nõ gratia alterius vtilitatis aut d
lectatiois. Sexta est habere sciam princi
paliorem cui cõueniat ordinare ꝛ nõ or//
dinari suadere ꝛ nõ suaderi. iste sunt ex//
istimationes quas habem⁹ de sapiente.
ꝛ sapientia exquib⁹ colligit̃ talis diffini
tio sapientis. Sapiens est qui scit omnia
etiaꝫ difficilia p certitudinem ꝛ causaꝫ. p
sum scire ꝓpter se querens. ꝛ alios ordi//
nans ꝛ psuadens.

Tunc sit hec cõclusio. iste sex
cõditiones sapientis cõpetũt illi scie que
est circa causas maxĩe vl̃es. ꝓbat p̄hus
primo de prima iã. nã q̄ scit maxĩe vles
scit omnia sibi subiecta aliq̄liter. ſꝫ maxi
me vlibus subiciũtur oia. ergo scia que
est circa causas maxime vl̃es. ꝛ primas
cõpetit scire oia vt cõtingit. De scḋa pro//
bat̃ q2 maxime vlia sunt ad cognoscen//
dũ difficiliã. q2 sunt a sensu remotissima
ergo sciens maxĩe vlia scit difficilima.
De tertia patet q2 scie que sunt ex paucio
ribus certiores sunt ex additione dictis.

sicut arismetrica certior ẽ geometria. Sz
max. me vlia sunt pauca q̃ licet magis
vl'r. potestate plura cõtineat q̃ mĩus vl'a
tñ actu pauciora cõtinet ideo ad cognos
cendu maxime vl'a pauciora actu cõside
randa requiruntur. ergo scientia q̃ est max
ime vlium est certissima. De quarta parte
quia scire est rem per causaz cognoscere.
ergo scientia que est de maxie vlibus cau
sis ꝛ principijs maxime potest docere et
causas reddere. De quinta ꝓbaẽ. si scien
tia sit ꝓpter se eligibil'. sequiẽ q̃ illa sciẽ/
tia que est de maxie scibilib⁹ vt sunt cau/
se vles ꝛ prime q̃ ꝓpter eas alie cognos/
cunẽ. ꝛ nõ ecõtra est maxime ꝓpter se eli/
gibilis. De vltima parte sic illa scientia ha
bet ordinare ꝛ nõ ordinari que cognos
cit cui⁹ causa agẽda sint singula. scilicet
vltimũ finẽ qd est vltimũ omnium in na/
tura. ſ sic est de scia que est circa causas
maxime vl'es ꝛ primas q̃ finis oim cu
ius gratia singula sunt. est prima causaz

## Secunda cõclusio. ista scien

tia que metha. diciẽ est circa causas maxi
me vles ꝛ primas. ꝛ hec est scda cõclu/
sio pricipaliter intẽta in isto ꝓhemio. pa/
tet q̃ illi sciẽtie que est circa causas maxi
me vl'es ꝛ nõ alteri cõueniũt sex existima
tiones quas habem⁹ de sapiente ꝛ sapiẽ
tia. cũ ergo hec scientia sapientia noĩatur
sequitur q̃ cõsiderat maxie causas vl'es

## Sed pro quesito est vlteri⁹

sciendũ q̃ aliqui voluerũt dicere ꝓpter
prima ꝛ tertiã cõditiones sapientis. q̃
ad methaphisicũ ptinet cognitio q̃ddi/
tatuz oim rez. etiã in speciali videlicet q̃
metha. inquãtũ huiusmõi habet cog/
noscere q̃dditatẽ hoĩs inquãtũ homo
ꝛ sic ď alijs speciẽb⁹ spãlissimis. ſ aliter di
cendũ ẽm ꝓcessum aristotil'. in hoc libro

## Sit tertia cõclusio. ad metha

phisicũ pertinet cõsiderare q̃dditates oĩz
rez in vli ꝛ nõ in particulari nisi pro quã
to ordine doctrine metha. est prior alijs
scientijs ꝛ supponit alias scientias esse ac
quisitas. Prima pars ꝓbatur q̃ subiec
tum methaphi. est ens inquãtũ ens qd
sub se ambit ꝛ cõtinet oĩa entia. Sz quel/
libet scientia habet cognoscere suũ sub/
iectum ptes ꝛ ꝓprietates ei⁹. ergo metha
phisicus habet cognoscere q̃dditates om
nium rez ẽm q̃ reducunẽ in eius princi/
pia. ꝛ causas vl'es eius partes ꝛ proprie
tates. Scda pars patet nã aristotil'. pri/
maz cõditionem sapientis modificat po
nẽdo vt cõiungit etiã q̃ cognoscẽs maxi
me vlia nouit aliqualiter oĩa rñ subiecta
Cuz dicitur aliqualiter. daẽ sufficiẽter in/
telligi q̃ ad sapientez sufficit cognitio par
ticularũ quidditatũ ẽm q̃ sunt reduci/
biles i ens inquãtũ ẽs principia ꝛ causas
eius. Item arguiẽ ab effectu q̃ in hoc to
to libro nõ inuenieẽ. q̃ alicui⁹ spẽi specia
lissime formaz specialissimã inquirat aut
doceat aristotil'. nec passiones specificas
eius. ſ bene inquirit in generali de quid
ditate substãtie ex quibus cõstituta sit ꝛ
quomõ etiã accidens inhereat ad qd q̃d
est. ꝛ descendẽdo ad partes substãtie be/
ne docet qualiter in rebus spũalibus. se
habeat qd quid est ad id cui⁹ est. Et simi
liẽ in reb⁹ materialib⁹ q̃d ptineat ad q̃d
ditatez substantie materialis. Et quid ad
quidditatẽ substãtie immater alis. ſ nõ
descendit ad inquirendũ dĩas specificas
specierũ spãlissimaz. ſ hoc inquiriẽ in scien
tijs particularibus.

## Secũdo dubitaẽ. vtrũ maxie

vlia sint ad cognoscendũ difficilima. vi/
detur q̃ nõ per aristo. primo phisi. respõ
det thomas q̃ maxie vlia dĩr dupliciter
Uno modo in causando vt sunt de⁹ ꝛ intel
ligẽtie ꝛ etiã celuz. Et ista q̃uis ẽm se sint
maxie cognoscibilia a nobis. tñ sunt dif
ficilima ad cognoscendũ eo q̃ a sensu sũt
remotissima. Alio modo possunt dici maxi
me vlia in ꝑdicando vt ens ꝛ cetera que
sibi insunt que etiã habent aliq̃ modũ
vl'is in causando formaliter. Et hec vlia
ẽm simplicez intellect⁹ apprehensionem
siue absolute cõsiderata sunt primo nob
nota vt obijciebaẽ. Sz quãtuz ad inuesti
gationez principioꝝ causaꝝ ꝓprietatuz et
originem ipaꝝ pri⁹ sunt nota nobis mi/
nus vlia. Nã per causas particulares q̃
sunt vni⁹ generis vel speciei p viã resoluti
onis ꝓcedim⁹ in causas vl'es. ꝛ sic maxi
me vlia in ꝑdicando quantũ ad cõpletã
ꝛ perfectaz noticiaz sunt difficilima. Ad

cognoscēdū. Aliud dubiū quomō scīa
que est de maxime vlib⁹ sit de oībus. cū
tū talia sint paucissima. Dicitur ꝙ licet
maxime vlia actu sint pauca qꝛ quāto ali
quid est vlius tanto actu pauciora cōti
net ꝛ potestate plura. ꝛ oppositum est de
minus vlibus. tū in potestate ipa sunt
multa ideo cognoscens huiusmodi vlia
aliqualiter omnia cognoscit.

**Ad rationes ante oppositū**

Ad primā dicit ꝙ quāto est aliud vlius
tanto cognitio eius est certior qꝛ paucio
ra ad eius cognitionē requirūtur. Verū
est tū ꝙ pticulare pfect⁹ cognoscit dum
cognoscit i ꝓpria forma ꝙ dū cognoscit
in alio. s. in vli. Sz cū hoc stat ꝙ pfect⁹ ꝛ
cert⁹ ē cognoscere suū vle ꝙ cognoscere
suū pticulare sub eo cōtentū. Ad secū
dam dicit ꝙ inuestigatio spāliū quid
ditatū pertinet ad speciales sciētias q licz
non considerent ea que ingrediuntur
huiusmodi quidditates tū cū quadā cō
catenatiōe ꝛ applicatiōe ad motū vel quā
titatem vel ad genus scibile deueniūt ad
cognoscendū illa que cōstituunt huius
modi quidditates. nā accidentia confe/
runt ad cognoscendū qō quid est. sequit
in textu. Quia vero non actiua.

**Queritur octauo. vtrum hec**
sciētia sit speculatiua maxime libera nō
humana possessio ꝛ honorabilissima.
Arguitur ꝙ nō. ipa est ꝓpter bonū mo
ris ꝛ ꝓpter felicitatē. ergo ē practica. Se
cundo metha. dirigit ꝛ ordinat oēs ali/
as sciētias tā speculatiuas ꝙ practicas.
ergo est actiua vel debz dici equaliter spe
culatia ꝛ practica. Tertio sc metha. sub
seruit omnibus alijs sciētijs quia stabilit
pncipia oīm sciētiaꝝ ergo nō est libera
Quarto omnis cognitio acquisita per de/
mōstrationē est humana possessio, ꝛ nō
diuina. metha. est huiusmodi ergo. Quī
to illa sciētia est nobilior q̄ habet certio/
rem modū procedēdi. vt paz primo de
anima. ſ mathematica certiori modo ꝓ
cedit ꝙ ista ergo ista sciētia nō est honora
bilissima. ad oppositū est phūs in littera

**Pro responsione sciendum**
est primo. ꝙ phūs postꝙ ondit circa qō
versetur methaph. cōsequēter ostendit
q̄lis sit. ostendēdo de ipa quatuor cōditi
ones vel qualitates que ponūtur in titu
lo questionis.

**Pro quo secundo sciēdum**
est ꝙ vt habet tertio de aīa intellectus so
la extentione ad opus fit practicus. nō in
telligendo ꝙ quātitate sit extēsibilis. Sz
qꝛ aliquādo cōpatur ad suū primū actū
absolute qui est cognoscere verum abso
lute. ꝛ tunc dicit speculatiu⁹. quandoqꝫ
etiam cōparatur ad suū actū ꝫm secun
dum ꝙ per ipm actus volūtatis regula
tur. Et sic intellect⁹ nō capit veriz abso/
lute. ſ vt est operabile a nobis. ꝛ sic cum
intellectus claudat aliquid qō est extra se
hoc nō dicim⁹ intellectum extendi ꝛ fieri
practicū. Ideo diffinit praxis a doctore
subtili. praxis est operatio alterius potē
tie quā intellec⁹ naturaliter posterior ip
sa intellectione, nata cōformiter elici rati
oni recte vt recta sit. Ex quo patz ꝙ
huiusmodi actus alteri⁹ potētie. s. volu
tatis q̄ primo praxis dicit. nō est in ipso
intellectu nisi solum vt indirigente. quia
tunc nō oporterz ipz intellectū extendi. ſ
est in volūtate vt in eligēte illū actuz vl
in operante. ꝛ in alijs potentijs execu/
tiuis pro quāto eaꝝ act⁹ imperant a volun
tate. nec actus ipius intellect⁹ praxis di
citur. nisi ꝓ quanto est directiu⁹ illius ac
tus cui primo cōpetit ratio praxis. Ex
quo patet ꝙ male dixerunt ponētes lo
icam esse practicam. Nā ꝫm diffinitionem
praxis nullus habit⁹ intellectus est prac
ticus. nisi qꝛ est directiu⁹ operis alterius
potētie ꝙ intellectus. Sz loyca solū est
directiua operationū intellect⁹. Vlterius
patet ꝙ sciētia q̄ ꝓpter se querit est spe/
culatiua.

**Tunc sit prima cōclusio. me**
thaph. est speculatiua ꝛ nō actiua. proba
tur primo ratione. nā metha. querit ad/
ignorātiam effugiendā ꝛ nō propter ali/
ud queritur. ergo queritur propter scire.
igitur ꝛc. aliis probat phūs. nā ꝓpter ad
mirari inceperūt hoīes philosophari. dif
ferēter tū qꝛ in principio erāt admirātes
pauciora dubitabiliū. Deinde paulatim

precedentes. nunc de maioribus ⁊ ma-
gis occultis admiratur. ſ ois qui dubi-
tat ⁊ admirať ignorat. ergo antecedēs
fuit verū. Sʒ cōſequētia pbať. qꝛ in oīn
i. motu terminus ad quē cōtrariať ter-
mi. no a quo. ſ ignorātie cōtrariatur ſcien
tia. ergo cū hoīes inceperint philoſopha
ri ad ignorantiā effugiendā. Sequiť ꝙ in-
ceperint philoſophari propter ipʒ ſcire.
Scōo patet a ſigno. quia iā cūctis exiſtē
tibus artib⁹ ordinatis ad vite vtilitatem
vel voluptatem vel introductionē in ali-
as ſcientias. hec ſcia incipit inquiri qḋ eſt
ſignū qḋ ſoluʒ qritur ꝑpter ipm ſcire et
nō propter aliam vtilitatem.

**Secunda cōcluſio·methaph·**
eſt ſcia maxime libera. probať qꝛ homo
liber diciť qui ſui ipſius ⁊ nō alteri⁹ cau-
ſa eſt. ⁊ ſimiliter eſt de ſcia. Sed ſic eſt de
methaphi. cū ſit de primis principiis ſim-
pliciter intelligibilib⁹ per que dia alia in-
telliguntur ⁊ nō ecōtra ergo ⁊c.

**Ex iſto ſequitur tertia cōclu-**
ſio. metha. pfecta nō eſt poſſeſſio huma-
na ſ diuina. patʒ qꝛ illa ſcia que eſt maxi-
me libera. nō poteſt poſſideri a natura q̄
eſt multipliciter ſua. ſ natura humana
eſt huiuſmodi. tā ex parte aie ꝙ corporis
ex pte aie. qꝛ creata eſt nō habens formas
intelligibiles. ſ oportet ipaʒ illas a rebus
ſenſibilib⁹ p miniſteriū ſenſus mēdicare
Ex pte corporis vero. qꝛ multis ⁊ variis
neceſſitatib⁹ ⁊ indigentiis ſubiectum eſt.
Item illud ſoluʒ diciť ab hoīe poſſeſſum
qḋ ab eo plene habeť. ſic ꝙ ipo poteſt li-
bere vti ad nutū. ſ ſic nō eſt ɗ metha. qꝛ
ab vſu ⁊ acquiſitiōe eius propter corpo-
ris neceſſitates impediť homo. ergo non
eſt humana poſſeſſio ſ diuina. Hoc iterū
patet p dictū ſymonidis poete. ꝙ deus
hanc ſciam ſibi retinuit et talem honoreʒ
quaſi inuidens ne hoīes in ſcia ſibi equa-
rentur. ſ ſi capiať inuidia vt eſt triſtitia ɗ
bono alieno ꝑ quāto inuidus credit bo-
nū alterius venire in diminutionē ſui bo
ni. Dicendū eſt cuʒ platōne ꝙ a deo oīs in-
uidia relegāda eſt. nec in eo cadere po-
teſt inuidia. Tuʒ primo qꝛ eſt impaſſibi-
lis. ſ triſticia eſt quedā paſſio. Tum ſecū-

do. qꝛ deus pſectiſſimi diues eſt ⁊ oīs boni-
tas ab eo tanq̄ a fonte deriuať ideo bonitas
eius diminui non poteſt. ſ ſymonides loq̄
batur ad modū poetaꝝ ⁊ ſm̄ prouerbiū
multa mentiuntur poete.

**Eſt tamē aduertēdum·ꝙ li-**
cet metha. pfecta vt eſt cōprehēſio maxi-
me itelligibiliū nō ſit humana poſſeſſio
tn̄ methaphi. poteſt impfecte ab homine
poſſideri. prout eſt cognitio maxime in-
telligibiliū a poſteriori. p viā cauſalitatis
remotionis ⁊ eminentie. ⁊ illud modi-
cuʒ qḋ haberi poteſt de cognitiōe prima-
rūʒ cauſaꝝ delectabiliū eſt ⁊ p̄cioſius q̄-
cunq̄ noticia rei ſenſibilis.

**Ultima cōcluſio methaphi·**
eſt honorabiliſſima ſcia. patʒ qꝛ eſt maxi-
me diuina. ergo ⁊c. aīns probat phūs qꝛ
ſcia diciť dupliciter diuina. Uno mō qꝛ
eſt de deo ⁊ diuinis. Alio mō qꝛ ſolus de-
us eā pfecte poſſidʒ. ſ hec duo iſti ſcie cō-
ueniūt. eſt eni de deo ⁊ ſubſtātiis ſepatis
Et noie dei intellexerūt philo. primū prī-
cipiuʒ ſimpliciter totius eſſe ⁊ vlem gu-
bernatorē ⁊ puiſorem oīm reꝝ. Ex dictis
patēt quattuor qualitates vel proprieta-
tes huius ſcientie.

**Tunc ad ratiōes·ad primaʒ**
diciť ꝙ felicitas cōſiſtit principaliter in
ſpeculatiōe que eſt act⁹ intellect⁹. verū eſt
tn̄ ꝙ taleʒ ſpeculatiōʒ. inſequiť quedā de-
lectatio ⁊ quedā amor naturalis q̄ ſemp
quātuʒ eſt de ſe. rect⁹ eſt. Et amor iſte vel
delectatio proprie nō habet rōeʒ praxis
quia nō eſt niſi quedā cōplacentia natu-
ralis in cōtemplatione ſūmi veri. qḋ ē
ſummū bonuʒ. Ad ſcdām diciť ꝙ hec ſci-
entia eſt ordinatiua aliaꝝ in ratione finis
qꝛ eſt finis oīʒ. Scia vero practica eſt or-
dinatiua ⁊ directiua opis in ratione effici-
entis. Diciť vltra ꝙ licet hec ſcia pro quā-
to ſtabilit pricipia aliaꝝ ſciaꝝ ſit eaꝝ quo-
dā modo directiua in ratiōe efficiēs
tn̄ nō dirigit ad operationē que ſit prax-
is. ſ ſoluʒ ad ſpeculationē nec ſtabilit pri-
cipia ſciaꝝ practicaꝝ niſi pro quanto in ſe
ipſis repiť aliqd ſpeculatiōis. Ad tertiaʒ
diciť ꝙ licʒ hᶜ ſcia ſtabiliat pricipia aliaꝝ
ſcientiaꝝ tanq̄ ſuperior cognitio. tamē nō

querit gratia illoꝝ. ſ principaliter gratia sui ideo nõ ſub ſeruit alijs ſcientijs. ſ ecõ tra. Ad quartã patet ſolutio ex dictis. Ad quintũ dicitur ꝙ ſuppoſita equalitate ſubiecti ſcientia certior eſt honorabilior. ſ ſimpliciter loquendo illa eſt honorabilior que eſt de honorabiliori ſubiecto cuiuſmodi eſt iſta ſcientia.

*Explicit primus liber methaphiſice.*

Circa ſecundũ librum methaphiſice querit primo. vtrũ cognitio veritatis ſit homini poſſibilis. Arguitur primo ꝙ non. qr omne qđ mouetur priuatum eſt in termino a quo. ⁊ ptm in termino ad quẽ. Sꝫ intellectus nr̃ a principio ſue creationis cũ ſit tanꝗ̃ tabula nuda nõ habet priuatam cognitionẽ veritatis. ergo nõ poteſt moueri ad veritatis cognitionẽ. Secundo alteratio non ſit circa intellectum. ergo intellectus non poteſt mutari de ignorantia ad ſcientiam quia ſic mutaretur de contrario in contrariũ ⁊ alteraretur. Tertio nos neſcimus verum ſine cauſa vt dicitur in hoc ſecundo ſed impoſſibile eſt nob cauſas veritatis cognoſcere. igit̃ minor patet quia cauſa prima non poteſt a nobis cognoſci nec apriori cũ nõ habeat cauſam nec apoſteriori. cum nullus ſit effectus ei adequatus ergo nec aliqua cauſa ſecunda poteſt a nobis cognoſci quia tlis cauſa a prima dependet quantum ad eſſe ⁊ quantum ad cognoſci. Oppoſitum arguit̃ quia dicit philoſophus de veritate theorica ſic quidem difficilis eſt ſic vero facilis ſ qđ eſt difficile vel facile eſt homini poſſibile ergo ⁊ cetera.

**Pro reſponſione eſt primo** ſciendum. ꝙ poſtquam philoſophus in primo libro recitauit ⁊ reprobauit oppiniones antiquorum philoſophoꝝ de primis principijs ⁊ cauſis entiũ circa que verſatur intentio huius ſcientie. cõſequẽter in iſto ſecundo accedit ad veritatem determinandam. ſed quia circa veritatẽ aliter ſe habet conſideratio huius ſcientie ⁊ aliter ſcientie particularis. Nam quilibet particularium quandam veritatem particularem circa aliquod genus determinatum entis ſolum conſiderat. hec autem ſcientia conſiderat veritatem vniuerſaliter cuiuſlibet entis. ergo ad hanc ſcientiã ꝑtinet oſtendere modum cognitionis veritatis quod facit in iſto libro in quo facit tria principaliter. Primo oſtendit qualiter ſe habeat homo ad veritatis cognitionem. Secundo ad quã ſcientiã maxime pertineat veritatis cognitio circa quod tractat de ſtatu in quolibet genere cauſe. Tertio oſtendit modũ cõſiderande veritatis ponendo impedimẽta in acquiſitionis cognitionis veritatis ⁊ poſtea ponendo remedia. Et poſtmodum in tertio libro incipit ſuum proceſſum circa inquiſitionẽ veritatis de principijs entium ⁊ de omnibus alijs ad que ſe extendit huius ſcientie conſideratio.

**Tunc ſit hec concluſio.** cognitio veritatis eſt homini poſſibilis patet quia homo naturaliter deſiderat ſcire. ſ ſcire nihil aliud eſt quam veritatem aliſcuius entis cognoſcere. ſed naturale deſiderium fruſtra eſſe non poteſt igitur. Item niſi ſic nõ contingeret aliquem hominem eſſe felicem. cum hominis felicitas in veritatis cognitione ⁊ contemplatione ⁊ potẽtiſſime prime cauſe conſiſtat. Et ſi queratur. vtrum per doctrinam vel inuentionem acquirat homo ſcientiam. Reſpondetur ꝙ vtroque modo poteſt eni acquirere ab extrinſico doctore adiuuante intellectum diſcipuli applicando principia ſibi nota ad concluſiones ignotas

fit etiam quandoqȝ ab intrinseco per in/
uentionem ppriaȝ ⁊ maxime quo ad pri
cipia que cognitis terminis lumine intel/
lect⁹ ⁊ propter eoȝ euidentiã sine discur
su statim fiunt nota intellectui. Et etiam
quo ad aliquas cõclusiones pricipijs ꝓ
pinquas ſm ꝙ aliqui sunt ꝑspicatioris
intellectus ſm hoc per se pnt pluriũ veri
tatum inuenire cognitionem.

**Sed dubitatur· vtrum cog**
nitio veritatis sit hoi. quodãmõ facilis
⁊ quodãmõ difficilis. Videt ꝙ nõ qꝛ
si esset facilis hoc esset, quantum ad pric
pia ⁊ si difficilis hoc eẽt quãtũ ad cõclu
siones ſʒ neutrũ, dici potest qꝛ principia
sunt difficilima ad cognoscendum ſcđo
elencoꝝ ⁊ cõclusiones cũ sint cõpositi/
ores pricipijs ⁊ sic ⁊ sensibus propinquiores
sunt faciliores ad cognoscendum princi
pijs. Dicit primo cũ philosopho ꝙ cog/
nitio veritatis est hoi quodãmodo faci/
lis patet trib⁹ signis. Primuȝ est licet
nullus possit cõpletã veritatis cognitio/
nem adipisci. null⁹ tñ est ita ignar⁹ quin
veritatis aliqualẽ cognitionẽ habeat. qꝛ
videmus ꝙ quilibȝ de veritate ⁊ natura
reꝝ aliquid enũciat ⁊ inter⁹ aliquid cog
noscit. cũ enũciatio sit signũ cõcept⁹ inte
rioris. Scđm signuȝ est qꝛ licet id qđ
vnus homo suo studio potest apponere
ad veritatis cognitionẽ sit paruũ ꝑ com
parationẽ ad totã cognitioneȝ veritatis
tñ id qđ aggregat ex oibus dictis coar/
ticulatis. i. collectis facit quãdaȝ magni
tudineȝ vt patet in inuentione artiuȝ que
per diuersoꝝ hoim studia in admirabile
ꝑuenerũt incrementũ. Tertiũ signuȝ
est sicut nullus in forib⁹ domus delin/
quit. ſʒ circa interiora dom⁹ deficere po/
test. sic circa principia sciaꝝ que ad cõclu/
siones se habent. vt ianua in domo ho/
mo paꝝ deficit ⁊ quo ad ipa cognitio ve
ritatis est nobis facilis. ſʒ quãtũ ad con
clusiones ex ipsis educibiles est difficilis.
Dicitur ſcđo ꝙ cognitiõ veritatis est quo
dammõ difficilis patȝ signo philosophi
quia nõ est homini bene possibile habere
totum ⁊ partem in cognitione veritatis
⁊ hoc ostendit difficultatem veritatis
cognoscendo. Unde sive procedat via
resolutionis a cõpositis ad simplicia a to
to ad partes licet perficiat veritatis cog/
nitio ꝑueniẽdo ad singulas partes toti⁹
distincte cognoscẽdas semꝑ adhuc aliq̃
pars deficit siue ꝑcedit via cõpõis a sim
plicib⁹ ad cõposita ⁊ a ꝑtibus ad totum
est multũ difficile perfecte cognoscere par
tes ⁊ totuȝ. Ad rationẽ factã dicit ꝙ prin
cipia absolute capta vt sunt quedã enun
tiationes ex suis terminis cõstitute sine ha
bitudine ad cõclusiones sub ſcđo elencõ
facilima sunt ad cognoscenduȝ. ſʒ illa ac
cepta in habitudine ad cõclusiones sunt
difficilima. ⁊ quãto sunt superiora tanto
sunt difficiliora qꝛ sub ipis plura cõtinẽ
tur. Et de cõclusionib⁹ dicendũ ꝙ cog/
nitione confusa quo ad qꝛ est. potest eaꝝ
veritas cognosci antequã cognoscãtur dis
tincte pricipia. ⁊ cause veritatis ipsarum
ſʒ cognitõne perfecta cõclusiones sunt dif
ficiles ad cognoscendum.

**Ad rationes· ad primaȝ di·**
citur ꝙ ad cognitionẽ veritatis per mo/
tuȝ rationis procedim⁹. Ultra dicitur ꝙ
intellectus nr̃ ante addiscere est nudus. ſʒ
cuȝ iam est in addiscere aliquid habet de
cognitione veritatis licet illud sit imper/
fectum. Ad ſcđam dicit ꝙ cũ intellec
tus mutat de ignorantia in scientiã non
est alteratio proprie dicta. ſʒ tñ perfectio.
Ad tertiã concedit ꝙ de prima causa
nõ habem⁹ cognitionẽ nisi quo ad quia
est. ⁊ quid nõ est ⁊ hec cognitiõ sufficit ad
cognitioneȝ ſcđaruȝ causarum quaȝ ha/
bere possum⁹ pro isto statu. sequitur tex
tus. forsan autem ⁊ difficultatem.

**Queritur secundo· vtruȝ dif**
ficultas in cognitione veritatis proueni/
at ex parte rerum vel nostri intellectus.
Arguitur ꝙ ex parte rerum. quia vnũqđ
qȝ est intelligibile ſm ꝙ in actu no io hu
ius. Sed multe sunt res habẽtes esse po
tentiale. ergo difficultas cognitionis ip/
saruȝ venit ex parte reruȝ. Secundo in
tellectus noster in sensibilis habet contrari
um veritati. ergo est in vltima dispositio/
ne ad veritateȝ suscipiendũ ⁊ habet agẽs
ꝑ se sufficiẽs ⁊ debite applicatũ. s. intellec

tū agente ergo difficultas ex pte nostri in
tellectus venire nō potest. Tertio sen//
sus ab intellectu dīt qr corrumpit ab ex//
cellenti sensibili ꝛ post sensationē maio//
ris est impotēs sentire minꝰ sensibile ꝫ in
tellectꝰ econtra cōfortat ab excellenti intel//
ligibili ꝛ est potentior ad intelligendum
minꝰ intelligibile. ergo difficultas in cog
nitione veritatis nō est ex pte nr̄i intellectꝰ.
Ad oppositum est phūs in littera.

Pro respōsione sciendum ē
Primo ꝙ postquā phūs ondit ꝙ cogni
tio veritatis est quodammodo facilis ꝛ
quodāmodo difficilis. cōsequenter ma
nifestat causā huiusmodi difficultatis.

Ubi est secundo sciendū· ꝙ
quidā antiquoꝝ posuerunt oīs res esse
in cōtinuo motu ꝛ fluxu ideo dixerūt dif//
ficultatē in cognitione reꝝ venire penitus
ex participatione reꝝ. Sꝫ cōtra hanc oppinio
nē dicit phūs ꝙ q̄uis difficultas in cog
noscendo veritatē pueniat forsan ex par
te duoꝝ. s. reꝝ ꝛ intellectꝰ nr̄i ꝛ ita in par//
te verū dixerunt antiqui qr sunt aliq̄ res
fluxibiles ꝛ potentiales nō tn̄ oēs ꝫ mi//
nor pars est huiusmodi ideo dicit aristo
til. ꝙ nō in rebus ꝫ in nobis est causa dif
ficultatis. ꝛ hoc est intelligendū pncipa
liter istud pbat. nā si causa difficultatis
totaliter esset ex parte reꝝ ꝛ nō nr̄i intellec
tus tūc quāto aliquid esset magis cog//
noscibile tanto facilius a nobis cognos//
ceret. cuiꝰ oppositū est verū. qr sicut se ha
bet oculus nicticoracis ad lumē solis sic
se habet intellectꝰ noster ad ea cognoscē
da que sunt nature manifestissima.

Tertio sciendū est· ꝙ in om
ni actione potest venire impedimētū vel
ex parte pncipij actiui vel passiui vbi gra
tia ꝙ lignū nō faciliter cōburat potest p
uenire vel qr ignis est debilis vel qr lig//
num nō est bene cōbustibile. Similiter
difficultas in cognitione veritatis potest
prouenire vel propter defectū qui est in
rebus parum habentibus de actu ꝛ mul
tum de potentialitate vel propter defectū
virtutis nostre intellectiue.

Tunc sit hec conclusio· diffi
cultas in cognitione veritatis quantum
ad res paꝝ habentes de actu prouenit ex
parte reꝝ. ꝫ quantū ad res multū haben
tes de actu ꝛ paꝝ de potētia vt sunt sub//
stantie separate prouenit ex parte nr̄i intel
lectus. Prima pars patet qr vnūquodꝫ
cognoscibile est ꝫm ꝙ in actu. ergo q̄ pa
rum vel nihil habent de actu sunt ꝫm se
paꝝ cognoscibilia. Secūda pars patꝫ qr
intellectꝰ nr̄ corpori cōiunctꝰ quāuis non
sit potētia organica. est tn̄ naturalis potē
tie forme naturaliter corpori vnite. ergo
habet naturalem ordinē ꝛ cōnexionem
ad potētias sensitiuas organicas que in
eadem essentia aīe cū eo radicant. ergo
sibi naturale est mēdicare formas intelli
gibiles p ministeriū sensuū ꝛ intelligere
res per cōuersionem ad fantasmata ipaꝝ
ꝫ que naturalia sunt semper manent. er
go intellectus humanꝰ corpori cōiunctꝰ
eleuari nō potest ad aliū modū cogni//
tionis ꝛ per cōsequēs quā diu est corpo
ri cōiunctus substātias sensibiles ꝛ sepa
ratas parum cognoscere potest. Sed
huic cōclusioni aduersatur scotus dicēs
ꝙ nec ex parte rerum absolute nec ex par//
te intellectus nostri absolute venit huiꝰ
modi difficultas. ꝫ ex improportione in
tellectus ad intelligibile. Et arguit sic qđ
secundū se est tale cuicunqꝫ cōparetur sem
per est tale. ergo si aliqua res ꝫm se est dif
ficulter cognoscibilis tunc omni intellec
tui diuino etiā erit difficulter cognoscibi
lis. ꝛ similiter si intellectus noster sit secū
dum se difficiliter cognoscitiuus tūc om
nem rem cū difficultate cognosceret. Sed
hec ratio potest solui quia principium
illud habet veritatem in absolutis ꝛ nō
in respectiuis. Clarum est enim ꝙ duo
ad vnum se habent secundū se in propor
tione dupla. ꝛ tamen non se habent in ea
dem proportione cuicunqꝫ comparētur
Ultra dicitur ꝙ omnis res que secundū
se est difficulter cognoscibilis etiā apud
intellectum diuinum quantum est de se
ꝛ ex parte sui difficulter cognoscibilis est

Sed q ab eo cognoscat sine difficultate hoc est ex parte diuini intellect⁹ qui suaz scientiā nō mendicat a rebus neqȝ scientia eius mensurat a reb⁹ ꝓpter hoc materialia intelligit immaterialiter cōposita simpliciter diuisa vnite. et possibilia actualiter siue potētialia qr nō intelligit res ꝑ lumen acceptum a rebus. ſ per lumē suum qd est causa esse veritatis ipaȝ reruȝ vt ra dicit q scot⁹ ita dñs necessario ponit causaȝ difficultatis esse ex parte reruȝ vel intellect⁹ qr in ꝓportionē agentis ad pacientis semꝑ est ex parte vnius ipsorum

**Sed dubitatur vtrū intellec**tus corpori cōiūct⁹ possit cognoscere deum et substātias separatas. respōdet cuȝ sancto thoma. q intellectus noster corpori cōiunct⁹ nō potest cognoscere deuȝ et substantias separatas quantū ad qd est. ſ soluȝ quantū ad qr sunt. et qd non sunt. patet primo auctoritate phi in hoc passu dicentis q sicut se habet oculus nicticoracis &c. Ratione sic arguit intellectus corpori cōiunctus ꝓpter causaȝ predictaȝ nihil cognoscere potest nisi ꝑ ministeriū sensus qr necesse est quecunqȝ intelligibilitatē fantasmata speculari. tertio de aīa. ſ substātie separate nō sunt ꝑ se sensibiles neqȝ habent⁹ aliquos effectus ipis adequatos quoȝ cognitio conferat ad cognoscendū qdditates eaȝ ergo &c. Itē in oībus agentibus et patientib⁹ adinuicē ꝓportionatis talis est natura q paciens nō se extendit ad plura quā agens. ſ actio intellect⁹ agentis nō se extendit nisi ad quidditates rerum quaȝ species a fantasmatibus abstrahi possunt. ergo nec intellect⁹ possibilis cognoscere potest nisi qdditates q a fantasmatibus abstrahunt. Itē cognoscere quod qd est perfecte alicui⁹ reȝ est ipius intra se formare diffinitionē. ergo oportȝ q cognoscens discrete quod quid est alicuius reȝ habeat intra se adequatā speciē intelligibilem illi⁹ reȝ. ſ talē pro isto statu acquirere nō potest intellect⁹ nr̄ de substantia separata cū nihil recipiat nisi a fantasmatib⁹. Scd̄a pars patet qr vt dicit thomas tripliciter possum⁹ deuenire ad cognoscendū qr de⁹ est et qr sunt aliq̄ substātie separate. et qd nō sunt. ſ. per viā causalitatis eminentie et remotiōis. Sed huic respōsioni quantū ad primā parteȝ cōtradicit auerroys taleȝ rōem adducēs substātie separate sunt maxie intelligibiles ergo si a nullo intelligant sequitur q erunt frustra. ſ hec ratio dēsibilis est.

Primo qr finis substātiaȝ separataruȝ nō est q intelligātur a nobis. ergo si nūquā a nobis intelligerent. nō sequit q essent frustra intelligibiles qr frustra dicit qd nō cōsequit finē ad quē ordinat. Scd̄o qr licet a nobis nō intelligātur a se ipis. tn̄ et vna ab alia intelligit. Item huic p̄dicte cōclusioni cōtradicit albertus qui ymaginat q postquā intellectus noster possibilis cōsecut⁹ est ꝑfecte oēs formas intelligibiles naturales et mathematicas q̄ cadūt sub actualitate luīs intellectus agentis tūc vnit sibi intellectus agens nō soluȝ per modū efficiētis. ſ etiam per modū forme intelligibilis et intelligit ipm intellectū agentē se ipm et substantiā aīe perfecte. Nec plus ad intelligēduȝ indiget cōuersione ad fantasmata. ſ habet suū lumē totaliter superi⁹ cōuersū actingendo substātias separatas. et ideo immediate ab ipis potest recipere illuminatiōes et quidditates eaȝ cognoscere et intellectū nrm sic formatū et cōpletū vocant intellectū adeptū in qua adeptione ponūt felicitatē hoīs ꝑ isto statu cōsistere. Sȝ hec oppinio vr̄ impossibilis qr nō est possibile ꝑ naturē q aliq̄s homo cōsequi possit oēs formas intelligibiles naturales et mathematicas qr hoc nō faceret nisi ꝑ viā sensus. ſ nō est possibile naturaliter aliquē hoiem sentire oēs res. Itē dato q oēs res naturales et mathematicas cognosceret. se ipm intellectum agentē et substātiaȝ aīe cognosceret. et qd sic diceret intellect⁹ adept⁹ adhuc nō ꝓpter hoc cognosceret qdditates substātiaȝ separataȝ. Patȝ primo qr intellectualitas infime intelligentie plus excedit omniuȝ formarum naturaliuȝ intellectualitatem quā intellectualitas oīm corporaliū excedat intellectualitatē vni⁹ reȝ corporalis.

Sed intellect⁹ ex cognitione vni⁹ rei particularis nisi eleuaf sufficiēter ad hoc cognoscere possit oēs alias res corporeas ergo ⁊c. Scđo substātie separate nō possunt directe ⁊ immediate producere formas intelligibiles in intellectum nostrū quia hoc facere nō possent nisi creādo q̄ eis cōpetere non potest. ergo intellectus noster nō potest ipas quidditatiue intelligere. Tertio infima substantia separata specie differt ab oībus istis inferioribus ⁊ a qualibet alia substantia separata. ⁊ est superioris ordinis. ergo ex cognitione istoꝝ inferioꝝ nō possumus deuenire in cognitionē quidditatis eius aut alicuius alterius.

**Ad rationes·ad primā patet solutio.** Ad scđam dicitur q̄ licet in intellectu nulla sit forma positiua veritati contraria. tamen propter debilitatem sui luminis intellectualis est improporcionatus intelligibilitati substātiarū separatarū. Et sic nō potest eas directe intueri nec equaliter s̄ soluz aliqualiter sub vmbra rerum sensibiliū. Sicut habēs debilem visum nō potest directe lumen solis in se recipere. Ad tertiā dicitur q̄ sensus duplici de causa impediri potest a cognitione. s. excellētis sensibilis. Uno mō q2 corrumpitur organū eius ab excellenti sensibili ⁊ istud locū non habet in intellectu nostro. Alio mō potest impediri ꝓpter improportionem sensus ad sensibile q2 causaf ex defectu virtutis sensitiue sicut videmus q̄ potentie sensitiue eiusdem virtutis nō sunt in omnibus sicut homini ex natura sua cōtingit q̄ habeat pessimū olfatū ⁊ nitticoraci q̄ habeat debilē visū qui nō potest claritatē solis aspicere quia ad ipam nō habeat ꝓportionē ⁊ hoc impedimētū reperif in intellectu nostro respectu maxime intelligibiliū quibus nō proporcionaf propter defectū luminis eius. sequitur in textu. non solum autem hijs.

**Queritur tertio·vtrū ista scientia que prima phia dicitur maxime sit veritatis sciētia.** Arguif q̄ nō q2 verū ⁊ falsum sunt in mēte ⁊ non in rebus. vt in sexto huius tanq̄ entia ratiois remouentur a cōsideratione huius scie. cū ergo sint entia rōis sequitur q̄ phia prima nō cōsiderat de ipis nec est sciētia veritatis ymmo loyca. Scđo sic cuiuslibet scie speculatiue finis est veritas. ergo hec sciētia nō est magis scia veritatis quā alie scie speculatiue. Ad oppositū est philosophus in littera.

**Pro responsione est primo** sciendū. q̄ postq̄ phūs ondit vnde vel fuit pricipaliter causa difficultatis i cognitione veritatis cōsequenter ondit qualiter hoies se inuicē iuuant in acquisitione cognitiōis veritatis. Deinde ad quā sciētiam maxime ptineat veritatis cōsideratio q2 ad hanc scientiam.

**Ubi secundo sciendū est· q̄** vnus homo in cōsiderādo veritatē iuuatur dupliciter ab alio. Uno mō directe quādo alius recte enūciauit de veritate ⁊ accipitur sua determinatio. Alio mō indirecte quādo supficialiter siue erronee enūciauit quo ad hoc dixit phūs q̄ nō soluz gratias agere debem⁹ illis q̄ de veritate recte enūciauerūt ⁊ quoꝝ oppinionibus coīcam⁹ ymmo etiā illis qui supficialiter vel erronee de veritate ⁊ natura entiū aliquid dixerūt. qm̄ isti nobis aliq̄d contulerunt q2 tales habuī nīm ꝑexercitatū sūt. s. nos incitādo ⁊ dādo occasionē inquirendo de natura ⁊ veritate rerū. Et sic patet qualiter vn⁹ homo ab alio iuuatur in cognitione veritatis.

**Sed pro alia pte·sit prima** cōclusio. phia prima est scia veritatis. ꝓbat phūs primo. q2 theorice finis est veritas. practice vero opus. nā licz practici intendāt quomō se habeat veritas in aliq̄bus rebus. tamē causaz veritatis non gse inquirūt s̄ eā applicādo ad aliqd particulare operabile determinatū ad hic ⁊ nūc. s̄ metha. est speculatiua vt patuit i primo igif. Scđo nos nescimus verū perfecte sine causa sed philosophia prima est cognitiua causaꝝ vt dictū est in primo ergo est scia veritatis. s̄ q2 cetere scie speculatiue sunt causaꝝ cognitiue rōo vt videatur excellentia huius supra alias.

**Sit cõclusio secunda. phia** prima maxime est scientia veritatis. probat text⁹. qr vnũqdqꝫ aliorũ. i. inter alia maxĩe ipsũ dicitur ex quo causat in alijs aliqd vniuoce pdicatũ qd idez est dicere ppter vnũ qdqꝫ ꝛc. Uel quidqd cõueit cause ꝛc sic ignis dicit calidissim⁹ qr est causa caloris in oib⁹ calidis. ergo illd de bet dici verissimũ ꝙ causa est in oibus alijs vt vera sint. Sꝫ prime cause in oib⁹ alijs sunt causa veritatis ꝛ nõ ecõtra qr vnũ qdqꝫ se habꝫ ad veritatẽ sicut ad esse modo prime cause oib⁹ alijs sunt causa essendi ꝛ nõ ecõtra. ergo sunt cause veritatis omnibus alijs ꝛ nõ ecõtra ꝛ per consequẽs sunt maxĩe vere. cũ ergo metha. sit prima causaꝝ cõsideratiua sequitur ꝙ est maxime veritatis scientia. Et notãter in maiore hui⁹ rationis dicit vniuoce: qr q̃n effectus pertingere nõ potest ad similitudinẽ sue cause ꝑm candẽ rationem in specie ppter excellentiaꝫ cause. Et ideo licet sol sit causa caloris in igne ꝛ ceteris elementis ꝛ elementatis. non tñ proprie nominat calidissim⁹. sꝫ bene in eo est aliquid amplius ꝛ excellentius ꝙ sit esse calidum. Sed in proposito nomẽ veritatis nõ est proprium alicui speciei. sꝫ est cõmune nomẽ oibus entibus qr est passio transcendẽs cõuertibilis cũ ente ꝛ ita in noĩe ꝛ ratione veritatis coicant oĩa entia Ideo primũ ens qd est oibus causa vt sint ꝛ ꝑ cõsequẽs vt vera sint dici sic põt etiã proprie loquẽdo verũ. Ex illa maxima infert aristotel⁹ vnũ correlariũ ꝙ semper existentiũ principia sint verissima. probat dupliciter. Primo ꝙ nõ sunt qñqꝫ vera ꝛ q̃ñqꝫ falsa. sꝫ semp in veritate ꝑseuerant sicut ꝛ in esse. Scdo ꝙ huiusmodi principijs nõ est aliqd causa vt sint ꝑ illa sunt alijs causa essendi ergo sunt verissima. probat cõsequentiã. qr vnũ qdqꝫ sicut se habet ad esse ita ad veritatẽ. ꝛ sic illa que q̃ñqꝫ sunt ꝛ q̃ñqꝫ nõ etiã sunt q̃ñqꝫ vera ꝛ q̃ñqꝫ nõ. ꝛ que semp sunt semp sunt vera. ꝛ que sunt causa essendi. sunt eis causa veritatis ꝛ sic est similis dispositio in esse ꝛ in veritate. Et hoc ideo est qr esse rei. est causa vere existimationis quã habet mẽs nostra de reb⁹ verũ enim ꝛ falsũ cõplexa nõ sunt in rebus sed in mente.

**Sed dubitatur. vtrũ semp** existentiũ possit esse causa. videt ꝙ nõ qr qd ex se nõ est determinatũ ad esse. indifferens est ad esse. ꝛ nõ esse. sꝫ qd esse suũ habet ab alio. tanqꝫ a causa sui esse. non est ex se determinatũ ad esse ergo nõ potest esse ꝛ nõ esse. ergo repugnat semp existentiũ habere causam sui esse. Itez qd est ab eterno nõ habꝫ principiũ. sꝫ qd semper est ẽ ab eterno. Ad dubiũ dicit aristo. ꝙ semp existentiũ principia esse verissima est necesse. Item vr̃ dicere in octauo phisicoꝝ vbi dicit cõtra antiquos ꝙ multũ prohibet aliqua q̃ sunt ꝑpetue veritatis causaꝫ sui esse habere. ꝛ exemplificat d̃ illa veritate. triangulus habet tres angulos que est ꝑpetua ꝛ tamen habꝫ causaꝫ igitur.

**Aduertendum est tamen. ꝙ** aliquid semp esse. potest intelligi dupliciter. Uno mõ sic ꝙ neqꝫ habeat initiũ durationis neqꝫ causam sui esse. ꝛ hec duo posita ꝑpetuitate mũdi cum philo. soli deo cõueniunt. Alio modo potest intelligi aliquid semper esse sic ꝙ nõ habeat principiũ vel finem durationis habet tamẽ initiũ sui esse. sic ꝙ esse suũ habet ab alio Et hoc mõ ponendo ꝑpetuitatem mundi cũ philo. intelligentie celũ motus celi temp⁹ ꝛ materia prima dicerẽtur semper existentia quia nõ haberent initiũ sue durationis. haberent tñ suũ esse ab alio sicut a causa. qr omne qd est ꝑ participationem necessario reducitur ad aliqd qd est per suã essentiã vt ad causam sui esse. sꝫ posita ꝑpetuitate mũdi adhuc nõ esset nisi vnum ens per essentiam cuius scilicꝫ sua essentia esset suũ esse ꝛ cetera sunt per participationem. ergo reducuntur in ipsum vt in causam sui esse. Ex istis dictis philosophus potest inferri ꝑm mentem eius quod nõ implicit cõtradictionem aliquid esse coeternũ suo principio effectiuo. nõ tamen ꝙ aliquis citra primũ vera eternitate mensurantur. Sed posita perpetuitate mundi dicerentur coeterna

Primo qꝛ nō habuissent initiū sue dura-
tionis. in fide tenenduz est ꝙ de facto ni-
hil est extra primū ꝙ nō habuerit pricipi
um durationis ꝛ esse. Et ad primā ratio
nē distinguit de illa ꝑpositioe ex. potest
enim dīc circūstantiaz cause formalis et
sic maior est vera ꝛ minor falsa vel cause
efficientis ꝛ sic est ecōuerso. Ad aliā dicit
ꝙ si sit sermo de pricipio durationis ans ē
verū sz si de pricipio effectiuo tūc est falsuz

Ad rationes. ad primaz dici
tur. ꝙ veruz est in enūciatione vocali tā
quā in signo ꝛ in cōpositione ꝛ diuisione in-
tellectus formaliter reperit ꝛ vt in subiec
to ꝛ quo ad hoc verū dicit ens rationis.
Et ad loycā pertinet q̄ docet modū com
ponēdi ꝛ diuidendi. Sed veritas reperi
tur in re tanꝙ in cā vel tanꝙ in effectu et
sm hoc nō dicit aliqd distinctū re a na-
tura vel quidditate rei ꝛ hoc modo capi
endo. veruz sm ꝙ est realiter idē cū enti
tate rey prima phia veritatem cōsiderat
. Ad scdam dicit ꝙ sola metha. cōside
rat primas veritates q̄ sunt bases ꝛ fun-
damentū omniū veritatū aliaꝝ. Alie ve
ro sūt speculatie quasdā pticulares vita
tes quorundā pticulariū entium cōside
rant. sequit intextu. Ad vero ꝙ sit princi
pium ꝛ cetera.

Queritur quarto. vtrum in
causis effitienb⁹ sit ꝓcessus in infinituz
in sursum. ꝛ in materialib⁹ deorsum. Ar
guitur ꝙ sic generationes sunt infinite. er
go ꝛ generantia. ꝛ per cōsequēs effitien-
tia sunt infinita. Secundo in reuoluti
onibus celi est ꝓcessus in infinitū. ergo
ꝛ in mouentibus. Tertio sic dio conti
nui est materialis. sz cōtinuuz est diuisibi
le in infinitum. ergo in causa materiali ē
processus in infinitū. Quarto sic gene
rationes ꝛ corruptiones sunt infinite ꝓp
ter materiam. ergo materie sunt infinite
Ad oppositum est philoso. in littera.

Pro responsione est primo
sciendum. ꝙ postquā aristotil. probauit
ꝙ hec scientia est maxime scientia verita-
tis. vbi accepit pro medio ꝙ est primarū
causaꝝ cōsideratiua. quia illud medium
destrueretur si in causis procederet in in-
finituz qꝛ nō essent prime cause. ideo gra
cia huius cōsequenter aristo. probat stas
tum in causis in indirectū hoc est in quo
libet genere cause quā sm speciem ita ꝙ
non sunt infinite species causaꝝ.

Secundo est sciendūz. ꝙ cau
se effitientes sunt in duplici dra. quedaz
sunt essentialiter subordinate ꝛ quedam
accidētaliter. ꝛ drñtia essentialiter subor
dinata distinguit essentialiter vt patet de
sole ꝛ homine generante. Sed alie so-
lum materialiter drnt vt patet de diuer-
sis hominib⁹ generātibus. Secundo
dīnt quia in essentialiter subordinatis.
scda habet a prima substāntia in virtutem
ꝛ operationez in alijs vero nō. ideo in es-
sentialiter subordinatis. prima causa nō
mouente. scda non moueret. sz in alijs nō
vna non dependet ab alia ideo mouet
vna alia non mouēte.

Tertio est sciendū. ꝙ patiēs
subicitur agēti. ideo procedere in agenti-
bus est procedere in sursum. ꝛ procedere
in pacientibus est procedere in deorsum
Et quia de ratione materie est pati ideo
processus in causis materialibus dicitur
processus in deorsum.

Tunc sit prima conclusio. in
causis effitientibus essentialiter subordi-
natis nō est procedere in infinitū. proces-
sus probatione supponit aristoteles.
ꝙ tribus existentibus i vnum debeat es
se causa aliorū omniū. hoc nō potest com-
petere vltimo. quia vltimum nullius est
causa. mediuz etiam nō potest esse causa
omniū sed solū vltimi relinquit ergo ꝙ
si aliquid sit causa omniū hoc oportet es
se primum. nec3 differēter an sit vnuz me
dium vel plura qm̄ si plura sint in hoc cō
ueniunt omnia quod est esse mediū. mo
do repugnat medio ꝙ sit oīm causa. Et
etiam ponātur infinita media ꝙ si corres-
ent equaliter medium. Nam in infinito
oēs partes sunt equaliter medie qꝛ vna
non plus accedit ad extremum quam re
liqua cum in infinito non sit dabile ex-
tremuz. Tunc arguitur sic si sunt in
finita efficientia essentialiter subordinata
omnia erunt equaliter media. ergo non

ergo nō esset dare primū efficiens. Sed ut dictum est soli primo couenit esse causa oīm. ꝛ si nō sit causa nō erunt causata ergo positis infinitis essentialib⁹ oīo tollitur causa efficiens. vel sic arguit̄ in essentialiter subordinatis remoto primo remouet̄ 2m. Cū 2m habeat substātiā ꝛ v̄tutē a primo. Sꝫ sublato primo ꝛ scd̄o nihil remanet igit̄. Itē adhoc ꝙ aliq̄s effect⁹ sit. necesse est oēs causas ex quib⁹ est ꝛ dependet preīnsire. ꝯ effect⁹ dependet ex oīb⁹ suis causis essentialiter subordinans. ergo impossibile est i talibus causis esse pcessum in infinitū.

**Secunda cōclusio. in causis** efficientib⁹ accidēs subordinatī est procedere in infinitū 2m potentiā successiōis ꝛ nō 2m actū. patꝫ qꝛ multū probibꝫ infinita esse mouentia successiue. ꝯ ꝙ non possint 2m actum patuit tertio phisicoꝝ.

**Ultima cōclusio. in causis** materialib⁹ nō est pcedere in infinitū pcessu⁹ pbatiōe notat pbus ꝙ dupl'r contigit hoc fieri. proprie ꝛ p̄se. Unomō sicut ex puero fit vir. ꝛ generaliter ex imꝑfecto perfectum. Aliomodo sicut ecōtrario fit cōtrariū. vt ex aqua aer. Et drn̄t isti duo modi. qꝛ in primo illud ex quo dicitur aliud fieri non se habet in ratione termini mutationis. ꝯ magis in rōe vie vel mediū qꝛ iā mediat inter esse ꝛ nō esse. Sꝫ in scd̄o illo ex quo dicit̄ fieri aliq̄d se habꝫ in ratione termini quē oportet remoueri vt ad aliū terminū oppositū deueniatur. Ex hac drīa sequit̄ alia ꝙ in primo non fit reflexio sic̄ ex puero fit vir ꝯ nō ecōtra. Sꝫ cū re aliquo fit aliq̄d tanꝙ ex termino bene fit reflexio qꝛ quilibet termin⁹ potest habere ratonē primi ꝛ vltimi. sicut cum ex aqua fit aer potest fieri econtra. ꝛ notāter dicebat̄ in pricipio huius dōnis proprie ꝛ p̄se quia interdū dicim⁹ aliq̄d fieri ex aliquo vbi ex solū denotat ordinē ꝛ nō habitudinē alicui⁹ principii materialis ꝙ mutet̄ de vno in aliud sicut dicim⁹ ꝙ ex mane fit meridies. tale eni nō est proprie fieri qꝛ cū fieri sit quodā mutari oportet sibi aliud subici qd̄ mutet̄ de vno in aliud. Et vt habet textus fieri primomō dictū ī hoc assimulat̄ fieri in ꝓprie dicto ꝙ nō fit reflexio in ipo sicut enim ex viro nō fit puer ita ex meridie non fit mane. Tunc arguit̄ ad cōclusionē. illud ex quo fit aliq̄d primo mediū est inter duo extrema. s. inter ens ꝛ nō ens. nā vt dicit philosophus semꝑ est mediū inter esse ꝛ nō esse generatio. ita ꝙ fit existentis ꝛ non existentis ꝯ positis extremis impossibile est media esse infinita. Similiter illō ex quo fit aliq̄d scd̄omō iterū fit ex illo ita ꝙ ibi ē reflexio. ꝯ si inter ista duo ponerētur infinita media nō cōtingēt inter ea fieri mutuā reflexionē cū ergo materia dicatur id ex quo fit aliq̄d ꝛ nō dicat̄ fieri ꝓprie aliq̄d ex altero uni illis duob⁹ modis ꝛ neutro eoꝝ cōtingat ire in īfinitū. sequit̄ ꝙ in causis materialib⁹ nō est procedere in infinitum.

**Est tamen aduertendū. ꝙ** hoc est intelligendū in causis essentialiter subordinatis sic̄ ꝛ in eff. cientib⁹. in materialib⁹ enī reperit̄ ordo essentialis prout vna substātialiter in v̄tute alteri⁹ vt mixtum virtute elemēti ꝛ elemētum virtute materie prime. ꝛ reperit̄ ordo accidentalis sicut est ordo inter materiam. sortis ꝛ platonis. Et inter partes cōtinui acceptas per diuisionē ꝛ de talib⁹ materiis accidentalr̄ subordinatis procedūt ratiōes ante oppositū. qꝛ 2m potētiam successionis cōtingit ire in infinitū in partib⁹ materie ꝛ etiā in generationib⁹ nunꝙ tn̄ erūt infinite ptes materie nec etiam continui.

**Sed dubitat̄. cum materia** prima sit sempiterna quo illoꝝ modorū quibus dicit̄ ex hoc fieri hoc fit aliq̄d ex materia prima. Respōdet̄ ꝙ primo mō ꝛ nō scd̄omō qꝛ ipa materia mediat inter ens simpliciter ꝛ nō ens simpliciter ꝛ tn̄ ex ipa dicat̄ aliq̄d fieri tanꝙ ex subiecto qd̄ oportꝫ manere. ꝛ nō tanꝙ ex cōtrario vl' priuatiōe qꝛ ista corrūpitur ꝛ nō manēt in re facta. mō in scd̄omō illō ex quo fit aliq̄d corrūpit̄ ꝛ nō manet qd̄ materie prime nō cōpetit. cū sit sempiterna. Ad ante oppositū rationes patet solutō ex dictis. sequitur text⁹. āplius autem ꝛ quod est.

**Querit̃ quīto· vtruz infini**bus, ꝛ formis sit ꝑcessus in infinitū. Arguitur ꝙ sic. generantia sunt infinita cuz generatiões sint ꝑpetue. ꝫ omne generans intendit finez. ergo fines sunt infiniti. Secūdo infinite sunt spẽs numerorū cū numerus sit augmẽtabilis in infinitū ꝛ cuz figure mltiplicẽtur ꝫm numeros sequitur etiã ꝙ erũt infinite species figurarū ꝛ ꝑ cõsequẽs infinite sunt forme. Tertio aĩa rationalis est incorruptibilis ꝫ supposita ꝑpetuitate mũdi cũ pħo infiniti hoĩes iã ꝑcesserunt ꝛ etiã sine termino futuri sunt ergo infinite iã fuerũt aĩe ꝛ adhuc infinite future sunt ergo ꝛc. Ad oppositũ est pħs lo. quo ad vtrãqꝫ partem.

**Pro respõsione est sciendũ** ꝙ finia reperiunt̃ in duplici dr̃ã. Quidaz enim sunt abinuicẽ essentialiter subordinati vt virt⁹ ꝛ beatitudo euacuatio ꝛ sanitas. ꝛ de istis solũ est ad propositum. Alij sunt abinuicẽ accidẽtaliter subordinati vt finis currẽtis ꝛ finis scribẽtis ꝛ tales sunt infiniti in potentia vt arguit prima ratio ante oppositum.

**Tunc sit prima cõclusio· infi**nibus essentialiter subordinans nõ est ꝑcedere in infinitũ. ꝓbat pħus quadrupliciter. Primo id qd̃ est, cuius causa aliqd̃ fit vel est habet rationem finis ꝫ finis est illud quod non est propter alia. sed alia ꝑpter ipz. aut igit̃ est aliqd̃ tale aut nihil. Si primũ sequitur ꝙ ipm erit vltimum in hoc genere cause ꝛ sic nõ ꝑcederet in infinitũ. Si vero nihil tale inueniatur tũc nõ esset finis ꝛ sic tolleretur hoc genus qd̃ dicitur id cui⁹ causa fit vel est aliquid. Secũda ratio que ponit infinitatem in finib⁹, remouet causaz finalem vt cõclusum est. Remota causa finali remouetur natura. ꝛ ratio boni que est eadẽ ratio boni ꝛ finis. nã bonũ est quod omnia appetũt. ꝛ appetit⁹ tendit in finez. ꝫ hoc ẽ incõueniens igit̃. Tertia ratio nullus conatur operari nisi credat se vẽturuz ad aliquẽ terminuz. ꝫ finis habet rationẽ termini. ergo ponens infinitũ in finibus excludit oẽz conatũ ad operãduz. Quarta ratio ponẽs infinitũ in finib⁹ excludit terminuz ꝛ ꝑ cõsequens illd̃ cui⁹ causa fit aliqd̃. ꝫ omne agens per intellectum agit causa alicui⁹. ergo inter causas operatiuas nõ erit intellect⁹ practic⁹. hec autem sunt incõuenientia. ergo nõ est ponendũ infinituz in causis finalibus.

**Sed pro secũda ꝑte questiõis** est sciendũz. ꝙ ꝫm processuz in formis accipitur ꝑcessus in diffinitionib⁹ quia partes diffinitionis sunt forme propter hoc pħs lo. ostẽdit ꝙ vnius rei impossibile est infinitas esse formas ostẽdendo ꝙ in partibus diffinitiõis alicui⁹ rei nõ est processus in infinitũ nec in sursũ ascẽdendo. nec in deorsuz descẽdẽdo. ꝙ intelligẽdũ est de formis essentialiter subordinatis. Nec tñ est intelligendũ ꝙ in vno indiuiduo sint plures forme ꝫm rem. Sz bene sunt plures ꝫm rationẽ a quib⁹ sumũtur diuerse partes diffinitiõis ꝛ diuersa ꝑdicata essentialia abinuicẽ subordinata. verũ est tamẽ ꝙ in rebus necesse est tot gradus formarũ inueniri quot inueniunt̃ genera ordinata ꝛ differentie. Est enim in rebus inuenire aliq̃ formã que est substantia ꝛ nõ forma corporalis ꝛ aliq̃ corporalem q̃ nõ est forma aĩati ꝛ sic de alijs. ꝫ in eo de iste forme sunt eedem ꝫm rem.

**Tunc sit secunda cõclusio· in** formis essentialiter subordinatis non est ꝑcedere in infinitũ. ꝓbat pħus quadrupliciter. Primo probat statuz in sursum ascẽdẽdo quia forma prior est magis ens .i. cõior. et cause scõe ꝙ̃ posterior. ergo si non est prior neqꝫ posterior quia remoto cõiori remouet̃ min⁹ cõe. ꝫ si procederet̃ in infinitũ in formis sursũ ascẽdẽdo nõ daretur prima forma ꝛ per cõsequẽs tolleretur oĩs alia forma. Alia ratio. s. secũda probat statuz in deorsuz descendendo. nã impossibile est aliqd̃ perfecte scire prius ꝙ̃ ad indiuisibilia deueniat̃. i. ad formã specificaz indiuisibilẽ formaliter. quia scire aliqd̃ in vli tm̃ est ipm scire cõfuse ꝛ imperfecte in alio ꝛ nõ in ꝓpria forma. ꝫ si procederet̃ in infinitũ in formis deorsum nunq̃ veniret̃ ad indiuidua. ergo nihil ꝑfecte sciret̃. posset etiã hec ratio ꝓpꝛie statum in sursum intelligẽdo g

indiuidua genera generalissima que habent cōceptus simplices nō diuisibiles in genus et drām quēadmodū habent species. Tertia ratio vnū quodq; cognoscit per intellectū suę formę. sꝫ in formis procederet in infinitum. Cuꝫ infinitum ab intellectu nřo cōprehendi nō possit sequitur ꝙ nulla res alia a nobis cognosceret. ergo ⁊c. Sed cōtra obicit text⁹ qꝛ linea est in infinitū diuisibilis. ⁊ tamē est a nobis cognoscibilis igit̃. Respōdꝫ phus ꝙ linea fm ꝙ a nobis intelligit̃ accipit̃ vt finita qꝛ vt dicit nō est intelligere nisi statuentē finem. sꝫ fm ꝙ est diuisibil' i infinitas sectiones a nobis est incōprehēsibilis. Quarta ratio in omni eo qꝺ inuenitur necesse est intelligere materiā. sꝫ materie pro quāto priuationi est subiecta attribuit̃. ratio infiniti cū infinito nihil est esse ⁊ priuatio est ratio eius. ergo ex opposito esse est ratio finiti ⁊ per cōsequēs forme que dat esse cōuenit ratio finiti igitur in formis nō est processus in infinituꝫ. Ex dictis patet ꝙ in causis nō est procedere in infinitum secundum directum.

**Tertia cōclusio in causis nō** est infinitas fm speciem sic ꝙ sint infinite spēs causarꝫ. patet qꝛ tūc putam⁹ vnum qꝺq; cognoscere cū cognoscim⁹ oēs causas. sꝫ si alicu⁹ rei essent infinite causaruꝫ spēs. cū infinitū nō sit a nobis cōprehensibile nō cōtingeret oēs causas illius rei cognoscere ⁊ per consequēs a nobis excluderetur omnimoda rei cognitio.

**Sed dubitatur vtruꝫ infinitum sit a nobis cognoscibile.** Respondetur ꝙ duplex est infinitū. quoddam est infinituꝫ fm formam qꝺ est fm se maxime cognoscibile nō tn̄ cognoscit̃ ab intellectu nostro nisi sub certis limitib⁹ ⁊ finitus. Et talis infinitas dicit immēsitatē actualitatis ⁊ perfectionis. Et hoc mō primuꝫ ens infinitū reperit̃ tam super⁹ ꝙ inferius. intelligentie vero vt habet̃ inde causis finite sunt super⁹ qꝛ esse ab alio ꝑticipāt. Sed infinite oīo inferius qꝛ nō sunt recepte neq; receptibiles in materia. ⁊ ideo licet earꝫ actualitas simpliciter loquendo sit finita ⁊ mēsurabilis. non tn̄ intellectui nřo cōiuncto. Aliud est infinitū infinitate materiali ⁊ tale est in pfectū qꝛ est potentiale. Et de isto intelligit̃ textus cū dicit ꝙ nihil est infinito esse. i. ratio. ideo tale infinitū neq; fm se neq; a nobis est intelligibile qꝛ nihil est intelligibile nisi fm ꝙ in actu. Si tn̄ esset infinitū in actu fm magnitudinē vel numeruꝫ adhuc ab intellectu diuino cognosceret̃ qꝛ ei⁹ cognitio a rebus nō accipitur neq; mensurat̃ ⁊ sic patet ꝙ infinitū fm ꝙ infinitū qualitercūq; dicat̃ siue fm formā siue scꝺꝫ materiā ab intellectu nřo nō est cognoscibile.

**Tunc ad rationes ante oppositū.** Ad primā ⁊ scꝺā patent solutiones qꝛ soluꝫ arguunt de accidētaliter subordinatis. Ad terciā dicit̃ ꝙ fm veritatē mūdus incepit esse ⁊ ita fuit vn⁹ prim⁹ homo. ⁊ vna prima aīa humana. Cōcedēdū est etiā ꝙ mūdus corporeus sic desinet esse sic ꝙ nō manebit in statu in quo est. Et ita cessabunt generationes ⁊ corruptiones quare anime rationales erūt numero finite. sequit̃ textus. Contingunt autē auditiones ⁊ cetera.

**Queritur sexto vtruꝫ in omnibus scientijs sit querenda certa demōstratio.** Arguit̃ ꝙ sic illud est querendū in qualibet scientia qꝺ ꝑtinet ad rationē scie. sꝫ acquiri ꝑ certā demōstratonē ꝑtinꝫ ad rōeꝫ scie ergo ⁊c. Scꝺo si in aliq̄bus nō esset querēda certissima demonstratio maxime esset in naturalib⁹ fm ꝙ dicit̃ in textu. sꝫ hoc nō qꝛ phisi. habet demonstrare ꝑ oēs causas sꝫ illa demōstratio que simul ꝓcedet ꝑ omēs causas est certissima. ergo in naturalib⁹ sunt querēde certissime demōstrationis. Ad oppositum arguit̃ ꝑ philoso. dicētēꝫ acribologia vero mathematica nō in oībus est expectanda sꝫ in nō habentib⁹ materiam.

**Pro responsione est primo** sciendū. ꝙ postq̄ phus ostendit qualiter homo se habeat ad cognitionē veritatis ⁊ ad quā scientiā ꝑtineat maxime cognitio veritatis. cōsequēter ostendit moduꝫ cōsiderandi veritatis. Primo ostendendo impedimēta que ꝑueniūt in tali cog

nitione. ⁊ scḋo ponēdo remedia contra
illa impedimenta.

**Ubi secundo est sciendū ꝙ**
in generē possunt colligi tria impedimē
ta in cognitione veritatis. Primū est
mala consuetudo. sicut libenter audiēdi
falsa vel cōsiderādi. nā vi habeť in de me
moria ⁊ reminiscentia. Cōsuetudo est al
tera natura ideo homo ferť in id qḋ con
suevit tanꝙ in aliquid sibi naturale ideo
ea que cōsueta sunt libentius audiunť ⁊
facilius retinenť. quare dicit phus ꝙ illḋ
qḋ cōsuetū est semper nobis notius est;
quod probat a signo de legib⁹ humanis
tus inventis ad cōversationē civilem in
quibus audientib⁹ propter cōsuetudinē
eoꝝ in modo vivendi ⁊ conversandi. q̄s
daꝫ plus valent fabulanter ⁊ puīliter dic
ta dato ꝙ sint falsa quibusdā veris excer
ta ratione demōstrans. aliud impedimē
tum provenit ex parte nature individue
vnde habentes fortē ymaginationē solū
querere volunt fortē scientiā circa mathe
maticalia. Alij vero habentes intellectū
multū cōphensū ad sensū nihil credere
volunt nisi sensibiliter ⁊ exemplariter eis
ostendatur. Alij vero volūt semp aliquā
auctoritatē adduci in testem quos com
parat aristo. illis qui rem magis emūt
ex affectu vendentis ꝙ in valore rei. Isti
enim attendūt magis quis dicat ꝙ quid
dicitur. istud etiā potest cōpetere talibus
ꝓpter intellect⁹ debilitatē. propter quaꝫ
nō possunt percipere evidentiā demon
strationū ideo querunt oppinionē alicu
ius autentici. vt ei credere possint. Alij
vero habentes intellectū minime impedi
tum ex pte corporis volūt habere in omī
bus. atribologiā mathema. i. certissimā
declarationem. Alij sunt q̄ veritates al
tissimas propter debilitateꝫ intellect⁹ cō
prehendere nō possunt. aut etiaꝫ propter
micrologiā. i. minoꝝ rō signationē quia
scꝫ cōsueti sunt minima cōsiderare. i. ad
cōsideratiōꝫ arduoꝝ elevari nō possunt
Et multa istoꝝ impedimētoꝝ reduci pos
sunt originaliter. ad primū impedimen
tum. s. ad pravaꝫ cōsuetudinē. nā eadem
operatio prava cōsuetudo q̄ nature ma
lica. Tertiū impedimentū ⁊ bn̄ mag
num ex quo possunt oriri multa ꝓducto
rū est ignorātia loyce cui⁹ est docere mo
dum sciendi ⁊ cōsiderādi veritateꝫ in oī
materia. ac etiā modū docendi quē mlt
bet discipulū. qui modus cōsiderādi di
versus est scḋm diversitatem materie. etiaꝫ
modus docendi scḋm diversas aptitudi
nes discipuloꝝ diversus esse debet.

**Tertio est sciendū ꝙ contra**
omia quatuor impedimēta phus ponit
duo remedia. docendo modū cōsidera
re veritatis in omni materia. Primū
est ꝙ oportet primo erudiri quomō sin
gula sunt reperienda. qꝛ absurdum est si
mul querere scientiā ⁊ modū sciendi. Sꝫ
pri⁹ oportꝫ q̄rere modū sciendi. s. loycaꝫ
ꝙ querē cognitionē veritatis in aliq̄ ma
teria. Alio etiā genere argumentationis
vbi materia est eadē docendo est debet. ce
in genio elevat⁹. Aliud documētum
est ꝙ atribologia mathema. nō est in oīb
bus expectāda. s. in rebus nō habentib⁹
materiam propter qḋ dicit phus ꝙ talis
certitudo nō est modus naturalis hoc
est dicere ꝙ res naturales non sunt scibi
les per declarationē certissimā sꝫ per expe
rientiā ⁊ ita per inductionē ⁊ exemplū co
ꝙ res naturales habēt materiā privatio
ni admixtā ⁊ cōsequēter mutationi sub
iectaꝫ. ⁊ si querať quare dicit philosoph⁹
omnis natura fortaꝫ materiaꝫ habet ille
posuit forsan. Dicēdū ꝙ substātia spūa
lis licet materiā nō habeat quā scḋm esse ꝑ
ficiat tanꝙ forma. tn̄ scḋm phos oīs intel
ligentia materiā habet quā movendo ꝑ
ficit. Antiqui etiā phi intelligentijs mate
riam posuerūt quoꝝ opinionē nōduꝫ re
probavit phūs. Itē entia mathe. ⁊ si
scḋm esse materialia sint tn̄ in sui ratiōe ma
teriam nō cōcipiūt. Iteꝫ quāvis celū ha
beat materiā qꝛ tn̄ nō est admixta rōi pri
vationi ad formā nec subiacet mutationi
ad formā ideo talis materia nō impedit
q̄n de accidentibus ⁊ proprietatibus celi
li possit haberi scientia per ꝑfectā decla
rationem. ⁊ sic ꝓpter istas causas ponit
aristotil. forsan in illa locutione.

**Tunc sit hec conclusio. non**

opotz in omni materia q̄rere certissimā declarationem. patet q2 in oibus certitu do querēda est fm̄ exigentiaz ꝛ propter modū rei cognoscibilis. q2 fm̄ modū sūt recipiendi fm̄ materiaz subiectaz. primo etiā cq2. ꝭ in aliquib⁹ res cognoscibilis ꝑpter sui mutabilitatem nō potest cog/ nosci p certissimā declarationē. ergo non semper in oibus est querenda certissima demonstratio. Ex predictis in hoc libro patet ꝙ cognitio veritatis ptim est bonis facilis ꝛ ptim difficilis. patet etiā vnde principaliter nob̄ ꝓueniat difficultas. Ul tra patet qualiter vn⁹ homo iuuetur ab alio in cognitione veritatis. patet ꝙ hec scia maxime dicēda est scia veritatis. pa tet etiā ꝙ in causis nō est processus in in finitū neq3 indirectū neq3 fm̄ speciem. pa tet etiā qualis debet esse modus cōside/ rande veritatis.

## Tunc ad rationes ante op/

positum. Ad primā dicit̄ ꝙ licet ad cō/ pletā rationē3 sciē sit. ꝙ habeat̄ p demō/ strationē tm̄ qnā doq3 multa traduntur in aliqua sciētia que solū huc cognosci p ex/ perientiā. per inductionē. per exēpluz vel per cōsuetudinē ideo nō oportet in qua libet scia quantū ad omnia querere certā demōstrationē3. Ad scḋm dicitur ꝙ cause naturales nō semper ꝓducūt suos effectus de necessitate ꝭ vt in plurib⁹. ideo quāuis demōstratio phisica ꝓcedat per oēs causas. nō propter hoc oportet ꝙ sit certior ꝙ mathe. que procedit p vnā tā/ tum. Et hec de questione ꝛ per cōsequens de toto secundo libro methaphisice.

Explicit secundus liber methaphisice.

## Circa tertiū3 librum

metha. querit̄ primo. vtrū inquirenti scientiā vītatis. Sit necesse primū dubita re. Arguit̄ ꝙ nō q2 per prima principia naturaliter hoī nota pos/ est homo statim cognoscere pricipia eī⁹ propinqua. ꝛ per ea deuenire ad cōclusio ne ergo scia veritatis acqri potest sine dubitatione. Scḋo de mathe. acquiri tur scientia certa circa q̄ tm̄ non cadūt du bitationes igitur. Tertio per dubitati onem ligat̄ mens dubitantis. ergo dubi tatio impedit processuz mētis ad verita tis scientiā acquirendā. ergo nō expedit dubitari. Ad oppositū est phūs in litera.

## Pro responsione est primo

sciendū. ꝙ postquā phūs ondit moduz cōsiderādi veritatis in omni materia et hoc in scḋo libro. cōsequenter in hoc ter/ tio incipit procedere ad inquisitionē veri tatis entiū circa que versatur hec scientia. Et primo disputatione in hoc tertio ostē dens dubitabilia circa entiū veritatē cir ca quē antiqui philosophi aliter dixerūt quā rei veritas habeat. ꝛ cuz istis aliqua ptractat que an uquisoino preter miserūt determinare. Cōsequenter in quarto li/ bro incipit determinare veritatē circa hu iusmodi dubitabilia. Nā in hoc tertio so lummō disputatione ad vtramq3 partē ea per tractat.

## Secūdo sciēdū est ꝙ q̄stio

phūs potest duo querere. Primū vtrum oporteat inquirētē3 sciam veritatis apud se primo dubitare. aliud vtruz oporteat ip3 alio3 dubitatiōes cognoscere ꝛ cōsidera re ꝛ cetera.

## Sit ergo prima cōclusio. in/

quirenti sciam veritatis necesse est apud se primo dubitare. patet nā in tali acqui sitione ex aliquib⁹ sibi notis ꝓcedit ad ig nota ergo dubitat. q2 dubitās dicit̄ qui de re aliquid scit. ꝛ aliqd ignorat qui eni nihil nouit de re nihil dubitat. qui etiam omnia nouit nihil dubitat.

## Secunda cōclusio. opportu

num est inquirentē sciam veritatis alio/ ruz dubitatiōes circa veritatē cōsiderare patz primo q2 posterior veritatis inuētio nihil aliud est quā solutio prius du bitatorū. Scḋo sicut in ligamine corpo rali nō est ignotus soluere vinculū. sicut neq3 ligatus pedes potest ad anteriora ꝓcedere ita cōtingit in ligamine spiritua li. ꝭ dubitatio est spūale ligamē mētis ꝙ oportet solui anteq̄ mēs recte progredi possit ad veritatis sciā3. ꝭ ad hoc ꝙ mēs

soluat ab illo vinculo. opo3tet ipsm pri/
mo cognoscere. Tertio procedēs ad
scientiā veritatis ꝛ nō dubitās similis est
procedenti ad aliquē terminū, qui termi
nū ꝛ viā ignorat quare in duplicē incidit
errorem. s. vie ꝛ termini ꝛ cū ad terminū
puenerit nescit inuenisse. ideo cōtingit ip
sum infinite progredi ergo ꝛc. Quar/
to nullus potest bene iudicare inter duo
nisi rationes vtriusqꝫ ptis audiat. ergo ne
qꝫ mens potest bn̄ iudicare q̄ pars cōtra
dictionis sit vera nisi videat rationes vtri
usqꝫ partis que est cō suetudo aristotilis
in materia dubitabili p̄mittere dubitaci
ones alioꝝ ꝛ rationes propter quas du/
bitabāt anteq̄ꝫ veritatē determinet. Sed
tn̄ aliter facit in hac scientia vl'i quā in scīē
tijs ꝑticularib⁹. nā in pticularib⁹ scientijs
sigillatim dubitationes mouet ꝛ pertrac
tat fm qꝫ materie dubitabiles suis ordi/
nibus occurrunt. fm hac pñti scīa dubi
tationēs simul colligit quaꝝ determina/
tio ad hāc sciāꝫ ptinet arguēdo ad vtram
qꝫ partē cum suis ꝛ postea in libris sequē
tibus illas dubitatioēs terminat ꝛ hu⁹
diuersitatis rationē assignāt. sanct⁹ tho/
mas ꝛ albertus. qꝛ hec scīa vl'is est consi
derans de vl'i veritate primorum ꝛ cau/
saꝝ vl'ium entiū. ꝛ similiter passionū ꝛ p
prietatū oīm entiū. vbi plura cōtingunt
dubia q̄ꝫ circa veritatē alicu⁹ entis parti
cularis quā habet cōsiderare scientia par
ticularis. ideo sicut hic agit de vl'i verita
te oīm entiuꝫ cōueniens fuit, vt in vl'i ꝛ p
ter oīa dubitabilia premitterent. Aliam
causaꝫ dant aliqui qꝛ sapiēs q̄ oīa nouit
ꝛ cuius est alios docere non debꝫ celare
vel occultare suū intentū. ideo oīa q̄ pos
sunt esse dubitabilia circa veritatē tāgere
ꝫ ꝛ apire. ꝛ si queraꝫ que sint illa dubita
bilia que hic mouētur. respondeꝫ qꝛ ari/
stotiles pri⁹ mouet dubitationes concer
nentes modū cōsiderādi hu⁹ scie. ꝛ dein
de cōcernētes considerata in ea. Et circa
modū cōsiderādi. Primo ponit dubita
tiones circa causas ꝛ principia. scd̄o cir/
ca subiecta. ꝛ tertio circa ꝓprietates ipoꝝ
Est igiꝫ dubitatio prima. vtrū vni⁹ scien
tie vel pluriū sit cōsiderare oīs causas ꝛ
per eas demōstrare. Secūda vtrū hu⁹
scie sit solū speculari pricipia entiū aut eti
am cuꝫ hoc pricipia prima demōstratio
nū. Tertia dubitatio cōcernit modū cōsi
derandi circa subiecta. s. vtrū vnius scien
tie sit cōsiderare oēs causas vel sint plres
de diuersis. Quarta si sint diuerse scīē
tie de diuersis subiectis. vtrum oēs ille
sint generis vt sunt geometria ꝛ arisme/
trica que sunt in genere mathematici aut
diuersoꝝ generū vt mathematica sapien
tia ꝛ naturalis. Quīta vtrū sint soluꝫ
substantie sensibiles vt antiqui naturales
posuerūt aut preter eas sint alie vt posui/
it plō. Sexta si sint aliq̄ substāne sepa
rate. vtrū sint vni⁹ generis tm̄ vel pluriū
sicut plō posuit duplicē abstractionē scꝫ
vl'is a pticulari ꝛ forme mathematice a
materia ꝛ fm hoc duo genera separatoꝝ
posuit. s. genera ꝛ species sensibiliū ꝛ for/
mas mathematicas. Septima est q̄
cōcernit modū cōsiderandi ꝓprietates
subiectoꝝ. vtrū vni⁹ scie sit solū specifica
re substantias aut etiā eaꝝ accidētia ꝑ se.
Octaua vtrū hec scientia cōsideret ea que
videnꝫ accidentia per se entis inquātum
ēns vt sunt idem diuersuꝫ simile contra/
rium pri⁹ ꝛ posterius ꝛ similia. Nona
vtrum hec scīa circa vnūquodqꝫ istoruꝫ
accidentiuꝫ trāscendentiū soluꝫ cōsideret
q̄d sit vel etiā cōsideret alia accidentia q̄
cuilibet istoꝝ per se accidere possunt. Et
iste sunt dubitationes occurrentes circa
modū cōsiderādi hu⁹ scie. consequenter
ponit aristotiles dubitationes cōcernen/
tes cōsiderata in hac scīa. ꝛ qꝛ hec scien/
tia versaꝫ circa pricipia ꝛ causas vl'es en
tium. ideo iste dubitationes sunt de pri/
mis causis entiuꝫ. ꝛ qꝛ plō ponebat du/
plicia pricipia rerū. s. vl'ia hoc est gene/
ra ꝛ species reꝝ ꝛ mathematica. ideo ari
totil'. primo mouet dubitationes de ip/
sis vl'ibus ꝛ secundo de mathematicis.

**Est igiꝫ prima questio. vtrū**
genera ꝛ spēs sint principia ꝛ elemēta re
rum ꝛ singulariuꝫ sensibiliū aut illa in q̄
diuidiꝫ existentiū singlīn. s. singulare sen
sibile. Respōsio questionis est qꝛ elemen
tuꝫ dicitꝫ ex quo res primo cōponiꝫ ꝛ in

qd̄ vltimū resoluit. Sʒ duplex est mod⁹
compōis ⁊ resolutiōis rer. s. fm ratione
vt species ex genere ⁊ dr̄a cōponit ⁊ in
eadē resoluit. Alius est fm rē vt mixtū
ex quattuor elemētis cōponitur. Querit
ergo questio vtrū vlia sint elemēta rerū
sicut posuit plō vel illa in q̄ resoluitur sin
gulare vt posuerūt naturales. Secun
da q̄stio si vlia sint pricipia ⁊ elemēta re
rum. vtrū vlia sint magis pricipia q̄ mi
nus vlia aut equaliter oia. Tertia vtrū
p̄ter materiā ponenda sit alia causa rer.
vt posuerūt plō ⁊ aristotil. aut nō vt po
suerūt antiqui materiā esse totā rer sub
stantiā. Quarta supposito q̄ preter ma
teriam sit alia causa rer vt forma. vtrum
illa sit a materia sep̄abilis vt posuit plō
vel non vt posuit aristotil. ⁊ pictagoras.
Quinta si illud qd̄ est forma sit sepabi
le a materia. vtrū sit vnū tm̄ vt posuit a
naxagoras intellectū sepatū vt in p̄ri
do separet quodlibet a quolibet aut sint
plra numero vt plō ponebat pluralitatē
ydear. ⁊ p̄ter eas posuit formas mathe
maticas sepatas. Sexta vtrū sit aliq̄d p̄
ter sinolo. i. p̄ter simul totū qd̄ est singu
lare aut nō. Scd̄o querendū est q̄ plō
posuit bonū qui d̄ singularib⁹ predica
tur esse preter singularia ⁊ sic de alijs vli
bus. cōsequēter mouit aristotil. alias du
bitationes circa modū existendi rerum.
Prima est vtrū pricipia entiū sint de
terminata fm numerū. aut fm speciem.
Scd̄a dubitatio est vtrū corruptibili
um incorruptibiliū eadem sint principia
aut diuersa. ⁊ si diuersa. vtrū oia pricipia
sint corruptibilia vel incorruptibilia vel
pricipia corruptibiliū corruptibilia ⁊ in
corruptibiliū incorruptibilia. Tertia
vtrum ens ⁊ vnū sint oim entiū tota sub
stantia vel in reb⁹ ponat aliq̄d subiectū
entitati ⁊ vnitati. Quarta vtrū princi
pia rer sint vlia aut singularia. Quinta
vtrum pricipia rer sint entia in actu vl̄ in
potētia. Vltimo ponit questiones cir
ca mathematica. Prima est vtrū numer
ri longitudines figure ⁊ puncta sint quę
dam substātię ⁊ pricipia rer vt pictagori
ci posuerūt vel non. vt dixerunt natura
les. Scd̄a questio est. si sint substantię
⁊ principia rer. vtrū sint a sensibilib⁹ sepa
rate vt plato posuit vel non vt posuerunt
naturales. istas aūt questiones enumer
ratas disputatione p̄sequit in hoc tertio
aristotil. ponēdo rōes cuiuslibet ad vtrā
q̄ partem. Deinde in sequētibus libris
fm exigentiā materiar q̄ ibi tractant ip
sas soluit. Et causā qualiter eas primo
disputatione prosequit antequā veritatē
determinet assignet rōem aristotil. q̄ de
oibus hijs nō solū est difficile veritatem
ipsam inquirē. s; nec dubitare rationē be
ne facile est.

**Tunc ad rationes. due pri**me probāt q̄ nō est necesse simpliciter in
quirenti veritatem dubitationes aliorū
inquirere siue cognoscere quāuis sit op
portunū. Ad tertiam dicit q̄ licet du
bitans sit ligatus tn̄ q̄ dubitat cuʒ iā est
in via ad solutionē sui vinculi q̄ cognos
cit aliquid de re ⁊ aliq̄d ignorat. s; semp̄ ile
citer ignorās magis ligatus est ⁊ distās
a cognitione veritatis quam dubitans.
sequitur textus. Primum ergo ⁊c.

**Queritur secundo. vtrū vni**us scientię aut diuersar sit omnia genera
causar speculari. Arguit q̄ diuersar ra
tionib⁹ text⁹. q̄ quecūq̄ diuersa ad vnā
sciām pertinent si nō sint vnius ratōis.
oportet illa esse cōtraria qm̄ vnū cōtrari
um bene est principiū cognoscendi reli
quū. Sʒ quattuor genera causar nec sūt
vnius rōis. nec cōtraria igit. Secun
do quandocūq̄ aliqua diuersa in vna
scientia cōsiderant q̄cunq̄ vna scientia
vnū illor cōsiderat habet oia cōsiderare
s; mathematica speculat formā ⁊ non ali
as causas. ergo speculatio oim. causarū
scientię vni cōpetere nō potest. Tertio
si sic vel talis scia esset naturalis s; hoc nō
q̄ de pricipio fm spēm. i. de forma non
habet intendere phisic⁹ vt dicit in fine pri
mi phisicor. aut mathema. vel diuina s;
hoc nō q̄ vtraq̄ abstrahit a motu. cui⁹
materia est subiectū ⁊ efficiens est pricipi
um ⁊ finis terminus. ergo videt q̄ solam
formā cōsiderent. Ad oppositū. q̄ cui⁹

est perfecte scire aliquid eius est oẽs causas per se cognoscere. sed multa sunt entia que habent quattuor causas per se. ergo eorum nõ potest haberi pfecta scia sine cognitione quattuor causarum.

**Pro responsione ad quesitum** ponit hec cõclusio. ad eandẽ scientiam bene spectant oĩa genera causarum spectant nõ tñ ad quãlibet scientiam. Patet primũ de phisica quia subiectum eius formaliter acceptum ex quattuor causis dependz. ergo oẽs causas vt causantes sunt per motum habet cõsiderare. patet etiã de methaphisica. Nã methaphisicus de oĩ ente sm quod ens cõsiderat. sed ens inquantũ ens est forma vel habens formã. ergo methaphisicus habet formã cõsiderare. et cum in habente formã materia sit propter formã et forma ppter finem et efficiens sit causa essendi forme. sequit quod habens formam sub ratione entis cõsideratũ dependet a quattuor causis. ergo metha. oẽs causas vt sunt cause essendi cõsiderat. Itẽ eadem est ratio boni et finis. sed methaphisici est cõsiderare primũ bonũ. ergo eius est cõsiderare vltimum finem. sed oẽs cause habent attributionẽ ad finem. ergo methaphisicus habet oẽs causas cognoscere. Item cause prius sunt principium essendi quã mouendi. ergo methaphisicus considerans ens inquantũ ens cõsiderat oẽs causas et adhuc magis quam phisicus qui tñ eas cõsiderat sub ratione nature et principij mouendi. Scđa pars cõclusiõis patet quia aliqua scia de aliquo ente particulari sub aliqua ratione spãli accepto sm quã nõ dependz a qlibz causa cõsiderat quẽadmodum mathema cõsiderat quãtitatem sm quod est simplex forma abstrahendo eam a motu et materia sensibili. ergo talis scientia nõ habet oẽs causas cõsiderare. sed illã solum a qua dependet ratio formalis sui subiecti.

**Sed dubiatur. si diuerse sciẽtie** diuersas causas cõsiderent que illarum magis habz nomẽ sapientie. Et arguit primo textus. quod cõsiderãs finẽ quia finis est principalior quia oẽs alie sunt propter finem et nõ eccõtra. ergo etc. Scđo arguit de forma. quia sapientia dr certissima sciẽtia. sed certius est cognoscere de aliquo quid est. quã cognoscere quantum vel quale est vel quomõ agere potest. sed forma est ratio eius quod quid erat esse. ergo scia habita per formã est certissima. ergo est nomine sapientie digna. Tertio arguit de efficiente quia illum cõ ueuim⁹ dicere sapientem qui vniuscuiusqz mot⁹ generationis aut motus scit assignare principiũ. et nõ motus aliqd est alterũ et oppositũ fini vt dicit textus. ergo scia habita de re per efficientem debet dici sapiẽtia. De materia nõ arguit plus quia sm se nõ est cognoscibilis neqz principiũ cognoscendi. hanc qstionem nõ terminat text⁹. sed ex hijs rationibus cõcludit quod cognitio cuiuslibet cause per se requirit ad pfectam cognitionem effectus habentis oẽs causas per se. Ex quo cõcludit quod methaphisic⁹ qui dicit sapiens et cognitionem habet perfectissimam. habet oẽs causas cõsiderare. Dicit tñ ad dubium quod licet sm quadruplicem cõsiderationẽ causarum quelibet possit dici prima tñ simpliciter loquendo finis est prima causarum. et si pfecte cognoscatur finis alicuius rey necesse est oẽs alias causas cognoscere. Aliud dubiũ vtrũ in immobilibus vt in mathematicis sit finis seu bonũ. videt quod sic quia ens et bonũ conuertuntur sed immobilia sunt entia igitur. Item oĩs scientia est de bono et de diffi cili scđo ethicorum igit etc. Item in quantitate est per se mot⁹. ergo mathematicus cõsiderans quantitatem. considerat finem motus et cetera.

**Pro dubio sciendum est quod** triplicia sunt entia immobilia. quedam sunt qlicet nõ moueant. tñ mouent vt intelligentia mouens celũ et aĩa que mouet corpus. et in istis est motus effectiue. ideo scia cõsiderans ista vt mouentia habz cõsiderare finem vt est termin⁹ mot⁹. Alia sunt immobilia que nec mouent nec proprie mouẽt ipsis tñ cõpetit operari sm intellectum et volũtatem vt sunt intelligentie nõ mouentes orbes et scia ista cõsiderãs nõ habet cõsiderare efficiens vel finẽ sub ratione principij vel finis mot⁹. bene tñ

cōsiderat efficiens ⁊ finē sub ratione principij ⁊ termini operationis. tn̄ fine motū q2 nō est de ratione operationis iste cuꝫ motu ſ3 solū de ratione operationis imꝑfecte. nā hec entia inquantū habent intellectū ⁊ voluntatē que sunt in eis principia operationis sine motu oportet ꝙ in eis ponat finis. ⁊ bonū qḋ est obiectum voluntatis. Alia sunt immobilia q̄ nec mouent̄ nec mouent nec habent intellectum ⁊ voluntateꝫ. ideo eis nō competit aliqua operatio nec cū motu nec sine motu. ideo i eis nō cōsiderat̄ bonū sub ratione boni nec finis in rōe finis. cōsiderat̄ tn̄ in eis aliquid qḋ est bonū. s. esse. ⁊ qḋ quid est. licet nō sub ratione boni vel finis ⁊ hoc nō est de mathematicis. Ideo respondet̄ ad dubiū ꝙ in mathematicis non est bonū neq3 finis quantū ad consideratione mathematici. patet q2 mathematicus abstrahit a motu cui⁹ materia est subiectū. ⁊ efficiens pricipium ⁊ finis termin⁹. ergo mathematicus nō habet cōsiderare efficientē materiā ⁊ finem. Et due prime rationes dubij solū probant ꝙ entia mathemat. ea sunt bona. ſ3 nō ꝓbant ꝙ in ea cōsiderent̄ sub rōe boni vel finis. Tertia arguit de quātitate phisice considerata.

## Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicit̄ ꝙ oēs cause possunt ad hanc scientiā pertinere licꝫ nō sint contrarie. q2 reducunt̄ ad aliquid vnū. s. ad ens eē sic de phisica ad ens mobile. Ad scḋam nature maior q2 oēs cause in vna sciētia cōsiderant̄ hoc est ꝑ attributioneꝫ ad vnū subiectū. ⁊ in alia scientia tantuꝫ vnū potest cōsiderari per attributionem ad subiectū eius. ideo non oportet ꝙ in alia cōsiderent̄ oēs. Ad tertiū dicit̄ ꝙ in primo phisicoꝝ aristotil'. loquit̄ cōtra platonem qui ponebat formas separatas a materia quas sm̄ ꝙ huiusmodi non haberet phisicus cōsiderare. Scḋo dicit̄ de methaphisica ꝙ nō sic abstrahit a materia qḋ soluꝫ cōsideret ea que nō sunt. nec possunt esse in materia. ſ3 q2 cōsiderat ea de quoꝝ rōe nō est motus neq3 materia. Sequitur textus. At vero ⁊ de principijs.

## Queritur tertio. vtrum vni⁹

scientie vel diuersaꝝ sit cōsiderare principia demōstrationū prima simplr̄. ⁊ si vnius vtrū eiusdē sit cōsiderare substātiam. Arguitur quo ad primā partē quesiti ꝙ nō sit vni⁹. q2 oēs scientie vtunt̄ illis principijs primis. ergo qua rōe vna considerabit ipa eadē ratione cōsiderabit ⁊ altera. Scḋo si aliqua scientia cōsideraret ipsa vel cōsideret diffinitiōe vel demōstratione. nō primū. q2 complexa sunt. nec secūduꝫ. q2 ad demonstrationē tria requirunt̄. s. passio subiectū. ⁊ dignitas. modo primis principijs nō sunt alia priora ꝑ que possint demōstrari. Tertio arguit quo ad scḋam partē quesiti q2 substantia ⁊ huiusmodi dignitates nō videntur in aliquo cōuenire. ergo neq3 cadere sub vna scientia. Oppositū arguit̄ quo ad primā parteꝫ q2 si in diuersis scientijs considerarent̄ sequeret̄ ꝙ idem esset in diuersis scientijs demōstratū ⁊ sic esset superfluitas. Et quo ad scḋaꝫ ptem q2 huiusmodi dignitates sunt maxie vles ⁊ prīm similiter substātia est primū. ⁊ principale entis. ergo si diuersaꝝ sciētiaꝝ essꝫ speculari huiusmodi dignitates ⁊ substātiā sequeret̄. ꝙ essēt due prime philosophie.

## Pro responsione ad quesitum

sciendū est ꝙ sm̄ duplicē operationem intellectus. duplicia sunt pricipia dēmōstrationis. quedā incōplexa vt ens qḋ claudit̄ in intellectu cuiuslibet simplicis intelligibilis. ⁊ alij trāscendentes termini Alia sunt principia cōplexa q̄ ex cōplexione huiusmodi terminoꝝ trāscendentiū cōponunt̄ ⁊ hec vocant̄ prime dignitates. vel cōes animi cōceptiōes de quib⁹ est ad propositū. Alia sunt principia cōplexa que ex terminis spālibus cōstituūtur ⁊ dicūt̄ positiones q2 in demōstrationibus factis in specialib⁹ scientijs tanq3 ꝓmisse specialiter ponuntur.

## Tunc sit prima conclusio. alicuius

scie est prima pricipia demōstrationis cōsiderare. patet. q2 circa tales cōtingit errare ⁊ recte se habere. ergo alicui⁹ sciētie est huiusmodi pricipia cōsiderare

Jtez per illa principia cetera capiunt cuiu-dentiam. ergo nõ debent esse ignota quare alicuius sciencie est ipa considerare.

**Secunda conclusio·nullius** particularis sciencie est huiusmodi principia considerare neqꝫ negantibus ea cõtradicere quia constituuntur ex terminis transcendentibus subiectum sciencie particularis cuiuslibet igitur.

**Tertia conclusio·vnius sciẽ**tie scilicet vniuersalissime ꝛ nõ diuersarũ est illa principia considerare patet satis ex conclusionibus precedentibus ꝛ per rationem post oppositũ. Ex quo infertur postea ꝙ illa principia sunt de cõsideratione huius sciencie quia est maxime vniuersalis ꝛ de transcendẽtibus vt sonat nomẽ eius. Ultima cõclusio eiusdem sciencie ẽ considerare substantiam ꝛ prima principia demonstrationiꝫ patet quia euꝫ substantia sit primuꝫ ꝛ principale ens sequitur ꝙ vlissime sciencie ꝛ prime est substantiã cõsiderare. ꝛ euꝫ vlissima sciencia cõsiderare prima principia vt dictuꝫ est cõclusio sequitur vera. Et istas questiones resolutorie soluit aristot. quarto huius.

**Sed dubitatur· vtrum eiusdem** sciencie sit considerare omnes substãtias quod sic arguit philosophus qa omnẽs substantie cõueniunt in cõmuni ratione substãne. ergo cuiꝰ ẽ cõsiderare substãtiã in cõi cuiꝰ ẽ cõsiderare oẽs substãtias. Jtẽ nõ videt ratio ꝙ metha. seu prima phia plus cõsideret vnã substãtiã ꝙ aliam igitur. Contrariũ arguit quia eiusdem sciencie est considerare subiectum ꝛ per se accidentia eius. ergo si vna sciencia consideret omnes substantias eciã cõsiderabit omnia per se accidentia istaruꝫ et sic nõ erit nisi vna sciencia. respondetur ꝙ vnius sciencie scilicet illius que considerat substantiaꝫ in cõmuni ꝛ cõmunes ꝓprietates eius est cõsiderare omnes substantias inquantũ conueniũt in cõmuni ratione substantie ꝛ per se accidentia omniuꝫ substantiaꝝ que cõueniunt ipsis inquãtum substantie sunt vt bene probauerunt prime rationes dubij. Sed diuersarum scientiaꝝ est diuersas substantias cõsiderare sub ꝓprijs rationibus ipaꝝ. ꝛ accidentia propria cuiuslibet. verumptamẽ cõsideratio substantiaꝝ separataꝝ q̃ immobiles sunt etiaꝫ sub proprijs rationibus eaꝝ ad hanc scienciã pertinent ꝛ non ad phisicaꝫ nisi pro quãto accipiuntur vt cause effectiue motus neqꝫ ad mathematicam quia nõ sunt quãte. Jn ipsis etiam nõ reperitur numerus qui est de genere quantitatis. vnde si nõ essent alie substãtie quam mobiles ꝛ sensibiles naturalis philosophia esset prima sciencia nec oporteret ponere aliam priorem ipa.

**Aliud dubium· vtrũ eiusdẽ** sciencie sit cõsiderare substãtias ꝛ accidẽtia ꝙ nõ arguit sic. tertius. quia substantie ꝛ accidentis nõ est ideꝫ modus sciendi qa accidentis est demonstratiua sciencia substantie vero nõ. ꝭ diffinitiuo. ergo non cadunt sub vna sciencia. Contrariũ arguit quia accidens scitur per hoc ꝙ de subiecto demonstratur ergo impossibile ẽ accidens in al qua sciencia speculari quĩ in eadeꝫ speculatur subiectuꝫ eiꝰ. Hanc questionem soluit philosophus in quarto dicẽs ꝙ ad eandem scientiaꝫ pertinet considerare ens inquantuꝫ ens. ꝛ accidentia entis inquantũ ens. Et similiter de substantia in cõmuni ꝛ accidentibus eiꝰ inquãtum huiusmodi ꝛ sciencie ad quã pertinet considerare aliquaꝫ substantiã determinatam sub determinata ratione est cõsiderare proprietates que tali substantie insunt inquãtũ huiusmodi nõ est tñ idẽ modꝰ sciẽdi substãtie ꝛ accidẽtis qꝛ substãtia diffinit ꝛ nõ demõstrat. ꝭ de ipa aliquid demõstrat. accidens vero de substantia demonstratur ꝛ nõ diffinitur nisi per additamentum.

**Ad ante oppositum rationes**

Ad primã dicitur ꝙ licet sciencie particulares vtantur primis principijs tamꝙ̃ quibusdam suppositionibus nõ tñ sequitur ꝙ de ipsis determinent sicut nõ determinant de ente in cõmuni. ꝭ de aliquo determinato genere entis. Ad secũdam dr̃ ꝙ nec diffinit one nec demõstratione tractatur de illis pricipijs apriori. ꝭ. soluꝫ eposteriori ꝛ elenthice vt patebit in quarto huius.

In hoc etiam ponūtur significationes terminoꝝ cōmuniū q̄ pertinent ad hanc scientiā quibus significatio ib⁹ cognitis faciliter cognoscūtur dignitates constitute ex illis terminis quia principia cognoscimus inquantū terminos cognoscimus etiam per illas significatiōes terminorū apitur via faciliter soluendi dubitatiōes motas ⁊ disputatas in hoc tertio. Ad tertiū dicitur ꝙ quia principia prima. cōpleta reducuntur ad incōpleta ex quibus cōstituunt. ⁊ per que habent intelligi. quia cōpositum cognoscitur per extrema. ideo huiusmodi principia ratione suoꝝ terminoꝝ ⁊ substantia cōuenientiā habēt in ente in cōmuni accepto. sequit textus. Amplius autem vtrum.

**Queritur quarto. vtrum preter substātias sensibiles ⁊ singulares sint ponende alie substantie ab eis separate** sm̄ esse vniuersales ⁊ predicabiles de singularibus vt platonici posuerunt. Arguitur ꝙ sic intellect⁹ noster intelligit vniuersale preter singularia. ergo vniuersale est preter singularia. alias intellectus esset falsus. Secundo omne quod est tale per participationē reducitur ad aliquid quod est tale per essentiam. ergo preter particulares homines qui sunt homines per participationem necesse est ponere per essentiam ⁊ per se hominē. vt plato posuit. Tertio generationes singulariū sunt perpetue ⁊ cōtinue. ergo preter ipsa singularia que sunt corruptibilia ⁊ mutabilia oportet ponere aliquod perpetuum ⁊ vniformiter se habens. ad oppositū est aristoteles in textu.

**Pro responsione sciendum** est primo. ꝙ sm̄ duplicem abstractionē nostri intellectus scilicet vniuersalis a singulari. vt hominis ab hoc homine. ⁊ forme matematice a materia sensibili. vt circuli ab ere. posuit plato duplex genus entium sm̄ esse separatū a sensibilibus singularibus. propter primā abstractionem posuit genera ⁊ species per se existere extra singularia que appellantur ydee propter secundā posuit entia mathematica de quibus sunt scientie mathematice sm̄ esse separata a sensibilibus singularibus ⁊ esse media inter ydeas p̄dictas ⁊ singularia.

**Secundo sciendū est ꝙ antiqui** naturales solas substantias sensibiles posuerunt. ⁊ aliqui eoꝝ dixerunt eas esse in cōtinuo motu ⁊ cōsequenter nihil posse sciri certitudinaliter de rebus. Sed cōtra hoc plato volens saluare certitudinē scientie preter substantias sensibiles que sunt generabiles ⁊ corruptibiles posuit ydeas separatas ab ipsis que sunt genera ⁊ species eoꝝ de quib⁹ est scientia ⁊ cum hoc posuit eas ad saluandū perpetuitatē ⁊ cōtinuitatem generatiōis substantiaꝝ sensibilium.

**Contra quā sit prima cōclusio.** nō sunt ponende species sensibilium singulariū ab eis separate sm̄ esse subsistentes extra omnē intellectum. probatur quod est separatū ab aliquo sm̄ esse nō est eius esse cū forma sit principiū intrinsecū rei. ergo species sic separate nō possunt dici forme seu quiditates ipsoꝝ singularium sicut posuit plato. Secūdo nihil predicatur predicatiōne essentiali dicente hoc est hoc nisi sit in illo. ergo huiusmodi ydee dici nō possunt vniuersales ⁊ predicabiles de singularibus vt posuit plato. Tertio corruptibile ⁊ incorruptibile plus quā genere differūt. ergo iste ydee que secundū se sunt incorruptibiles vt dicebat plato ⁊ singularia que secundum suā naturā sunt corruptibilia vt etiam dicebat ipse plato nō possunt dici eiusdē speciei. cuius oppositum dicebat. Deinde probatur ꝙ nō sint ponende ad saluandum generationem quia generatio nō est sine corruptione ⁊ cum corruptio ⁊ generatio contrariant ⁊ contrarioꝝ sint contrarie cause. cum ille ydee vniformiter semper se habeāt nō sufficiunt semper ad generationem ⁊ corruptionem.

Item si esset principium effectiuum ⁊ totale generatiõis cũ vniformiter semper se habeant sequeretur ꝙ semper ⁊ cõtinue generationes fierent ⁊ sic cõtinue generarentur. ⁊ sic semper ⁊ cõtinue generaretur homo. vt amplius deducit philosophus secũdo de generatione. Item huiusmodi ydee cũ sint separate ⁊ insensibiles nobis essent ignote· ergo plato sic ponẽs eas nõ saluat scientiã ymmo destruit. et cũ non ponerentur nisi ad saluãdum hec duo scilicet scientiã ⁊ generationẽ sequitur ꝙ non sunt ponende.

## Secunda conclusio· nõ sunt

ponenda mathematica fm̃ esse a sensibilibus separata. patet quia sicut est quedã mathematica circa lineas ⁊ magnitudines. sic sunt quedã alie scientie circa alia subiecta vt astrologia circa celũ. ⁊ ꝑspectiua circa lineam visualez. ⁊ musica circa numeros sonorosos. ergo si sint lineẽ quedã preter lineas de quib⁹ est geometria. ⁊ similiter quidã numeri ꝑter numeros de quibus tractat arismetrica pari ratione etiã celũ preter hoc celum sensibile. ꝫ hoc ponere est absurduz. quia si esset celum preter hoc celum sensibile vel esset mobile vel nõ. non primũ quia impossibile est aliquid a materia separatum esse mobile nec secundũ quia omne celuz naturaliter est mobile. Similiter repugnat dicere ꝙ sit linea visualis vl' numerus sonorosus preter lineã visualez vel numerũ sonorosum sensibilem ergo ⁊ cetera.

## Tertia conclusio in mente ꝑ

mi opificis sunt ponende ydee reruz. patet nam sicut agens naturale agit ꝑ formam naturalẽ que est sibi principiũ quo agendi per quãz actionẽ intendit assimilante sibi effectum ita propriuz est agenti per intellectum agere ad extra ꝑ formaz intelligibilem que est sibi ratio intelligẽdi rem producibilez ⁊ exemplar operis. Ad cuius similitudinez intendit producere effectum. sed hec forma intelligibilis secundũ ꝙ est ratio ⁊ exemplar conueniẽter ydea dicitur ergo ⁊ cetera.

## Quarta conclusio· preter sub

stantias sensibiles ponende sunt substantie immateriales insensibiles per se subsistentes sed alterius speciei ab istis sensibilibus ⁊ nõ predicabiles de ipsis. hec conclusio probatur in octauo phisicoruz ⁊ in duodecĩo huius ⁊ pronunc sic arguitur Omne imperfectuz in potẽtia existẽs est necessario reducibile ad aliquid perfectũ per se existens. Sed omnis substantia materialis potentialis est ⁊ imperfecta. ergo in vniuersalitate rerum sunt ponende alique substantie immateriales ⁊ insensibiles. ⁊ sic patet responsio ad quesitum.

## Ad rationes· ad primam di

citur ꝙ intellectus bene intelligit vniuersale preter singularia. sed nõ intelligit vniuersale esse preter singularia. potest enim intellectus noster simplici intellectione separatim intelligere que secundũ esse sunt cõiuncta. ex ignorantia huius plato videtur fuisse deceptus. Ad secundã cõceditur ꝙ omne ens per participationez reducit ad aliquid quod est per essentiam vt ad principiuz effectiuum finale ⁊ exẽplare. Et ad primũ quod est ens per essentiam. ꝫ non oportet ꝙ omne quod est tale vel tale. formaliter per participationez alicuius forme. reducatur in formam talem per essentiam ab eo separataz secundum esse. ymmo repugnat ꝙ aliquid sit tale formaliter ⁊ forma per quã est sit forma per essentiaz. ⁊ per se existens extra ipsum. Ad tertiam dicitur ꝙ motus solis sub obliquo circulo qz est cõtinuus ẽ causa cõtinuitatis ⁊ indifficiẽtie generationis reruz. Sed quia diuersitatem habet in suis partibus per accessum ⁊ recessuz a nobis ẽ causa ꝙ generationi succedat corruptio. sequit' textus. Et de principijs

## Queritur quinto· vtrum ge

nera sint principia ⁊ elementa reruz aut ea ex quibus in existentibus ⁊ primis cõponitur vnumquodqz.

Arguitur primo rationibꝰ textus ꝙ ea ex quibus res componitur. quia pricipium est ab eo cuius est principium. ſ g nus nō est aliud ab eo cuius est genꝰ ergo ⁊c. Secundo sic principiū vocis litterate non est vox in cōmuni. ſ magis littere ⁊ sillibe ex quibꝰ componit̄ ⁊ in figuris anguli ⁊ linee dicunt̄ principia et non figure in cōmuni. ergo ea ex quibus res component̄ sunt principia ⁊ nō ipsa genera. Tertio arguit̄ auctoritate empedoclis. qui ponit elementa ex quibus res componitur ⁊ nō genera esse principia igitur. Quarto principia artificialium sunt materia ⁊ forma ⁊ nō genera ipsorū ⁊ ita de alijs igitur. Oppositū arguit textus. Primo sic eadē sunt principia essendi ⁊ cognoscēdi. ſ genera sunt principia cognoscēdi: res cū ponant̄ in diffinitione rerū igitur. Secūdo per hoc accipimus scientiam de qualibet re per hoc ꝙ scimus speciē eius secundū quam res est ⁊ sicut cognoscimus sortem per hoc ꝙ cognoscimꝰ ꝙ est homo. Et species cognoscimus per principia earū que sunt genera. ergo genera sunt principia rerum. Tertio arguit per dictuꝫ platonicorū ponentiū vnum ⁊ ens esse principia rerū Et similiter magnuꝫ ⁊ paruum quibus vtuntur tanquā generibus. Si vero dicantur vtraqꝫ esse principia reruꝫ scilicet genera ⁊ illa ex quibus res componunt̄

Contra arguitur quia vnius reꝝ est vnica diffinitio indicās substantiaꝫ eius que componit̄ ex principijs ⁊ causis rei sed nō est eadem diffinitio que datur per genera ⁊ per ea ex quibus intrīsice res cōponuntur. ergo impossibile est ꝙ vtraqꝫ sint principia ⁊ elementa rerum.

**Pro responsione est sciēduꝫ** ꝙ principia rerum sunt duplicia. quedā sunt extrinsica vt efficiens ⁊ finis de quibus hic non est difficultas quia neqꝫ genera neqꝫ ea ex quibus res componūtur sunt principia extrinsica. Alia sunt intrinsica vt materia ⁊ forma. ⁊ ista sunt in duplici differentia. quedaꝫ sunt principia secundū rationem que scilicet dāt eandem essentiam cū pricipiatis ⁊ etiam ad inuicem ⁊ solum ratione differunt ad inuiceꝫ ⁊ a pricipiatis hoc modo genus ⁊ differentia bene dāt principia rerum. Alia sunt principia ſm rem quoꝝ scilicet nullum dicit totā essentiam reꝝ. ſ solum aliquā partem. ⁊ realiter inter se sunt distincta ⁊ a principiato. ⁊ hec iterū sunt duplicia. quedā sunt partes essentiales rei que sunt materia ⁊ forma. alia sunt partes integrales que partes materie dicūtur. vt carnes ⁊ ossa. ⁊ partes organice. vt manus ⁊ pes ⁊ elementa in cōstitutione mixti. Sed illa ex quibus in existentibꝰ primis realiter cōponūtur res sunt pricipia realia vt materia ⁊ forma que sunt principia simpliciuꝫ corporuꝫ. ⁊ elementa cū forma mixtoꝝ ideo ex istis consideratur diffinitio phisica data per materiam realeꝫ ⁊ formā realiter distinctaꝫ a materia: ſ diffinitio loyca cōsiderat̄ ex genere ⁊ differentia.

**Tunc sit hec conclusio.** generalia vniuersalia sunt pricipia singularium secundū rationē. Sed illa ex quibꝰ primis in existentibus cōpōitur res sunt principia singularū ſm rem. Et dicit̄ in existentibus propter priuationeꝫ vel contrariū ex quibus dicimꝰ interdum aliqd fieri sed nō manet in re facta. Et dicit̄ primis propter principia proxima sicut corpus animalis componit̄ ex carnibus et ossibus tanquā ex principijs materialibꝰ quibus tamen nō cōpetit ratio elementi quia nō sunt prima principia sed adhuc resolubilia sunt in elementa ⁊ adhuc elementa in materiam ⁊ formam resoluuntur. conclusio satis patet ex prius dictis.

**Sed dubitatur. vtrum magis** vltima sint magis principia quā minus vniuersalia puta quā spēs specialissime ꝙ nō arguit textus. primo ꝙ nō dicant̄ principia quia si sic. cum ens ⁊ vnū sint maxime communia sequeretur ꝙ essent maxime principia. Et tamē secundū platonem principia rerum sint genera:

Sequitur q̄ ens τ vnum maxime essent genera cōsequens est falsum. nam si ens esset genus. cũ genus nō predicetur de differētia nec ecōuerso sequit̄ q̄ ens nō haberet diffinitionem τ sic nō esset genus vel si haberet differentia eius esset nihil vł nō ens q̄ est impossibile. Secundo si genera dicant̄ principia quia sunt communia cũ omnia que sunt inter generalissimũ τ singularia sint cōmunia. sequitur q̄ omnia ista erunt principia τ per consequens genera. quia sm̄ platonem omnia principia sunt genera. Tertio si genera sunt principia essendi quia sunt principia cognoscendi. vt plato dicebat multo magis drē essent principia. quia drē sunt principia formalia. ſ̄ incōueniens erat apud platonē dicere drās esse principia rerum. quia rerũ infinite sunt drē. Contrarium arguit textus quia necesse est principium τ causaz esse p̄ter res quaz sunt principia τ cause τ esse a rebus separata. Qđ aūt est separatũ est vniuersale vt plato dicebat. τ magis vniuersale est magis separatũ. ergo prima genera cum sint magis vniuersalia, τ magis sepata sunt magis principia. respondet̄ q̄ vniuersalia non sunt principia rerum nisi sm̄ ratonē. principia vero sm̄ rem sunt materia τ forma. τ cũ genus sumat̄ a materia τ drā τ species a forma τ forma sit magis principium substantie τ esse rey quã materia. ideo sequitur q̄ species est magis principiũ rey quã genus τ quãto genus est generali⁹ tanto min⁹ est principiũ, licet sit principium plurium.

## Aliud dubium. vtrũ vniuersalia sint separata sm̄ rem a suis singularibus q̄ sic arguit̄ q2 nisi sit de nullo posset haberi scientia. Tũ primo q2 singularia sunt infinita. tũ scđo quia sunt corruptibilia. tũ tertio quia sensibilia sunt τ non intelligibilia. Scđo materia a pħo ponitur sempiterna τ perpetua. ergo a fortiori forma erit ꝑpetua. ſ̄ forma existens in materia corruptibilis est ergo p̄ter compositum ex materia τ forma ponenda est forma separata. Contrarium quia vniuersalia de singularib⁹ predicantur predicatione dicēte hoc est hoc. ergo vniuersalia sunt in singularib⁹. Respondetur q̄ vniuersalia nō sunt separata sm̄ esse a singularibus. ſ̄ sm̄ rationem tantuz. τ hoc satis patuit in precedentibus. Et ad primã rationem dicitur. q̄ non oportet res habere similem modũ in essendo a parte rey τ in cognitione nostra. Ad aliam dicitur q̄ forma in mã existens est per se ingenerabilis τ incorruptibilis quãuis sit ꝑ accidēs generabilis τ corruptibilis.

## Ad rationes ante oppositũ

Ad primã dicitur q̄ sicut genus est principium sm̄ rationez ita est aliud secundũ rationem ab eo cuius est principiũ. Alie rationes bene probant q̄ ea ex quib⁹ intrinsice res primo cōponunt̄ sint principia ipsaz rez sm̄ rez. Rationes vero post oppositũ bene probãt q̄ genera sunt principia sm̄ rationem. τ q̄ cōpositō ex genere τ drã est cōpositō rationis τ nō realis sequitur textus. Adhuc aũt vtrum.

## Queritur sexto. vtrum oĩm rerum sint eadem principia sm̄ numerũ

Arguit̄ q̄ sic quia in causis est status ergo est veniendum ad vnũ efficiens ad vnum finez ad vnã formam τ ad vnam materiam. Oppositũ arguitur quia sicut se habent principia sensibiliũ ad sensibilia sic principia entiũ ad entia. sed nō sunt eadem litter eoĩo in omnibus sensibilibus. ergo nō sunt eadem principia in oĩbus entibus.

## Pro responsione ad quesitũ

est sciendũ primo. q̄ duplicia sunt principia scilicet extrinsica τ intrinsica. intrinsica sunt materia τ forma. in cōpositis et forma tantuz in simplicibus. Extrinsica sunt finis τ efficiens. principia intrinsica sunt vniuersa principalitatis. ideo eius quod est vnũ numero. principia sunt eadē numero. vt sortis materia est vna numero τ similiter forma. τ eorũdē in specie drũtiuz numero. pricipia sunt eadē in spē numero drã vt sortis τ platonis. principia intrinsica sunt materia τ forma nu

mero vña ꝛ specie cōuenientia. ꝛ eorun/
dem genere principia sunt eadem genere
eorundem vero analogia ꝛ proportione
principia intrinsica sunt cadem secundū
analogiam.

Secundo sciendū est ꝙ prī
cipia extrinsica sunt duplicia. scilicet proxi
ma ꝛ adequata ꝛ remota seu excedentia
Proxima sunt vnigenea pricipalitatis
quia omne qđ fit a o agēte determinato
fit. etiā ꝑpter determinatū finē ob hoc ista
nō sunt cadez omniū principia sed diuer
sa. Sed principiū efficiens remotum ꝛ
primū simpliciter est vnū numero a quo
dependet tota natura. similiter vltimus
finis similiter est vnus omniū ad quem
omnia ordinant. similiter quelibz intelli
gentiaꝝ mouentiū orbes que sunt prin/
cipia inferioꝝ per motuz celi est vna nu/
mero.

Tunc sit hec conclusio. omni
um entiuz est vnū primuz efficiens sim/
pliciter ꝛ vnus vltim⁹ finis simpliciter
nō tamē est vna materia nec vna forma
nisi esset sermo de forma exemplari om/
niū que est essentia primi efficientis ꝫ nō
est vnum primū efficiens proximum nec
vnus finis propinquus omniū. conclu
sio satis patet ex dictis.

Sed dubitat̃ vtruz corrup/
tibiliū ꝛ incorruptibiliū sint eadē princi
pia. Arguitur ꝙ nō quia ex eisdez prī
cipijs sequitur idē effect⁹. ergo si corrup/
tibiliū ꝛ incorruptibiliū sint cadez princi
pia oīa essent corruptibilia vel incorrup/
tibilia. Oppositū arḡ qꝛ taz corruptibiliū
quā incorruptibiliū oportz principia esse
incorruptibilia. ergo sunt eadez principia
oīm. antecedens patet quia omne quod
corrumpitur in aliquid prius eo resolui
tur. ergo si principia corruptibiliuz essent
corruptibilia corrūperent̃ in alia priora ꝛ
illa in alia. ꝛ sic in infinituz vel oporteret
dicere ꝙ deueniendū sit ad principia in/
corruptibilia que etiaz sint principia cor
ruptibiliū. Ad dubium respondetur si
cut ad questionem precedentē. ꝙ quedā
sunt principia intrinsica scilicet materia ꝛ
forma. ꝛ quedaz extrinsica vt finis ꝛ effici/
ens. principia intrinsica non sunt eadem
corruptibiliū ꝛ corruptibilium. nā prin/
cipia intrinsica incorruptibiliū nec per se.
nec per accidens sunt corruptibilia. Sed
principia intrinsica corruptibiliū licet nō
per se sint corruptibilia, tamē per accidēs
sunt corruptibilia. principia vero extrinsi
ca, propinqua ꝛ vnigenea principalitatis
nō sunt eadem corruptibiliū ꝛ incorrup
tibiliū. quia corruptibiliū sunt corrupti/
bilia cuz sint eiusdez generis ꝛ speciei cū
ipsis. sicut homo generans cuz homine
genito. Sed principia propinqua incor/
ruptibiliū sunt incorruptibilia. principia
autē extrinsica ꝛ remota corruptibiliuꝫ
sunt incorruptibilia vt deus intelligētie
ꝛ celū. ꝫ tamen inter ista est ordo qꝛ prin
cipium simpliciter primū scilicet de⁹ est
omnimode immutabile. intelligentie ve
ro immobiles ꝛ incorruptibiles sunt mo
tu phisico possunt tñ mutari ꝫm affectio
nes ex natura sua. ꝛ ꝫm determinationez
ad diuersa loca. corpora vero celestia in/
corruptibilia sunt. tamē sunt mobilia lo
caliter. Ad rationez in cōtrarium dici
tur ꝙ ex eisdē principijs intrinsicis ꝛ ex/
trinsecis vniuocis sequit̃ idez effectus: ꝫ
nō oportet ex eisdem pricipijs extrinsicis
ꝛ equiuocis omnes effectus sequentes esse
eiusdem cōditionis. Qualiter autē agēs
per intellectuz ꝛ voluntatez vnuz ꝛ idem
manens se habeat ad producendū diuer
sa tractatum est in scđo de generatione.
ꝛ sic patet responsio ad quesitum.

Tunc ad rationes ante op/
positum. ad primā iaz cōcessuz est ꝙ pri
mum efficiens simpliciter est vnū omni/
um. similiter vltimus finis simpliciter est
vn⁹. ꝛ prima forma exemplaris est vna
ꝫm rem. ꝛ sic primū ens in triplici genere
cause scꝫ efficientis finalis ꝛ formalis. exē
plaris est causa omniū in ipsa vero non
est materia. ꝛ quāuis aristotl'. ꝓbat sta/
tum esse in causis materialibus non per
hoc cōcluditur ꝙ oīm entium sit mate/
ria. sed concluditur ꝙ in qualibet re que
fit ex materia per resolutionē deueniēdū
est ad materiā primā qua aliqđ dicit̃ fi/

Feri ꝙ ipsa amplius nõ fit ex alio. cũ hoc tamen stat ꝙ in materialibus diuersorũ in numero est al. ꝫ mater. a ſm numeruꝫ Sequitur textus. Omniuꝫ autem ad cõsiderandum tradita ⁊ cetera.

**Queritur septimo · vtrũ ens** ⁊ vnuꝫ sint principia substãtialia rerum. Arguit̃ ꝙ sic qꝛ primũ principium est ens ⁊ vnũ a quo deriuat̃ omnis entitas ⁊ vnitas in rebus ergo ⁊c. Scdo ens et vnũ p̃dicant substantiam cuiuslibet reꝝ ergo sunt principia substãtialia reꝝ. Oppositũ arguit̃ qꝛ accidẽtia nõ sunt principia substãtialia reꝝ. ꝫ ens ⁊ vnũ p̃dicant̃ de accidentib⁹ sicut de substantijs. ergo nõ sunt principia substãtialia rerum.

**Pro responsione est primo** sciendũ. ꝙ antiqui naturales ponentes vnuꝫ aut plura elementoꝝ esse principia substantialia rerum posuerũt illud vnuꝫ vel plura elementa subiecta siue susterm entitati ⁊ vnitati tanq̃ per se accidentib⁹. et ita nõ posuerũt ꝙ ens ⁊ vnũ in vlt. siue vnitas ⁊ entitas essẽnt separatã per se subsistentia ⁊ oĩm reꝝ vlia principia. Plato vero posuit ens ⁊ vnũ p se separata ⁊ per se existentia ⁊ vlia p̃dicata de omnib⁹ et esse principia substãtialia ⁊ quidditatiua oĩm reꝝ. ꝫ vtraq; oppinio ſm aliquid falsa est. ⁊ quantũ ad aliquid vera. Primũ enim inquãtuꝫ ponit ens ⁊ vnũ nõ esse separata a rebus ſm esse tanq̃ vlia per se subsistentia p̃dicata de ipsis verum posit Sꝫ inquantũ ponit vnuꝫ elementuꝫ aut plura esse totã substantiã reꝝ falsa est coꝝ oppinio. Et in primo ethicoꝝ ⁊ in de generatione reprobat̃. oppinio vero platonis ponẽtis ens ⁊ vnũ separata esse principia. si hoc intelligeret de primo principio effectiuo finali ⁊ exemplari oĩm rerũ quod est suum esse ⁊ sua vnitas ⁊ nõ est vle per p̃dicationeꝫ. ꝫ per causalitatẽ ⁊ perfectionis immẽsitatem bene diceret. tale enim est ens. ⁊ vnum per essentiã ⁊ per se subsistens. Sed inquantũ ponit tale ens esse vnum per se subsistens ⁊ separatum esse vniuersale per p̃dicationem de omnibus. ⁊ esse principium substãtiale formale ⁊ quidditatiuũ omniũ rerum falsum dicit. ⁊ in hoc sensu reprobat aristot. positionem platonis de ydeis separatis.

**Tunc sit hec conclusio · illud** ens quod est suuꝫ esse sua vnitas sua entitas separata a rebus est primũ principium omnium reꝝ in triplici genere cause Ipsum tamẽ ens nõ est vniuersale per p̃dicationem neq; principiuꝫ formale ⁊ quidditatiuum ipsaruꝫ rerum. ꝫ ab eo diriuatur ratio entitatis ⁊ vnitatis i omnibus rebus. ista cõclusio satis patet ex precedẽtibus.

**Sexta conclusio · ens ⁊ vnuꝫ** que predicantur de omnib⁹ rebus non separant̃ ſm esse a rebus nec sunt principia rerum ſm rem. ꝫ soluꝫ ſm rationem vt in precedentib⁹ probatũ est. principia enim intrinseca rerum cõpositaꝝ sunt materia ⁊ forma. ⁊ principia rerum simplicium sunt forma ⁊ esse. Et similiter dicendum est de quolibet cõmuni qd de multis p̃dicatur ꝙ nõ est ponendum separatum ſm esse ab illis de quibus predicat̃ neq; est principiũ reale ipsoꝝ. ꝫ ſm rationem tantũ. qualiter aũt ens ⁊ vnũ substantiam cuiuslibet reꝝ predicent videbitur in quarto.

**Sed dubitatur · vtrum magnitudines ⁊ numeri sint substantie rerum** Arguitur ꝙ sic. quia nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu. sed nihil fuit in sensu nisi sensibile propriuꝫ vel cõmune. ergo nec in intellectu igitur oportet ꝙ quid est reꝝ quod est subiectum intellectus siue obiectũ esse sensibile proprium vel cõe. ꝫ nõ est sensibile ꝓpriũ quia tale est accidẽs sensibilis cõis ergo ẽ sensibile cõe qd est numerus ⁊ magnitudo igitur numerus ⁊ magnitudo sunt substantie reruꝫ. Contrariũ arguitur substantia nõ habet esse post nõ esse nec ecõuerso siue generari vel corrumpi. ꝫ magnitudines ⁊ numeri sint ⁊ non sunt sine generatione ⁊ corruptione reꝝ igitur.

Respōdetur ꝙ numeri ⁊ magnitudines nō sunt substantie rerū. patet qꝛ operatio facit scire formā substātialē rerū. ſ quantū cunq̄ʒ aliquid alteri assimilet in dimensionib⁹ nō ꝓpter hoc. oportet ꝙ attingat ꝓpriā ei⁹ operationē. sicut quātūcūq̄ʒ statua homi assimilet nunꝙ attingit actū rōcinandi. ergo dimensiones nō sunt forme substātiales rerū. nec sunt materia rei qꝛ ip̄a materia semꝑ manet. ſ dimensiones trans mutant̄ manente substantia rei. Exquo sequit̄ ꝙ nō sunt cōpositū ⁊ ꝑ cōsequens nō sunt substātie rerū. Item si supficies esset substātia alicui⁹ rey aut esset supficies interior aut exterior. nō exterior qꝛ ip̄a potest esse alia. ⁊ alia ſm speciem ⁊ numerū remanente eadē substātia rey. nec supficies interior qꝛ in cribo sunt medietates in potentia solū. ergo ⁊ superficies terminātes illas medietates in cribo sunt etiā solū in potentia qꝛ substantia rey est actu in re ⁊ nō in potentia. ergo supficies interior nō est substantia rey.

**Ubi est aduertendū ꝙ sicut** ex ignorantia differentie inter vnū qḋ cō/uertitur cū ēte ⁊ vnū qḋ est numeri, principiū plato posuit numeros esse princi/pia substantialia rerū qꝛ vnū qḋ conuertitur cū ente a quo ſm ip̄m nō dr̄t vnū in qḋ est principiū numeri non addit aliqḋ ſm rem supra ens neq̄ʒ deriat ip̄m. sic ex ignorantia dr̄e inter corp⁹ de genere sub/stantie ⁊ corp⁹ de genere q̄ntitatis plato posuit lineas ⁊ supficies esse pricipia sub/stantialia rerū qꝛ sunt pricipia corporis de genere quātitatis ꝙ ſm ip̄ʒ nō dr̄t a corpore de genere substātie. Tunc ad ratio/neʒ dicit̄ ꝙ nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu vel ꝑ spēʒ propriā vel per spēm alicui⁹ habentis attributioneʒ ad ip̄m aut ad aliquid ad qḋ habet attributionem. modo licet substantia nō sit per se sensibilis. est tñ sensibilis ꝑ accidēs

**Dubium aliud. vtrū princi/**pia sint actus vel potentia. Arguitur ꝙ sint actu s qꝛ act⁹ prior est potētia ⁊ principia principiatis ergo ⁊c. Cōtrariū arguitur qꝛ vnū qḋq̄ʒ prius est in potētia ꝙ in actu. ergo principia sunt potentia tantū ⁊ non actus.

**Pro dubio est sciendum ꝙ** antiqui nō ꝑcipientes mediū inter nō ens actu ⁊ pure nihil posuerūt primū materiale principiū de se esse actu ens. aristotiles vero inter ens actu ⁊ pure nihilū posuit mediū. s. ens in potētia. ideo posuit principiū materiale de se esse ens in potentia tm̄. Et qꝛ prima potentia nō potest se ip/sam ducere ad actū. ideo posuit principium efficiens ens actu qḋ materiaʒ ducit ad actū. ſ qꝛ huiusmodi pricipium efficiens est extrinsica causa. ⁊ cum materia vt dictū est de se nō sit ens actu. ideo posuit ꝑbūs aliud pricipium intrinsicū qḋ est actus materie ⁊ a quo materia habet es/se ⁊ hoc est forma ⁊c. Ad dubiū respōdetur ꝙ in rebus cōpositis vnū pricipiorum intrinsicorū de sua natura est potentia tm̄. s. materia. ⁊ alterū est actus. s. forma. In simplicib⁹ vero pricipium intrinsicum est ip̄a forma que est actus ⁊ tota substantia rerū simpliciū. Sed quo ad extrinsica pricipia. pricipiuʒ efficiens est actus ⁊ finis etiā vltim⁹. ſ finis ꝓpinquus quantū ad esse reale est in potentia tātuʒ Tunc ad rationē in oppositū dicit̄ ꝙ actus simpliciter loquēdo prior est poten/tia qꝛ nihil potest duci de potentia in ac/tuʒ nisi per aliquid in actu existens tamen in vno ⁊ eodeʒ qḋ procedit de potētia in actū potētia precedit actum.

**Aliud est dubiū. vtrum pri**cipia per se existentiū sint vlia aut singularia. Arguit̄ ꝙ vlia qꝛ si essent singularia eorū nō esset scia. ergo nec principiatorum ⁊ per cōsequēs nihil sciret̄. Cōtrariū arguit̄ qꝛ ex non substantia nō fit substantia ſ vlia nō sunt substātie. qꝛ substantia est hoc aliquid. vle vero nō. ergo princi/pia non sunt vlia.

**Pro dubio sciendum est ꝙ** si vlia haberent esse ſm moduʒ platonis ⁊ ponerent̄ pricipia entiū sicut plato posuit adhuc nō posset saluari ꝙ pricipia essent vlia ꝙmis hoc plato dixerit qꝛ omne per se subsistens est hoc aliquid. vle autē nō est hoc aliquid. ergo nō potest dici ꝙ principia si per se subsistant vt plato dice

bat sint vlia. Item si dicat huiusmodi principia esse separata. et esse hoc aliquid et cū hoc vlia p̄dicata de singularib⁹ p̄dicatione substātiali. vq̄d dimitua sequitur q̄ vna res esset plā hoc aliquid verbi gratia sortes primo esset ip̄m quod est. Secūdo esset homo qd̄ esset aliud hoc aliq̄d. Tertio animal esset qd̄ esset aliud hoc aliq̄d et sic de alijs vlibus. hoc autē est inconueniens. ergo positio platonis est impossibilis sic exposita. vt eam exponit aristo. Ad dubiū ergo respōdetur q̄ principia rerū existentiū sm̄ q̄ subsistūt in re extra animā sunt singularia. patet q2 sortes sm̄ q̄ sortes existit extra aiam nō cōponit ex carnib⁹ et ossib⁹ in cōi nec ex aia in cōi. s; ex hijs carnib⁹ hijs ossib⁹ et hac aia. Etiā nō generat ab homine in cōi. s; ab aliquo particulari homie huiusmodi tn̄ principia apud intellectū vniuersaliter accipi possunt nō vt sunt principia huius hois in communi. Sz q2 hic queritur de principijs essendi q̄ quāuis sint realiter eadē cū principijs cognoscendi. differūt tn̄ sm̄ ratione. ideo magis dicendū est ad p̄ns principia singulariū esse singularia quā vlia. Et tūc ad rationē dicit q̄ idem in diuersis potest habere diuersū modū essendi. q2 receptū est in recipiente per modū recipientis. et ita licet principia entium. vt sunt principia essendi sm̄ quēmodū sunt extra intellectū sint singularia ipa tn̄ sm̄ q̄ sunt principia cognoscendi sm̄ quē modū oportet ipa esse in intellectu. sunt immaterialia et vlia sicut ē idē re qd̄ est vlē et singulare diuersum tn̄ sm̄ rationē. Ex p̄dictis summarie et breuiter patet solutō questionū positarū in principio huius tertij.

## Ad ante oppositū rationes

Ad primā cōcedit q̄ deus q̄ est suū esse sua vnitas et sua bonitas est principium oim in triplici genere cause. s; de illo ente nō loquit plato in positione quā reprobat aristo. s; loquebat de ente in cōi acceptō qd̄ de oibus p̄dicatur. Ad scd̄am dictū est. q̄ ens in cōi nō est principium entis particularis nisi sm̄ rationē. nec est ponendū ens in cōi qd̄ de ente particulari p̄dicatur esse separatū sm̄ rem ab ente particulari. Et hec de toto tertio libro methaphisice.

Explicit terti⁹ liber metha. aristotilis.

## Circa quartum librum

Circa quartum librum methaphisice. q̄ritur primo. vtrū ens dicat vniuoce de deo et de creaturis. Arguitur q̄ sic. q2 entis ē cōcept⁹ vn⁹ de deo et creaturis cōis substantie et acciden. et alius a proprijs cōceptib⁹ eorū. ergo vnitate dr̄ de ip̄is. añs sic deducit scotus. quādocūq̄ intellect⁹ noster est cert⁹ de vno. et dubius de duobus necessario cōceptus sm̄ quē certus est ali⁹ est a cōceptibus sm̄ quos dubi⁹ est. Sed intellect⁹ noster est certus. q̄ prima causa est ens. similiter q̄ substantia ē ens q̄ quātitas est ens. et similiter q̄ generatio est ens. et tn̄ multi dubitauerunt an prima causa sit simplex esse et p se subsistens. aut sit ens p participationē. Similiter multi dubitauerūt an quantitas sit substātia. et similiter de generatione an sit substantia vel accidēs. igit oportet q̄ cōceptus entis sit vnus et alius a cōceptibus proprijs istorū entiū. Scd̄o sapientia que cōuenit primo enti et hoibus nō habet dr̄am. nisi per finitū et infinitū. Sz finitū et infinitū nō variāt rationē vniuocam. alias linea finita et infinita non vniuocarent in rōne linee. ergo sapientia vniuoce cōuenit primo et nobis. ergo a fortiori ratio entis que prior est et simplicior quā ratio sapiētie. et ne sit difficultas in acceptione termini qui dicit cōcept⁹ vniuocus vnitas sufficit ad cōtradictionem et etiam ad mediū sillogisticū vt extrema in ipo vnita ad inuicē vniant sine fallacia equiuocatiois. Tertio nullū obiectū natū est in intellectu nostro causare cōceptū alterius nisi cōtineat ip̄m essentialiter aut virtualiter vel habeat vniuocationem cū ipo. s; nullum obiectū relucēs in fantasmate cōtinet primū essentialiter aut virtualiter. ergo ad hoc q̄ possit cau

tare conceptum p'mi entis in intellectu nr̃o oportet q̄ h̄ncat vniuocationē cuȝ primo ente. Et similiter arguit̃ de substantia ⁊ accidēte. q2 substātia nō cognoscit̃ a nobis nisi p̱ notitiā accidētis. ergo oportet cōcept⁹ substātie habere vniuocationē cū cōceptu accidētis cū accidēs neq2 substātia. aliter neq2 vniuocaliter cōmunicat substantiam. q2 añi substantia nō cognoscit̃ a nobis nisi per notitiā accidentis. p̱a et q2 si p̱ ipsum ꝓp'uȝ ⁊ notitiā tam cognosceret̃ a nobis substātia sequeretur q̄ nos possem⁹ iudicare de p̄ña et absentia substantie panis in sacramento altaris q̄ falsum est. Ad oppositū est aristotil' in principio huius quarte.

**Pro respōsione est sciendū** q̄ scotus ponit vniuocationeȝ entis ad primā causam ⁊ creaturis ad substantiā ⁊ accidens. ⁊ diuidebat ens in ens limitatuȝ ⁊ illimitatū nō q̄ limitatio ⁊ illimitatio sint dr̃e entis s̄ modi intrinseci ⁊ diuersi. qui si tollant̃ p̱ intellectū manet cōceptus entis vni⁹ ⁊ cōis ⁊ nō diuersificatus. Ultra diuidebat ens limitatū in decem p̄dicamēta p̱ modos intrinsecos q̄ sunt per se esse ⁊ in alio esse. qui etiā modi si remouent̃ p̱ intellectū rem anet cōceptus entis limitati vnus ⁊ cōis substantie ⁊ accidenti in se nō diuersificatus. Unde sic arguit substātia in suo intellectu includit ens ⁊ addit per se. similiter accidēs includit ens ⁊ addit in alio. tolle igit̃ p̱ intellectū ista sup addita. s. per se ⁊ in alio. tūc remanebit pura ratio entis in qua nullā habent diuersitatē substātia ⁊ accidēs. ergo rō entis in se est vniuoca. Et quando arguit̃ cōtra hāc positioneȝ. q2 aristotil'. in hoc quarto determinat oppositū. respōdet q̄ aristotil'. i decio hui⁹ ponit essentialem ordinē inter sp̄es eiusdem generis. Dicens q̄ in omni genere est vnū primū quod est mensura illius generis mensuratā añt ad mensurā necesse est habere essentialem ordinē. Similiter in septimo phisico⁊ dr̄ q̄ in genere latēt equiuocationes impedientes cōparationē ꝑpter diuisiam fieri sui generis. q̄ tū equiuocatiōes nō sunt in genere quantū ad equiuocationem loycā. s̄ soluȝ quantū ad phisicaȝ. que requirit̃ vnitatem rey nō solū in sesse etiā in suscipiente. ⁊ tū istis nō obstantib⁹ adhuc aristotil'. ponit in genere vniuocationem loyca. ergo similiter dicit. scotus etiā de ente. s. ordo accidentiū ad substantiaȝ ⁊ oim entitatū ad primū non tollet vniuocationem loycā entis. ⁊ ad porphiriū respōdet q̄ porphirius loquit̃ recitatiue ponendo dicta aristotil'. que vt dictū est intelligenda sunt modo exposito. Et cū iterū arguit̃ q̄ aristotil'. in hoc quarto adducet exemplū in textu de sano in quo est vera analogia etiā loyca. respōdet q̄ non est oino simile de sano ⁊ ente q2 si esset omnino simile iā nō esset exempluȝ vel simile s̄ esset ideȝ. vnde est aliqua similitudo nō totalis. vltra dicit q̄ cōceptus entis non est sic vniuocus q̄ p̄dicet̃ inquid de omnibus q2 ens nō dr̄ quidditatiue de vltimis differētijs ⁊ primis passionib⁹. Cuȝ iterū arguit̃ si ens esset vniuocū primo enti ⁊ alijs sequeret̃ q̄ aliquid esset prius primo, ad minus s̄m rationem. respōdȝ q̄ aliquid est prius id est vlius. ⁊ cuȝ replicatur capiat̃ ratio entis in primo ipa est prior limitato ⁊ illimitato que prioritas est s̄m rationē. ergo aliquid est prius primo. ad min⁹ s̄m rationē. Respōdȝ q̄ si ens capiat̃ ante limitatū ⁊ illimitatum nō est prius neq2 posteri⁹. s̄ est tantūmodo ens neq2 recipit p̄dicationē alicuius q2. Ultra dicit q̄ si capiat̃ ens s̄m cōplexitatem eius rōem includit suū primū ⁊ intrinsecū modū qui est illimitatio seu infinitas aut diuinitas ⁊ sic nō sequit̃ q̄ aliquid sit prius primo s̄m rem ymmo nec s̄m rōem. Cū vltra arguit̃ q̄ ens essȝ genus si esset vniuocū. negat cōsequentiaȝ. Tū primo q2 gen⁹ dicit naturā determinataȝ finitaȝ ⁊ limitatā. ens vero non. Tuȝ s'cdo q2 genus diuidit̃ ⁊ cōtrahit̃ per drãs formales extra ipsuȝ existentes ens vero nō ⁊ sic patet qualiter scot⁹ fundat vniuocationem entis.

**Sed contra ipm sit prima cō**clusio. ens nō dr̄ vniuoce de primo ente. simpliciter ⁊ de alijs neq2 de substātia ⁊ accidente. patet q2 primuȝ est ens per

essentiã. alia vero ꝑ participationẽ. ergo in nullo vniuocari possunt ꝫ cõsequen-tia q2 si vniuocarent in aliquo tũc ens ꝑ essentiã aliquid in se haberet qd̃ per cansi-dẽ rõem repiret in ente per pticipationẽ ꝫ quicq̃d est in ente per essentiã est ens ꝑ essentiã. ergo in ente per pticipationẽ ali-quid repiretur ꝙ esset ens per essentiã qd̃ absurdũ est. similiter in ente per essentiã esset aliquid qd̃ esset ens per pticipatio-nẽ. Similiter arguit̃ de substantia ⁊ de ac-cidente q2 substantia est ens per se ⁊ in se accidens vero est ens in alio ⁊ per aliud ꝫ ens per se ⁊ ens per accidẽs vna ratio-ne cõcipi nõ pñt q2 que. ũcꝗ rõ sumitur de ente per accidẽs illa pax seu causam habet ad ens per se. ergo non potest esse ratio entis per se. vnde hãc cõclusionem .s. ꝙ ens dicat̃ multipliciter relinquit ari-stotiles per se notam.

## Secunda cõclusio. ens non

dr̃ pure equiuoce. ꝫ analogice de omib⁹. ꝓbat pbũs ꝑ exempla aliqua. primũ est in analogia pluriũ ad vnũ finẽ. sanũ eni dr̃ de multis per habitudinẽ ad vnuꝫ fi-nẽ. q̃ est sanitas aĩalis. sicut dicit̃ aliquid sanũ qd̃ est cõseruatiuũ sanitatis. sicut die-ta. ⁊ aliquid qd̃ est factiuũ sanitans vt po-tio amara. Tertio dr̃ aliquid sanuꝫ qd̃ est signũ sanitans vt vrina. Quar-to mõ dr̃ aliquid sanũ qd̃ est susceptiuuꝫ vt animal. ⁊ istud primo ⁊ principaliter sanũ dr̃ ⁊ alia in tantũ sana dicuntur in-quantũ habẽt habitudinẽ ad sanitatem vnã in numero que est in susceptiuo. Aliud exemplũ est in analogia pluriũ ad vnũ primũ effitiẽs. sicut medicatiuũ qd̃ primo ⁊ pricipaliter dr̃ illud qd̃ in se habet habitũ regulantẽ medicinalẽ acti-onem. .s. artẽ medicine. Et alia medicatiũ dr̃ ꝫm ꝙ accedit̃ aliquomõ ad taleꝫ ar-tem. sicut aliquid dr̃ medicatiuũ q2 quan-dã habet naturalẽ industriã ad actũ me-dicine. vt homo sine arte medicans. Eti-am dr̃ aliquid medicatiuũ q2 est instru-mentũ medicinalis actionis. vt clistere ⁊ cetera instrumẽta. Similiter in proposi-to ens dicit̃ de omibus entibus non tñ equo. ꝫ de vno primo ⁊ principaliter ⁊ de

aliis ꝫm ꝙ hñt habitudinẽ ⁊ ꝓportionẽ ad ꝑm verum. ergo ibi nõ est pura equi-uocatio. ꝫ vnitas anologie.

## Ubi primo est sciendum. ꝙ

oĩa que quoquomõ ꝑdicationẽ entis re-cipiunt. ad quattuor gradus reduci pos-sunt. Primus est illoꝝ q̃ soluꝫ sunt in ratione. vt negationes ⁊ priuationes de q̃-bus ratio negotiat̃ intelligẽdo eas ꝑ ha-bitudines ad affirmationes sibi opta-tas faciens cõpositioneꝫ verã de ipis. vt ista cõceditur nõ ens est nõ ens. Secũ-dus gradus est eoꝝ que in sui ratione et in intellectu habẽt aliquid ꝑuatiõis seu potentie ad mixtũ licet sint entia extra ra-tionem vt sunt motus ⁊ mutationes. Tertius est illoꝝ q̃ licet nõ includant pri-uationẽ admixtã. habent. tñ esse debile ⁊ ad aliud cadens vt qualitatis ⁊ cetera ac-cidentia. Quart⁹ gradus est perfectissi-m⁹ eoꝝ que habẽt esse solidũ ⁊ fixuꝫ in se vt sunt substãtie. ⁊ sic ens de omib⁹ istis modis dr̃ ꝫm ꝙ habent ordineꝫ ad tale ens fixum. nã act⁹ essendi a quo sumunt̃ nomẽ entis. aliis a substãtia nõ cõuenit nisi in ipsa ⁊ per ipsam

## Secundo sciendũ est. ꝙ vt

dicit thomas illd̃ ad qd̃ iste diuerse ha-bitudines ordinant̃. in analogiatis opor-tet esse vnũ numero ⁊ nõ solũ vnũ ratio-ne sicut est vnũ qd̃ per nomẽ uniuocum significatur. nõ eni dñr entia alia a sub stã-tia per habitudineꝫ ad substãtiam in cõi ꝫ ad substantiã determinataꝫ vt patet ꝑ exempla pbĩ. Est. n. eadeꝫ sanitas in nu-mero que est in aiali quã repñtat vrina ⁊ cõseruat dieta. sic etiã est vna ⁊ eadẽ sub-stantia in numero que est quãta ⁊ qualis ⁊ aliquomõ ad aliud se hñs. agẽs vl' pa-tiens. ⁊ generaliter in eodẽ subiecto secũ-duꝫ numerũ repiunt̃ accidẽtia eadem ꝫm numerũ. ⁊ simili modo nõ esset pos-sibile oporteret in ordine entium ponere duo prima. ⁊ duas analogias. nc̃ ex hoc sequit̃ ꝙ in diffinitione accidentis ponat̃ vna substãtia ꝫm numerũ determinata. quia non diffinit̃ accidens singulare. vt hoc vel illud. ꝫ accidẽs in cõi ideo in ei⁹ diffinitione ponit̃ aliqua substantia cõis

Et ad denotandū ꝙ in analogia requiritur talis vnitas dicit textꝰ. ꝙ ens dicitur de multis ⁊ hoc est ad vnū ⁊ sup addit: ⁊ ad aliquā vnam naturam.

**Tertio est sciendū. ꝙ apud** ponentes analogiā entis aliq̄ sic ponūt eā ꝙ cōceptꝰ entis est idem. ⁊ aliquomō diuersus. idē. i. qꝛ est attributio aliorū ad ipm ens ꝙ claudit in cōceptibꝰ aliorū. Tamē est aliquomō diuersus qꝛ de primo enti dr̄ ens ſm se. de alijs vero secundū ordinē ad ipm. ⁊ sic ponūt ipi ꝙ eius nō est vnꝰ simplex cōceptꝰ alius a cōceptibus decē generū. ſ tot sunt cōceptꝰ entis quot sunt genera. ex illis fit cōceptus vnus solū vnitate analogie. ad primū qd̄ claudit in cōceptibꝰ alioꝝ. Alij ponūt sic analogiā entis ꝙ p̄ter conceptꝰ decē generū est vnꝰ alius coceptus entis simplex ⁊ cōis qꝛ cū ille cōceptꝰ nō est equaliter pticipatꝰ vel participalis. ideo nō dicitur vnus vnitate vniuocatiōis. ⁊ iste secundꝰ modus est multū ꝓbabilis. Sed primus videt verior siue verisimilior: quia sepe dicit philosophus ꝙ ens multa significat ⁊ nō ſm vnū. hoc est ſm vnā ratiōnē simplicē ⁊ ipis cōem. Ex ista analogia entis infert philosophus solutionē ad tres questiones disputatas in tertio hiꝰ. Prima est ꝙ vnius scientie est cōsiderare substātiā ⁊ accidēs. patet qꝛ vnꝰ scientie est cōsiderare oīa que recipiūt p̄dicationē vnius siue vniuoce siue analogice. ſ ens qd̄ est subiectū huius scie licet nō dicat de substātia ⁊ accidēte vniuoce dr̄ tn̄ de accidentibꝰ per analogiā ad substātiam.

Scd̄o infert ꝙ talis scientia principaliter est substātie ꝙ accidētis. patet qꝛ substantia est primū ⁊ principale ens aquo alia dependēt ⁊ ꝓpter ꝙ entia dicunt. Tertio infert ꝙ huius scientie est considerare oēs substantias ⁊ accidentia vt cōueniunt in cōratione substātie ⁊ accidentis. patet qꝛ eoꝝ q̄ sunt vnꝰ generis est vnus sensus ⁊ vna scientia. sicut grāmatica est vna que oēs voces spectat. ſ substātie cōsiderate speculatio sub specialibꝰ ⁊ ōnibꝰ diuersoꝝ generū scibiliū ptinet ad sciētias spāles. iste sunt tres respōsiones ad tres questiones prius positas. Et anteꝙ soluat philosophus. primo stabilit subiectū huius scie circa qd̄ ponit in principio textus tres conclusiones.

**Prima cōclusio est. alicuiꝰ** scientie est speculari ens inquātū est ens ⁊ que huic insunt ſm se. patet qꝛ ex cognitione entis inquantū ens dependet cognitio particularū entiū. ergo ens inquātum ens nō debet manere incognitum.

**Secunda cōclusio. nulli sciē**tiaꝝ pticularū cōpetit hec cōsideratio. patet nā quelibz. particularis scīa speculatur aliq̄ partē entis solū circa per se accidentia inquirit. ergo et cetera.

**Tertia cōclusio. hec scientia** que sapiētia vocatur habet speculari ens inquātū ens ⁊ ea que sibi insunt ſm se. patet primo. qꝛ ex quo nulli scie particulari hoc cōgruit. sequit ꝙ hoc cōueniat isti scientie que est vltissima alias nō haberet nomē sapientie. Scd̄o cuiꝰ est cōsiderare principia ⁊ causas eiꝰ est cōsiderare naturā cuius sunt ille cause: ſ istius sapientie est considerare principia ⁊ primas causas que necessario sunt pricipia per se alicuiꝰ nature ⁊ nō sunt per se primo cause alicuiꝰ entis particularis qꝛ nō essent principia alteriꝰ entis. Et sic oporteret ponere plura pricipia simpliciter prima. cuius oppositū probatū est in scd̄o huius ergo sunt principia ⁊ cause entis inquantū ens. ergo scie huiꝰ est speculari ēs inquantū ens. Ex hoc verbo textus in quo dr̄ ꝙ in hac scīa entis inquantum ens cause prime sunt accipiēde potest cōcludi ꝙ solū subiectū in hac scīa est ens causatū ⁊ nō ens cōe ad primā causam ⁊ creaturas.

**Ad ante oppositū rationes**

Ad primā que dr̄ achiles scoti. dr̄ ꝙ cōceptus decē generū possunt dupliciter capi. Uno mō ſm cō distinctionē quam habēt inter se. ⁊ hoc modo nō significātur noīe ētis. hoc modo etiā potest quis dubitare an quātitas sit substātia vel nō Alio mō possunt capi ſm vnitatē analogie vel dependētie quam habēt inter se ⁊

ad vnū pimū. ⁊ hoc modo nomie entis
significat. ⁊ sic ens qḋ significat oīa gene
ra sub tali vnitate bene dr̄ ꝑ certitudinez
de aliquo de quo tñ dubie dicerent̄ con/
ceptus entis distincti per intellectū. Et si
quis velit sequi ſm modū ponēdi ana/
logiā. diceret̄ ꝙ ratio scoti bñ concludit
ꝙ est vnus cōcept⁹ enus alius a cōcep/
tibus decē generū nō tñ vn⁹ vnitate vni
uocationis. ſ analogicus qꝛ nō est ęqli/
ter ꝑncipalis a diuersis entib⁹. Ad se/
cundā dr̄ ꝙ sapientia pimi ⁊ vīa nō so/
lum dr̄it per finitū ⁊ infinitū. ſ etiā quia
sapientia pimi est per essentiā ⁊ nr̄a per ꝑ
ticipationē. Ultra dicit̄ ꝙ nō est simile d
infinitate linee. ⁊ pimi entis qꝛ pimum
ens est entitatiue infinitū. linea vero si es
set infinita. solū esset infinita quātitatiue ſ
si linea esset infinita quidditatiue ipa essꝫ
ens per essentiā vt pima causa ⁊ nō pos
set vniuocari tñ linea finita nec esset in p̄/
dicamēto. Ad tertiam dr̄ ꝙ aliqḋ ob
iectū in intellectu nr̄o potest causare speci
em alteri⁹. esto ꝙ nō cōnneat ipm̄ actua
liter neqꝫ eminēter neqꝫ vniuocet̄ cū ip/
so. ſ sufficit ꝙ sit effectus ei⁹ aut participa
ta similitudo vel ꝙ habeat aliq̄ similitu
dinē ad ipm̄. ⁊ sic sufficit vnitas analogie
nā cū accidēs sit ens in substātia. ⁊ ꝑ sub
stantiā potest nos ducere in cognitionez
substantie ꝓpter relucentiā cause in effec/
tu. sequitur textus. Si igitur ens.

**Queritur secundo. vtrū ens**
⁊ vnū dicāt eandē naturā. Arguit̄ ꝙ
nō qꝛ vnū p̄dicatur denoīatiue de ente. ſ
denoīatiuū dicit aliā naturā ab eo qḋ d
nominat̄ igitur. Scḋo vnū addit su/
pra ens indiuisionē. ſ indiuisio dicit ali
am naturaꝫ ab ente igitur. Tertio
vnū est pincipiū numeri ⁊ tñ reponitur
in genere quātitatis. ſ ens ſm se nō dicit
naturā vni⁹ p̄dicamēti igitur. Quarto
si sic sequeret̄ ꝙ ista esset vera tñ vnū est
sicut ista tñ ens est qḋ est cōtra philoso/
phū primo phisicoꝝ. Quinto sic seque
ret̄ ꝙ ista essꝫ nugatio. ens est vnū. Ulti
mo si hoc esset verum sequeret̄ ꝙ oppo/
situm vni⁹. s. multitudo diceret oppositū
entis cōsequens est falsuꝫ cū ens diuida
tur in vnū ⁊ multa igitur ⁊ cetera. Ad
oppositū est phūs in lr̄a.

**Pro responsione est primo**
sciendū. ꝙ post ꝙ aristotl' ondit. ꝙ hec
scia que est vl'issima propriū est speculari
ens inquantū ens ⁊ eius accidētia per se
Et probat ꝙ hec scia cōsiderat tā substā
tiam ꝙ accidens ſ pricipali⁹ substantiaꝫ
⁊ ꝙ hec scia cōsiderat oēs substātias taꝫ
materiales ꝙ immateriales cōseq̄ter
ondit ꝙ ad hāc sciam pertinet cōsidera/
re huiusmodi passiones entis. s. vnūꝫ et
multa ideꝫ ⁊ diuersūꝫ ⁊ oēs modos vni
us ⁊ diuersi dat etiā modū cōsiderandi
de ipis ⁊ in hoc terminātur plures ques
tiones mote ⁊ disputate in tertio. Et ad
probandū pimū. s. ꝙ hec scia habet cō
siderare de vno assumit ꝙ ens ⁊ vnū cā/
deꝫ naturā important de quo pn̄s q̄stio
mota est.

**Secundo sciendū est. ꝙ aui**
cēna posuit ēs ⁊ vnū nō significare sub
stantiā reꝝ ſ aliquid additū substātie reꝝ
Et ad hoc dicēduꝫ de ente mouebat̄ q̄a
in qualibet re que habet esse ab alio aliḋ
est esse rei ab essentia. Et qꝛ hoc nomen
ens imponit̄ ab esse cōcludit ꝙ hoc no/
men ens significat aliquid sup additum
essentie siue substātie reꝝ. Sꝫ de vno illud
dicebat qꝛ credidit ꝙ vnū qḋ cōuertitur
cū ente sit idem cū vno qḋ est principiūꝫ
numeri. vnū aūt qḋ est pincipiūꝫ numeri
necesse est significare q̄dam naturā super
additā substātie reꝝ. Alioquin numerus
qui cōsistit̄ ex vnitatib⁹ nō esset spēs quā
titatis que naturā sup additā substātie
signāt. dicebat tñ ꝙ hoc nō obstāte vnū
cōuertitur cū ente nō qꝛ significet ipāꝫ reꝝ
substantiā ſ significat accidēs qḋ inheꝫ
enti. sicut risibile qḋ cōuertit̄ cū homine
significat accidens hoī inherēs. Sꝫ quo
ad pimū vr̄ dixisse auicēna ꝙuis enꝫ
esse rei sit aliud ab essentia ei⁹ nō tñ est in/
telligendū ꝙ sit aliquid supo additum
essentie ad modū accidētis qꝛ cōstituit̄ ꝑ
principia essentie. ⁊ ideo hoc nomen ens
qḋ imponitur ab ipso esse idēꝫ significat
cū noīe quod imponit̄ ab ipa essentia.
Similiter quātū ad ſm dicebat. s. ꝙ vnū

qd cõuertit cũ ente sit idem cũ vno qd ẽ principiũ numeri de genere quãtitatis nihil enĩ qd est in vno determinato genere cõsequit vl omne ens. ergo vnũ quod determinat ad genus quãtitatis distincte non videt cõuerti cũ ente vl. Itẽ si vnũ cõuertat cũ ente tanq eius passio necessario oportet q causetur ex principijs entis inquantũ ens. sicut omne accidẽs proprium ex proprijs principijs sui subiecti. sed ex principijs cõibus entis inquantũ ens nõ potest sufficienter causari aliqd ens particulare. ergo nõ potest stare q aliquid determinati generis & determinate speciei sit accidens propriũ & cõuertibile cũ ente inquantũ ens. igitur vnũ qd est principiũ numeri aliud est ab vno qd cũ ente conuertitur.

**Ubi sciendum est· q vnum** qd cũ ente cõuertitur super ens nõ addit nisi indiuisionẽ entis que quidẽ indiuisio cũ sit negatio vel priuatio nõ põit aliquã naturã enti superadditã. & sic nõ differt ab ente sm rẽ sed solũ sm rõem. nã negatio siue priuatio nõ est ens nature. sed rationis tantũ. vnũ vero qd est numeri principiũ addit super substantiã rationẽ mensure que est propria quãtitati. Et primo inueitur in vnitate & dicit negationẽ siue priuationẽ illius diuisionis nõ quidẽ entis ad ens que fit per formã qua aliquid est ens. sed dicit negationẽ diuisionis que est sm quãtitatẽ cõtinuã. nã numerus de genere quãtitatis causat ex diuisione cõtinui. ideo talis numerus ad mathematicã sciam pertinet cuius substantiã extra materiã esse nõ possunt quãuis sine materia sensibili cõsiderent. hoc aũt nõ esset si vnũ qd est principiũ numeri sm esse a materia separaret in rebus inmaterialibus existẽs quasi cum ente conuerteretur.

**Ulterius sciendũ est· q hoc** nomẽ ens imponit ab actu essendi qui ẽ a forma perficiẽte. & qr ens quãdo est actu per suã formã pficientẽ per eandẽ etiã est terminatũ in se & ita vnũ & indiuisũ ideo ab eodẽ habet aliquid qd est ens et vnũ. qr vnũ nil aliud dicit supra ens quã ipsam indiuisionẽ ipsius entis.

**Tunc sit hec cõclusio· ens et** vnũ eandẽ naturã sm rem importãt. probat prius dupliciter. Quecunq duo addita vni. ideo q nullã diuersitatẽ sibi afferũt illa sunt eadẽ sm rez. per illã maximã. quecunq vni & eidẽ &c. sed vnũ & ens hoi vel alicui rei addita nullam afferunt diuersitatẽ realẽ ergo &c. minor patet q idem realiter dicitur cũ dr homo sine addito & cũ dicat ens homo. & similiter cũ dr homo sine pluri & cũ dr vnus homo. qd probat aristotl. qr homo & ens eadem generatione generant & eadẽ corruptione corrumpũtur. & similiter homo & vnus homo. ergo ens & vnũ addita homi nõ super addita aliquid sm rem distinctum. Scda ratio que cõtinet duo pdicant de substantia alicuius rei per se & nõ per accidens illa sunt idẽ sm rem. sed sic est de ente et vno. qd patet qr vnũ quodq est ens & vnũ per suã substantiã vel per aliq naturaz sibi super additã Si primũ habetur intentũ. Si sm illa natura supaddita est ens & vna vel ergo est per se ens & vna. vel per aliã naturã superadditã. si primũ ita poterat prius dici. Si sm ita posset fieri sicut quesitũ est. & sic procederet in infinitũ qd est impossibile. oportet ergo dicere q vnũquodq sit ens & vnũ per se. & nõ per accidens seu aliud sibi super additũ. Et hoc est qd solet dici q ens & vnũ predicãt substantiã cuiuslibet. patet igitur q vnũ super ens nõ addit aliquid distinctũ sm rẽ. sed significat idẽ sm rẽ & etiã cõuertibiliter in quo differũt vnũ ab alijs q nõ addũt sup ens aliqd sm rem qr nihil est qd sm rẽ enti aliqd supaddere possit. tñ multa sunt q nõ cõuertũtur cũ ente vt substantia, quantitas & alia huiusmodi.

**Secunda conclusio· vnũ su**per ens addit aliquid sm rationẽ. patet per philosophũ dicẽtẽ q ens & vnũ sunt idem & vna natura sed nõ vna rõe ostensa. Et ratione probatur qr vnũ significat indiuisionẽ entis in se q quidẽ indiuisio nomine entis nõ significat ergo &c. Itẽ cũ vnũ nõ addat aliquid sm rem super ens & cõuertat cũ ente. nisi si nõ differrent rõe essent penitus sinonima. & sic esset nuga-

tio ens vnū dicendo verū est tñ ꝙ illud superadditū enti qđ est negatio diuisio//nis entis in se. que quidē negatio ē ens ſm rationē tm̄. fundamentū tñ habꝫ in re. qꝛ vt dictū est talis negatio diuisiōis fundat̄ in ipa forma pficiēte ꝛ terminate potentiaꝫ in se. ꝛ per cōsequens vniēte ip sam. ex hijs cōclusionib⁹ infert aristotil. solutionem istaꝝ cōclusionū disputaꝝ in tertio. Infert primo ꝙ hec scientia ha//bet cōsiderare de vno. patet qꝛ idem sig nificat cū ente. Infert scđo ꝙ tot sunt spe cies vnius quod ꝛ entis. que quidē spe//cies vni⁹ sumūtur ſm species entis que sunt decē predicamēta. Nā primū in sub stantia facit idē. vnū in quātitate equale vnū in qualitate simile. ꝛ ſm alias partes entis possent sumi alie species vni⁹ si es//sent noīa imposita. Tertio infert ꝙ sic ad istā scientiā ptinet cōsiderare de omni bus ptib⁹ entis ita de oībus ptib⁹ vni⁹ ꝛ de eodē simili equali ꝛ alijs modis vni us. Infert quarto ꝙ ad vnum reduci possunt quecūqꝫ habēt inter se opposito nem contrariā qꝛ in oībus contrarijs clauditur oppositio priuationis ꝛ habit⁹. sed prima priuatia sunt vnū ꝛ multa. vnū enī dicit priuationē diuisionis que est de in//tellectu multitudinis. vnde sequit̄ cū hec scientia consideret de vno ꝛ oia cōtraria reducātur ad vnū ꝙ hec scientia habꝫ cō siderare de natura contrarioꝝ. Infert quinto ꝙ ſm partes entis ꝛ vni⁹ diuidē de sunt ptes huius scientie ꝛ nō solū partes hui⁹ scientie ymmo generaliter ptes tocius phie. ꝛ qꝛ inter partes vnius ꝛ entis prima ꝛ pricipalis pars est substātia. Et iterū inter ptes substantie. substantia immaterialis prior est sensibili ideo inter partes philo. illa que est de substātia im materiali prior est illa que est de sensibili bus. ꝛ hoc simpliciter loquēdo. qꝛ ordi//ne doctrine nc̄ fit cōtra. ideo in hac sciē tia que tractat de oibus ptibus substan//tie ſm ordinē doctrine pponitur pars q̄ est de substātia materiali. et deinde pars que est de substātia immateriali. Infert sexto ꝙ ad hāc scientiā nō solū pertinet cō sideratio de vno ꝛ specieb⁹ eius ymmo ꝛ de oppositis istoꝝ qꝛ oppositoꝝ eadē est scientia. Ex quo sequit̄ ꝙ hec scientia ha//bet cōsiderare de multitudine que oppo nit̄ vnitati ꝛ de modis multitudinis qui modis vni⁹ opponūtur. ꝛ sic ista scientia nō solū habet cōsiderare vnū idē equa//le ꝛ simile ſ etiā habēs opposita vt mul//tuꝫ diuersum ꝛ dissimile ꝛ quecūqꝫ redu cunt̄ ad ista. s. modos diuersitatis vt sūt cōtrarietas ꝛ simila ꝛ modos diuisionis ꝛ multitudinis. ex quo sequit̄ ꝙ hec scien tia habet cōsiderare priuatione opposita qꝛ vni⁹ ꝛ multitudo priuatie opponūtur. Septimo infert ꝙ ꝙ hec scia nō soluꝫ habet cōsiderare istas passiones cōes en tis. s. vnū ꝛ multa. ꝛ modos vni⁹ ꝛ mul titudinis ymmo etiā accidētia istaꝝ pas sionū. nā dubitationes que possunt mo ueri de ipis sōluēde sunt in aliqua scientia ſ de pdictis passionibus mouent̄ alique q̄stiones. Utrū tm̄ vnū vni sit cōtra//riū ꝛ quot modis dr̄ cōtrariū. ꝛ vtrū idē sit sortes. ꝛ sortes sedēs. ergo oportet ꝙ in aliqua scia iste q̄stiones ꝙ soluent̄. ꝛ non possunt in alia quā in ista qꝛ ad aliā scien tiā nō ptinet cōsiderare illa de quib⁹ for//mantur ergo ꝛc̄. Et sic patent solutiones multaꝝ questionū cōcernentiū modum cōsiderādi hui⁹ scie ꝓpter istas rōnes ꝓ prias ponit aristotil. duas rōes cōes ad ꝓbandū ꝙ de oibus pdictis methaphi sicus habeat cōsiderare. Prima ratio est qꝛ dialetic⁹ ꝛ sophista candē subiduūt figurā a phō primo. ꝛ tñ disputāt de pdic tis intentionib⁹ cōibus. ergo phus pri//mi⁹ habet eas cōsiderare. Scđa ratio quecūqꝫ reducūtur in vnū ꝛ ens debent cōsiderari in ista scia. ſ oia pdicta. s. speci es vni⁹ ꝛ multitudis reducūtur in vnū ꝛ ens. quā reductionē declarat textus p//exempla ergo ꝛc̄. Ex quib⁹ infert̄ ꝙ nul//la scientia pter istā huiusmodi intēriones habet cōsiderare. ſ alie scie particulares vtunt̄ istis tanꝙ suppositionib⁹. vltra in fertur ꝙ hec scientia nō solū cōsiderat de intentionib⁹ pnoiatis. ſ etiā habet consi derare quascūqꝫ intētiones cōes vt de pri ori posteriori de toto ꝛ pte. qꝛ tales dn̄t accidētia cōmunia entis inquātum, ens

**Sed circa dicta· primo dubi**tatur. vtrū vnū priuatiue opponat̄ multitudini. Arguit̄ ꝙ nō q2 sequeret̄ ꝙ vnuꝫ esset posteri⁹ multitudine. sequeret̄ etiā ꝙ multitudo poneret̄ in diffinitione vnius sicut habit⁹ in diffinitione priuationis. cui⁹ tū oppositū est verū. nā multitudo diffinit̄ per vnū. Est enī multitudo vnitatū aggregatio. respondet̄ ꝙ vnū vt cōuertitur cū ente dicit priuationē diuisionis nō quidē diuisionis quantitatiue q2 hoc dicit vnum qđ est principiū numeri. ẜ dicit priuationē diuisionis formalis que fit per opposita. cui⁹ prima radix est oppositō affirmationis ⁊ negationis. nā illa adinuicē formaliter diuiduntur q̄ ita se habent ꝙ vnū nō est aliud. Ex isto patet ꝙ talis est ordo in istis ẜm intellectū Nā primo intelligit̄ ens. sc̄do oppositū eius. s. nō ens ⁊ sic iā intelligitur diuisio. q2 iā intelligit̄ ꝙ ens nō est nō ens ⁊ post ea intelligit̄ vnū qđ talē diuisionē priuat ⁊ postea multitudo in cuius ratione cadit diō sicut in rōe vni⁹ cadit indiuisio. ⁊ sic patet q2 vnū nō dicit priuationē multitudinis ẜ priuationē diuisionis que tū clauditr̄ in ratione multitudinis ⁊ sic non sequitur. ꝙ vnū sit posteri⁹ multitudine ẜ bene est posteri⁹ diuisione. et tū aliqua diuisa rationē multitudinis habere non possunt nisi prius cuilibꝫ illoꝝ ratio vnius attribuat̄. ⁊ sic patet ꝙ vnū ẜm intellectū sequit̄ diuisionē cui priuatiue opponitur. ẜ p̄cedit multitudinē tanꝙ principiū multitudinis nec ꝗ multitudini opponit̄ nisi proquāto in sua ratione clauditur diuisio.

**Aliud dubiuꝫ in quo habēt** similitudinē dialetic⁹ ⁊ sophista cum primo phō. respondet̄ ꝙ sicut methaphisi. cōsiderat de omni ente nature ꝑ principia realia ⁊ intrinsica ⁊ per se entis inquantū ens. ita dyaletic⁹ pro obiecto hab3 ens rationis qđ addit̄ enti nature q2 circa dē ens nature negociari potest ratio ⁊ i hoc habent similitudinē. ẜ habēt dissimilitudinē in hoc ꝙ methaphisic⁹ procedit ex principijs realib⁹ entis inquantū ens ad demonstrandū ea que sunt cōmunia enti inquantū ens. dealeticus vero ꝓcedit ex cōibus intentionib⁹ rōis que sunt extranea natura reꝝ ideo methaphisicus est vere sciens ⁊ dialetic⁹ oppinās tantū. etiā sophista cōuenit cū methaphisi. q2 circa omne ens laborat. ẜ ab eo differt primo in vite ꝓheresi. hoc est in electione seu desiderio vite q2 phūs querit scire veritatem. sophista vero q̄rit apparere esse sapientē. ⁊ hec intelligenda sunt de dialetica ⁊ sophista inquantū sunt vtētes. ⁊ nō inquantum sunt docentes.

**Dubiuꝫ aliud per queꝫ mo**dū cōsiderande sunt in hac sciā huiusmodi cōes intentiones. s. vnū multitudo et illa que significāt modos vni⁹ ⁊ multitudinis. Respōdet phūs ꝙ cū quelibꝫ istaruꝫ multipliciter dicat̄ sicut ⁊ ens. nō tū dicūt pure equiuoce ẜ qlibꝫ significat plura ad vnū hoc est ẜm analogiā ⁊ ꝓportionem ad vnuꝫ. ideo cadere possunt sub vna sciā. ẜ sic cōsideranda sunt q2 vnum quodꝗ eoꝝ. Primo distinguēduꝫ est et videnduꝫ est inter significata cuiuslibet qđ est primū vt videat̄ ꝓportio ⁊ reductio cuiuslibet illoꝝ significatoꝝ ad vnum qđ est prima passio entis ⁊ consequenter ad ens quare aristot̄. fecit librū sequentem in quo aperit multiplicitatē omniuꝫ istoꝝ nominū ptinentiū ad hanc scientiā ⁊ aperta multiplicitate cuiuslibꝫ ostēdit qđ est primū ⁊ pricipale significatū cuiuslibet. ⁊ cōsequenter ostendit ordinē alioruꝫ significatoꝝ ad primū ideo ille liber δ quociens appellat̄. Et valent ille distinctiones ad soluendū questiones pertinentes ad hanc sciam. q2 qui bene sciunt terminoꝝ significa. canōnes sunt prope videre verum.

**Ad rationes· ad primā dicit̄** ꝙ vnū ẜm rem nō est de nominatiuꝫ. ẜ ẜm rōem soluꝫ. Ad sc̄dam dicit̄ ꝙ negatō diuisionis quā significat vnū nō est ens nature ẜ rationis tm̄. Ad terciā patuit. dr̄a inter vnū qđ cōuertitur cuꝫ ente et vnū qđ est principiū numeri. Ad quartam dr̄ ꝙ permeides ⁊ melissus intelligebant suā positionem de vno qđ est principium numeri. Ad quintā dicitur ꝙ

distinctio rationis que est inter ens et unum tollit negationem. Ad ultimam partem solutio licet enim unum opponatur multitudini ratione divisionis quam includit cuius privationem dicit unum quam privationem non dicit ens in suo nomine non sequitur propter hoc quod multitudo sit non ens. sequitur textus dicendum autem est utrum.

Queritur tertio. utrum primum principium sit ista propositio impossibile est idem simul inesse et non inesse idem. Arguitur quod non primum principium debet esse notissimum. sed hec propositio non est notissima cum sit negativa quia affirmativa notior est ergo etc. Secundo illa propositio est notissima in qua idem de seipso predicatur ut dicit boetius. sed hoc non fit in ista igitur. Tertio circa istam propositionem contingit errare. ergo non est naturaliter homini nota. ergo non est primum principium. antecedens patet tum primo quia illi propositioni contradicebant aliqui ipsam negantes, tum secundo quia ipsam aliqui demonstrare voluerunt. tum tertio quia idem simul et semel potest oppinari istas duas. omnis mula est sterilis et hec mula habens magnum ventrem non est sterilis. ergo oppinantur duo contradictoria. Ad oppositum est philosophus in littera.

Pro responsione sciendum est quod postquam aristoteles solvit questiones disputatas in tertio de considerandis in hac scientia quantum ad substantiam et accidens et quantum ad passiones entis inquantum ens. consequenter solvit questionem qua querebatur. Utrum scientie que considerant de substantia sit considerare de primis principiis demonstrationum que dignitates vel communes animi conceptiones appellantur. et istam questionem terminat aristoteles affirmative. Deinde ostendit quod inter illas dignitates est una simpliciter prima ad quam cetere reducuntur de qua maxime habet considerare hec scientia. et ostendit philosophus quod talis dignitas. prima est illa de qua est questio. et consequenter removet errores antiquorum circa huiusmodi dignitatem circa quam quidem erraverunt eam negando. alij vero volendo ipsam demonstrare

Tunc sit conclusio prima. ad hanc solam scientiam pertinet considerare primas dignitates. probatur per philosophum primo. ratione sic que cumque insunt omnibus entibus inquantum entia sunt et non alicui enti prout est distinctum ab alijs pertinent ad considerationem huius scientie que est de transcendentibus. sed iste dignitates sunt huiusmodi cum sint constitute ex terminis transcendentibus ergo etc. Secundo probatur a philosopho a signo quia nullus particularis artifex neque geometer neque arismetricus nititur determinare veritatem circa tales dignitates. sed omnes utuntur ipsis inquantum congruit suo generi scibili eas supponentes. Dicit tamen philosophus quod merito aliqui naturales de huiusmodi dignitatibus se intermiserunt. quia uno inconvenienti dato multa contingunt. sed isti preter substantias materiales nullam aliam posuerunt. ideo secundum eos philosophia naturalis esset prima philosophia et intendentes de ente naturali credebant considerare de omni ente. et sic determinabant de istis dignitatibus. sed hec positio falsa est. nam ut patet octavo phisicorum preter substantias materiales necesse est ponere substantias inmateriales et immobiles que sunt supra materiales. et finaliter est deveniendum ad substantiam que est ens per suam essentiam. et de istis substantijs et primo ente simpliciter huius scientie que prima philosophia dicitur est consideratio. Alij fuerunt qui huiusmodi dignitates demonstrare volebant. sed isti sic erraverunt ex ignorantia logice. cuius est docere quorum est demonstratio et quorum non. unde prime dignitates cum sint ex terminis simpliciter primis non possunt habere propositiones priores per quas a priori ostendi possint neque demonstrari.

Secunda conclusio licet hec scientia habeat considerare omnes dignitates communes. principaliter tamen habet considerare primam dignitatem simpliciter. probatur per philosophum quia in uno quoque genere ille qui est maxime cognoscitivus certissima cognoscit principia et firmissima quia certitudo cognitionis ex certitudine cognoscentes dependet. sed philosophus primus inter omnes est maxime cognoscitivus alias non diceretur.

sapiens ergo habet cõsiderare certissima ⁊ firmissima principia. s. primum principium simpliciter est inter omnia certissimum ⁊ firmissimum alias non esset primum. ergo principaliter ⁊ maxime philosophus primus habet illud notificare notificando ipm eo modo quo est notificabile scilicet tradendo rationes terminorum ⁊ consignificationes. nam vt habet textus. ratio quam significat nomen est diffinitio ⁊ pricipia cognoscimus inquantum terminos cognoscimus etiã multum habet considerare clenthice arguendo contra negantes prima principia ex rationibus ⁊ significationibus terminorum.

**Ubi secundo sciendum est** ꝙ principij quod est certissimum ⁊ firmissimum sunt tres conditiones. Prima est ꝙ circa ipm nõ contingat errare seu mentiri. ratio est quia cum homines nõ decipiantur nisi circa ea que ignorant et principium dicatur firmissimũ quia est primum cognitum. sequitur ꝙ debet esse tale ꝙ circa ipm non contingat errare vel mentiri. Secunda conditio ꝙ non sit conditionale id est ꝙ veritas eius non supponat veritatem alicuius ex qua dependeat. ratio est quia impossibile est illud esse conditionale ꝙ necesse est habere quẽlibet intelligentẽ quodcunqꝫ ens quia oportet illud precedere intellectum cuiuslibet entis. Tertia conditio est ꝙ tale principium cognoscenti aduentat quasi per naturam ⁊ nõ acquiratur per demonstrationem. ratio est quia ꝙ accipitur per demõstrationem ab alio capit suam certitudinem. ergo principium ꝙ est firmissimum nõ cognoscitur per ratiocinationem. sed solum per hoc ꝙ sui termini cognoscunt̃ quorum noticia acquirit̃ per sensum memoriã experimentũ ⁊ finaliter mediãte lumine intellectus agentis.

**Tunc sit tertia conclusio** primum principium est ista propositio impossibile est idem simul in esse ⁊ nõ in esse eidem appositis alijs conditionibus que ad veram contradictionem requiruntur. probat philosophus illud est primum principium quod est certissimum ⁊ firmissimum. s. sic est de illa propositione quia tres conditiones principij firmissimi sibi conueniunt. quod probat primo de prima quia impossibile est contraria simul esse in eodem subiecto. s. oppiniones contradictoriorum sunt cõtrarie vt patet secundo periermenias ⁊ in hoc passu. ergo nõ possunt simul esse in eodẽ intellectu. ergo nõ cõtingit mentiri seu mente errare circa illã propositionẽ que est nõ cõntingit idẽ simul in esse ⁊ nõ in esse eidem. de secũda probatur quia ista propositio cõstituta est ex terminis entis ⁊ oppositio eius que sunt primi termini simpliciter. ideo ens clauditur in intellectu cuiuslibꝫ termini ⁊ nõ ecõtra. ergo illa propositio nõ est conditionalis sicut neqꝫ termini eius sunt resolubiles in priores terminos. de tertia probatur quia ex quo illa propositio cõponit̃ ex primis terminis simpliciter ⁊ cõmmunis sequitur ꝙ eius noticia naturaliter homini aduenit. vnde intellectus noster in sua cognitione procedit a cõibus ad specialia primo phisicorum. quare oportet ꝙ termini cõissimi sibi sint naturaliter noti. ideo dicit Auicenna ꝙ ens ⁊ res prima impressione imprimuntur in anima nostra.

**Ubi est aduertendũ** ꝙ cum sit duplex operatio intellectus. s. simplicium intelligẽtia ⁊ cõpositio ⁊ diuisio. oportet ꝙ qualis est ordo inter simplicia que per primam operationẽ intellectus cognoscũtur ꝙ talis sit ordo in cõpositionibus ⁊ ita sicut ens clauditur in intellectu totius ⁊ partis ⁊ generaliter cuiuslibꝫ simplicis intelligibilis nec supponit ens in suo intellectu intellectum alicuius prioris intelligibilis simplicis ita oportet ꝙ illud primum complexum exente ⁊ opposito eius in secũda operatione intellectus sit principium ⁊ claudat̃ in omni alia cõpositione nec veritas eius supponat veritatẽ alicuius prioris cõpositionis ex qua depẽdeat. ⁊ ideo sicut totũ ⁊ pars ⁊ quolibet simplex nõ intelligit̃ simpliciter cognitione nisi intellecto ente ita hec propositio omne totũ est maius sua parte ⁊ quelibꝫ alia vera. nõ intelligit̃ per secũdam operationẽ intellectus nõ intellecto primo principio complexo.

## Ad ante oppositū rationes.

Ad primam dicitur q illa negatiua que equivalet isti affirmatiue necesse est idē non simul in esse 7 non in esse idem. Ad secundā dicitur q veritas propositionis in qua affirmatur idem de se ipso etiā sumitur ex veritate istius primi principij. Nec voluit dicere boetius q sit notior primo principio s dicitur notissima propter propinquitatem quā habet cum primo principio. Ad primam probationē autem tertie rationis. respondet tex. q nō est necesse q quicquid aliquis ore dicit hoc mente capiat. ideo quamuis eraclitus ore contra diceret primo principio. mente tamen non capiebat. nec poterat capere oppositum illius principij. alias intellectus simul 7 semel esset informatus cōtrarijs oppinionibus. Ad aliam probationem dicitur q illi antiqui volebāt demonstrare propter ineruditionem. est enim ineruditio nō cognoscere quorum est demonstratio 7 quorū non. De alia probatione dicitur q si aliquis sciat actu istam omnis mula est sterilis. 7 cum hoc secū oppinetur q hec mula non est sterilis hoc contingit quia nō considerat actu q hec mula habens magnum ventrē sit mula 7 sic ignorat actu hanc particularem esse sub illa propositione vniuersali. 7 hoc modo ve habetur secundo poste. possibile est simul oppinari contraria. et simul idem scire 7 ignorare. sequitur textus. Sunt autem quidem.

## Queritur quarto. vtrum intellectus noster possit multa simul intelligere.

Arguit q sic quia contingit multa scire. ergo 7 intelligere consequentia tenet quia scire 7 intelligere idem sunt. Secundo sic visus simul videt figuram 7 colorem rei. similiter sensus cōmunis simul cognoscit plura sensibilia diuersorū sensuum cum inter ea ponat distinctionem igitur a fortiori simul plura intellectus intelligit. Tertio species intelligibiles rerum nō contrariātur esto q sint de rebus contrarijs. ergo simul possunt plures intellectum informare. 7 per consequens intellectus poterit per eas multa simul intelligere. Quarto intellectus noster cognoscit totum vt totū est. ergo 7 etiam cognoscit idem intellectus partes totius. ergo cognoscit plura. Quinto intellectus noster ponit cōuenientiā 7 differentiam inter aliqua. ergo simul plura cognoscit. similiter intellectus noster cōponit 7 sillogizat cognoscit relationem 7 simul cognoscit relatiua. ergo potest simul plura intelligere. Oppositum arguitur per philosophū dicentem nihil enī cōtingit intelligere nō intelligentē vnū. 7 per hoc probat q omne nomē vnū significat

## Pro responsione varijs oppinionibus dimissis

sit ista conclusio intellectus noster nō potest simul intelligere plura vt plura sunt. patet quia intellectus noster se habet tanq tabula nuda in qua nihil descriptū ē. s tabula nuda nō potest simul 7 semel diuersis figuris figurari. ergo etiā intellectus noster non potest simul 7 semel 7 sm actū diuersis formis intelligibilibus informari. ergo nō potest simul intelligere plura vt plura sunt. Itē intellectus noster est vna potentia finita 7 limitata. ergo eius actio erit vna finita 7 limitata circa vnū obiectū finitū 7 limitatū 7 per cōsequēs nō potest simul intelligere plura vt plura sunt. Et si arguit q spēs intelligibiles manēt in ipso intellectu post actuale intelligere. ergo intellectus simul informatus pluribus 7 diuersis formis intelligibilibus poterit simul diuersa intelligere. respondet q spēs intelligibiles post actuale intelligere bene manēt in ipso intellectu habitualiter tm̄ siue in actu imperfecto simul vt in sompno 7 hoc nō est inconueniens. nec inde sequit q actu simul plura intelligat quia dum actu per spēm vnā intelligit talis spēs est forma intellectus non solum per modum habitus aut actus imperfecti s per modū actus perfecti 7 exercciti. Et si obiciatur iterum de illo qui scit simul plura vt diuitias 7 honores. 7 de illo qui simul diligit prēm 7 mrēm 7 cum nihil velimus nisi prius illud intelligamus sequit q talis intellectus plura simul intelligit.

Respondendū est de voluntate conformiter sicut de intellectu quia scilicet non potest simul velle plura vt plura sunt. est enim obiectū voluntatis finis. quicquid volumus vel est finis vel ordinatum in finem. ⁊ si sint plura ordinata in vnū finem possumus ea simul velle sub ordine quem habent ad illum finem. ⁊ sic volumus ea per modū vnius. si vero sint plura ordinata in diuersos fines ⁊ que nō sint vna ratione appetibilia tunc voluntas vno actu ea velle non potest. Sed iterum arguatur de cōpositione ⁊ diuisione vt arguit̄ ante oppositum. respondet̄ ꝙ intellectus dum cōponit aut diuidit tunc cognoscit extrema simul fm̄ ꝙ conueniunt in quadā vnitate compositionis. similiter dum sillogizat cognoscit plura simul vt cōueniunt in quandā vnitatem scilicet ordinis minoris propositionis ad maiorem ⁊ ambarū ad conclusionē. ⁊ extremitates cognoscit pro quāto simul in medio vniūtur. Similiter quia relatio secundū suam naturā habet esse quodāmodo in vtroque relatiuorū ideo cognoscendo relationem cognoscit extrema fm̄ ꝙ habent vnitatem in forma relationis Similiter quando intellectus ponit conuenientiam aut disconuenientiā inter aliqua tunc cognoscit ea fm̄ ꝙ cōueniūt in quandā vnitatem eius. s. in quod cōueniūt. ⁊ similiter dr̄ inquantū conueniūt in quādā vnitatem scilicet rationis dr̄e ⁊ similiter potest simul plura diligere inquantum conueniūt in quādā vnam rationem dilectionis. ⁊ sic patet ꝙ intellectus noster nunꝙ̄ intelligit plura. nisi pro quanto veniunt in quandā rationē vnitatis ⁊ sic nō intelligit plura vt plura sunt

Ad rationes ad primā dicitur. ꝙ scientia proprie loquendo dicit habitū. intelligere vero actum. ideo cōtingit multa scire simul scilicet habitudo vnum vero intelligere scilicet secundum actum. Ad scđam dicitur ꝙ visus nō videt figuram non nisi sub ratione coloris ⁊ sic non videt plura vt plura sunt ⁊ similiter dicendum est de sensu communi nam quando cognoscit sensibilia diuersorum sensuū cognoscit ea sub quadā vnitate. Ad terciam ⁊ quintam patet solutio ex dictis. Ad quartam dicitur ꝙ quando intellectus nr̄ cognoscit totū cognoscit partes confuse ⁊ indistincte secundum ꝙ conueniunt in toto.

**Queritur quinto vtrū omne nomen significet vnum tantū.** Arguitur ꝙ nō quia omne nomen est vel vniuocū vel equiuocū vel analogum. Sed de equiuoco et analogo notū est ꝙ plura significat ⁊ de vniuoco patet quia nomen vniuocū nō dicitur vnius ad vnū tantum. igitur oportet ipm̄ plura significare. Secundo sic sequeretur ꝙ omnis propositio esset singularis patet cōsequentia quia ex quo subiectū cuiuslibet ꝓpositionis significaret vnū tantū pro vno solo supponetur ergo ⁊ cetera. Tercio concretū de genere accidentis significat subiectum ⁊ accidens. ergo nō omne nomen tantū vnum significat. In oppositum arguit̄ per philosophū sic dicentem non vnum significare nihil significare est ⁊ subiungit causā quia nihil cōtingit intelligere non intelligentem vnum. ⁊c.

**Pro responsione primo sciendū est** ꝙ nomē dicatur quasi nota mētis siue notamē. i. nota conceptus mentis. ideo oportet ꝙ sicut mens cognoscit ita ⁊ vox habeat exprimere ⁊ significare q̄re si mēs vno actu nō possit intelligere nisi vnū sequitur ꝙ nomē quod est vere vnum non potest exprimere seu significare nisi vnū. ⁊ si sit aliquod nomē quod diuersis hominibus possit diuersa representare aut ab eisdem proferri vt diuersa exprimat vt est equiuocū non debebit proprie dici vnum nomen. s. plura noīa non potest etiam tale nomen equiuocum vni homini simul ⁊ semel diuersa representare nec ab eodem homine proferri vt signum expressiuū diuersorū conceptuum. ⁊ hoc est quod solet dici ꝙ noīe semel posito non cōtingit equiuoce vti.

**Secundo sciendum est ꝙ in** noīe vocali de quo est questio duo reperiuntur scilicet materia ⁊ forma. materia est ipa vox. forma est litteratio siue de articulatio ⁊ formatio litterarum ⁊ ordinatio in sillaba ⁊ sillabarum in dictione. ⁊ hec dicitur forma substantialis nominis que variari nō potest nisi variato nomine. ſ alia est forma accidentalis nominis sic formato que est rei significatio. ⁊ potest hec forma variari ⁊ multiplicari nomine manēte vno quo ad duo predicta vt in noīe equiuoco. ſ quia ab hac forma significatiōis capit completā rationem nominis ideo proprie loquendo vbi est pluralitas significationis. ibi nō est vnitas nois simpliciter.

**Tertio sciendum est ꝙ in significatione duo** sunt scilicet illud cui nomē imponitur ⁊ id a quo qualitas est id a quo nomen imponitur. ⁊ substātia significata per nomen est id cui nomen imponitur. ideo nō dicit grāmaticus ꝙ nomen significet ipam qualitatem ſ substātiam cum qualitate.

**Ultimo est sciendum ꝙ aliqui** sic exponunt auctoritatem aristotilis allegatam post oppositū quia omne nomen vel est singulare vel cōmune. Si singulare clarum est ꝙ vnum significat. si cōmune dicunt ꝙ significat vnum quia qd significat plura significat vnū ⁊ ita noluit ꝙ in illa auctoritate intelligatur tantum dicendo ꝙ vnū nomen significat vnū tantum. ſ hec expositio nō est secundū intētionem textus. Alii exponunt dicentes ꝙ vnum accapitur prout conuertitur cum ente ⁊ ita dicūt ꝙ omne nomē significat vnū quia significat ens. ſ iterum hec expositio corrumpit textū. ideo ipa dimissa ponitur hec.

**Conclusio. vnum nomē vnū** tantū significat. probat philosophus quia nihil contingit intelligere nō intelligentē vnum. ergo nō nomen sit nota conceptus mentis ⁊ ab hoc accipiat vim ⁊ rationem nominis sequit ꝙ vnum nomē significat tm̄ vnum tam ipi proferenti quam ipsi audienti nec est instantia de nomine equiuoco propter causam dictā quia nō equiuocum non est vere vnum nomen ſ solum ibi est vnitas materie scilicet vocis ⁊ dispositiōis siue aptitudinis ad significationem que aptitudo fit per vocis articulationem ⁊ litterationem. ſ non est vnitas significationis a qua capit cōpletam rationem nominis. Nomē vero analogum ⁊ proferenti ⁊ audienti exprimit ⁊ representat plura. nō vt plura sunt ⁊ distincta. ſ ꝙ faciunt vnum vnitate analogie ⁊ sic nomen analogum iam habet vnitatem nominis maiorem quā habeat nomen pure equiuocum. Nomē vero vniuocum habet vnum significatum. scilicet ipam naturam cōmunem multis cōmunicabilem. ſ bene habet plura supposita. s. ea quib⁹ cōmunicari potest respectu quorum dicitur vniuocum. ſ hec supposita nō significātur per nomen vniuocū nisi extenderemus significare ad supponere. Et adhuc quāuis nō cōmune vniuocū supponat pro suppositis nature significate per ipm tamen nō significat ipa distincte ſ sub confuse scilicet prout habent vnitatem in tali natura ⁊ sic dato ꝙ diceretur ea significare hoc modo nihilhomin⁹ significaret vnū quia significat illa sub vna ratione quia ad vnitatem nominis sufficit ꝙ ratio a qua imponit nomē sit vna.

**Et hic est aduertendū ꝙ natura** cōmunis pluribus cōmunicabilis potest sumi dupliciter. Uno modo secundum se et absolute ⁊ sic significatur nomine cōmuni supposite simpliciter. Alio modo vt in suppositis ē distributa ⁊ hoc modo significat nomine cōmuni distributo quod quidem nomē cōmune distributum adhuc nō dicitur significare supposita. ſ bene suppositione. nā distributio est quedam species suppōnis. ⁊ ideo propositio in qua subicitur nomē cōmune distributum adhuc est vna. ⁊ adhuc si diceretur nomen commune significare

Sua supposita nihilominus significaret vnum qua significaret ea vt conuenien-tia in vna natura cōmuni in ipsis existen-te per vnam rationem ⁊ sic non significaret plura vt plura sunt. ſ aliquibus videtur inconueniens ꝙ propositio cuiꝯ subiectū est nomen cōmune supponens simpliciter sit singularis. ſ distinguenduz est de singularitate quia quedā est suppositi ⁊ hec solū reperitur in subiecto significāte hoc aliquid. Alia ē singularitas nature siue essentie q̄ sumit ab vno qd̄ cōuertitur cū ente co.s. ꝙ talis natura in se est indiuisa ⁊ diuisa essentialiter a qualibet alia ⁊ ista singularitate propositō cuius subiectum est nomē cōmune supponens simpliciter potest dici singularis. et sic patet responsio ad quesitum.

Ad ante oppositū rationes due prime solute sunt. Ad tertiā dicitur ꝙ concretuz solū significat accidens. sed ex modo significandi dat intelligere subiectum ⁊ quandoqꝫ pro illo supponit.

Queritur sexto. vtruz primū principium sit a methaphisico per demōstrationē notificabile. Arguitur ꝙ sic qr methaphisicꝰ cōsiderat principiuz primū nō soluz vtendo ipo vt quadaz suppositione. quia si sic nō differret a cōsideraꝫ ipm a particularibus artificibus. ergo considerat ipm notificādo ſ nō diffinitiue nec diuisiue. cum illud sit quodā cōplexuz. ergo cōsiderat ipm demonstrando nec potest dici ꝙ dialetice probando quia non est oppinabile. eo ꝙ nō contingit mente formidare de eius opposito. Ad oppositum est philosophus.

Pro responsione sciendum est. ꝙ postquā aristotil. ondit ꝙ eiusdem scientie. s. istius est cōsiderare primā substantiaz ⁊ primas dignitates ⁊ maxime primam illaꝝ. ⁊ ostendit que dignitas sit prima simpliciter cōsequēter venit ad notificandū huiusmodi primaz dignitatez que dicitur primū principiū cōplexoꝝ ꝯmō quo notificabilis est methaphisicis cui nō solū cōsiderat primū principium vtendo ipso ſ etiā notificando ⁊ hoc est sibi proprium.

Secundo sciendū est. ꝙ circa primum principiū fuit duplex error antiquoꝝ. aliqui enim errauerunt negātes primum principium dicētes ꝙ contingit idem simul esse ⁊ nō esse. ⁊ sic contradictoria simul verificantur de eodem. Alij vero errauerunt circa ipm nō negantes ſ volentes ipm notificare per demōstrationem. ⁊ talis error contingit istis propter ineruditionem artis loyce. quia nescierunt quoꝝ esset demonstratio ⁊ quoꝝ nō. ſ credebant ꝙ omniuz posset esse demonstratio ⁊ huic errori occurrit aristotiles supponendo ea que in libro posteriorum determinata sunt scilicet ꝙ non omniuz est scientia per demonstrationez ymmo principioꝝ ⁊ maxime primi principij est scientia indemonstrabilis.

Sed contra primuz errorem sit hec cōclusio. impossibile est idez simul inesse ⁊ nō inesse eidem ⁊ contradictoria simul esse vera de eodem. probat aristotiles disputando in cōmuni contra negātes primum principium septem rationibus. Pro prima ratione premittit duas suppositiones. prima est ꝙ nō significat aliquid ⁊ ipi proferenti ⁊ etiam audienti quod si non concedat aduersarius non erit cuz eo disputandū. non significantibus enim nominibus aufertur ab eo intencio disputare. nam talis erit similis plāte ⁊ deterior bruto. nam ⁊ bruta per voces suas ymaginationes significant. iterum negans vocez sic significare negando ponit eam sic significare. quia hoc negare nō potest nisi loquēdo vel aliquid significādo. Secunda suppositō est. ꝙ omne nomen tantū vnum significat. ꝑbat textus quia nihil contingit intelligere non intelligentem vnum ergo ⁊ cetera qd̄ nō significat vnū nihil significat. cōsequentia tꝫ qr noīa significāt cōceptꝰ intellectꝰ. Itē vel qd̄libet nomē significat vnū vel plura. si primuz habetur intentum. si

plura vel significat finita vel infinita. si vero significat finita ⁊ fm rões finitas tunc cuilibet rõi potest adaptari vnū nomē ⁊ sic iā vnum nomen vnū significabit. Si aūt dicat aduersarius ꝙ vnū nomen significat infinitas rationes hoc est impossibile qꝛ vtiam dictum est nihil contingit intelligere non intelligētem vnum. Et sic intellect⁹ simul intelligeret rões infinitas qḋ est impossibile. ex hiis suppositionib⁹ infert text⁹ capiēdo vnū pticulare nomē. s. ꝙ hoc nomē significat esse hominis. i. ꝙ qḋ est esse hoīs puta aīal bipes. ⁊ nō significat oppositū. s. nō esse hominē ꝫ seu nō aīal bipes. pbano ꝙ homo significet vnū. s. vnū simpliciter ⁊ nō vnū qꝛ de vno. qꝛ si diceremus ꝙ nō significat vnū qꝛ significat que verificantur de vno sequeret̃ ꝙ ista albū musicū vnum significarēt qꝛ hec verificant̃ de vno. ⁊ ex hoc sequeret̃ ꝙ oīa essent vnū. sic igit̃ homo significat vnū simpliciter. s. fm rōem sed esse hoīem ⁊ nō esse hoīem magis distinguūtur fm rōnem ꝙ homo ⁊ albuꝫ ergo si homo nō significaret esse hoīem ⁊ albū ꝓpter rationis distinctionē sequitur ꝙ nō significat esse hoīeꝫ ⁊ nō esse hominē nisi diceret̃ ꝙ significaret illa fm equiuocationem. puta id qḋ vocam⁹ hoīem in vna lingua alqui vocāt nō hominem in alia lingua. Sed nr̃a disputatio in pn̄ti nō est si idem fm nomē cōtingat esse. ⁊ nō esse ꝭ si ideꝫ fm rem cōtingat esse et nō esse. Itē si homo significaret esse hominē. i. aīal bipes ⁊ simul significaret nō esse hoīeꝫ. i. nō aīal bipes. cum maior sit distinctio inter esse hoīeꝫ ⁊ oppositū ei⁹ ꝙ sit inter esse hoīeꝫ ⁊ lapidē ⁊ equū ⁊ generaliter oīa alia ⁊ negationes etiā omniū aliorꝫ. sequeret̃ ꝙ homo significaret esse hominꝫ ⁊ oppositū ei⁹ ⁊ oīa alia ⁊ negationes omniū aliorꝫ. ⁊ cū nomē vt ꝓbatū est debeat vnū significare fm rationē sequeret̃ ꝙ oīa essent vnū simpliciter. s. fm rationē qḋ tn̄ habebāt aduersarij pro incōueniēti. Habetur igit̃ primo ꝙ nomina significāt aliquid. scḋo ꝙ omne nomen simpliciter vnū significat. ⁊ tertio ꝙ hoc nomē homo significat quidditatē vel ꝙ quid est hoīs. i. aīal bipes ⁊ non significat nō esse hoīem. ꝭ hoc significat̃ per nō homo. Tūc sic formatur prima ratio. necesse est ꝙ homo sit aīal bipes qꝛ hec est ratio quā significat hoc nomē homo fm qḋ necesse est esse. ꝭ qḋ necēē esse nō cōtingit nō esse. hoc eni significat necessariū. i. nō cōtingere nō esse. ergo impossibile est hoīem nō esse aīal bipes ⁊ ꝑ cōsequēs nō cōtingit vtrūqꝫ esse verū scꝫ hominem esse aīal bipes ⁊ hominē non esse aīal bipes siue idem esse ⁊ nō esse. Sꝫ forsan aduersari⁹ interrogat⁹ an sit necesse hominē esse aīal bipes poterit nō respondere affirmationē tm̄ vel negationeꝫ tm̄ ꝭ vtrūqꝫ simul. dicendo ꝙ necesse ē hominē esse animal bipes ⁊ nō esse aīal bipes. hanc cauillationē excludit philosophus quia sic respōdendo nō respōderet ad interrogatū simpliciter. nā fm aduersariū de homine nō duꝫ verificat̃ esse hominem ⁊ oppositū ei⁹. ymmo etiā verificantur affirmationes ⁊ negationes omnium aliorꝫ rerū. ergo cū interrogatur aduersarius solū de quidditate hoīs vel ipse habebit respondere simul oīa que secundū ipm de homine vere affirmantur vel habebit simpliciter ⁊ solū respondere ad interrogatū. Nō potest dici primū qꝛ illa sunt infinita. nā infinita eidem accidunt. ergo talis responsio nulla est. Secunda ratio ducit ad istud inconueniens si affirmatio ⁊ negatio verificent̃ simul de eodem sequitur ꝙ nihil predicabitur in quid siue substātialiter. ꝭ solum per accidens. Ex quo sequitur ꝙ in predicationibus erit procedere in infinitū quia si omne quod predicatur ꝺ aliquo predicetur per accidens iterum illud predicabitur ꝺ alio per accidens ⁊ sic in infinitum. Ultra sequitur ꝙ nullum erit predicatū vniuersale quia illud dicitur predicatuꝫ vniuersale de aliquo quod predicatur de ipso per se ⁊ secundū ꝙ ipm ⁊ nō per aliud Primam cōsequentiam probat philosophus quia vnius rei sunt plura accidentia tamen vni⁹ rei est vna substantia. qḋ tamen nō cōtingeret si de qualibet re verificaretur suum esse ⁊ oppositum eius.

Tertia rō ducit ad istud incōueniens qꝛ oīa essent vnū qꝛ de vno quoqꝫ magis videt̄ p̄dicari negatio alteri⁹ rei quā negatio ꝓpria. modo s̄m ipos de quocunqꝫ p̄dicatur negatio, ꝛ affirmatio. ergo affirmationes ꝛ negationes omniū de eodem p̄dicabūtur igit̄ oīa erunt vnum.

Quarta ratio vr̄ solū esse declaratiua p̄cedentis rōis que sic format̄. si affirmatio ꝛ negatio de eodē verificent̄. aut ita ē in oibus aut in aliq̄bus tm̄. Si dicat̄ s̄m iā habet̄ ꝙ nō est vlter verū cōtradictoria simul esse vera. si dicat̄ primū hoc contigit dupl'r. vno mō vt de quocūqꝫ sunt vere affirmationes etiā vere sunt negationes ꝛ ecōtra. ꝛ tūc sequit̄ incōueniēs illatū in p̄cedenti rōe. alio mō vt de quibuscunqꝫ verificent̄ affirmationes ꝛ etiā negationes s̄ nō ecōtra. ꝛ si hoc dicat aduersari⁹ sequitur ꝙ negatiua ꝓpositio etiā certior affirmatiua eo ꝙ quādocūqꝫ affirmatiua etiā vera negatiua etiā vera s̄ nō ecōtra ꝛ hoc est qđ ista rō superaddit p̄cedēti. Quinta rō que ducit ad hoc incōueniens ꝙ simul aliquis verū dicet ꝛ mentietur. ymmo dicēdo verū se ipm mētiri cōfitebit̄.

Sexta rō si idē esset ire domū, ꝛ nō ire sequeret̄ ꝙ existens extra domū nō deberet ire domū s̄ quiescere. qꝛ hoc ipm quiescere esset ire domū. Septima ratio in natura entiū oportet ꝙ aliquid sit magis ꝛ minus verū. sicut nō similiter se habet ad veritatem dicere ꝙ duo sunt paria ꝛ tria paria. similiter nō oia sunt equaliter falsa. s̄ s̄m magis ꝛ min⁹ vt min⁹ falsū est dicere quattuor esse quinqꝫ ꝙ q̄ttuor esse mille. s̄ vbicunqꝫ est aliquid magis ꝛ minus tale. ibi est reperire simpliciter tale. ergo est dare aliquid verū simpliciter ꝛ etiā aliquid falsū simpliciter ꝛ sic nō oia sunt vera. nec oia falsa. nec omnia vera et falsa simul.

## Alia conclusio· primū principium nō est a methaphisico ꝑ demōstrationem simpliciter notificabile.

s̄ est notificabile ꝑ argumētationē elenthicā contra negantē ipm. primū patet qꝛ nullū est notius simpliciter neqꝫ nobis primo principio. s̄m ꝓbatur per rationes philosophi prius adductas.

## Ad ante oppositū rationes

dr̄ ꝙ aristotil. notificat primū principiū nō directe demōstrando s̄ remouēdo errores circa ipm ꝛ arguēdo ex minus notis simpliciter. tm̄ ex cōcessis ab aduersario. etiā potest notificari per significationē terminoꝝ ex quib⁹ cōstituit̄ apponendo terminos. quā expositionē tradit aristo. in quinto hui⁹. sequit̄ text⁹. Est aūt ab ea oppinione siue ymaginatione ꝛc.

## Queritur septimo· vtrū oē

qđ apparet sit verū. Arguit̄ ꝙ sic quia omne qđ appar; vel appar; sensui vel intellectui. sed sensus ꝛ intellect⁹ nō decipiuntur circa propria obiecta igitur. Secūdo sic ens ꝛ verū cōuertunt̄. s̄ omē qđ appar; est ens qꝛ nō ens nō est natū mouere aliquā potentiā aꝑhensiuā. ergo oē qđ apparet est verū. Tertio sic falsum nullū est. ergo nō potest apparere. ergo omne qđ apparet est verū. Ad oppositū est philosophus in littera.

## Pro responsione est primo

sciendū. ꝙ postq̄ phus posuit rōes cōmunes ad arguendū cōtra negātes primū principiū cōsequēter ondit quomodo diuersimode sit ꝓcedēdū cōtra diuersos qui ex diuersis vijs in talē errorē deuenerūt. Quidē enim dixerūt ꝙ cōtingit idē simul esse ꝛ nō esse, coacti aliqua ratione sophistica quā soluere nequiuerunt ꝛ tales sunt facile curabiles qꝛ per solutionem rationū quib⁹ decipiūtur ab errore suo curabunt̄. ideo cū istis ꝓcedit phus ponēdo ꝛ soluendo apparentias eorum. Alij vero dixerūt cōtradictoria simul verificari de eodē nō moti aliqua ratione s̄ sola proteruia voluntatis. Et istis hoc cōtingit ex ineruditione in arte loyca quia ignorauerūt quoꝝ ē demōstratio ꝛ quorum nō. quare omnē ꝓpositionē asserere voluerunt cui⁹ opposita certissima demonstratione demōstrari nō potest ꝛ sic cōcesserūt oppositū primi principij. qꝛ primū principiū demōstrari nō potest. ꝛ isti sunt peiores alijs ꝛ incurabiles necē aliu s mod⁹ procedēdi cōtra ipos nisi ꝑ viā facti. ꝛ per rationes sumptas ex signi

ficationib⁹ terminoꝝ sicut in rationibus ꝓmissis ꝓcessuꝫ est. ſ circa apparentiam suasoꝝ aliqua ratione.

**Secundo sciẽdum est ꝙ illi** sic arguebãt ex nihilo multũ fit. ergo omne qd̃ fit preexistit in illo ex quo fit. ſ videmus cõtraria fieri ex eodẽ vt ex aqua fit aer calidus ⁊ terra frigida. ergo cõtraria simul sunt in eodẽ ⁊ per cõsequẽs contradictoria. ⁊ hac ratione ponebat anaxagoras ꝙ licet in quolibꝫ existere. Ad hoc respondet aristo. ꝙ in parte verum dixit ⁊ falsum in parte. vnde ẽm hoc ꝙ dixit ex nihilo nihil fieri. ⁊ omne qd̃ fit aliquomodo preexistit in illo ex quo fit verũ dicunt Sꝫ falsuꝫ ⁊ male cõcludũt ꝙ cõtraria et cõtradictoria simul sint actu in eodem. et isti decepti fuerũt ignorãtes naturam entis in potentia.

**Tertio est sciẽnduꝫ ꝙ alius** fuit error quorũdaꝫ dicentium oẽ qd̃ apparet esse verũ ita ꝙ rei veritas nõ est sumẽda ẽm aliquid qd̃ reperiatur fixum ⁊ determinatũ in re. ſ solũ est sumẽda ẽm ꝙ nobis apparet. Ex quo sequit̃ prima error. s. duo contradictoria sunt simul vera ⁊ iste reducibilis est ad ipm̃ q̃ simul diuersis hoĩbus vel successiue eidẽ hoĩ vel in eodeꝫ tẽpore ẽm diuersos sensus possũt apparere cõtraria ⁊ cõtradictoria Et similiter in diuersitate aĩalium qd̃ vni apparet dulce ⁊ cõueniens. alteri appareꝫ amarũ ⁊ discõueniẽs. ⁊ sic volunt isti ꝙ cuilibet credat̃ ⁊ per cõsequẽs ꝙ quicqd̃ apparet sit verũ. cui ꝯsecte fuit eciã cliptus democritus etiã propter dictas apparentias posuit ꝙ multuꝫ est determinate verũ in rebus vel si sic est nobis immanifestum q̃ cognitioneꝫ reꝝ accipim⁹ per sensum. ſ iudiciũ sensus nõ est certũ. cũ non semꝑ eodem modo iudicet ideo conclusit ꝙ nulla certitudo vꝫ nobis d̃ veritate

**Sciẽnduꝫ est vlterius ꝙ de**cepti ratione sophistica ex dicti radice decipiũt̃. Prima fuit q̃ nõ ponebãt differẽtiam inter sensum ⁊ intellectũ. ⁊ q̃ cognitio sensus fit per quãdaꝫ alterationẽ sensus a sensibili. ideo dicebant ꝙ cognitio sensus. respondet nature rei sensibilis. ergo qd̃ videt̃ per sensuꝫ de necessitate ẽ verum. ⁊ q̃ oĩs cognitio est sensitiua sc̃dm eos. sequiturq; oẽ qd̃ alicui apparet ẽ verũ. ſ hec rõ nõ solũ deficit ponẽdo intellectũ ⁊ sensum esse ideꝫ. ſ etiã ponẽdo sensum nunꝗ falli de sensibus. fallit̃ enĩ de sensibus cõibus de sensibilibus per accidẽs. ⁊ quãdoq; de ꝓprijs. nec etiã oportet ꝙ si cognitio sensus fiat per impressionem factã a sensibili in sensuꝫ ꝙ semper iudiciũ sensus correspõdeat nature rei sẽsibilis. nõ enĩ oportet ꝙ actio agẽtis recipiatur in patiente ẽm moduꝫ agentis ſ recipitur ẽm modũ recipiẽtis ⁊ q̃ sensus nõ est semꝑ eodeꝫ modo dispositus ad recipiendũ formã sensibilis. ideo non semꝑ iudicat de sensibili conformiter ad naturã sensibilis. Ex hac radice posuerũt empedocles ⁊ democritus prudentiaꝫ permutari in hoĩbus ẽm mutationẽ habitus corporalis seu cõplexionis q̃ credebant intellectũ nõ differre a sensu ⁊ dixit homerũ fuisse de tali oppinione. q̃ videt̃ dixisse hectorẽ de quodã vulnere per cursum alia ⁊ alia sapere ꝙ prius ꝓpter varietatem habit⁹ corporalis. Cõtra istos ponit ph̃us vnã inuectiuã dicens ꝙ grauissimũ accidẽs est in istis ꝙ erãt maxime querentes veri inter ceteros ⁊ tamẽ tales sñias de veritate proferebãt dicẽtes multũ esse in rebus determinate verum ſ veritatẽ solum cõsistere in apparere qd̃ si ita esset vanũ esset studio veritatis vacare. nã idem esset volatilia prosequi ⁊ ꝗ querere veritatem.

**Sciẽnduꝫ est vlteri⁹ ꝙ alia** radix erroris istoꝝ fuit q̃ credebãt omne ens esse materiale ⁊ sensibile. ⁊ q̃ in materialibus multũ est de natura infiniti ꝓpter naturã materie que est in eis ⁊ de se nõ est determinata ad vnũ. ideo dixerũt ꝙ in rebus nihil est determinatũ. Ultra dixerũt oẽs res esse in cõtinuo motu. ſ de eo qd̃ mouet̃ quãdiu mouet̃ multũ potest determinate verũ dici. inde concludebant veritateꝫ propositiõis nõ sequi mõdũ determinatũ essendi in reb⁹ ſ modũ illius quod apparet cognoscenti. ita vt idem sit esse verum ꝙ alicui apparere. Et

Ex hijs radicib⁹ venit illa eracliti extranea oppinio q̄ nō cōtingit eundē bominem bis intrare eundē flumē propter pmutationē tā bois quā fluminis. vnde quidā deuenerūt in tantā fatuitatē q̄ nō audebāt verbo exprimere. Sed ad aliquid exprimendū solum mouebāt digitū ⁊ hoc q̄a credebāt veritatē rei prius transire quā formaret orō. ſ breui spacio mouebant digitū. Sed ad primā hui⁹ radicis tā in octauo phisicoꝝ ostensum est q̄ nō oē ens est sensibile ⁊ materiale. etiā q̄ nō oē corpus est generabile ⁊ corruptibile. ⁊ vltra q̄ nō omne generabile ⁊ corruptibile in cōtinua trāsmutatione pseuerat. Ostensuꝫ est etiā in phicis q̄ licet materia quantuꝫ est de se sit indeterminata tñ determinat̄ p formā ad vnū modū essendi. ⁊ cū res cognoscat̄ per suā formā magis q̄ p materiā nō est dicendū q̄ nō possit haberi d̄ rebus determinata cognitio. vnde cōtra hanc radicē de natura ⁊ mutabilitate sensibiliū ponit text⁹ sex rōes. Cōtra aliā radicem de apparētia sensuū ⁊ diuersitate sensus ⁊ intellect⁹ ponit septē alias rationes. ⁊ cōtra illos qui ex sola proteruia voluntatis sine ratione sic enūciauerūt ponit duas rōes ad hoiem ⁊ alias ꝯtra eos secundū ⁊ veritatē q̄ clare sunt i textu breuitatis causa omittūtur. ex quib⁹ rationibus cōcludit pħus q̄ inter omēs snias ista est firmissima q̄ contradictoria non possunt simul esse vera.

Ulterius sciendū est propꝯsito q̄ ens ⁊ verū eādē naturā importāt ſ diuersimode. vnde sicut res per propriam formā per quā ponit̄ in actu habꝫ q̄ sit ens ita per eandē formā nata est se ipsam intellectui repñtare. ⁊ de se ipsa facere verā extimationē. ⁊ ex hoc res denominatur vera ⁊ hoc loquēdo de re naturali per cōparationē ad intellectū nrm̄ speculatiuū. ⁊ de veritate qua dicit̄ vera p cōparationē ad talē intellectū. nā res naturalis per cōparationē ad intellectū diuinū sortit̄ denoiationē veri q̄ per suā formā adequat̄ precōceptioni intellect⁹ diuini quā habꝫ de ipa re. sicut hoc modo dr̄ res artificialis vera per cōparationeꝫ ad intellectū nrm̄ practicuꝫ q̄ .s. conformatur p̄cōceptioni practice nostri itellectus de ipa re. ex quib⁹ patet q̄ ab eo de res habet q̄ dicat̄ ens ⁊ vera ſ nō habet denoiationem veri nisi per habitudinem ad intellectū quā habitudineꝫ addit nomen veri supra habitudineꝫ entis. Ideo in scdo dicebat̄ q̄ sicut se habet res ad esse ita ad veritatē. ideo cōsequenter diffinitur veritas. q̄ est adequatio rei intellecte ad intellectū. Ex isto sequit̄ q̄ falsuꝫ se habet ad ens ⁊ verū sicut malū ad ens ⁊ bonū ⁊ ita sicut omne malū necessario ē in aliquo bono vt in subiecto q̄ non est dabile malum per essentiā. similiter omne falsum est in aliquo vero tanq̄ in subiecto q̄ falsum se ipm̄ sufferre nō potest.

Ultimo sciendū est. q̄ neq̄ sensus neq̄ intellect⁹ per se decipit̄ circa ꝓprium obiectū ſ bene per accidēs sicut sensus decipit̄ vel propter indispositionē obiecti vel q̄ est nimis debile vel nimis excellens. aut propter indispositionē medij vel organi. ſ supposita debita dispositione medij ⁊ organi ⁊ debita applicatione sensibilis ad sensū sensus nō decipit̄ circa propriū obiectū. similiter q̄ intellectus nihil intelligit nisi per cōuersionē ad fantasmata. ⁊ in sua cognitione ꝓcedit d̄ potentia in actū. ideo per accidēs decipi potest circa proprium obiectū formādo diffinitionē significātē qd̄ quid est alicuius rei vt patebit in quinto nunq̄ tamē per se decipit̄ circa proprium obiectum.

Quibus notatis sit hec conclusio. nō omnia apparētia sunt vera. patet q̄ tā sensus q̄ intellect⁹ decipi potest per accidens circa obiectū propriū. pōt etiā vterq̄ decipi circa obiectū cōe ⁊ circa obiectū per accidēs. ergo nō oportet oē apparēs esse verū. Itē eadē sunt principia esse rei ⁊ veritatis. ergo ab eo qd̄ res est vel nō est dicit̄ orō vera vel falsa. ergo nō dr̄ vera aut falsa ex eo q̄ nobis apparet vel nō apparet. Itē si omne qd̄ apparet esset verū sequeret̄ q̄ duo cōtradictoria essent simul vera. patet q̄ vnū contradictoꝝ apparet vni ⁊ alterū alteri. similiter aliquid nūc apparet vno modo.

deinde aliomõ ymmo e tã simul vnum sm vnũ sensuz potest apparere vnũ ⁊ sm aliũ sensum aliud ⁊ etiã sm sensuz ⁊ sm intellectũ possunt simul eidem apparere duo cõtradictoria. Itẽ sol nobis apparet minor terra ⁊ tñ demõstratione certissima ⁊ indubitabili potest ondi qȝ ẽ maior tota terra. ergo non oẽ qd apparet est verum.

**Tunc ad ante oppositũ rationis.** Ad primã dicẽdũ est qȝ sensus et intellect⁹ circa propriũ obiectũ bene per ncadus decipiuntur. Ad scdãm dicẽ qȝ omne qd apparet est ens. ꝭ nõ est illud ens qd apparet ideo nõ sequit qȝ omne apparens sit verũ qȝ verũ vltra ens importat cõformitatẽ intellect⁹ ad rem. Ad tertiã d. eẽ qȝ licet falsũ formaliter sit nõ ens tñ quantuz ad materiale in aliquo fundat ⁊ est quodammõ ens qȝ vt dictum est oẽ falsuz est in aliquo vero. ideo potest mouere potentiã apprehensiuaz. sequitur tertius. Ad vero neqȝ cõtradictionis.

**Queritur octauo. vtrum cõtradictoria possint simul esse falsa ita qȝ inter ipa possit dare mediuz.** Arguit qȝ sic qȝ res sunt incõtinuo moueri. ꝭ de illo qd semp mouet nihil potest vere affirmari neqȝ vere negari. ergo ambo cõtradictoria possunt simul esse falsa. Scdo cõtradictoria includũtur i duob⁹ cõtrarijs ꝭ inter duo cõtraria est dare mediũ igitur. Tertio illa plus distãt inter que ẽ mediuz qȝ inter que nõ est mediũ. ergo simul cõtradictorijs nõ esset mediũ cũ reperiatur in cõtrarijs cõtraria plus distarẽt qȝ cõtradictoria. Ad oppositum est phus.

**Pro respõsione est sciendũ** qȝ postqȝ phus disputauit cõtra ponentes cõtradictoria simul esse vera. ⁊ ostendit quomõ drũtur sit pcedendũ contra diuersos qui diuersis vijs in talez errorẽ deuenerũt. hic cõsequenter reprobat errorem ponentiũ mediũ inter cõtradictoria ⁊ cõtradictoria simul esse falsa. Contra quos primo adducit septẽ rationes reprobando suã positionẽ. Scdo ondit qualiter diuersimode diuersi hãc positionẽ tenentes in eã inciderũt. Tertio ondit aliqs oppiniones antiquoꝝ de principijs naturę huic oppinioni ⁊ alteri de veritate cõtradictorioꝝ cõsequenter se habere.

**Sit igitur hec conclusio. impossibile est inter cõtradictoria dare medium ⁊ ipa simul esse falsa.** pbatur septẽ rationib⁹. Prima sumit ex diffinitiõe veri ⁊ falsi. nã verũ nihil aliud est qȝ dicere esse qd est. aut nõ esse qd nõ est. ꝭ falsum est dicere esse qd nõ est. aut nõ esse qd est. ꝭ quicũqȝ dicit aliquid. aut dicit esse qd est. aut nõ esse qd nõ est. ⁊ sic dicit verum vel dicit nõ esse qd est vel esse qd nõ est ⁊ sic dicit falsũ. ⁊ p cõsequens quicũqȝ dicit aliquid dicit verũ vel falsuz. ⁊ sic non est dare mediũ inter verũ ⁊ falsuz. Secunda rõ si sit mediũ inter cõtradictoria vel est per participationẽ extremoꝝ qd est mediũ eiusdẽ generis cũ extremis vel est mediũ p abnegationẽ qd est diuersũ genere ab extremis. Si dicat primum sequit qȝ erit aliquã generatõ terminata ad esse que nõ erit nõ esse. ꝭ erit ex tali medio. ⁊ similiter erit aliqua corruptio terminata ad nõ esse que nõ erit ex esse qd ẽ cõtra diffinitiones generatiõis ⁊ corruptionis. Si dicat sm sequit qȝ oĩno tolletur mot⁹ ⁊ mutatio qȝ oĩs mot⁹ est de extremo in extremum aut de extremo in mediũ. aut de medio in extremuz sic qȝ oportet mediũ illud esse eiusdez generis cũ extremis. Tertia rõ intellect⁹ noster in omni sua conceptione qua senciet vẽ aut affirmat aliquid. aut negat sicut ẽ in re ⁊ tũc verũ dicit per diffinitionẽ veri. vel sicut nõ est in re. ⁊ tũc mẽtitur ⁊ dicit falsum p diffinitionez falsi. Quarta ratio si in cõtradictione sit mediũ oportet hoc esse verũ in oĩ cõtradictione qȝ videt esse simile de oĩbus. ꝭ hoc nõ est possibile nã inter ens ⁊ nõ ens nõ potest dari medium alias inter generationẽ ⁊ corruptionem esset alia trãsmutatio. Quinta rõ si inter contradictoria sit mediũ similiter inter cõtraria erit mediũ ⁊ per cõsequens erit aliquis numerus qui nõ erit par vel impar qd est impossibile ⁊ cõtra dicta illoꝝ antiquoꝝ. Sexta rõ est. omne qd

cõtingit affirmare cõtingit ⁊ negare. ſꝫ cõtingit affirmare hec tria. ſ. affirmationẽ ⁊ negationem ⁊ mediũ illud poſitũ p aduerſariũ inter affirmationẽ ⁊ negationẽ ergo cõtingit iſta tria negare. ⁊ ſicut negatio eſt aliud ab affirmatiõe ita iſta negatio qua negabũtur iſta tria. erit quodam quartũ preter illa tria predicta. ⁊ iterũ cõtinget iſta quattuoꝛ negare ⁊ ſic in infinitum erũt plura vera ꝙ illud mediũ poſitum per aduerſariũ inter affirmationem ⁊ negationẽ. Ultima rõ ſi aliquis interroget verũ homo ſit albus. opoꝛtet ꝙ reſpondens aſſentiat vl' nõ. ſi aſſentiat dicit affirmationẽ eſſe verã. ſi non clarũ eſt ꝙ dicit negationẽ eſſe falſaꝫ. ⁊ per cõſequẽs opoꝛtet ꝙ reſpondens cõcedat affirmationẽ vel negationem. ergo inter hec duo contradictoꝛia non eſt medium.

Ubi ſciendũ eſt vt dicit philoſophus. ꝙ quibuſdã venit p̄dicta oppinio qꝛ nõ poterãt ſoluere rationes factas ab eis aut ab alijs. ideo ſic cõceſſerũt cõcluſiones aꝛoꝝ. Alijs vero venit hec oppinio qꝛ voluerũt querere demõſtrationem in oĩbus. ⁊ noluerũt cõcedere ea q̃ demõſtrari nõ poſſunt ſꝫ negãt ea. ⁊ quia prima principia nõ poſſunt demõſtrari: ideo ea negauerunt. vnde dicit phus ꝙ cõtra tales poſitiones in oppinabiles p̄cedendũ eſt ex diffinitionib' veri ⁊ falſi ⁊ alioꝝ terminoꝝ coĩm ſicut ſuperius proceſſit ariſtotl'. Sꝫ diceret ꝙ iſti proteruĩ negabãt diffinitiones terminoꝝ. reſpondet ariſtotl'. ꝙ ſi ponãt noĩa aliquid ſignificare neceſſe eſt ꝙ cõcedãt diffinitiões nominũ qꝛ diffinitio nil aliud eſt ꝙ̃ ratio ſignificata per nomẽ. ſi vero nõ cõcedãt noĩa aliquid ſignificare tũc nõ differũt a plãtis. ⁊ cũ talib' nullaten' eſt diſputandũ. Ulterius dicit phus. ꝙ ad poſitionẽ eraclitĩ dicẽtis oĩa ſẽp moueri ſeqꝑ cõtradictoria ſimul eſſe vera qꝛ qδ mouetꝑ habet eſſe mixtũ cũ eſſe. Ad poſitionẽ vero anaxagoꝛe ſequitꝑ ꝙ ſit aliquid medium inter cõtradictoꝛia. poſuit enim qδlibet cum quolibet miſceri. ſꝫ de mixto neutrũ extremoꝛ poteſt verificari. ſicut coloꝛ medius nec eſt albedo nec nigredo. ⁊ ſi illδ mixtum nec eſt bonũ nec nõ bonũ ⁊ ſic ẽ medium inter cõtradictoꝛia ⁊ per cõſequẽs ſm hanc oppinionem omnia ſunt falſa.

Ulterius ſciendũ eſt. ꝙ poſt quã ariſtotl'. diſputauit cõtra iſtas oppiniones cõſequenter diſputat cõtra quoſdam deſtruẽtes principia loyce. quoꝝ q̃dam dixerũt oĩa eſſe falſa. alij oĩa eſſe vera. ſi eni aliqua haꝝ oppinionũ eſſet vera loyca nõ eſſet neceſſaria cuꝫ eius finis ſit diſtruere verũ a falſo. cõſequenter diſputat cõtra quoſdã deſtruẽtes pricipia phẽſice. quoꝝ quidaꝫ dixerũt, omnia ſemper moueri. alij oĩa ſemꝑ quieſcere ⁊ alij oĩa q̃nq; moueri ⁊ q̃nq; quieſcere. Cõtra deſtruentes principia loyce ponit quatuoꝛ rões. Prima eſt inter verũ ⁊ nõ veruꝫ ens ⁊ nõ ens nõ eſt dare mediũ. ergo neceſſe eſt alteraꝫ ptem cõtradictionis eſſe verã. ⁊ alterã falſaꝫ quare nõ oĩa ſunt falſa vel vera. Scδa ratio verũ nõ eſt aliud ꝙ̃ affirmare ⁊ id qδ eſt falſuꝫ negare ⁊ ecõuerſo. ſimiliter falſuꝫ eſt affirmare id qδ negare verũ eſt ⁊ ecõuerſo per diffinitiões veri ⁊ falſi. ergo impoſſibile eſt oĩa eſſe falſa ⁊ ſimiliter omĩa eſſe vera. Tertia ratio neceſſe eſt δ quolibꝫ aut affirmare aut negare. cũ nihil ſit mediũ inter cõtradictoꝛia vt p̄batũ eſt. ergo impoſſibile eſt omĩa eſſe falſa ⁊ ſimiliter omĩa eſſe vera. Quarta rõ predicte oppiniones ſe ipas deſtruũt qꝛ dicẽs oĩa eſſe vera dicit cõtrariam ſue oppinionis eſſe verã. ſꝫ cõtraria ſue oppinioĩs eſt ꝙ oppinio nõ ſit vera. ergo dicens oĩa eſſe vera dicit ſuam oppinionẽ eſſe falſaꝫ ⁊ ſic deſtruit eaꝫ ⁊ dicẽs omnia eſſe falſa dicit ſeipm dicere falſuꝫ. Sed diceret aduerſari' ꝙ dicẽs omnia vera excipit cõtrariã iſti' oĩa ſunt vera. ſimiliter dicẽs omnia falſa excipit ſuam oppinionẽ. ſ. oĩa ſunt falſa. Cõtra arguit phus qꝛ ſi detur ꝙ vna oppinio eſſet vera ſequeretꝑ infinitas eſſe veras. qꝛ ſi vna ſit falſa erũt infinite falſe. patet quia ſi hec propoſitio eſt vera' ſoꝛtes ſedet hec erit vera ſoꝛtem ſedere eſt verũ. ⁊ ſi hec eſt vera iterũ iſta erit vera. verũ eſt ꝙ ſoꝛtem ſedere eſt verũ ⁊ ſic in infinituꝫ. ⁊ ſic patet proceſſus cõtra negãtes principia loyce.

Conseqūter disputat aristot. contra il
los qui dīt oīa quiescere adducendo
vnā rōem. q̄ si oīa quiescūt tūc nihil re/
mouetur a dispositiōe in qua aliquādo
est. ⁊ ita quicq̄d est verum sēp est ⁊ erit
verū qd̄ est falsum ⁊ etiā falsū sēp est
⁊ erit falsum qd̄ est incōueniēs. Sz cōtra
oppinionē ponentē oīa sp̄ moueri p̄hus
adducit duas rōes. Prima est si om/
nia sēp mouētur nihil est quiescens. er
go nihil erit verū in rebus q̄ qd̄ est verū
iam est ⁊ qd̄ mouet̄ nōdum est. ⁊ sic oīa
essent falsa qd̄ īprobatū est. Scd̄a rō
omne qd̄ permutat̄ ex aliquo in aliquid
pmutatur. s. id ex quo permutat̄ in est et
qd̄ permutat̄ quādiu pmutat̄ alias nō
permutaret̄. s. iā mutatū esset. ergo in re/
bus oportet q̄ sit aliquid manēs quare
nō omnia mouētur. Contra aliā oppini
onem que ponit oīa q̄nq̄ moueri ⁊ q̄nq̄
quiescere dicit text⁹ q̄ quedā sunt mobi/
lia que sēp mouētur ⁊ nunq̄ quiescūt
vt celestia corpora. ⁊ est quodā mouens
sēp immobile vt demōstratū est octa/
uo phisicor̄. Sed quereret aliq̄s q̄r hic
p̄hus disputat cōtra negantes principia
loyce ⁊ phisice. cau̇a est q̄z oīa principia
firmātur in primo principio. s. qd̄ nō con
tingit idem simul esse ⁊ nō esse. ideo phi/
losophus habet stabilire principia omni
um scientiar̄. vnde ad errorē circa esse ⁊
nō esse ponentē q̄ cōtingit idē simul esse
⁊ nō esse. sequit̄ error circa verū ⁊ falsum
q̄z per esse ⁊ nō esse verū ⁊ fal'sū diffiniū
tur vt superius patuit. tn̄ si formaliter ca
piantur verū ⁊ falsū pertinēt ad loycū
q̄z cōsequūtur ens rōis de quo loyc⁹ cō
siderat. nā verū ⁊ fal'sū sunt in mente vt
dicitur in sexto. Similiter ex illo errore cir
ca esse ⁊ nō esse sequitur error qui est circa
moueri ⁊ quiescere. nā qd̄ mouet̄ inquā
tum huiusmodi nondum est qd̄ vero q̄/
escit est. ideo destructis erroribus circa es/
se ⁊ nō esse cōsequenter destruūtur erro/
res circa verū ⁊ fal'sū quietē ⁊ motum. ⁊
generaliter sicut oīa principia fundantur
⁊ firmātur in primo principio ⁊ ip̄m vir
tualiter includūt. sic error circa oīa princi
pia oīm scientiar̄ reducibilis est in errorē
circa primū principiū. ex dictis in isto q̄r/
to habet̄. q̄ alicui⁹ scientie. s. istius ⁊ nō
alterius est cōsiderare ens inquantū ens
⁊ que huic insunt sm̄ se. tm̄ ulter substan
tiam ⁊ accidens principali⁹ tn̄ substanti
am qd̄ nō solū habet cōsiderare substan/
tias simplices sed generaliter oēs substā
tias in ratione cōmuni substātie ⁊ entis.
patet etiā q̄ hec scientia principaliter cō
siderās substantiā cōsiderat prima prin/
cipia demōstrationis ⁊ maxime primū
principiū. patet etiā qd̄ est illud primum
principiū per cōditiones ad hoc requisi/
tas. vltra patuit disputatio ⁊ mod⁹ dis/
putandi cōtra errores circa illud primū
principiū cōtingentes. Quidā enim erra/
uerūt volendo ip̄m demonstrare contra
quos ostendit p̄hus qualiter notificabi
le est. Alij errauerūt negātes ip̄m ponen
do omnia cōtradictoria simul esse vera. ⁊
alij ponēdo oīa apparentia esse vera. et
alij ponendo mediū inter cōtradictoria
⁊ per cōsequens cōtradictoria simul esse
falsa. quos errores impugnat p̄l'us ⁊ ge
neraliter ondit q̄ errores omniū philo'o
phor̄ circa pricipia rerū reducibiles sunt
in aliquē predictor̄. ⁊ similiter disputat
cōtra negantes principia loyce phisice.

**Tunc ad rationes. ad primā** patuit solutio. Ad scd̄am dr̄ licet in cō
trarijs implicet̄ cōtradictoria tn̄ cōtra
dictoriū negatiuū cōmuni⁹ est illo cōtra
rio in quo includit̄ quare nō oportet si in
ter cōtraria sit mediū q̄ etiā inter contra/
dictoria. Ad tertiā dr̄ q̄ licet in distan/
tia locali illa que habent mediū plus di
stent quā nō habentia tn̄ rō est oīz in
distantia formali vel in distantia oppini
onis de qua est ad propositum. ⁊ hec de
toto quarto methaphisice.

Explicit quart⁹ liber methaphisice vsoz

Circa quintum libru metaphisice queritur primo. vtrū ad methaphisicū ptineat distictio nominū. Arguitur ꝙ nō q̄r illa ptinet ad sophisticū vt patet in scdo elencoꝝ ergo ⁊c. Scdo sic scientie spāles nomia multiplicia distingūt vt scdo de aīa philosophus distiguit illud nomē passio. ergo nō ptinet isti scientie. Tertio in alijs scientijs phus nō facit spālez mentionez de distinctionib⁹ nominū multipliciū ptinentiū ad illas scientias. ergo nec methaphisica debet hoc facere. Ad oppositum est phūs qui hunc librum cōposuit de distinctione nominū multipliciū. vñ liber de quociens appellatur.

Pro responsione est primo sciendū. ꝙ postꝙ in quarto libro phus ondit que ptinent ad cōsideratione hui⁹ scientie ⁊ ꝙ huic scīe ptinētia sunt omnibus entib⁹ cōia. ⁊ multipliciter dicūr sm tñ prius ⁊ posteri⁹. docuit etiā ꝙ mod⁹ cōsiderādi illa. est premittere eoꝝ distictiones cōsequēter reducēdo oia significata cuiuslibet ad vnū cōmune ⁊ primū analogie illoꝝ significatoꝝ cōsequēter insequēdo illā doctrinaz in hoc distinguit noia pertinētia ad hāc scientiā. ⁊ ostēdit ordinez significatoꝝ cuiuslibet ad aliqđ primū significatū. deinde in sequēti libro incipit determinare de rebus q̄ ad hanc scientiā ptinent ⁊ q̄r cuiuslibet scientie est tria cōsiderare. s. principia ⁊ causas ⁊ subiectū ⁊ passiones eius. ideo in hoc libro aristotil. primo distinguit noia que rationem causalitatis importāt. Scdo illa que significāt subiectū scie hui⁹ ⁊ partes subiectiuas ei⁹. Tertio distinguit nomina que significāt passiones entis principij vel cause. ⁊ q̄r cōius est principiū ꝙ causa ⁊ causa ꝙ elemētuz. ideo pri⁹ distiguit nomē principij. scdo nomen cause. tertio nomē elemēti. ⁊ q̄r hoc nomē natura quandā spālem rationē causalitatis significat. ideo quarto distinguit nomen nature. ⁊ q̄r necessariū ponit in diffinitiōe nature cōsequenter destiguit illud nomē necessariū. ⁊ sic patet distinctio hui⁹ libri ⁊ ordo cōsiderandorum. sed videndū diffinitionez huius nominis principium

Secundo sciendū est. ꝙ licet principiū ⁊ causa sint idē subiecto ratione tñ dift q̄r principiū cū negatione anterioꝝ solū dicit quādaz ordinē ad posterius. sꝫ causa supaddit quendā influxuz ad esse cāti. ⁊ sic ois causa est principium sꝫ nō ecōtra. ⁊ q̄r ordo prioꝝ ad posterius manifestior est sensui in motu locali ꝙ in alijs. ideo ordo ad posteri⁹ q̄ noīe principij designat. primo a nobis in motu locali cōsiderat in quo quidē motu reperiunt tres ordines cōsequētes se. nā a priori ⁊ posteriori magnitudis causat prius ⁊ posteri⁹ in motu a quib⁹ iterū causat prius ⁊ posteri⁹ in tēpore. quare ordo prioꝝ ⁊ posterioꝝ in magnitudine notiōr est nobis priori ⁊ posteriori in motu ⁊ in motu ꝙ in tēpore. Ex quo sequit ꝙ hoc nomē principiū sm suā primā impositionem significat id qđ est primū in magnitudine supra quam fit mot⁹ ⁊ cōsequēter significat primā partē mot⁹ ⁊ primaz ptem tēporis. ⁊ huic modo principij opponit vltimum magnitudinis in quo ē finis motus. sꝫ q̄r mot⁹ nō semp incipit a principio magnitudis simpliciter. sꝫ interdū ab illa pte a qua facilius ⁊ magis in pmptu est magis mobilis vt moueatur. Ideo scdo mō dr principiū illud vnde res facili⁹ ⁊ magis oportune incipit moueri. exemplū dat phus in disciplinis in quib⁹ nō semp incipit mot⁹ discipline a primis simpliciter. sꝫ iterdū a notorib⁹ nobis. ⁊ sic iste mod⁹ dr a primo ⁊ q̄r in primo ex pricipio magnitudis designat principiū mot⁹. sꝫ in isto ex pricipio mot⁹ designat principiū in magnitudine. iđ in motibus qui sunt sup magnitudies circulares nō habentes principiū accipitur principiū ex parte mot⁹. s. in illa parte a q̄ opportune mouet mobile sm suā naturā sicut in motu primi mobilis principium est ab oriente.

Tertio sciendū est. ꝙ ex ordine prioꝝ ad posteri⁹ in motu locali manifestat nobis ordo in alijs motibus sꝫ

post duas primas significationes princi
pij sumunt alie que dnt principiū gene//
rationis aut finis rei qd̄ quidē principiū
potest esse vel extrinsicū vel intrinsicū. tꝰo
dr̄ principiū. Terciomō vnde res pri//
mo generat ipo in existente sicut in naui
sedile. ⁊ in domo fundamētum. ⁊ in ani
mali cor sm quosdā ⁊ sm alios cerebrū
aut aliqd̄ proportionabile membrum.
Quartomō dr̄ principiū illud vnde inci
pit generatio rei ipo tn̄ nō in existente. et
iste modꝰ subdiuidit sm φ potest accipi
in naturalibꝫ vt puer dr̄ esse ex patre et
matre. vel in agibilibus vt princeps vel
imperator vel tyrānus. sm cuius volūta//
tē mouent ea que mouent in ciuitate di
cerent principiū vel in amibꝰ. sicut ars archi
tectonica inter artes maxie ratonē princi
pij habere dicit. ⁊ sic isti tres modi in hoc
cōueniunt φ sm quēlibet illud dr̄ princi
piū qd̄ est principiū vnde incipit motus
ipo nō iexistēte. aliomō dr̄ principiū in
disciplinis illud vnde res est cognoscibi
lis primū hoc modō dignitates ⁊ suppositi
ones dnt̄ principia demōstrationū. Ex
quo patet φ possunt colligi sex modi prī
cipij. Nā primomō dr̄ principiū prima
pars magnitudinis supra quā fit motꝰ.
Scd̄omō dr̄ principiū illud vnde vnū
quodqꝫ facilꝰ incipit moueri. Tertio
modo dr̄ principiū vnde res primo gnā
tur ipo in existente. Quartomō dr̄ prī
cipium vnde res incipit primo generari
moueri ipo nō in existēte. Quintomō
dr̄ principiū illud sm cuꝰ volūtatē mo
uent que mouent ⁊ mutātur que mutā//
tur. Sextomō dr̄ principiū illud vnde
res ē cognoscibilis primū ⁊ post enume
rationē istoꝝ modoꝝ dicit textꝰ φ quot
modis dr̄ principiū tot mōis dr̄ ⁊ causa
qꝛ oīs causa est principiū ⁊ oēs illi modi
in hoc cōueniūt φ dnt principiū aut in es
se rei. aut in fieri aut in cognitione. ꝯ disti//
guūtur per esse intra vel extra. ideo ipoꝝ
potest sic haberi sufficientia. qꝛ omne prī
cipiū vel est intra vel extra si intra sic est
principium vnde res est ⁊ hoc dupliciter
vel sm situ. ⁊ sic est primꝰ modꝰ. vel sm
tempus. ⁊ hoc dupliciter vel quantū ad
bene esse ⁊ sic est scd̄us modꝰ vel quantū
ad esse simpliciter ⁊ sic est tertꝰ modus.
si sit extra rē hoc est dupliciter vel causat
esse rei vel eiꝰ cognitionē. si sm est sextus
modꝰ. Si primū hoc est dupliciter vel ē
vt efficiens ⁊ sic est quartꝰ modꝰ. vl' vt fi
nis ⁊ sic est quintꝰ. Ex p̄dictis cōcludit
phus φ natura habet rationē principij
⁊ similiter elemētū que sunt intrīsica prī
cipia. ꝯ dnt qꝛ natura dr̄ principiū sicut
id a quo incipit generatio vel motus. ele
mentū vero sicut prima pars in genera//
tione rei. similiter mens .i. intellectꝰ dnt̄
principia. similiter substantia rei .i. forma
dr̄ principiū esse rei. finis etiā cuiꝰ causa
aliquid fit dicit esse principiū bonū .i. φ
habet rōem finis in ꝓsequēdo ⁊ malū
vitādo sunt pricipia cognitionis ⁊ mo
tus in multis .i. in oibus que agūtur ꝓp
ter finem vt in naturalibꝰ in moralibꝰ. ⁊
in artificialibus vbi potissime demōstra
tiones ex fine sumunt.

**Tunc sit cōclusio hec ad me//**
thaphisicā ptinet distinctio nominū mlti//
plicium que cadūt sub vna cōsideratione
patet qꝛ taliū noim distinctio nulli alteri
scientie cōgruit cū in nulla cōsideretur
ꝯ multiplex indistinctū cōsumationē pa
rit. ergo methaphisicꝰ habet distinguere
illa noia multiplicia. Itē hec scientia
habet notificare prima principia demon
strationū. ꝯ prima principia nō cognosci
mꝰ nisi inquantū terminos cognoscimꝰ
ergo ad cognoscendū huiusmodi princi
pia necesse est eoꝝ terminos cognoscere.
⁊ qꝛ huiusmodi termini multiplices sūt
ideo necesse est eoꝝ multiplicitatē distin
ctionem aperire q̄uis enim multiplicitas
indistincta cognitionē veritatis impedi
at distincta tamen sepe iuuat.

**Tunc ad ante oppositū rati**
ones. Ad primā dr̄ φ quantū ad artē
distinguendi modus multiplices ad so
phisticū pertinet aliquoꝝ nominū distin
ctio ad videndū modū paralogizādi ꝑ
alios peccantes. sm aliqd̄ multiplex. sed
methaphisico cōuenit vsus distinguēdi
suos terminos vt lucide soluātur questi//

nes formate de rebus quas considerat. Ad scdʒ ꝯcedit ꝙ quelibet scia spalis po/test distinguere suos terminos ꝗ sint multiplices vt ex illoꝝ distinctione depēdeat solutio alicu⁹ q̄stionis ad talē sciaʒ pertinentes ideo nō dr̄ ꝙ hec scia habeat omnes terminos distinguere ꝗ soluꝫ suos terminos. Ad tertiā respondetur sicut dicitur in tertio libro. s. ꝙ hec scia ratōne sue cōitatis in vno libro distinguit nomina multiplicia quib⁹ postea vtitur. sequitur textus. Causa vero vtitur.

**Queritur secundo · vtrū diffinitio elemēti sit sufficiens in qua dr̄ elementū est ex quo cōponitur aliquid primo in existens et indiuisibili specie in alia spēs.** Arguitur ꝙ nō qr celū dr̄ elementū ꝛ tamen nō inexistit necex eo aliquid cōponitur. ergo ꝛc. Scdō sic materia prima dicitur elementū ꝛ tn̄ nō est spēs indiuisibilis in alias spēs cū spēm nō habeat igitur. Tertio simplicia corpora dnr̄ elemēta ꝛ tn̄ ex ipsis nō cōponitur res primo qr reso/lubilia sunt in materiā primā ex qua cuʒ forma cōponuntur. Ad oppositū est philosophus in littera.

**Pro responsione sciendum** est ꝙ causa impl⁹ se hʒ ꝙ̄ elemētū. qr causa dr̄ tā de intrinsicis ꝙ̄ de extrinsicis ele/mentū vero de intrinsicis tantū. ꝛ adhuc ꝓprie accipiēdo elemētuʒ non dr̄ nisi de materia vel de illo qd̄ in principiādo ha/bet modum materie. ꝛ qr cōiora priora sunt via doctrine ideo aristotiles prius po/suit mōs cause ꝙ̄ elemēti. ꝗ qr modi cause eodē modo ponūt⁹ hic ponuntur ꝛ in secundo phisicoꝝ. ideo pn̄c relinquūtur.

**Secūdo sciendū est · ꝙ de ratione** elementi sunt quattuor que tāguntur in sua diffinitiōe ꝑ quattuor pticulas eius. primū est ꝙ sit causa sicut ex quo. ꝛ sic elementū ponitur in genere cause materialis. Scdm est ꝙ sit primū veniens in cōpositionēʒ rei. ideo sanguis vel caro nō dr̄ elementū respectu hoīs qr quodlibet coꝝ resolubile est in quattuor corpo/ra simplicia. Tertiū est ꝙ sit inexistēs siue intrinsicū p qd̄ dr̄ elementū ab omni eo ex quo fit aliquid sicut ex transeunte vt est ꝑuatio vel cōtrariuʒ ex quib⁹ aliqd dr̄ fieri. ꝗ nō manent in re facta. Quartū est ꝙ habeat speciē indiuisibilē in alias species.

**Ubi est aduertendū · ꝙ aliq** voluūt hanc diffinitionem elementi primo cōpetere quattuor primis corporib⁹ simplicib⁹ ꝛ nō materie prime. quia materia prima nō habet spēm. ꝛ quelibet illorum corpoꝝ spēm habet ꝛ nō est diuisibile p alterationē in ptes diuersaꝝ specieꝝ. sicut quodlibet mixtuʒ resolubile est in quat/tuor corpora simplicia. alij vero tenēt oppositū sic arguētes qr nullum simplicium corporis ē illud ex quo cōponitur aliquid primo. cū quodlibet sit resolubile in mate/riam primā. ꝛ responderunt isti apparētie alioꝝ ꝙ in diffinitione elemēti non capitur spēs pro ente cōpleto ꝛ pfecto in natura qd̄ ponitur sub assignato genere qr hoc modo materia nō est spēs ꝗ accipitur spēs pro ratione rei. ꝛ sic materia speciē habet. id est rōem indiuisibilē in diuersas spēs. id est in partes diuersaꝝ rationū quāuis enim in rōe materie ponatur forma tn̄ nō ponitur vt aliquid intrinsicū de essentia materie: ꝗ ꝯ ratiōis rō est quasi per additamentū. ꝗ rō cuiuslibet corporis simplicis est diuisibilis in ptes diuersaꝝ rationū quaꝝ quelibet est intrinsice de essentia corporis. s. in materiā ꝛ formā. ꝛ sic dnt ꝙ diffinitio elementi primo cōuenit materie prime. Ad cu⁹ cōformationē dnt aristotilē non vocare corpora simplicia elemēta. ꝗ vocat elementata significās qd̄ nomē elementi nō cōuenit ipsis primo. ꝛ ista pars ē magis probabilis sustinēdo tn̄ aliaʒ parteʒ dicitur ꝙ licet corpora simplicia nō habeant rationē primi simpliciter tn̄ in gene/re coꝝ habent rationē primi.

**Quarto sciendū est · ꝙ aristo**til. ponit quosdā mōs elementi ꝓprios ꝛ aliquos transsumptiuos. Primo mō dr̄ elemētuʒ illud qd̄ fm̄ quendā ordinē aliquid cōponit ꝛ sic lr̄e sunt elemēta dictionis ꝛ nō sillabe quāuis enim diuida/tur lr̄a fm̄ tēpora prolationis. prout litte/

ra longa habet duo tēpora. breuis vero vnū tn̄ ptes hui⁹ diuisionis sunt eiusdē spēi sicut ꝑticule aq̄ sunt aqua ꞇ non sūt diuerse ſm spēm vocis sicut ptes sillabe vnde cū in diffinitione elementi ponit̄ ꝙ nō diuidit̄ in diuersa ſm spēm non est intelligendū de ꝑtibus quātitatiuis. sic. n. lignū esset elementū qꝛ quelibet pars ligni est lignū. ſ intelligendo de diuisione q̄ fit ſm alteratonē sicut corpora mixta resoluūtur in simplicia ꞇ sic debet intelligi de diuisione que fit in ptes diuersaꝝ rationum. Scd̄omodo dr̄ elementū id qd̄ cum altero pmo rem cōponit p naturalem generationē sicut qd̄libet corp⁹ simplex rectem otū respectu mixti dr̄ elementū. Tertiomō dicit̄ elementum id qd̄ est ſm situm pmo ꞇ cū alio rem cōstituit vt in descriptionibus geometricis linee cōstituentes figurā elemēta dicūtur.

Quartomō dr̄ elementū illud qd̄ ſm virtutē solū ꞇ nō ſm substantiā rem constituendo ingredit̄. ꞇ istomō celuꝫ bene dicit̄ elementū respectu istoꝝ inferioꝝ q̄ p virtutem eius generant̄. etiā pma pricipia dicerēt̄ elemēta demonstrationū ꞇ demonstrationes que fiūt in superioribus scientijs dicerent̄ elemēta demōstrationū que fiūt in scientijs subalternatis ꞇ hijs quattuor modis ꝓprie dr̄ elementum. ſ transumptiue dr̄ elementū omne illud qd̄ est vnū. i. indiuisibil: ꞇ pmū id est simplex ꞇ ad multa vtile. nā ex hoc ꝙ elementū est indiuisibilis in alias spēs oportet ꝙ sit vnū qꝛ qd̄ est pncipiū in cōpositione oportet ꝙ sit pmū. i. simplex. ſ qꝛ ex ipso alia cōponuntur accipit̄ qd̄ est ad multa vtile ꞇ hec sufficiūt ad hoc qd̄ aliquid dicat̄ elementū trāsumptiue et hoc modo habet textus. vlē respectu suoꝝ singulariū elementū dr̄ ꞇ magis vniuersale magis est elementū qꝛ simplitius est ſm rationē ꞇ ad plura vtile. ꞇ sic gen⁹ magis elementū quā dr̄a diuisiua eius qꝛ simplici⁹ est ꞇ ad plura vtile. hoc etiaꝫ mō punctus ꞇ vnitas elementa dici possent. ſ ista deficiunt a ratione cōpleta elementi. quia vniuersalia ſm rem nō sunt materia ex q̄ cōponantur particularia. Sicut pūctus non est realiter materia linee qꝛ linea nō cōponitur ex pūctis. Ex quib⁹ patet diuisio modoꝝ elementi. quoꝝ habetur sic sufficientia. nā omne elementuꝫ debet esse indiuisibile vel ergo est indiuisibile ſm spēm vel ſm quātitatem vel secundū diffinitionē. Si pmuꝫ est dupliciter vel ingreditur rei cōstitutionem ſm virtutem solū ꞇ sic est quart⁹ modus vl̄ ſm substantiā ꞇ hoc tripliciter vel qꝛ disponitur cū alio ad rei cōstitutionem ſm ordinem tantū ꞇ sic est pmus modus vel ſm alterationem phisicam ꞇ sic est secundus vel ſm sitū ꞇ sic est tertius. si sit ſ diuisibile ſm quātitatem sic est ille mod⁹ transumptiuus quo punctus ꞇ vnitas elementa dr̄. si ſm diffinitioneꝫ sic est alius modus quo pma genera elementa dicuntur.

**Ubi est sciendum ꝙ omnia** ista nomina sunt multiplicia multiplicitate analogie ꞇ non pure equiuocationis ideo in sequendo aristotil'. doctrinaꝫ datam in quarto semper enumeratis modis cuiuslibet multiplicis ostendenduꝫ. est illud cōmune in quo cōmunicant qd̄ tamen secundūꝫ prius ꞇ posterius in illis modis inuenitur quod semper facit aristotil'. ideo in fine huius capituli dicit ꝙ in omnibus modis elementi cōmune est pmo in esse rei hoc est pmo vel ire in compositionem rei.

**Tunc sit hec cōclusio predicta** diffinitio est bene assignata. patet quia quattuor requirūtur ꞇ sufficiunt ad hoc ꝙ aliquid ꝓprie dicat̄ elementū respectu alicuius. ſ illa quattuor in ꝑdicta diffinitiōe sufficienter explicant̄ vt prius patuit ergo diffinitio elementi est sufficiens.

**Tunc ante oppositū ad rationes** satis pateꝫ solutio ex dictis. sequitur tertius. Natura vero dicitur.

**Querit̄ tertio vtrū cōsideratio** huius nōis natura ad methaphisicā pertineat. Arguit̄ ꝙ nō qꝛ ad phisicū pertinet. nā in scd̄o phisicoꝝ phus diffinit ꞇ distinguit naturam. ergo non pertinet ad methaphisicum.

Philosophus est ad oppositum in littera. primo videbit de modis nature. ⁊ scḋo de modo necessarij. quantum ad primū supponis quattuor modis nature positis a boetio in libro de duabus naturis qui in scḋo phisicoꝝ recitati fuerūt. videndū est ū illis que ab aristo. tl'. in pn̄ti passu ponuntur qui sunt octo. Primomodo dr̄ natura generatio passiua nascentiū que vocat̄ natiuitas. Secundomō dr̄ natura principiū. vnde res fit ab extrinsico sicut virtus formatiua in semine natura dr̄. ⁊ sic iste modus solum reperitur in nascentibus seu in viuentibꝰ que ex semine per virtutē formatiuā generātur. Tertiomō dr̄ natura principium mouendi ⁊ quiescendi, vt dr̄ in secundo phisicoꝝ. Quartomō dr̄ illud ex quo in existente ⁊ in ordinato ⁊ inmutabili a sua potestate res ē vel fit. vnde modō materia reꝝ naturalium dicitur natura. Quintomō dr̄ natura ipsa rei substantialis forma. Sextomodo dr̄ natura ipsa materia prima ⁊ dr̄t iste modus a quarto. quia quartus intelligit̄ de materia secunda, scḋm quem modum materia artificialium dicent̄ natura illoꝝ ⁊ dr̄t a materia naturaliū quia materia naturalium saluatur p̄ esse scḋm essentiam ⁊ variatur secundū esse. s materia artificialiū saluatur scḋm essentiam ⁊ esse. ideo in artificialibus natura principaliter dicitur de materia q̄ est tota substantia coꝝ. in naturalibꝰ vero principalitꝰ dicitur de forma. alio modo dicitur natura forma que est terminꝰ generationis ⁊ dr̄t iste modus a quinto quia in isto est sermo de forma totius que magis proprie est terminus generationis quam forma partis eo ꝙ totum cōpositum est quod per se generatur. sed in quinto est sermo de forma partis. Octauomodo large dicitur natura omnis substantia que potest agere vl' pati. ⁊ iste modus est methaphoricus quia nomē nature venit anastoꝛ ceris. s in substātijs separatis cum materiam nō habeant nasci. nō cōuenit nisi methaphorice sicut ꝑ creationem corporibus etiā celestibꝰ proprie nō cōuenit nasci quia per generationē in esse nō exierunt. similiter rebꝰ inanimatis proprie loquēdo nasci nō cōuenit sed solū viuentibꝰ qui ab intrinsica habēt principiū sue generationis. ⁊ istoꝝ modoꝝ sic habet̄ sufficientia. quia natura dr̄ de aliquo vel ergo methaphorice vel proprie. Si primū est octauꝰ modus. si scḋm cum nomen nature aliqualiter perfectionē dicat ⁊ perfectio cuiuslibet in tribꝰ cōsistat .s. in substantia virtute ⁊ operatione. ideo quodlibet hoꝝ natura dicitur. si ergo dicatur natura ū operatione est primꝰ modus. si de virtute que est proximū principium operationis sic est scḋus. si de substantia est dupliciter, vel dr̄ tam de materia quā de forma simul ⁊ sic est tertiꝰ modus vel de altero tantū ⁊ hoc dupliciter vel dr̄ de materia vel de forma. si de materia vel de materia simpliciter prima ⁊ sic sextus modus vl' ū scḋa ⁊ sic est quartus. si de forma vel de forma partis ⁊ sic est quintꝰ vel de forma totius ⁊ sic ē septimus. s vt videatur reductio omnium istoꝝ modoꝝ ad vnum.

Sciendū est ꝙ reductio alicuius nois ad vnū primū potest fieri dupliciter. vnomodo scḋm ordinem reꝝ significataꝝ inter se. alio modo scḋm ordinē nostre cognitionis que interdū ex posterioribus ad priora procedit. ⁊ quia nomina imponuntur a nobis secundū ꝙ res cognoscimus. ideo interdum aliquid apud nos prius sortitur nomē cui tamē res nominis posterius conuenit. ⁊ sic est in proposito. nam quia forme substantiales rerum nobis innote sunt ex earum virtutibus. ⁊ virtutes ex operationibus. ideo per prius ipsarum nascentium generatio que dicitur natiuitas nomen nature accepit ⁊ consequenter virtus que est principium proximum generationis. et vltima forma substantialis. s secundū ordinem reꝝ forme prius competit ratio nature quia vt habet textus nihil dicitur habere naturam nisi secundum ꝙ habet formā. ⁊ sic forma scḋm ordinē reꝝ.

Primo natura dr̃. ⁊ materia dr̃ natura q̃a est forme susceptibilis. generationes vero nomẽ nature habẽt q̃ sunt motus procedẽtes a forma ⁊ ad formã terminantur.

**Tunc sit hec cõclusio** ad methaphisicũ pertinet cõsideratio huius nominis natura patet q̃ natura sm̃ vnam acceptionẽ dr̃ de omni substantia. s̃ methaphisici est cõsiderare substantiaꝫ in cõmuni ⁊ ea que de substãtia dicũtur. ergo eius est cõsiderare naturã. ⁊ hec de primo articulo.

**Quantũ ad secundũ est sciendum.** ꝙ necessariũ in ratiõe cause ponitur. ideo de modis eiꝰ determinat hic aristotil. ponẽs quattuor modos necessarij. Primo mõ dr̃ necessariũ illud sine quo res in esse saluari nõ potest sicut respirari necessariũ est animali respiranti. et similiter cibus necessarius est animali. et necessariũ hoc mõ dictum licet nõ sit causa principaliter rei est tñ quodammodo cũ causa. respiratio enim licet nõ sit causa vite animalis respirantis est tñ cũ causa inquantũ operatur ad tẽperamentuꝫ caloris naturalis sine quo nõ est vita. et similiter dicẽdum est de cibo sine quo animal viuere nõ potest. ⁊ sic ista dicũtur necessaria q̃ sine eis impossibile est rẽ saluari in esse. Scdo mõ dr̃ necessariũ illud sine quo bene ⁊ comode res esse vel fieri nõ potest aut etiam sine quo faciliter nõ potest malũ vitari. vt vestimenta necessaria sunt hominibꝰ. ⁊ infirmo necessaria ẽ purgatio. ⁊ istis duobus modis dicitur necessariũ ex suppositione ⁊ nõ absolute. s̃ primus modus sumit ex suppositione finis qui est esse rei. scdus ex suppositione finis qui dicit bene esse rei. Tertio modo dr̃ necessariũ illud qd̃ alicui infert violentiã ⁊ etiaꝫ ipa violentia nomen necessarij accipit. ⁊ sic ea que sunt violenta ⁊ choacta aliquid facere contra eoꝝ naturalem inclinationem vt graue ascendere sursum aut contra eoꝝ voluntateꝫ id est propositum necessitari dicuntur. ⁊ istius modi ponit aristotil. duas conditiones:

Prima est ꝙ tale necessariũ est triste et lamentabile q̃ est cõtra naturalem inclinationem aut voluntatẽ ⁊ appetitum. Scda est ꝙ tale necessariũ nõ est increpabile ymmo veniã meretur q̃ nõ increpamur nisi de hijs que voluntarie facimus de quibus rationabiliter increpamus si inordinata sint. Quarto modo dicitur necessariũ illud quod nõ cõtingit aliter se habere ⁊ hoc modo tã principia quam cõclusiones demonstrationũ simpliciter necessaria sunt. ⁊ isto modo dicitur necessariuꝫ absolute ⁊ simpliciter. ideo ad istũ modũ alij modi necessarij qui nõ dicuntur necessarij nisi sm̃ ꝙ reducuntur tantum habentes de ratione necessarij quãtum appropinquat istũ quartum modũ. Ex p̃missis infert aristotil. tria correspondentia se inuicem cõsequentia. primum est ꝙ in demonstrationibus simpliciter taꝫ premisse quã cõclusiones necessarie sunt ⁊ cum premisse sint cause conclusionum. sequitur ꝙ aliqua sint necessaria dupliciter. quedã quoꝝ necessitatis est altera cã. quedã vero quoꝝ necessitatis nulla ẽ cã. ⁊ alia sunt necessaria propter seipa. ⁊ hoc est cõtra democretũ qui dicebat ꝙ necessarioꝝ nõ sint inquirende cause. vt recipitur octauo phisicoꝝ. Scdm̃ correlarium est ꝙ oportet esse vnum primuꝫ necessarium a quo cetera habeant necessitatem quia in causis nõ est procedere in infinitum vt istud primum necessarium est maxime propter necessariũ quia ꝙ alijs est causa vt talia sint illud est maxime tale. vnde sequitur ꝙ necesse est ipsum esse simplex quia necesse est omne compositum se habere scdm̃ exigentiam suarum partium componentium. que quideꝫ partes cum diuerse sint tribuunt toti composito diuersas proprietates. ideo res cõposita ex diuersis potest differenter se habere. quod aũt pluribus mõis potest se hr̃e põt aliter ⁊ aliter se habere qd̃ diminuit de ratione necessarij. Tertiuꝫ correlarium est ꝙ si aliqua sint entia sempiterna ⁊ simpliciter necessaria oportet ea esse immobilia q̃ oẽ mobile aliter ⁊ aliter se habꝫ. vñ sequit vlteriꝰ ꝙ in sempiterna

⁊ immobilibus nihil potest esse violentum aut contra natura quia violentia fit a principio extrinsico mouente non conferente vim passo. ⁊ sic implicat contradictionem aliquid esse immobile ⁊ posse violentiam. et hoc dicit aristotiles. nec decepiō aduenat in nomine necessitatis. cū dicitur de substātijs immaterialibus ꝙ necessarie sunt ne per hoc aliquis intelligat in eis esse aliquā violentiam. vnde predictorum modorū sic habetur sufficientia. quia omnis necessitas vel est a causa intrinsica vel extrinsica Si primum est quartus modus. si secundum est dupliciter aut dependet ex fine. vel ex efficiente. si primum aut ille finis est esse ⁊ sic necessitas sumpta ab illo fine pertinet ad primum modum vel talis finis est bene esse ⁊ sic sumitur necessitas secundi. si sumatur ab efficiēte sic est tertius modus. nā violentia est quādo aliquid mouetur ab exteriori agente ad illud ad quod ex propria natura aptitudinem nō habet Si enim aliquid sm suā naturam ordinetur ad hoc quod recipiat motum ab exteriori agente tunc motus nō erit ei violentus. sed naturalis sicut est de motu orbium celestium a substantijs separatis ⁊ de motu inferiorum corporum a superioribus. ⁊ sic patet diuisio modorum necessarij.

**Tunc ad ante oppositum ra**tiones dicitur ꝙ phisicus nō considerat naturam sm omnē eius acceptionem. sed solum sm illam qua dicitur principium mouendi ⁊c. methaphisicus vero qui est vniuersalis artifex naturam habet considerare sm ꝙ de omni substantia siue sit materia siue forma. siue forma partis siue forma totius. siue sit materia prima siue secunda. siue etiam sit forma spiritualis. siue naturalis aliquomodo dici potest. Sequitur textus. Unum dicitur aliud ⁊c.

**Queritur quarto. vtrum illa** que dicuntur vnum quintomodo quorum scilicet intelligentia est indiuisibilis loco tempore ⁊ ratione sint maxime vnū. Arguitur ꝙ nō quia nihil est illomodo vnum eo ꝙ vel esset prima causa vel aliud tantum. si sit prima causa pluribus ⁊ varijs cōceptionibus concipitur. sicut varijs noībus nominatur. si sit cātum vel est genus vel in genere ⁊ omne tale compositum est ex actu ⁊ potētia. ergo nihil est cuius intelligentia sit indiuisibilis. Secūda illa quorum ratio cōpleta est eadem nullā penitus inter se habent distinctionem vt sunt tunica ⁊ indumentum. ergo habēt maximā vnitatem ⁊ per cōsequēs que sunt vnū quintomō nō sunt magis vnum ꝙ que sunt vnum quartomō. Ad oppositum est aristotiles in litera.

**Pro responsione est primo** sciendum. quā aristotiles. postꝙ in primo tractatu distinguit nomina importantia rationem principij vel cause. cōsequenter in secūdo distinguit noīa que aliquomō significant subiectū huius scientie vt sunt ista tria vnum ens ⁊ substantia. vnū aūt ⁊ ēs in hac scientia habent rationē subiecti cōmunis. substantia vero habet rōem subiecti principaliter. nā vt habet in quarto. ꝙuis hec scīa de oī ente cōsideret principaliter tñ de substātia. ⁊ quia cōia sunt priora via doctrine. ideo prius distinguit vnum ⁊ ens ꝙ substantiā. ⁊ quia vnū habet quodāmodo rōem principij. vt dicit textus ideo prius distinguit nomē vnius ꝙ nomē entis.

**Ubi est secundo sciendū. ꝙ** vnū prima sui diuisione diuidit in vnum sm se ⁊ in vnū sm accidēs. ⁊ vnum sm se diuidit in vnū realiter sumptū quādo. s. vnitas sumit a conditione existente a parte rei. ⁊ vnū logicaliter sumptū qn̄do. s. talis vnitas attendit sm aliquā intentionem logicam. vnde aristotiles. primo ponit modus vnius sm accidēs. Secūdo modus vnius sm se ⁊ realiter sumptū. ⁊ tertio modos vnius sm se ⁊ logicaliter sumpti. vnde sic vnius sm accidēs ponit aristotiles. tres modus. Primus est quo subiectū ⁊ accidens dicunt vnū vt choriscus musicus est vnū ens Secūdus modus est quo duo accidentia eidem subiecto inherentia dicunt vnū vt albū ⁊ musicū vnū sunt quia vni subiecto insunt Tertius modus est quo accidēs ⁊ genus vel species sui subiecti dicuntur vnum vt hominem musicum dicimus esse vnum ⁊ differunt hic modus a primo modo.

Dicit in primo ex duobus fit vnū solū qr vnū in est alteri nec ambo insunt vni tertio. s in hoc modo vnum in est alteri scilicet musicū homini. z homo adhuc in alio. vt in chorisco vel alio singulari p qd accidit homini esse musicū. dicit tamē musicū inest homini z homo corisco qr musicū inest homini vt accidēs homo aut chorisco vt eius substātia que in hoc modo musicū non dr homini accidere sicut in scdo modo. in odo albū z musicū sibi inuicē accidūt. i. qr vtraqz chorisco insunt vt accidēs subiecto. inter aūt istos modos pm⁹ est numer⁹ per accidens. deīnde tertius. scdus vero est magis per accidens.

Ulterius est sciendū q vnū fm se z realiter acceptū dr quinqz modis proprie z alijs modis metaphorice. Primo mō dr proprie aliquid vnū continuitate z hic modus subdiuid r quia vel talis cōtinuitas est ab arte vt duo ligna visco vel alio vinculo vnita dicerētur vnū vel talis cōtinuitas est a natura qd fit dupliciter. qr vel tale cōtinuū est rectū vt tibia vel est reflexum vt cōtinuū ex crure z tibia z istoz cōtinuū natura ē magis cōtinuum quā cōtinuum arte. z adhuc cōtinuum natura qd est rectū ē magis vnum quā qd est reflexum. quod probat textus per diffinitionem veri cōtinui quia dicit q vere cōtinu⁹ est vn⁹ motus fm se modo in reflex's cōtingit vnam partem moueri alia quiescente qd non contingit in rectis z sic continuū rectum est magis vnum quam cōtinuum reflexum. q aūt continuū natura sit magis vnum quam cōtinuum arte. quod solum est vnum fm contactum. probatr quia que sic se tāgunt vt ligna visco vnita nō dicuntur vnum lignum nec vnū corpus aliquod aliud vnum quod pertineat ad genus continui quia ista non habent vnitatem continuitatis per seipsa. s per aliquod vinculum quod ea contingit. s illa que dicuntur vnum natura quāuis habeant reflexionem per se ipsa tamen habent vnitatem cōtinuitatis sicut due linee reflexe continuātur ad vnū terminum cōmunem qui est pūctus in loco vbi constituit angulus. s tamen vt dictum est magis sunt vnū illa que sunt per se continua sine reflexione.

Et circa diffinitionem continui sciendū est. q diffinit philosophus continuum per motum z non per vnitatem termini ad quem partes complerentur vt dicitur in predicamentis neqz per diuersitatem in infinitum vel in phisicis quia ex ista diffinitione data per motum magis potest sumi diuersus grad⁹ vnitatis in diuersis continuis sicut dictum est. Secundomodo dicuntur aliqua vnum fm se z realiter quoz est vnū subiectū. i. vna materia prima aut vltima seu propria. si que cōueniant in materia proxima. z illa que sic conueniūt in materia prima z remota. hoc modo liquefactibilia dicuntur vnum quia omniū eorum materia est aqua vel aer. aer scilicet in pinguibus viscosis z inflammabilibus. aqua vero in non viscosis z congelabilibus. Tertiomodo dicuntur aliqua vnum quoz est vnum genus: vt dicimus hominem bouē z canē esse vnū quia hec omīa animalia sunt z hec vnitas vt dicit textus assimilantur vnitati pcedentium propter proportionem generis ad materiam. quedam tamen bene dicuntur vnū fm predicationem generis remoti quod ad ipa non descēdit p drās diuersas que nō dicerentur vnū secundum predicationem generis proximi quod in ipa descendit per drās diuersas. vt ysopleru z ysocheles vnum dicuntur id est vna figura. sed non vn⁹ triangulus. Quartomodo dicuntur esse vnum que habent eandē diffinitionē cōpositā. vt tunica z indumētum vel incōpositā vel augmentū z diminutio que in hoc conueniūt q sunt motus ad quātitatem z hoc modo magis sunt vnum quorum est una diffinitio composita q quorum est una diffinitio incomposita.

Quinto mõ dr̃ vnũ illa quorũ intellĩgẽtia est indiuisibilis ⁊ nõ potiuit separari. neq; tẽpore neq; loco l. eq; ratiõe. ⁊ iste modus reperit tã in substantia ꝙ̃ in accidentibus. in substãtia sicut dicunt⁹ qđ substãtia est supremũ genus. quis enĩ genera generalissima sunt quodãmodo cõposita ex potentia ⁊ actu. nõ tñ ex differentia ⁊ genere. ideo habent simplicem conceptũ indiuisibilem. in accidentibus aũt vt in pũcto ⁊ vnitate in quorũ diffinitionib⁹ nõ ponũtur ptra cõpositionẽz denotãta in existentijs eorũ. ⁊ hoc magis reperitur in vnitate quã in pũcto. veri⁹ etiã reperitur in substantia ꝙ in accidentib⁹ qr intellect⁹ accidentis nõ est nisi per subiectum quare iste intellect⁹ vnitatis solũ simplicibus couenit in quib⁹ non est cõpositio ex principijs materialib⁹ ⁊ formalibus neq; ex genere. ⁊ drã ideo intellect⁹ accipiens quidditatem eorũ nõ apprehẽdit ea quasi cõponens diffinitionẽz essentie ex diuersis principijs. ſ; magis concipit diffiniendo per modũ negationis. sicut punctus dicitur cuius pars nõ est. vł per modũ habitudis ad cõposita. vt dicitur ꝙ vnitas est principiũ numeri. etiam vt habetur tertio de anima simplicia intelligim⁹ per cõposita. Ex quo patet ꝙ q̃ hoc modo dr̃ vnũ sunt maxime vnũ ideo ceteri modi vnius ad istũ modum reducũtur quia vł̃ verum est ꝙ quecũq; nõ habent diuisionẽ dr̃ vnum secundum aliquid in quãtũ diuisionem non habent. ⁊ fm̃ illud sicut que nõ diuiduntur in rationeali dr̃ vnũ in animali. ⁊ que nõ diuidũtur in magnitudine vł̃ mensura dr̃ vnum fm̃ magnitudinem sicut cõtinua. Ex predictis patet sufficientia modorũ vnius fm̃ se ⁊ realiter capti. quia vnum aut est indiuisibile simpliciter ⁊ sic est quintus modus. aut indiuisibilis fm̃ aliquid ⁊ hoc dupl'r. aut secundũ quãtitatem tantũ ⁊ sic est prim⁹ modus. aut fm̃ naturã. ⁊ hoc dupliciter aut fm̃ naturam que est subiectum siue materia. aut fm̃ naturam que est forma. si primum hoc est dupliciter vł tale subiectum est reale subiectum ⁊ sic est secundus modus. vel est subiectum rationis ⁊ sic est tertius modus. si fm̃ naturaz q̃ est est forma a qua sumit̃ ratio rei sic est quartus modus. ⁊ sic patet de mõis q̃bus dicitur vnũ proprie ⁊ secundũ se. ⁊ realiter dictum.

Ulterius sciendũ est ꝙ ex p̄dictis istis modis per quandã similitudinem aliqui alij modi deriuãtur sicut vno modo aliqua dicuntur vnum quia faciunt aliq' vnũ ⁊ multi homines trãscendẽtes nauem. Alio modo aliqua dr̃ vnum quia vnum patiũtur. vt plures homines sunt vnus populus eo ꝙ ab vno rege reguntur. Tertio aliqua dicuntur vnũ eo ꝙ aliquid habent vnũ sicut sosiores possessores vnius agri dicuntur vnum in dominio. Quarto mõdo dr̃ vnũ p hoc ꝙ quodã modo sunt vnũ sicut multi homines albi dicuntur vnum. ſ; in istis modis non est vnitas proprie dicta sicut in modis precedentib⁹. vlterius addit aristotil'. vnũ aliũ moduz quo aliquid dicitur vnum eo ꝙ est totum vel perfectum ⁊ iste modus reperitur in illis que nõ habent aliquam speciẽz vnam sicut sunt homo genera. ſ; in ipis species in quadam totalitate consistit requirens debitum modum partium. ⁊ ita calceus cui de est solea nõ dicitur vn⁹ calceus. ⁊ ex hoc modo vnitatis infert aristotil'. ꝙ linea circularis est magis vna quã recta quia nõ solũ vnitatem continuitatis sicut recta ſ; etiã totalitatem ⁊ perfectionẽ quantũ habet linea recta quia non potest fieri additio circularis sicut rectis.

Ulterius sciendũ est ꝙ post istos modos vnius aristotil. ponit quãdam proprietatem vnius dñs ꝙ rõ vnius in hoc consistit ꝙ sit principium alicuius numeri ꝙ sic probat quia vnũ est prima mensura numeri. quia omnis numerus numerat̃. mensura aũt habet rationem principij quia per mensuram res mẽsurata cognoscũt. res aũt cognoscũt p sua principia propria. igitur vnum habz rationem principij circa quodlibet gen⁹.

Notat tñ textus ꝙ vnũ ꝙ est principiũ cognoscẽdi ⁊ essendi nõ est idem in oibus generibus, ymmo in diuersis ẽ diuersum vt exẽplificat textus ꝙ dr̃ quarto huius ꝙ in quolibet genere est vnũ primũ ꝙ oportet esse minimũ ⁊ indiuisibile ad hoc ꝙ sit mẽsura ⁊ mensura omniũ illoꝝ que sunt illi⁹ generis ⁊ circa istã proprietatem generis.

Sciendũ est ꝙ circa propriam mensurã eũ propter rõ vni⁹ ſm ꝙ ẽ principiũ numeri ⁊ nõ est idẽ cũ vno ꝙ cõuertitur cũ ente vt in quarto dictũ est rõ eñim vni⁹ ꝙ conuertit̃ cũ ente in sola indiuisione cõsistit. rõ aũt vni⁹ ꝙ est principiũ numeri in mẽsuratione ſtñ hec rõ mensure licet primo conueniat vni ꝙ est principiũ numeri tñ per quãdã similitudinem deriuat̃ ad vnũ in alijs generib⁹ vt decĩo hui⁹ patet. ⁊ ista rõ mẽsure vni ꝙ cõuertitur cũ ente etiã conuenit.

Ulterius est sciẽdũ ꝙ vnũ ſm se dictũ ⁊ large acceptum diuidit̃ in vnũ numero ⁊ in vnũ spẽ ⁊ vnũ genere ⁊ vnũ analogia. numero dicitur vnũ quorũ mã ẽ vna. specie quoꝝ rõ est vna. genere quoꝝ eadem est forma pdicationis analogia seu pportione quecũq se habẽt ad aliquid aliud ⁊ facile est hui⁹ diuisionis a significare sufficientiã vt habet textus in istis modis posteriores includũt pcedentes. nã quecũq sunt vnũ numero sunt vnũ spẽ genere ⁊ analogia ſ non ecõtra ⁊ que sunt vnũ genere sunt vnum analogia ſ nõ ecõtra. ⁊ sic patet de modis vnius ⁊ finaliter vt habet text⁹ per oppositum ad modos vnius debẽt sumi modi multoꝝ quia tot modis dicitur vnũ oppositoꝝ ꝙ modis ⁊ reliquum.

Sit hec cõclusio responsalis illa que sunt vnũ quinto mõ maxie sunt vnũ patet qꝛ in ipsis est maxime indiuisibilitas igit̃ ⁊ maxie vnitas. qꝛ vt hab; textus pũctus se habet ad vnũ sicut ad esse in diuisibile vnde in primo mõ ꝙuis cõtinuũ sit indiuisũ actu potest tñ diuidi ⁊ sic est multa in potentia q̃ sunt vnũ secundũ materiã diuidũtur ſm formas. ⁊ que sunt vnũ genere diuit spẽ. ⁊ que sunt vnũ qrto mõ. s. rõe adhuc qõlibet eorũ in suo intellectu diuisionẽ habet pro quãto diffinitio eius cõstituit̃ ex diuersis principijs vt ex genere ⁊ dĩa vel mã ⁊ forma quorũ neutrũ est de intellectu alteri⁹. ſ in quito modo est omnimoda indiuisibilitas q̃a neq ſm temp⁹. neq ſm locũ. neq ſm rationem ibi repitur separatio ⁊ p hoc patet solutio ad secundam rationem.

Ad illã rationem dicit̃ ꝙ ad hoc ꝙ arguit̃ de prima causa dr̃ ꝙ tales cõceptus nõ ponũt cõpositionẽ in re ipsa. ſ solũ in modo cõcipiendi de generalissimis dictũ est ꝙ propter nõ habẽt diffinitionẽ. scõa soluta est. sequitur textus. Ens dicitur hoc idem.

Queritur quinto vtrum diuisiones entis ⁊ substãtie cõposite in textu sint sufficientes. Arguit̃ primo ꝙ nõ de diuisionib⁹ entis qꝛ due coicidunt. s. illa q̃ dr̃ ens mens ſm se ⁊ in ens ſm accidens ⁊ illa qua dr̃ ens in substantiam ⁊ accidens qꝛ vt videt̃ illud est ens ſm se ꝙ substãtia ⁊ ens ſm accidẽs ꝙ accidẽs igitur. Scdo arguit̃ cõtra diuisionem qua dr̃ ens i ens in aia ⁊ in ens extra animã qꝛ ens in aia se extendit ad nõ entia igit̃ illa diuisio nõ est sufficiens. similiter ens impotẽtia ⁊ nõ ẽs vt potẽtia albũ ẽ albũ igit̃ diuisio entis in actũ ⁊ potentia est insufficiens qꝛ diuisũ dz verificari de quolibet diuidentiũ. Deinde arguit̃ contra diuisionẽ substãtie qꝛ quart⁹ modus coicidit cũ scdo eo ꝙ rei q̃ dditas est causa essendi rei. Itẽ materia est substãtia et tñ nõ cõprehendit̃ in aliquo modoꝝ substantie. Ad oppositũ est ph̃us in textu p̃mo videbit̃ de modis entis, scdo de modis substantie.

Pro primo sciendum est ꝙ in textu ens diuidit̃ in ens ſm se. ⁊ in ens ſm accidẽs. vnde est aduertendũ ꝙ hec diuisio entis nõ est eadem q̃ diuidit̃ ens in substantiã ⁊ accidens ꝙ ex hoc patz qꝛ aristotil' primo modo ens secundum se diuidit in decẽ predicamenta. quorũ nouem sunt de genere accidentis.

Pro solutione igit̄ p̄mie rōis ante oppositum est aduertendū q̄ ens dr̄ substantia ⁊ accidens fm absolutā entiū cōsiderationē, sicut albedo in se cōsiderata dicitur accn̄s. s̄ prout sumit̄ accidēs per cōparationē accidēns ad substantia q̄ quidem cōparatio explicat̄ p̄ cōpositionem cuius est nota hoc verbū est vt cū dr̄ homo est albus hoc tn̄ homo est alb⁹ est ens fm accidens ⁊ sic ens fm accidēs accipit̄ fm q̄ aliqd p̄dicat̄ p̄ se vel per accidēs d̄ aliquo. diuisio vero entis in substantiā ⁊ accns attendit̄ fm q̄ aliquid in natura sua absolute cōsiderata est substātia vel accidens.

Secundo sciendum est q̄ in textu subdiuidit̄ ēs fm accn̄s i tres modos. Primus est qn̄ accidens d̄ accidēte p̄dicatur vt iustū est musicū. Scd⁹ est qn̄do accidēs ponit̄ d̄ subiecto vt homo est iust⁹. Terti⁹ est qn̄ subiectū predicatur de accidente. vt musicum est homo. ⁊ circa istos modos essendi ⁊ predicandi per accidēs dicit plus q̄ dicēdo homo est homo nihil aliud designat̄ q̄ homo accidit hōi s̄ in primo mō non debet intelligi q̄ accidēs acc dēti accidat s̄ q̄ ambo eidē subiecto accidūt sic ē accidens positū a parte p̄dicati accidit subiecto accidentis posito in subiecto. sed in scdo mō p̄dicatū accidit subiecto. s̄ in tertio mō p̄dicatū est cui accidit subiectū

Sciendū tertio q̄ ens secundū se q̄ ē ens pfectū ⁊ extra aiam existēs diuidit̄ in dece p̄dicamēta. ideo dicit text⁹ tot mōis dr̄ ens fm se quot modis cōtigit figurā p̄dicationis variari. ideo q̄ modus p̄dicandi sumit̄ a modo essendi ideo in omni p̄dicatione significat̄ alqd ē aut simpliciter aut fm quid n̄c est instātia vt dicit text⁹ de enūciationib⁹ in quib⁹ nō ponit̄ hoc verbū est vt cū dr̄ homo currit q̄ in omni alio verbo claudit̄ hoc verbū est ⁊ ita in omni enūtiatione significat̄ aliquid esse vel simpliciter vel secundū qd. nihil eni dr̄t dr̄e homo est currens ⁊ homo currit. ideo quociēs aliqd dicit̄ id est p̄dicatur tociēs est significat. sufficientia aūt p̄dicamentoꝝ satis habetur in loicis ⁊ phisica et eaꝫ resumit sanctus thomas in hoc passu.

Et est aduertendum q̄ enumerando p̄dicamēta pretermittit situm ⁊ habitū. ⁊ hoc facit vel ꝓpter breuitatē vel forsan propter euitatis puritatē illoꝝ duoꝝ quā nos latet. ideo solū ea enumerauit sub hoc cōi q̄ est ens fm se nō nominādo ea spāliter. s̄ q̄ liber p̄dicamētoꝝ spāliter ordinat̄ ad tractandū d̄ p̄dicamentis. ideo ibidē singillatim ⁊ specialiter enumeratur vnumquodq̄.

Ulterius sciendū est quarto q̄ preter modos enumeratos p̄bus aliū modū ponit qō dr̄ ens in aia. ⁊ per ens significat veritatē cōpositionis quā facit intellect⁹ intelligēdo vnū in habitudine ad reliqū vt dnit⁹ aheo aut idem sibi ⁊ per oppositū nō ens significat idē qō falsum ⁊ iste mod⁹ entiū reperit̄ tam in affirmationib⁹ q̄ in negationib⁹ quarū aliq̄ quādoq̄ sunt vere ⁊ qn̄q̄ false et cōperatur iste modus entis ad primū qui est ens extra aiam sicut elect⁹ ad causam. Ex hoc eni q̄ aliquid est in rerū natura aut nō est sequit̄ veritas vel falsitas in cōpositione vel diuisione significata p̄ hoc verbū est prout est verbalis copula. Et ideo est aduertēdū q̄ ens hoc modo dictū nō causat̄ a re extra animā existente nā aliquid q̄ est in scdō ens vt sunt negationes priuationes ⁊ figmēta. intellectus cōsiderat vt qō ens dū format aliq̄ ꝓpositionē cōpositā ex tali nō ente. ⁊ ita hoc mō aliquid dr̄ esse ens q̄ tn̄ non habet aliqō esse in rebus extra aiam existentibus. ⁊ hec dio entium in ens in anima ⁊ in ens extra aiam magis larga est quasi diuisio entis in ens fm se ⁊ in ens secundum accidens.

Ulterius sciendū est q̄ ens etiā diuidit̄ p actū ⁊ potentiā ⁊ hec diuisio entis in quolibet p̄dicamēto reperit̄ q̄ in quolibꝫ dr̄ aliquid fm actū ⁊ aliqd fm potentiā. reperit̄ etiam ista diuisio in entibus rōis vt in priuationib⁹ vt aliqd dicitur quiescere fm actū ⁊ aliquid scdm potentiaꝫ. ⁊ sic ista diuisio ambit oē ens ⁊ omne gen⁹ entis. s̄ determinare de ea

te in potentia ꝛ in actu ad nonū librum
ptinet in quo tractaṫ de diuisione entiū p
actum ꝛ potentiam.

**Tunc sit cōclusio· diuisiões**
entis in textu posite sunt sufficientes pa
tet, qꝛ compbendūt oēm modū entium
nec vna coincidit cum alia igiṫ. quaꝝ di
uisionū vna est in ens fm se. ꝛ in ens fm
accidēs. scđa est entis fm accidēs in tres
modos. tertia est entis fm ꝙ est pfectuꝫ
ꝛ extra animaꝫ existens in decem pdica
mēta. Quarta est ens in aīa ꝛ i ens extra
aiam. Quinta est in ens in actu ꝛ ens in
potentia ꝛ hec de primo articulo.

**Quantū ad secunduꝫ scien**
dum est primo. ꝙ q̄uis sit prius determina
tum tā de vno q̄ de ente propter causam
dictā. ꝛ prius intēdit phus ꝓpter eandē
causam determinare de ptibus vnius q̄
entis nichilominꝰ prius tractat d̄ substā
tia ꝛ modis eius. licet sit pars entis quā
tractat de partibus vniꝰ. Cuiꝰ rō est du
plex vna ē iaꝫ dicta qꝛ substāa ꝛ si non
habeat ratonē subiecti oīs habꝫ tñ ratō
nem principalis. ideo statꝫ post modos
vnius ꝛ entis ponit modos substāne. a
lia causa potest dici qꝛ vnicū est pdicamē
tum substāne. ꝛ sic nō est de accidēte ꝛ iđ
qꝛ facilius est enumerare modos substā
ne q̄ accidentis prius se expedit de sub
stātia ꝛ modis eiꝰ q̄ tractat de ptibꝰ vniꝰ

**Sciendū secūdo· ꝙ substā**
tia i textu diuidiṫ i q̄tuor modos. quoꝝ
tñ tertiꝰ veritatē nō habet. ſ solum illum
ponit aristotil. fm oppinionē phoꝝ quaꝫ
nondū reprobat. Primo ergo substāa
ꝛ prīcipaliter dr̄ illud ꝙ nō est in subiec
to nec de subiecto dr̄. vt sunt prime sub
stantie ꝛ ptes integrales ipaꝝ de quibus
oībus textꝰ exēplificat. ꝛ inter exempla
ponit demonia. et hoc fm oppinionē ponē
tiū deos esse aīalia rationabilia quos sic
diffiniebant ꝙ sunt aīalia corpora aerea
aīa passiua mēte rationabilia tēpore eter
na. Scđo modo dr̄ substāa illud ꝙ
est causa essendi prime substāne ꝛ sibi in
existens ꝛ hoc mō forma partis substan
tia dicitur. ꝛ diciṫ in existens ad remouendū
illud ꝙ est essendi causa vt efficiens.
Tertio mō dr̄ substāa q̄cūꝙ ptecula ex
istēs in substātia primo mō capta termi
nās ipaꝫ. ꝛ hoc aliqd significās sine quo
esse nō potest substantia primo mō dicta
ꝛ isto mō fm platonicos ꝛ pitagoricos
numeri puncta. superficies ꝛ linee di
cūtur substātia reꝝ ꝛ ꝓcessit error iste quā
tū ad numeros qꝛ nō distinguebāt inter
vnū ꝙ cōuertiṫ cū ente ꝛ vnū ꝙ est princi
cipiū numeri. ſ quātū ad dimēsiones er
ror ꝓcessit qꝛ nō distinguebant inter cor
pus de genere substāne ꝛ corpꝰ de gene
re quātitatis. Quarto mō dr̄ substan
tia ipa rei q̄dditas q̄ significat diffinitio
reꝝ ꝛ dr̄ iste modꝰ a scđo qꝛ in isto dr̄
substātia forma totiꝰ que includit omnia
pricipia essentialia rei que cōperaṫ ad ip
sum cōpositū qđ significaṫ vt habens ta
lem formā tanq̄ forma ꝛ eius substātia.
ſ scđo mō dr̄ forma ptis substāa q̄ ad
materiā cōparaṫ vt faciens ens in actu.

**Alterius est sciendū· ꝙ vt**
habet textus oēs modi substāte ad du
os possunt reduci. s. ad primū in quo di
ciṫ substāa est illud quod vltimo subi
citur in ꝓpositionibꝰ ita ꝙ de alio āplꝰ
nō probaṫ ꝛ hoc est aliquid perse subsi
stens ꝙ est sepabile ꝛ ab oībus distinctū
ꝛ nō cōicabile. ꝛ quantum ad hec tria dif
fert substantia vlis a pticulari primo qꝛ
substātia particularis nō predicatur de a
liquo inferiori sicut vlis. Scđo ꝙ substā
tia vlis nō subsistit. nisi in rōe singularis
q̄ p se et primo subsistit. Tertio qꝛ substā
tia vlis ē in mltis nō aūt singularis. ſ ē
ab oībus seperabilis ꝛ distincta. pōt etiaꝫ
dari scđus modus substāne in quo con
ueniunt quartꝰ ꝛ scđus vt dr̄ substātia il
lud ꝙ est esse rei causa ꝛ intrīsecū principi
uꝫ. ꝛ hoc mō cōuenit essentie seu q̄dditati
rei ꝛ etiā forme ptis que diciṫ substan
tie ſ dr̄it vt visum est. ꝛ in hac reductiōe
ptermittit aristotil. 3m modū qꝛ veritatē
nō cōtinet qꝛ nō est substātia actu. pōt ta
men intelligi in primo mō qꝛ substātia
particularis in rebus materialibꝰ nō ha
bet ꝙ sit subiectū ꝛ ꝙ sit indiuiduū nisi
ex materia significata q̄titate. sit igiṫ alia

cõclusio pro scðo pūcto. diuisio substãte
est sufficiens patet p ea que dicta sunt ra
tiones soluūtur ex dictis. sequitur textus
Eadem vero dicunt ꝛc.

**Queritur sexto. vtrū diuisio**
nes vnius eiusdē ꝛ diuersi differentis et
similis ꝛ dissimilis oppositi contrarij di
uersoꝝ spē ꝛ eorundē spē sint sufficienter
posite. Arguit ꝙ nõ qꝛ vnū ꝛ idē sunt
idē inter se igit ponis modis vni⁹ superflue
repetūtur modi eiusdē. Scðo sic diuer/
sum ꝛ diuersū idem sunt igit sufficit alterū
distinguere. Tertio sic vbi est quõ in p
ma causaꝝ nõ existat ꝛ sic quidditas soꝛtis
est in prima causa ꝛ per cõsequens si mo
di similes essent bene assignati prima cau
sa esset similis sorti. Quarto sic de mo/
dis oppositionis cõtrarietatis ꝛ diuerso/
rū ꝛ spē est habitus in loyca igit non sunt
hic reperēdi. Ad oppositū est auctoritas
philosophi.

**Pro responsione sciendum**
est primo. ꝙ post ꝙ phus distinguit no/
mina significātia ptes substãtie cõseque
ter distinguit noīa que significāt ptes vni
us. ꝛ entis. ꝛ primo illa que significāt p/
tes vni⁹ propter causā prius dictā ꝫ du
plices sunt ptes vni⁹ quedā sunt primarie
alie secūdarie. Primarie sunt vnū in sub
stantia ꝙ dr idē. vnū in qualitate ꝙ dr
simile. ꝛ vnū in quãtitate ꝙ dr equale vn
de primo distinguit istas primarias par
tes tñ nõ facit mentionē de equali nec de
suo opposito. s. ī equali qꝛ eoꝝ multiplici
tas satis est manifesta. ꝛ qꝛ hec scīa non/
dum habet cõsiderare vnū ꝛ partes ꝛ p/
prietates vnius vt habet in quarto. ꝫ eu
am habet cõsiderare multitudinē que vni
opponit ꝛ ptes siue modos multitudis
ꝛ proprietates eius. ideo aristot. distig
uit ista noīa diuersum ꝙ opponit eidem
drīs quõ est spēs diuersi sic etiā oppositū
ꝛ cõtrariū que sunt secūdarie ptes multi
tudinis ꝛ pluritatis cõtente sub diuerso
ꝛ differenti q̃ sunt contrarie ptes. ꝛ qꝛ cõ
traria drīr spē. ideo oñdit quot modis
aliq̃ drīr specie diuersa. ꝛ ex aduerso quot
modis drīr eadē spē. ꝛ qꝛ pri⁹ ꝛ posteri⁹
quodam modo cõsequit rōez vni⁹ eo ꝙ
vnū cē est pricipiū esse. pricipiū aūt impor
tat ordinē. ideo etiā agit de modis prio/
rum ꝛ posterioꝝ de quib⁹ patebit in q̃sti
one sequēti ꝛ sic patet ordo et causa cõsi/
derationis ꝛ numer⁹ illoꝝ noim que sig/
nificāt ptes vni⁹ aut multitudinis de q̃
bus nomin. b⁹ vidēdū est ꝺ quolibꝫ sub
breuibus in pñti questione ꝛ primo de/
modis eiusdem.

**Pro quo sciendū est. ꝙ idē**
dr dupliciter quēadmodū ꝛ vnū nã idē
sup vnum nõ addit nisi relationē. dicit
igitur idem sm accidēs ꝛ idē sm se. idē
sm accidēs dr tribus modis sicut vnū
sm accidens. s. cū accidēs de accidēte p
dicatur. scðus est cū accidēs de subiecto
p dicatur. Terti⁹ est cū subiectū de acci/
dente p̄dicatur quõ enim de aliquo p̄di/
catur significatur idē esse ipi. sꝫ cu p̄dica/
tum nõ potest dici de subiecto vlr tūc est
sibi idem sm accidēs vt dicit textus. naꝫ
accñs p̄mo ꝛ simpliciter in ē singularib⁹
que nõ recipiūt additionē signi vlis ido
accidens nõ p̄dicatur vlr. idem vero sm
se tot mois dr quot mois dr vnū sm se.
q̃ modi ad duo possūt reduci. prim⁹ ē
sm quem vnū dr quoꝝ natura est vna
aut sm spēm aut sm numeruꝫ ad quem
modū reducūtur. scðus ꝛ terti⁹ modi. se
cūdus est sm quē vnum dicūtur quoꝝ
substãtia est vna vel ratione cõtinuitatis
ꝙ pertinet ad primū modū vel ꝓpter ra/
tionis vnitatē ꝙ ptinet ad quartum vel
ad quintum.

**Sciendū est autem tertio. ꝙ cū**
ydemptitas sit quedam vnitas vel talis
vnitas est pluriū sm esse cõuenientiū in
aliquo vno ꝛ tūc talis vnitas vel ydēp/
titas posset esse relatio realis ꝛ haberet ex
trema realiter diuersa vel talis vnitas es
set vni⁹ sm esse quo intellect⁹ nr vtitur ve
lut duob⁹ cuꝫ dicit idem sibi ipi esse idē
ꝛ hec ydēptitas nõ est relatio realis ꝫ ra/
tionis tm. si eni hec ydemptitas esset re
a causa ꝓpter illud ꝙ dr esse idem etiã in
illa relatio cū esset eadē sibi pari rōe habe
ret aliā relationē que idē sibi esset ꝛ sic in
infinitū. ꝫ nõ ē possibile in reb⁹ ꝓcedere
in infinitū. ꝫ in hijs que sunt sm intellec/

tuz nihil probibet. nā intellectus ref lex’ supra suū actum intelligit se intelligere ⁊ hunc actū quo intelligit se intelligere po test iterū intelligere ⁊ sic in infinitum.

Tertio sciendū est. q̄ diuer sum tripliciter dr̄. Primo modo aliqua dr̄r diuersa quoꝝ spēs sunt plures sicut asinus ⁊ bos. Secūdo mō dr̄r aliqua aliqua diuersa que dicuntur scd̄m mate riam. vt duo indiuidua eiusdem speciei. Tertio mō aliqua dr̄r diuersa quecū/ q̄ habent rōem substantie .i. diffinitionē diuersā. queda enim possunt esse idē nu mero q̄ ratione diuersa sunt. vt sortes ⁊ albedo eius. ⁊ q̄ plures modi diuersi/ tatis accipi possunt vt q̄ dicatur diuer sum genere aut diuersū ꝑpter conuinit dicitionē. ideo subiūgit textus q̄ cū di/ uersis eidem opponat ideo cuilibet mō eiusdem opponit aliquis modus diuer si ⁊ sic est facile magis ꝑticulariter enu/ merare modos diuersi per oppositū ad modos eiusdem. possunt tn̄ omēs redu ci ad tres modos predictos.

Sciendū est quarto q̄ tri bus modis dr̄ drn̄s. Prim’ modus est quo quecūq̄ diuersa, eadem tn̄ entia vel numero vel spē vel genere vel ꝑportione differre dr̄r ⁊ iste est propri’ modus diffe rentie. vnde patet q̄ oē differēs est diuer sum s̄ nō ecōtra. nā illa que in nullo con ueniūt nō ꝑprie dicūtur drn̄a q̄ non drnt aliquo alio a se ipsis que tn̄ sunt diuersa. Scd̄us modus est quo drn̄s cōmu/ niter sumit pro diuerso ⁊ sic drn̄a dr̄r etiā illa que habēt diuersuz genus ⁊ in nullo cōueniunt. ⁊ circa modū differētis dicit tex tus q̄ q̄ cōuenientia in spē solū differunt per accidentales drn̄as. que vero genere cōueniunt drn̄ter formalibus drn̄is ideo ꝑprissime dr̄r drn̄a que sunt eadez ge nere ⁊ diuersa spē ⁊ ista oia vel sunt con/ traria vel in sua ratione habēt cōtrarieta tem. nā omne gen’ diuidit in cōtrarias drn̄as licet nō semp in contrarias spēs vt spēs alie nō sunt contrarie s̄ bene inclu/ dunt in sua ratione cōtrarietatem drn̄arū contrariaꝝ. s̄ tam spēcies coloris q̄ dr̄e sunt contrarie.

Sciendū est quinto q̄ simi le dr̄ tribus modis ⁊ magis simile duo/ bus modis. vnde q̄ vnū in qualitate fa cit simile ⁊ passio est affinis qualitati q̄a maxie actendit passio immutatione q̄li tatis que est alteratio ideo similitudo nō solū accipit s̄m cōuenientiā in qualitate s̄ etiā s̄m q̄ est cōuenientia in passione. Primo mō ergo dicūtur similia quecun q̄ eadem passione s̄m spēm paciūtur vt duo febricitantes. Scd̄o mō dr̄r simi lia quecūq̄ patiūtur etiā si passiones eoꝝ spē differant. ⁊ hec similitudo fundat su/ per vnitate passionis s̄m genus vt sortes verberatus ⁊ plō incarceratus dicerētur similes. Tertio mō dr̄r similia quorū est qualitas vna ⁊ hoc mō diffinit boeci’ similitudinē. q̄ est reꝝ differentiū eadem qualitatis. vt duo alba similia dr̄r. Sed magis simile. vno mō dr̄ q̄ s̄m plures q̄ litates alteri assimilat. vt duo habētia ca ritatem ⁊ claritatem magis similia dice/ rentur q̄ si vna qualitate solū cōuenirent Alio mō dr̄ aliquid magis simile quan do cōuenit in alio in qualitate magis si/ bi naturali. vt aer cōueniens cū igne in ca liditate ē magis sibi similis quaz terra q̄ cōuenit cū igne in siccitate. q̄ calor ē ma gis naturalis qualitas igni q̄ siccitas. et per oppositū ad istos modos similitu/ dinis faciliter acciperentur modi dissimi litudinis.

Sciendū est sexto q̄ oppo sita q̄tuor modis dr̄r. s. contradictoria. cōtraria priuatiua ⁊ relatiua. ⁊ de hoc satis habitū est in post p̄dicamētis. hic tn̄ no tat text’ q̄ duob’ modis cognosci po/ test quādo aliqua sunt opposita. Pri mus est per cōparationē ad motuz. nā in quolibet motu ⁊ mutatiōe terminus a quo opponit termino ad quē. Secū dus mod’ est per cōparationē ad subiec tum. nā illa que nō possunt in esse eidem susceptibili simul oportet admīnꝰ ēē op posita vel s̄m se ipsa vt albuz ⁊ nigrū vel s̄m ea ex quib’ sunt. vt asinus ⁊ homo q̄ in suis rōibus includūt drn̄as oppositas sicut etiā pallidū q̄ includit nigrū op/

ponitur albo. ⁊ dictū est notanter eidem susceptibili q2 queda non possunt alicui eidez subiecto in esse simul nō ꝓpter oppositionē quā habēt. s3 q2 subiectū nō est susceptibile vtriusq3 sicut albedo. ⁊ musica nō possunt eidem subiecto in esse vtꝫ licet boui aut asino.

**Sciendū est septimo. ꝙ aliqua dicūtur cōtraria dupliciter. s. ꝓprie ⁊ primo. ⁊ improprie vel secūdario.** Primo aliqua dicuntur contraria que nō possunt simul ad esse eidem. licet etiā differant secundū genus sicut grauitas ⁊ mot⁹ circularis nō sunt in eodē subiecto. Alio modo dicūtur aliqua cōtraria que in aliquo cōueniunt nō tñ possunt eidē susceptibili in esse simul. cōueniūt enim contraria in aliquo. s. in genere subiecto ⁊ in eadem potestate. ideo scd̄m hec tria notificat aristotiles illa que sunt vere cōtraria dicens ꝙ illa que plurimū drn̄t eorū q̄ sunt in eodem genere cōtraria dicūtur sicut album ⁊ nigrū. similiter illa que plurimū drn̄t in eodem susceptibili sicut sanum ⁊ egrū in animali cōtraria dr̄. Iterū que plurimū in eodē susceptibili drn̄t sub eadem tñ potestate cōtenta dr̄ cōtraria vt cōgruū ⁊ incōgruum sub potestate gramatice cōtinent. Ex hijs subiūgit tertius vl̄em rōem cōtrariorū. s. q2 eorū est distantia maxima vel simpliciter vel in eodem genere vel in eadem spē simpliciter. vt in motu locali extrema sunt maxime distātia sicut pūctus oriētis ⁊ occidētis q̄ sūt extrema dyametri totius orbis in eodē genere sicut specifice drē que diuidunt genus in eadem spē sicut accidentales drē quibus drn̄t indiuidua vnius speciei. Et sic patet que dr̄ prima cōtraria. S3 secūdario cōtraria dr̄ aliqua per hoc ꝙ habent habitudinē ad ea que primo ⁊ principaliter sunt cōtria. s. vel qui habēt hui⁹ modi cōtraria in actu vel q2 sunt susceptibilia cōtrariorū vel q2 sunt actiua cōtrariorū vel passiua a cōtrarijs vel q2 sunt expulsiones vel acceptiones cōtrariorū vel etiā habitus ⁊ priuationes cōtrariorū priuatio albi opposita ē priuationi nigri sicut habitus habitui.

**Octauo sciendū est. ꝙ quinꝙ modis possunt dici aliqua diuersa spē.** Prim⁹ est quādo aliqua sunt in eodē genere ⁊ nō sunt inuicē subalterna. vt scientia ⁊ albedo sub qualitate. Secūdus modus est quādo aliqua sunt in eodem genere ⁊ diuidunt cōtra se inuicē per aliquā drām siue sint cōtraria siue no sicut bipes ⁊ quadrupes. Terti⁹ modus ē quādo aliqua in substātia sua habēt cōtrarietatē siue sint contraria. vt albū ⁊ nigrum siue nō vt homo ⁊ asin⁹ contraria enim oportet esse diuersa spē vel omnia. vel que principaliter dicūtur esse cōtraria. Quart⁹ modus est quādo aliqua sūt diuerse spēs vl̄. ic. ⁊ spāliss[i]me in aliquo genere. vt homo ⁊ equus. magis enim spē differre dr̄ q̄ solū spē drn̄t ꝙ q̄ genere ⁊ spē drn̄t. Quit⁹ mod⁹ est qndo aliq̄ accn̄ia sunt in eodē subiecto sic quātitas ⁊ albedo ⁊ tñ drn̄t ab inuicē eo ꝙ impossibile est plura accidētia vni⁹ speciei esse in eodē subiecto. Et per oppositū ad istos modos tot modis aliqua dr̄ eadē spē. Et sic patet diffinitio modorū eiusdē in secundo notabili ⁊ modorū diuersi in tertio ⁊ modorū drn̄tis in quarto. ⁊ modorum similis ⁊ dissimilis in quinto ⁊ modorū oppositi in sexto ⁊ modorū contrarij in septimo ⁊ modorū diuersorū in spē ⁊ eorundē spē in vltimo. ⁊ sic habetur distinctio omniū nominū que significāt partes vnius aut multitudinis.

**Tunc sit hec cōclusio diuisiones ꝑdictorū nominū sunt suffitientes** patet per ea que dicta sunt. Rationes ante oppositum sunt solute ex dictis. sequitur priora ⁊ posteriora.

**Queritur septimo. vtrū modi prioris ⁊ posterioris sint suffitienter in** littera positi. Arguit ꝙ nō in postpredicamentis nō ponitur nisi quinꝙ modi prioris. hic aūt. io. ergo hic aristotiles est superfluus vel ibi diminut⁹. Scd̄o sic dicit aristotiles in vno modo ꝙ scd̄m generationem totū est prius partib⁹ ⁊ scd̄m corruptionē partes sunt priores toto ⁊ tñ oppositum vr̄ verum q2 cū ordo generationis sit de

imperfecto ad pfectū ⁊ ordo corruptionis ecōtrario vt ꝙ pri in ordinē generationis. pres sunt priores toto ⁊ ordine corruptionis totū est prius ptibus. Ad oppositū est aristot. in littera.

Pro responsione est primo sciendū. ꝙ q₂ de rōe vnius est esse principium in capitulo de vno ⁊ significato prioris descēdit a significatione principij ido significatio prioris habet cōueniētiā cū vno ideo hic aristot. distinguit modos prioris ⁊ posterioris. vnde cois rō prioris est hec. Pri⁹ est qd alicui determinate principio alicui⁹ ordinis est ppinqui⁹ ꝓ determinatio talis prioris ⁊ cōsequenter .i. qd est ppinqui⁹ pōt acendi multipliciter q₂ pro principio determinari pōt id qd est principiū simpliciter ⁊ sm naturā sicut pater est principiū filij. aut qd est principiū ad aliquid puta quantum ad cognitionē aut quātū ad locū aut quātū ad perfectionē ⁊ dignitatē. aut aliquo aliomō sic etiā incidit cōtingit ꝙ aliqd in aliquo ordine habeat rōem primi a casu ⁊ a fortuna ⁊ nō a natura sicut in aliqua aggregatione hominum aut in aliquo aceruo lapidū. generaliter tñ verū est ꝙ ratio prioris sp attendit sm ppinquitatem ad principiū determinatū in ordine aliquo siue illud principiū sit primū simpliciter aut aliquo alio modo.

Secundo est sciendū. ꝙ omnis ordo prioris ⁊ posterioris potest attendi sm tria. s. vel sm quātitatē vel sm cognitionē vel sm naturā. si attendat sm quātitatem sic sm hoc possunt capi quatuor modi prioris. Primus modus est prout prius dr illud qd est ppinqui⁹ alicui principio determiato in loco. ⁊ sic si centrū mundi accipiat pro primo principio ordinis localis sic terra sm locū erit prior aliqua. Si vero concauū celi accipiatur pro pricipio erit euersus ordo. ⁊ iste modus subdiuidi potest q₂ ppinquitas ad principiū in loco quicquid sit illud potest esse dupliciter. Vno mō sm ordinē naturalē sicut aliqua propinquior est naturaliter medio mūdi ꝙ aer. s aer est propinquior naturaliter extremo. s. celo. alio modo talis ppinquitas potest esse a casu vel fortuna. aut etiā ab alia cā ꝙ a natura vt a voluntate alicui⁹ ordinātis aliqua in aliquo loco sicut i lapidib⁹ suppositis sibi inuicē in aceruo ꝙ vn⁹ sit supra aliū hoc pōt esse vl a casu vel a voluntate alicui⁹ sic ordināntis. ⁊ si prim⁹ vno ordine dicatur prior alio ordine infim⁹ dicet prior sm principium in tali suppositione diuersimode potest variari ⁊ iste modus sumitur sm quātitatē permanentem. Scdus modus est quo aliquid dr pri⁹ sm temp⁹. ⁊ iste mod⁹ sic diuidit q₂ hoc potest attendi vel in pterito vel in futuro Si in pterito illud dr prius qd est remotius a pñti nūc. si in futuro illud est prius qd est propinqui⁹ pñti nūc qd quidē presens nūc accipit vt primū principiū in tēpore. Tertius mod⁹ est quo aliquid dr prius altero in motu ⁊ hoc modo dr prius ꝙ est primo mouēti ppinquius. ⁊ iste modus subdiuidit sm ꝙ talis motus potest esse naturalis. hoc mō puer diceretur prior viro q₂ propinquior est generāti. vel talis motus est volūtarius ⁊ in tali motu ꝑuoluntas .i. propositū principis diceret principiū. nā sm volūtatē principis subditi mouētur ⁊ sic habz rationē principij ⁊ hijs duob⁹ modis accipiūtur modi prioris sm quātitatem successiuā. Quarto mō dr aliquid pri⁹ altero sm ordinē qui reperitur in aliquibus discretis ⁊ hoc mō ille qui esset ppinquior principij in potestate vel ordine situationis. vt puta parastata diceret prior illo qui esset in tertio ordine qui dr tripostata. vnde in cordis citare illa que est in medio propinquior diceret prior. in cordis enim citare nō debz determinari pro principio extrema corda. s. grauissima vl acuta. s media q₂ est mensura cōsonationis aliaꝝ. ⁊ sic quatuor modis sumitur pri⁹ secundum quantitatem.

Tertio est sciendū. ꝙ tribus modis sumit pri⁹ sm ordinē cognitionis Prim⁹ est quo illud dr prius altero qd ē primo a nobis cognitū vt in cognitione intellectiua vl e pri⁹ est singulari. in sensitiua vero euersus est ordo q₂ sensus est per se

singularium ⁊ intellectus est per se vniuersalium. quod autem est per se prius est illo quod est per accidens. Secundo modo aliquid dicitur prius altero vt partes diffinitionis toto diffinito ⁊ generaliter simplicia composito ⁊ hoc secundum ordinem rationis in quo simplicia priora sunt compositis. in sensu autem est econuerso. quia sensui primo composita offeruntur. Tertius modus est quo passio prioris subiecti dicere prior passione posterioris vt puta linea superficiei. vt rectitudo leuitati. ⁊ isti tres modi conueniunt in hoc quod in quolibet eorum attenditur ordo prioris ⁊ posterioris secundum ordinem cognitionis.

**Quarto est sciendum** quod tres sunt modi prioris ⁊ posterioris secundum naturam. Primus est quo illud dicitur prius altero ordine nature quod potest esse sine aliis ⁊ alia non possunt esse sine ipso ⁊ istud dicitur prius a quo non conuertitur subsistendi consequentia. hoc modo priores visus est platoni ponendo ydeas priores singularibus. hoc modo etiam substantia precedit accidens. Secundus modus est quo potentia dicitur prior actu vt medietas toto. ⁊ quelibet pars prior est toto ⁊ materia forma. Tertio modo dicitur aliquid prius secundum ordinem actualitatis ⁊ perfectionis sicut totum prius est partibus ⁊ forma materia. ⁊ sic tribus modis dicitur prius vel posterius ordine nature. vnde omnium istorum modorum potest dari sufficientia. quia omne quod est prius alio. vel est prius secundum quantitatem. vel secundum cognitionem. vel secundum naturam. si secundum quantitatem vel est secundum continuam vel discretam. si secundum continuam vel permanentem ⁊ sic est primus modus. vel successiuam ⁊ hoc dupliciter vel talis quantitas est tempus. ⁊ sic est secundus modus. vel motus qui dicitur quantus ⁊ continuus per accidens ⁊ sic est tertius modus. si secundum quantitatem discretam sic est quartus. si secundum cognitionem hoc est dupliciter vel attenditur ille ordo comparando cognitionem vniuersalis ad singulare ⁊ sic est quintus modus vel partes diffinitionis ad diffinitum ⁊ simplex ad compositum ⁊ sic est sextus modus vel comparando accidens ad accidens ⁊ sic est septimus. si secundum naturam vel est dependentia prioris ad posterius ⁊ sic est octauus modus vel attenditur secundum comparationem potentie ad actum vel econtra. ⁊ sic sunt duo vltimi modi. ⁊ sic sunt. 10. modi prioris qui conueniunt in generali ratione prioris qua dicitur prius quod est alicui determinato principio propinquius.

**Tunc sit hec conclusio** modi priorum ⁊ posteriorum sunt sufficienter positi. patet per sufficientiam positam prius.

**Ad rationes** ad primam dicitur quod in postpredicamentis agitur de priori ⁊ posteriori prout modi eorum valent ad cognitionem predicamentorum. ideo aristoteles ibi non ponit nisi illos quinque modos qui sue intentioni sufficiunt. hic autem generaliter accipiuntur prius ⁊ posterius prout sequitur vnum quod conuertitur cum ente ideo omnes modi eorum hic assignantur. Ad secundam dicitur quod generatio ⁊ corruptio possunt vno modo accipi vt dicunt mutationes. alio modo vt dicunt terminos mutationum. si vt dicunt mutationes sic bene procedit obiectio quia quando totum adhuc est in fieri vel in generari totum non est nisi in potentia ⁊ partes sunt in actu. sed quando totum est incorrumpi totum est in actu ⁊ partes solum in potentia. ⁊ per dissolutionem totius fiunt in actu. si vero dicant terminos mutationum econuersus est ordo. nam quando totum est in esse genito totum est in actu ⁊ partes in potentia. quando vero totum est corruptum partes bene sunt actu ⁊ totum solum in potentia ⁊ hoc modo capit aristoteles generationem ⁊ corruptionem vt dicunt genitum esse ⁊ corruptum esse seu terminos mutationis sequitur in textu. Potestas dicitur.

**Queritur octauo** vtrum diuisiones potestatis ⁊ quanti sint sufficienter posite. Arguitur quod non quia aristoteles non diuidit hoc nomen actus. ergo non debet diuidere hoc nomen potentia. Secundo aristoteles non ponit orationem inter species quantitatis discrete neque locum inter species quantitatis continue ⁊ tamen illa enumerantur inter species quantitatis in predicamentis. similiter in predicamentis ponitur tempus inter species quantitatis continue ⁊ ibi ponitur quantitas per se quia genus per se predicatur de suis speciebus hic autem ponit tempus inter modos

quāti per accidēs. similiter hic ponit mo
dus quāti per accidēs ⁊ nō in p̄dicamē/
tis similiter in p̄dicamētis nō ponit mo
tū hic aūt ponit. hic etiā ponit multa esse
q̄nta que nō ponit in p̄dicamētis vt mul
tum paucū breue longū latū strictū ⁊ p
fundū. ergo diuisio modoꝝ quanti est in
sufficiens aut aristotil. in p̄dicamētis est
diminutus. Ad oppositu est p̄bus in lit
tera. primo videbit̄ de modo potētie seu
potestatis. ⁊ secundo de modis quanti.

**Quātum ad primū sciendū**
est primo. ꝙ postq̄ p̄bus distinguit no/
mina signi ficātia ptes vni⁹. hic cōseque̅/
ter incipit distinguere nōia significātia p/
tes entis. ⁊ primo fm ꝙ ens diuidit̄ per
actū ⁊ potentiā. Scđo prout diuiditur
ens in decē p̄dicamenta. ⁊ q2 significatio
bu⁹ nois act⁹ sufficient̄ explicari nō po/
terat nisi prius natura formaꝝ notificare
tur qđ fit in septimo ⁊ octauo hui⁹ ⁊ etiā
in nono determinātur simul de potētia
⁊ actu ideo p̄bus distinguit hoc nomen
potētia vel potestas ꝓnūc p̄termittendo
nomē actus. ⁊ per hoc soluitur prima ra
tio ante oppositum:

**Sciendum est secūdo ꝙ ab**
aristotile ponūtur quattuor modi pote/
statis. Primomō dr̄ potestas princi/
piū trāsmutandi alterū. aut inquantū al
terū ⁊ sic dr̄ potētia actiua. ⁊ dr̄ inquan/
tum alterū q2 si aliquid se ipm transmu/
tat tū fm aliud ⁊ aliud principiū sibi cō
uenit trāsmutare ⁊ trāsmutari. ideo om/
ne mouēs se ipm diuidit̄ in partē per se
motā ⁊ partē per se mouentē. Secun
domō dr̄ potētia principiū transmutādi
ab altero. aut inquantū ab altero ⁊ hoc
dicitur potentia passiua.

**Ubi est aduertendū ꝙ pos**/
se pati ab alio dr̄ dupliciter. Unomodo
aliquid dr̄ pati ab alio quicqđ sit illud
siue sit bonū siue malū ⁊ qđ potest sic ab
alio pati dicim⁹ possibile ad id faciendū
Aliomō dr̄ aliquid ab alio pati q2 potest
pati malū ab alio ⁊ illud magis debet
attribui impotētie q̄ potētie. s. posse pa
ti ab alio aliquē defectū. similiter passio

cōuenit ⁊ proprie dr̄. cōiter pati dr̄ quod
recipit ab alio aliq̄ perfectionē ꝓprie au
tem pati dr̄ qđ recipit aliquid trāsmutās
ipm a sua naturali dispositione vt aqua
cū calefit ꝓprie dr̄ pati. Tertiomodo
dr̄ potentia seu potestas principiū patiē/
di nō quocūq2 modo. s̄ bene vt qui am
bulat vel loquit̄. s̄ non bene aut vt vult
dicit se non posse ambulare aut loqui. si
militer dicerētur ligna cōbustibilia quia
faciliter cōburūtur ⁊ aliqua incōbustibi/
lia q2 nō bene possint cōburi. Quarto
modo dr̄ potētia habit⁹ forma vel dispo
sitio per quā habēs ipm est omnino im/
passibile aut saltē nō potest faciliter pati
aut corrūpi. ⁊ fm istos quattuor modos
potētie ponūtur quattuor modi potētis
in textu. ⁊ p̄dictoꝝ modoꝝ sic habet̄ suffi
tientia. Q2 ois potētia vel est actiua ⁊ sic
est prim⁹ modus, vel passiua. ⁊ sic ē secū
dus vel est potentia ad bene agendū seu
bene patiendū ⁊ sic est terti⁹ modus vel
ad bene resistendū nociuis ⁊ cōtrarijs et
sic est quart⁹. ⁊ tot modis ex opposito di
citur impotentia.

**Ubi est tertio sciendū ꝙ im**
potentia est priuatio potētie. ⁊ ad ratio/
nem priuationis duo requirūtur. Pri
mū est remotio habit⁹ oppositi id autē
qđ opponit̄ potētie est impotētia. ideo cū
potētia fm quēlibet modū sit quodam
principium impotētia erit sublatio talis
principij qđ est potentia. ⁊ sic possunt ca
pi modi impotentie fm remotionē mo
doꝝ principij fm quos principiū dr̄ po/
tentia; Scđm est ꝙ priuatio requirit d
terminatū subiectū. aut determinatū tē/
pus si sit proprie dicta. improprie vero di/
citur priuatio sine determinatione subiec
ti ⁊ tēporis. vnde impotētia dr̄ vnomō
improprie. vt ois remotio potentie impo/
tentia dr̄ siue subiectū sit natū habere il/
lam potentiā pro illo tēpore siue nō. alio
modo ⁊ ꝓprio dr̄ impotētia remotio hu
iusmodi principij a determinato subiec
to cū alijs circūstantijs requisitis ad ra/
tionem priuationis proprie dicte. nō enī
dicerēt̄ impotēs generare puer. ⁊ mulus
aut vir eunuchus. ⁊ hiis modis potētie

7 impotentie 7c. Ide est distinguere sm il
los modos acceptionis possibilis 7 im
possibilis. 7 inter oia ista primu significa
tu potestans 7 principale est cu potentia
dicit potentia actiua. qz ois potentia pas
siua ordine habet ad aliqua actiuam.

Ubi est quarto sciendu secu
du3 tertiu. q aliquid bene dr possibile vel
impossibile. no pper potentia vel impo
tentia rei proprie loquedo. que quidem
potentia rei dicat actiua aut passiua. s p
pter veritate 7 falsitate. copois 7 diuisio
nis in ppositionib9. ita cu ens dicat non
solu qd est in re3 natura. s etia sm copo
sitione propois prout est in ea verum vl
falsum ita possibile 7 impossibile non so
lum reperiunr in rebus. s etia reperiun
tur in propositionib9 7 sm hoc. vnomo
dr possibile qd est falsum s no ex necessi
tate. aliomo dr possibile qd est verum s
no de necessitate. Tertiomo dr possibi
le qd licet nondu sit veru tn cotingit ip3
sm propoitione esse veru3. s impossibile
dr cui9 contrariu ex necessitate est verum
vt dyametrum esse dymetrali. 7 iteru3
in mathematicis nomie potentie vel pos
sibile methaphisice reperiatur sicut linea
in geometria diceret esse in potentia qua
drati linee. na sicut in naturalib9 ex eo q
est in potetia fit illud q est in actu ita ex
ductu alterius linee in se ipam resultat q
dratu. hoc modo etia trinarius dr in po
tentia ad nouenariu qz cosurgit ex ductu
trinarij in se ipm. 7 qa de possibili 7 im
possibili. satis dictum est in primo celi 7
mudi 7 in libro pyarmenias ideo de ipis
no apl9 determinat plus. 7 hec de pmo.

Quantu ad secundu est scie
dum. q inter noia significatiua ptes entis
aristotil. primo distinguit hoc nomie qn
tum qz inter accidentia quatitas est pri
mu genus. modi aut substantie prius enu
merati sunt. postea distinguit quale ad ali
quid 7c. ptermittit tn aliqua pdicamen
ta qz determinata sunt ad aliud gen9 na
turaliu re3 vt patet de agere 7 pati 7 qn.

Secundo est sciendu. q qua
tum sic diffinit in textu quatum est qd est
diuisibile in ea que insunt quo3 vtrumq
aut singulariu ho3 natu3 est esse aliquid
vnu 7 hoc aliquid. prima pars ponit ad
dram diuisionu3 mixtionis in quatuor
elementa que sunt in mixto no actu s v
tute tn no est etia ibi tm diuisio quanti
tatis. s oportet q sit aliqua alteratio per
qua mixtu resoluat in elementa. Scda
pars diffinitionis ponit ad remouendu
diuisione copositi in ptes essentiales que
sunt materia 7 forma qz nulla illa3 nata
est per se esse aliquid vnu sine hoc aliqd.
7 ita ipsi quato per se primo couenit esse
diuisibile in ptes eiusde rois. inde venit
q quatitas ponit principiu indiuiduati
onis. inde venit etia q est aliqua scientia
spalis de quatitate vt de subiecto qd non
est de alijs generibus accidentiu. ideo in
hoc capitulo dicit plus q est aliqua qn
titas que est vt subiectu vt linea supficies
7 sic d alijs. 7 alia que est vt passio vt dre
ue longu 7 sic de alijs. s qualitas sicut al
bedo non est per se diuisibilis in ptes ei
usdem rois. ideo no potest esse principi
um indiuiduationis. nec potest indiui
duari nisi per subiectu solu. 7 ideo no po
test a subiecto separari sicut quantitas.

Tertio est sciendu. q in textu
primo diuidit quantu siue quantitas in
multitudine numerabile 7 magnitudine
mensurabile. multitudo numerabilis di
citur multitudo finita que est diuisibilis
in ptes no cotinuas que dr numerus. s
magnitudo mesurablis dr magnitudo
finita que diuisibilis est in ptes cotinuas
7 hoc sm vna dimensione solu 7 sic est li
nea vel sm duas dimensiones 7 sic e su
perficies vel sm tres 7 sic est corp9. 7 dic
tu est notanter multitudo numerabilis
7 magnitudo mesurabilis. qz si esset nu
merus infinit9 no esset numerabilis neq3
quatitas 7 si esset infinita magnitudo no
esse mesurabilis. Scdomo diuiditur
quantu per quantu sm se. 7 quantu sm
accidens. 7 quantu sm se subdiuidit. qa
quodam est quantu sm se quoda est se
cundu substantia quantitatis q in ratio
ne essentiali eius ponit quantitas, 7 est vt
subiectu vt linea supficies 7 alie ptes sub

tertie quantitatis. aliud est quantum
secundum se non in primo modo per se
sic quod in essentia eius includat quantita
tem sed est quantum in secundo modo
per se vt sunt habitus et passiones quan//
ti secundum substantiam. vt multum
et paucum sunt passiones numeri. bre//
ue et longum linee. latum et strictum su//
perficiei. profundum et humile corporis.
Etiam passiones priorum dicuntur sem
per passiones posteriorum vt passioes
linee respectu superficiei et corporis. etiam
graue et leue dicerentur passiones corpo
ris secundum oppinionem recitatam quarto celi.
et secundum hoc in presenti textu ponuntur.

Ulterius est sciendum quod
quantum secundum accidens subdiui
ditur secundum quod per accidens dupliciter capi po
test. vno modo capitur accidens secun
dum se. vt idem est quod extrinsecum. alio mo//
do capitur vt idem est quod per alterum seu per
posterius. vt sortes diceretur risibilis per
accidens seu per alterum. similiter quan//
tum per accidens subdiuiditur per quan//
tum pure per accidens vt album et mu
sicum dicerentur quanta per accidens
et adhuc musicum magis quam album
quia immediatum subiectum albi est quan
tum. sed non immediatum subiectum mu//
sici quod est anima. et quantum per ac//
cidens id est per alterum. vt motus et tem//
pus. dicuntur quanta per accidens id
est per posterius. motus enim quantita
tem habet a spatio supra quod fit motus
et tempus habet quantitatem a motu et
ita dicendum est de continuitate eorum
nam motus habet continuitatem a spatio
et tempus a motu cuius est mensura.

Ulterius est sciendum quod a
liter hic consideratur quantum et in pre
dicamentis. nam in predicamentis con//
sideratur quantum sub ratione mensure
et vt denominat primam substantiam.
et ideo quamuis locus non habeat aliud
esse realiter a superficie corporis contine
tis quia tamen habet aliam rationem
mensure in ordine ad locatum ab ipsa
superficie. ideo ponitur species a superfi

cie distincta. similiter quamuis oratio non
habeat alium modum diuersitatis a nu
mero habet tamen aliam rationem men
sure quia est mensura continuorum successi
uorum. quia numerus est mensura permana//
nentium. ideo ponitur oratio species a//
numero distincta. similiter tempori secundum
naturam propriam et per se conuenit ra//
tio mensure. et a priori simpliciter. motui
vero non conuenit nisi in ordine ad nos
ideo tempus ponitur species et non motus.
Attamen quia ratio mensure quodam mo
do extrinsice conuenit tempori et etiam lo
co. ideo aristoteles eas enumerando in pre//
dicamentis quadam disiunctione vtitur di//
cendo preter has autem locus et tempus. etiam
in predicamentis consideratur quantitas
secundum quantitatis naturam et secundum coordina
tionem essentialem predicabilis et subicibilis.
ideo ibi pretermittuntur quantitates per ac
cidens et etiam passiones quantitatis nisi
forte ponantur alique proprietates logyce.
et in primo passu aristoteles considerat quan
titatem secundum suum esse et potissime quan//
tum ad illam passionem que est esse di//
uisibile. et quia loco non conuenit alia ra
tio diuisibilis a superficie. ideo hic con//
tra superficiem non distinguitur. et similiter
ter est de oratione respectu numeri et si//
militer quia motui conuenit continui//
tas et consequenter diuisibilitas per spa
tium inquo fit motus et tempori per mo//
tum. ideo motus et tempus diuisibilia
sunt per alterum et per posterius quare
enumerantur inter species quantitatis
per accidens.

Ultimo est sciendum quod mo
dorum quanti sic habetur sufficientia. quia
omne quantum vel est quantum secundum se
vel secundum accidens. si primum est dupliciter
vel est quantum essentialiter vel vt passio
consequens quantitatem. si quantum essen//
tialiter hoc est dupliciter vel est diuisibi//
le in partes non continuas et sic est nume//
rus vel in continuas et hoc vel secundum
vnam dimensionem tantum et sic est li
nea vel secundum duas et sic est super//
ficies vel secundum tres et sic est corpus.

Si sit quantum fm se vt passio sequẽs quantitatem tunc similiter multipliciter sicut quantum secundũm substantiam quia vel est passio numeri vt multum 7 paucum vel linee vt longũ et breue 7 sic de alijs. si sit quantum secundũ accidens hoc est dupliciter vel accidẽs idem est ꝙ extrinsicum 7 sic albũ 7 musicum dicerentur quanta secundum accidens vel idem ꝙ per alterũ 7 sic sunt tempus 7 motus.

Tunc sit hec conclusio diuisionis predicte potestatis 7 quanti sunt sufficientes. cõclusio patet ex dictis 7 etiam solutio rationis ante oppositum. sequitur textus. Quale dicit vnomodo.

Queritur nono· vtruz modi qualis siue qualitatis sint sufficienter assignati. Arguitur ꝙ non quia secundum primuz modum in littera positum differentia de predicamento substantie diceretur qualitas 7 tamen non ponitur in predicamento qualitatis igitur 7 cetera. secundo sic inter modos qualitatis nõ ponitur hic naturalis potentia vel impotentia que tamen ponitur ĩ predicamentis. ergo illi modi nõ sufficienter ponuntur. Ad oppositum est philosophus in littera.

Pro responsione est primo sciendũ. ꝙ postꝗ egit philosophus de diuisione 7 modum quanti consequenter agit de modis qualitatis ponens quattuor modus qualis in textu. Primus modus est secundum quem dicitur qualitas differentia. substantias id est differentia per quam aliquid differt ab alio substantialiter que intrat diffinitionem substantie rei. ob hoc talis differentia predicaẽ in quale quid. hunc autẽ modum pretermisit philosophus in p̃dicamentis quia nõ continentur sub p̃dicamento qualitatis vt distinguũtur ab alijs p̃dicamentis. nam vt dictum est talis drã p̃dicaẽ in quale quid 7 nõ in quale accidentaliter. hic autẽ agit de significationib⁹ huius nois quale. vñ hic dicit omne illud esse qualitatẽ quod significat per modũ forme informãtis alterũ 7 distinguentis ipm ab alio siue essentialiter siue accidentaliter siue sit qualitas fm rem 7 modũ. siue fm modũ tantum. 7 per hoc soluiẽ prima ratio ad oppositũ. Scdũs modus qualitatis est quo qualitatis dñr ea per que entia immobilia. s. mathema. drñt ab inuicem. ita vt quicquid in eis est potest eoꝝ substantiã que quãtitatis est dicaẽ qualitas. sicut dicim⁹ quasdã magnitudines esse triãgulares. 7 dicimus ꝙ numeroꝝ quidẽ sunt primi qui sola vnitate adequate mensuranẽ quidẽ sunt cõpositi ꝗ aliquo numero mensurari possunt. dicimus etiaz ꝙ quidem numeri sunt lineares quia ad moduz linee vnã habent dimensionem. quidem sunt etiam superficiales vt numerus causatus ex ductu vni⁹ numeri in se ipm bis. aut in alio semel. 7 hij numeri vocantur in textu quotiens quãti. vt dicendo ter tria aut bis tria. Alij dicuntur solidi qui scilicet causantur ex ductu vnius numeri in se ipm vel in alterũ bis. vt dicendo bis duo. bis. bis tria. bis vel bis tria. qualiter 7 hij numeri in textu vocantur quotiens quanti.

Ubi est aduertenduz· ꝙ in hac coordinatiõe numeroꝝ. aliqd cõsideratur per modum substantie. aliqd vero p modũ qualitatis. vnde id quod existit in substantia numeri preter ipam quantitatẽ que est numeri substantia dicitur qualitas eius. vt cum dicaẽ aduerbialiter bis vł ter hoc dicitur ad modũ qualitatis. 7 id cui additur ad modum substãtie. vt dicendo ter duo duo se habet ad modum substantie. 7 ter ad modum qualitatis.

Unde in istis numeris vt dicit textus/ id quod dicitur semel se habet vt sub/stantia. sed ductus numeri se habet per modum qualitatis eius quia per huiusmodi ductum accipit denominationē alicuius figure. ideo dicit textus ꝙ bis tria aut ter duo non sunt sex. sed semel sex sunt sex. hic autem modus qualita/tis est q̄rta species posita in predicamē/tis que ꝓprie ⁊ primo reperitur in mag/nitudibus per quandam methapho/ram in numeris. Tertius modus qua/litatis est secunduȝ quem qualitates di/cuntur passiones substantiaꝝ mobiliuȝ scilicet secundum quas corpora alterā/tur. vt caliditas frigiditas ⁊ similia. Et hic modus pertinet ad tertiam speciē qualitatis. Quartus modus est secun/dum queȝ dicitur qualitas virtus aut viciuȝ ⁊ generaliter omnis habitus aut dispositio ad bene vel male agendum ⁊ hec est prima species qualitatis posita in predicamentis.

**Ulterius sciendum est ꝙ** istos modos qualitatis reducit aristo/til. ad duos scilicet secunduȝ ad primū eo ꝙ per formas ⁊ figuras ad se inuicē differūt entia mathematica que sepe vo/cat aristotil. substantias vel propter op/pinionem mathematicam. que mathe/matica posuit esse principia substātialia rerum ⁊ posuit ea separata secundū esse a singularib⁹ sensibilib⁹ ⁊ sic habere ra/tionem substantie que est per se esse vel secundum veritatem. quia quantitas inter cetera accn̄ia magis accedit ad ra/tionem substantie vt sepe dictum est. Quartum modum reducit ad tertium Nam quemadmodū alterationes cor/poris sensibilium distinguuntur secun/dum passiones ⁊ passibilis qualitates vt calefieri ⁊ infrigidari secundum cali/dum ⁊ frigidum. ita secundum virtutē ⁊ vicium distinguūtur motus ⁊ actus humani secundum bene ⁊ male. Nam virtus est secundum quam aliquis be/ne agit ⁊ patitur. vitium vero secundū quod male agit ⁊ adhuc secundum di/uersas species virtutum distinguuntur species actus virtuosi. ⁊ adhuc omnes isti tres modi possunt reduci ad primū quia generaliter loquendo nihil accipit nomen qualitatis quin habeat rati/onem differentie. ve forme ⁊ figure sunt differentie mathematicorum. passiones ⁊ passibiles qualitates sunt differētie al/terationuȝ. virtutis autem ⁊ vicia sunt differentie actionum ⁊ passionum hu/manarum. nam vt habet textus bonū et malum maxime attribuuntur actio/nibus ⁊ passionibus animatoruȝ ⁊ ad/huc per maxime actionibus humanis sunt vt habet textus in habentibus elec/tionem quia bonum habet rationem fi/nis. modo tendentia in fineȝ que est cū cognitione finis perfectior est illa que ē sine cognitione finis. ⁊ adhuc inter cog/noscentia finem illa que habent liberta/tem in statuendo sibi finem ⁊ ordinan/do de medijs ad fineȝ ⁊ qui cognoscūt finem vniuersalem maxime dicuntur tē/dere in finem vt sunt homines. Sȝ bru/ta licet habeant aliquam cognitionem de fine ⁊ medijs magis tamen habent finem determinatum ⁊ etiam media ex instinctu naturali quam sibi ipsis fineȝ statuant propter quod magis dicūtur mota ⁊ acta seu ducta in finem quam se ipsa dicantur agere ⁊ se ducere in fi/nem. ⁊ sic ratio bonitatis ⁊ malitie ma/gis proprie reperitur in actionibus hu/manis quam in alijs. Ex quibus patet ꝙ principalissimus modus qualitatis est primus modus.

**Sit igitur hec cōclusio mo**di qualitatis sunt in textu sufficienter po/siti. patet conclusio ex dictis. ⁊ faciliter ꝓ/baretur per suffitientiam predictorum modorum.

**Ad rationes. ad primā pa**tuit solutio. Ad secundam dicitur ꝙ in hoc passu aristotil. pretermittit secūdaȝ spēm qualitatis positā in predicamētis

quia secundum modū essendi magis continetur ⁊ comprehenditur sub tertio modo potestatis seu potentie sed propter specialem modū denominandi subiectum ponitur in predicamentis inter species qualitatis. sequitur textus. Ad aliquid dicuntur.

**Queritur decimo. vtrū modi ad aliquid sint sufficienter ab aristotile positi.** Arguitur ꝙ non quia ipse non enumerat relativa fundata in substantia sicut est ydemptitas neque in qualitate nec in quattuor veteris predicamentis ergo ⁊ cetera. Secundo sic intelligibile refertur ad intellectum secundum tertium modum. vt habet philosophus ⁊ tamen cū intelligibile sit motiuum intellectus videtur ꝙ relatio intellectus ad intellectum ⁊ econtra possit comprehendi sub secundo modo et sic nō differret secundus modus a tertio. Ad oppositum est phus in littera.

**Pro responsione sciendū** est primo. ꝙ ad aliquid primo diuiditur in ad aliquid secundū se. ⁊ in ad aliquid sm aliud siue secundum accidēs Primum modum subdiuidit philosophus in tres modos. Primus mod⁹ est relatiuoꝝ fundatoꝝ in numero vel vnitate vt duplum dimidiū, idem. equale ⁊ cetera. Secundus modus est relatiuoꝝ fundatoꝝ super actione ⁊ passione vt calefactiuū ⁊ calefactibile. Terti⁹ modus est relatiuoꝝ fundatoꝝ in habitudine mensurati ad mensuram vt relatio scientie ad scibile.

**Circa primū modū ⁊ subdiuisionem** eius est sciendū secundo. ꝙ omnis mensuratio que est in quantitatibus cōtinuis deriuatur a numero. ideo relationes que sunt sm quantitates cōtinuas etiam numero attribuuntur quare omnis relatio sm quantitatem pōt dici relatio sm numerū aut vnitatem Si est sm vnitatē vl sm vnitatē substātie ⁊ sic dicit ydēptitas vel sm vnitatē quātitatis. ⁊ sic dicit equalitatis vl secūdum vnitatem qualitatis ⁊ sic dicitur similitudo. si vero sit relatio sm numerum tunc diuiditur quia vel est relatio equalitatis vel inequalitatis. Si primū ibi non cadit subdiuisio qr equale vno modo dicitur. si secundum tunc oportet ibi habere duos modos relatiuorū vnum quod dicitur excedens cōtinēs aut maius ⁊ aliud excessum contentū vel minus. ⁊ tunc talis relatio. vel consistit in habitudine que est numeri ad vnum vt diceretur triplum aut duplum Triplum enī dicit habitudinem ad tertiam partem eius que est vnitas. Et duplum dicit habitudinem ad dimidium eius quod est vnitas vel consistit in habitudine que est numeri ad numerū vt diceretur de proportione emiolia. et hoc contingit multipliciter secundū ꝙ maius continet minus ⁊ cum hoc continet aliquid quod est minus medio totius vel continet minus ⁊ dimidiū totius vel continet minus ⁊ aliquid vltra medium totius. sic tamen ꝙ nō cōtineat plures totum vel ꝙ maius contineat plures totum ⁊ tunc diuiditur sm ꝙ bis potest continere totū vel. ter. vel quater. ⁊ sic ascendendo ⁊ secundū hoc variantur habitudines maioris ad minus. ⁊ iterum si talis relatio inequalitatis consistat in habitudine numeri ad vnum aut numeri ad numerū adhuc contingit dupliciter quia vel per tale relatiuum importatur habitudo numeri ad vnitatem vel numerum vt diceretur triplum duplum ⁊ cetera. vel habitudo numeri in determinati. vt cum dicitur multiplex submultiplex ⁊ sic de alijs et secundum diuersas species proportionum maioris ad minus ⁊ econtra huiusmodi relatiā secundum speciem diuersificantur ⁊ de istis vlterior prosecutio habetur in libello dē proportionib⁹ ⁊ etiā in commento sancti thome super hoc passu.

Tertio est sciendum. ꝙ circa secundum modum relatiuorum ponit philosophus ꝙ quedā sunt relatiua fundata in posse agere vel pati. vt calefactiuum ⁊ calefactibile. Quedam in agere ⁊ pati vt calefaciens et quod tale fit. quedam vero super egisse ⁊ passum fuisse. vt pater ⁊ fili⁹. ⁊ sic vt habꝫ textus hec sunt relatiua secundum diuersas temporis. dr̄as qꝛ prima importat habitudinem futuri. alia pn̄tis. ⁊ alia preteriti.

Circa tertiūꝫ modū relatiuorum est sciendū. ꝙ in eo nō debet attendi mensuratio ſm quātitatem quia tunc nō differret a primo modo. ſꝫ debet attendi quantum ad esse ⁊ rei veritatem sic ꝙ illud a quo aliud dependet ſm esse dicitur eius mensura vt scibile dicitur mensura scientie. ob hoc in isto tertio modo vt dicit textus non est mutua relatio. nam de mensura nō reflectitur ad mensuratum nisi qꝛ mensuratum ab ipa mensura dependet ſm esse ⁊ veritatem. ſꝫ mensuratū ad mensuram realiter ⁊ ſm esse dependꝫ ⁊ sic mēsura vt hic capitur nō refertur ad mensuratum nisi pro quanto mensuratū ad ipam refertur ſm veritatem ⁊ esse. sed duobus primis modis relatiuorum est mutua relatio. vnde circa exempla hui⁹ tertij modi notat textus ꝙ scientia nō refertur ad scientem nec intellectus ad intelligentem aut visus ad videntem. sed refertur scientia ad scibile ⁊ intellectus ad intelligibile ⁊ visus ad visibile qꝛ sic idē bis relatiue diceretur. ⁊ cum relatiui esse sit ad aliud se habere sequeretur ꝙ idem haberet duplex esse. ſꝫ bene verum est ꝙ scientia ad scientem bene habet habitudinem que est accidentis ad subiectum ⁊ nō habitudinem relatiui ad correlatiuum. relatio enim dicit habitudinem subiecti in quo est ad aliquid intrinsicum et nō dicit habitudinem ad subiectum nisi inquantuꝫ est accidens ⁊ sic patet de modis relatiuoꝝ ſm se. cōsequenter ponit aristotil. tres modos relatiuoꝝ scd̄m accidens. Primus est cū aliquid refertur ad aliud nō scd̄m se sed scd̄m suum genus. vt medicina non dicitur sani ⁊ egri medicina sed sani ⁊ egri sciētia ⁊ hoc cōtingit in hijs in quibus gen⁹ est relatiuuꝫ scd̄m dici. Scd̄us modus est cum dicim⁹ abstracta esse ad aliquid. eo ꝙ concreta eorum ad aliquid dicuntur vt similitudo quia simile. Tertius modus ē cum dicimus subiectum relationis ac etiam fundamētū immediatū eius esse ad aliquid. vt diceremus hominem ad aliquid quia est subiectum paternitatis.

Tunc sit hec conclusio tres modi ad aliquid scd̄m se dicti sunt sufficienter positi. probatur quia omnis relatō que est in rebus consistit in quodam ordine vnius ad alterum. sed vna res ordinatur ad aliam. vel scd̄m esse prout in esse dependet ab alia. ⁊ sic est tertius mod⁹ vel scd̄m virtutem actiuam ⁊ passiuam. scd̄m ꝙ vna res ab alia recipit vel infert alteri aliquid. ⁊ sic est scd̄us. vel scd̄m ꝙ quantitas vnius rei potest mensurari per aliam ⁊ sic est primus modus. qualitas aūt in quantum huiusmodi non respicit nisi subiectum in quo est. ideo per ipsam vna res nō ordinatur ad aliā nisi ꝙ vna qualitas accipit rationem potentie actiue vel passiue prout est principium actionis vel passiōis vel rōeꝫ q̄titatis aut alicuius ad quantitatem pertinentis sicut dicitur aliquid albius alio. ⁊ sic dicitur simile quod habet vnam qualitatem cuꝫ alio. Alia vero quattuor vltima generalissima consequuntur relationem quam possint causare ipam vt quando cōsistit in quadaꝫ relatione rei ad tempus. vbi vero ad locum. positio aūt ordinem partium importat. ⁊ habitus relationem habentis ad habitum. similiter in substantia non potest immediate fundari relatō eo ꝙ substantia cum sit ens per se est ens absolutum quare obiectio de ydemptitate non valet quia ydemptitas non est relatio realis sed rationis tantuꝫ. ⁊ adhuc non est fundata in substātia nisi pro quāto ibi accipitur aliquis mod⁹ quātitatis

scz vnitatis que est principium numeri. Nã ydemptitas mensura substantie fundatur ꝛ ꝑ hoc soluitur prima rõ ante oppositum. Ad scdam dr ꝙ si cõsideref intelligibile prout est motiuum intellectiue potentie aliquomõ potest cõprehendi sub scdo modo. ſꝫ si consideref scdz ꝙ ab ipso dependet intellectus .i. apã cõparatio vel habit⁹ potentie intellectiue scdm suum esse ꝛ veritatẽ sic pertinet ad tertiuz modũ. sequitur text⁹. Perfectũ vero dr.

## Queritur vndecimo. vtrum

modi perfecti sufficienter ponãtur in textu. Arguit ꝙ nõ quia scdus modus ibi ampliat ad malitias. ſꝫ nihil debet dici perfectũ in malitia ſꝫ magis imperfectum ꝛ deficiens. ergo scdus modus male ponitur. Scdo sic aristo. nullã facit mentionem de defectione rei ſm substantiã, ꝛ tñ in substantialib⁹ magis consistit perfectio rei vt videtur ergo ꝛc. Ad oppositum est philosophus in littera.

## Pro responsione sciendum

est primo. ꝙ postq̃ determinauit aristo. nomĩa significantia causalitatem. ꝛ cõsequenter distinxit nomina significantia subiecta ꝛ ptes subiectoꝝ huius scientie. postremo distinguit nomina significantia passiones subiectoꝝ inter que primo distinguit noĩa significãtia illa que pertinent ad entis perfectionẽ. ꝛ primo distinguit illa nomina que explicite perfectiones ꝛ cõditiones perfecti designãt cuiusmodi sunt ista. perfectum, terminus. ſm qd. ſm se. dispositio. habit⁹. passio. ꝛ habere. ꝛ quia priuatio opponitur habitui etiam inter hec nomina distinguit nomẽ priuationis. deinde distinguit nomĩa importantia totalitatem eo ꝙ totum ꝛ perfectũ aut idem sunt aut sibi inuicẽz ppĩa.

## Secundo est sciendũ. circa

modos perfecti. ꝙ tribus modis dicit aliquid perfectũ ſm se ꝛ quelibet illoꝝ subdiuidi potest quia quolibet illoꝝ modoꝝ potest aliquid dici perfectũ simpliciter seu vniuersaliter aut in aliquo genere seu particulariter. Primomodo igitur aliquid dicitur pfectum in quãtitate dimensiua scilicet extra quod nihil est accipere aliquam particulã sue quantitatis. ꝛ hoc cõtingit dupliciter quia vel est perfectum in quantitate simpliciter sic ꝙ nihil excedit ipsuz in quantitate ꝛ sic solus mundus diceretur perfectum vel est perfectum ſm quantitatez in genere suo sic ꝙ habet quantitatem cõuenientem ꝛ debitam sue nature ꝛ virtuti. sicut homo diceretur perfectus in quantitate qui habz quantitatem nature humane ꝛ virtuti eius debitam. hoc modo in primo celi dicitur ꝙ omne corp⁹ particulare est magnitudo perfecta ſm suuz genus quia habent tres dimensiones quib⁹ non sunt plures. ſꝫ mundus dicitur perfectus simpliciter quia omnino nihil est extra ipm. Scdomodo aliquid dicitur perfectum in quantitate virtutis quod cõtingit dupliciter vel simpliciter ꝛ sic sol⁹ de⁹ est pfectus. vl' in genere suo. ꝛ sic diceretur homo perfectus qui attingit vltimum sue virtutis. ꝛ perfect⁹ medicus cui nihil deest de arte medicandi. vnde sicut omnium natura cõstantium positus est certus terminus augmenti ꝛ decrementi ſm naturam. sic omne ens naturale habet determinatos terminos sue virtutis naturalis scilicet vnum a quo nõ contingit deficere ꝛ alterum quod nõ cõtingit transcẽdere. ꝛ tunc vnumquodqꝫ ens naturale perfectum est cum attingit vltimum sue virtutis ꝛ, vt habet textus interdum iste modus trãsfertur ad malitias vt dicim⁹ aliquem esse perfectuz latronem sicut dicimus esse bonum latronem ꝛ hoc est ꝑ similitudinem eo. s. quia aliquis malus se habet in malis sicut bon⁹ in bonis qñ nihil deest alicui malo puta latroni ď arte furandi. vnde licet proprie nõ sit perfectio in malitia ſꝫ magis defectus. tamẽ qꝛ ſm actiones iudicamus de cõsummatione habituuz. ꝛ actiones sunt perfectiones habituuz. ideo homo agens prõpte faciliter ꝛ expedite. siue actione virtuosa. siue vitiosa perfecte dicitur agere.

Tertiomõ dicitur perfectũ id quod habet finem bonũ & studiosum. & hoc iterũ dupliciter qȥ vel simpliciter vt dicim⁹ hominem beatũ esse perfectũ simpliciter vel sm quid. vt hominem sanũ diceremus esse perfectũ sm quid & similiter transfert iste modus ad id quod est in malo cõsummatũ sicut dicimus aliquẽ esse perfectuȝ perditum aut corruptũ. nam qd sit consummatũ in vltimo est & quia finis habet rationem vltimi ideo dicim⁹ sic consummatũ esse perfectum. quia tamen finis nõ solum habet rationem vltimi sed etiam optimi. ideo talis cõsummatio in malo nõ dicitur proprie perfectio ſ solũ similitudinarie. & ꝓprie debȝ dici miseria vnde patet de tribus modis quibus aliquid dicitur perfectum sm se quorum duo primi sumuntur sm intrinsicam perfectionẽ. Prim⁹ sm quãtitatem dimensiuam. & scdus sm quãtitatem virtutis. tertius vero dicitur per respectũ ad vlterius perfectum quod est finis cuius causa fit vel est aliquid.

**Ulterius est sciendum ꝙ p**respectum ad modos perfecti sm se aliq̃ dicuntur perfecta vel ex eo ꝙ faciunt aliquid perfectum aliquo illoꝝ trium modoꝝ. sicut medicina perfecta dicitur que sanitatem facit perfectam aut ex eo ꝙ habent in se aliquid perfectuȝ vt homo habens scientiam perfectam dicitur perfectus. aut ex eo ꝙ congruunt alicui perfecto siue similitudinem habent sicut illa q̃ habent similitudineȝ ad perfecta. vt ymago dicitur perfecta que representat hominem perfectum & generaliter qualitercũqȝ ea referantur ad ea que dicuntur trib⁹ primis modis aut altero coꝝ sm se perfecta sm hoc similitudinarie & respectiue dicerentur perfecta.

**Ultimo est sciendum ꝙ in** substantia nihil proprie dicitur perfectuȝ ſ attẽditur perfectio rei in habitudine ad virtutem & operationem. & quia rei quãtitas ordinem habet ad rei virtutem & operationem ideo bene attenditur perfectio rei sm quantitatẽ. vnde a forma substantiali habet aliquid quod est ens simpliciter & bonum sm quid ſ a forma accidentali & a virtute & operatione est aliquid quod est ens sm quid & bonuȝ simpliciter. quia bonitas rei est ex integra cã ideo habet philosophus primo celi ꝙ ꝑfectio rei in tribus consistit scilicet in principio medio & fine hoc est in substantia vĩtute & operatione.

**Tunc sit hec conclusio modi** perfecti sunt sufficienter assignati patet ꝑ ea que dicta sunt. sed dubitatur de significatis huius nominis terminus. quia qd perfectum est terminatũ est & absolutuȝ & nõ dependens. est etiã nõ priuatũ ſ habẽs ea que sm suuȝ genus ei competunt ideo post significatis perfecti ponit significata nominũ significãtiuȝ istas cõditiones enumeratas in explicatione perfecti que nomina sunt terminus sm ꝙ. sm se & habit⁹. Circa significata termini posuit philosophus primo ꝙ est vltimũ cuiuslibet rei & cuius extra nihil est accipere primi & infra quem omnia sunt. Consequẽter ponit quattuor modos termini Prim⁹ est sm quẽ finis alicuius magnitudinis aut magnitudineȝ habentis dicitur terminus vt punctus linee & superficies corporis. Scdus modus est sm quem vltimum ad quod est motus dicitur terminus motus vel mutationis quamuis enim interdũ principium motus & finis dicantur termini vt dicimus. ꝙ omnis motus est inter duos terminos scilicet a quo & ad quẽ magis tñ proprie terminus ad quem dicitur terminus siue finis motus. Tertiomodo dicitur terminus cuius causa fit aliquid quod. s. est primũ in intentione & vltimum in executione. Quartomodo dicit terminus ratio ipsius quod quid erat esse rei finaliter in isto capitulo determino dicit aristotl. ꝙ termin⁹ dicitur totiens quotiens dicitur principiũ & adhuc ampli⁹ qȥ omne principiũ est termin⁹. ſ nõ omnis termin⁹ est principiũ id enȝ ad qd ẽ motus est termin⁹ mot⁹ & non principiũ. id vero a quo est mot⁹ est principiũ mot⁹. & etiã vt dictũ ẽ quodãmõ vocat terminus

**Aliud dubiū est de significa**
tis sm̄ φ respondet cū textu. φ sunt q̄t/
tuor. Primū est prout spēs vel forma
est substantia rei. id est essentia est id secū
dum qd̄ aliquid esse dr̄ sicut sm̄ platoni
cos ydea boni est id sm̄ qd̄ aliquid dici
tur bonū ꝛ humanitas est id sm̄ qd̄ sor
tes dr̄ homo. Scd̄m est prout subiec
tū in quo primo aliquid natū est esse aut
fieri dr̄. sm̄ qd̄ vt aliud corpꝰ dr̄ coloratū
sm̄ qd̄ eiꝰ supficies dicerentur colorata. ꝛ
dr̄ iste modus a primo qꝛ in primo illa
reduplicatio dicit adequatā rei formam
in isto vero dicit adequatā rei materiam
siue subiectū. Tertiū est prout vl̄r que
libet causa per se dici potest sm̄ qd̄ v̄ qua
libet enim causa per se attingit dicere se/
cundū qd̄ vt homo sm̄ φ rōnalis est risi
bilis. ꝛ sm̄ φ cōpositꝰ ex cōtrarijs ē cor/
ruptibilis. Quartū est put sm̄ qd̄ sig/
nificat positionē sicut dr̄ iste sedebat secū
dum hūc iuxta hūc ꝛ iste vadit sm̄ hunc
id est iuxta hunc vt dicimus scd̄m φ se/
dent aut veniūt ita vocētur. ꝛ sic patet de
significatis sm̄ φ. quibus poītis poit a/
ristotel. quattuor significata huius qd̄ est
per se siue sm̄ se. qui modi vel significata
in libro posterioꝝ satis explicātur. ideo ꝑ
nūc nō oportet repetere. ſ3 quia sm̄ qd̄ in
vna eiꝰ significatione positionē significat
ideo poit aristotel. modos dispositiois
ꝑmittendo cōem rōem dispositiōis que
est. dispositio est rei habentis ptes ordo.
Et qꝛ iste ordo ex pte termini attendi po/
test sm̄ hoc sumūtur tres modi dispositi
onis. potest enim ordo ptiū attendi sm̄
locū ꝛ talis ordo dr̄ situs ꝛ est p̄dicamē
tum. potest etiā attendi iste ordo ptium
sm̄ potentiā siue virtutē. ꝛ sic dispositio
ponit in prima spē qualitatis. dr̄ enī ali
quid hoc modo dispositū. puta sm̄ sani
tatem vel egritudinē. eo φ partes eiꝰ ha
bent ordinē in virtute actiua vel passiua.
Tertio potest iste ordo partiū attendi se/
cundū spēm totius. ꝛ sic dispositio ponit
dr̄a in genere quātitatis cū diuidit quā/
titas φ alia est habens positionē in suis
ptibus vt linea supficies corpus, ꝛ locus
alia vero nō habet vt tēpus numerus. ꝛ
ōro nō habet positionē i suis partibꝰ vn
de φ hoc nomē dispositō significet ordi
nē ꝓbat phus qꝛ hoc nomen dispositio
positionē includit sic ipa nois dispositio
denotat. ſ3 de ratiōe positiois est ordo. er
go illō nomē dispositio ordinē significat
Rationes ante oppositum solute sunt ex
dictis. sequit textꝰ. Habitus vero dicitur

**Queritur duodecimo. vtruz**
inter priuatiue opposita. sit dare mediuz
Arguit φ nō qꝛ priuatio ꝛ habitus se
habent sicut ens ꝛ non ens. ſ3 inter ens ꝛ
nō ens non est mediū. ergo nec inter pri
uatiue opposita. Ad oppositū est phus
dicens. ꝓbatur qd̄ nō ois bonꝰ aut ma/
lus iustꝰ aut iniustus. ſ3 est mediū. Pri
mo videbit de cōditione hoꝝ nominuz
habitus passio priuatio ꝛ habere. Scd̄o
respondebitur ad quesitum.

**Quantū ad primū sciendū**
est primo. φ habitꝰ quandā cōditionem
pfecti importat. qꝛ qd̄ est pfectū nō debz
esse priuatū. ſ3 debet habere ea que sm̄ su
um genꝰ sibi cōpetunt. similiter qꝛ dispo/
sitio vt dicit ordinē sm̄ potentiā aut vir/
tutem ad actionē ptinet ꝛ habitꝰ signifi/
cat per modū principij actionis. ꝓbatur
hoc poītis modis pfecti ꝛ dispositionis
aristotel. subiūgit modos habitꝰ q̄ sunt
duo. Primꝰ est prout habitus significat ali
quid mediū inter habens ꝛ id qd̄ habet
ꝛ inter agens ꝛ patiēs. sicut motus qui
est actus motus ꝛ mobilis dicetur actus
vtriusq3. ꝛ ita dr̄ habitꝰ vtriusq3. similiter
inter vestem ꝛ habentē ipam mediat ha/
bitus qui quāuis intelligat mediū inter
habens ꝛ id qd̄ habet. tamē nō oportet
φ ipse habitus haberi dicat. alias vt dicit
textus in hītibus esset ꝓcessus in infinitū

Scd̄o mō dr̄ habitus dispositio secū/
dum quā aliqd̄ bene vel male disponit
ad agendū vel patiendū vel sm̄ se. vt sa
nū est bene dispositū vel per respectū ad
aliquid vt robustꝰ ē bene dispositꝰ ad a
liquid agendum ꝛ hoc modo habitꝰ est
de prima spetie qualitatis.

**Secundo sciendū est. φ ha-**
bitus in primo eius significato potest ca

pri actiue aut passiue. nā id qḋ mediat in
ter agens ⁊ patiēs ſm diuersos respectus
est actio ⁊ passio. ⁊ ita passio cōsequitur ad
habitū ideo subiūgit text⁹ modos passi
onis qui sunt quattuor. Primomodo
dr̄ passio qualitatis ſm quā fit alteratio
⁊ sic ponitur in p̄dicamētis in tertia specie
qualitatis. Scḋomō dr̄ passio ipa al
teratio facta ſm huiusmodi qualitatē et
sic passio est p̄dicamentū. Tertiomo/
do dr̄ passio alteratio nō quelibet. ſ noci
ua ⁊ corruptiua ⁊ hoc modo nō diceretur
pati qui sanatur. ſ qui infirmatur. ſ qz q̄ mo
dica sunt pro nihilo reputantur ideo.
Quartomō dr̄ passio nō quecunqȝ nociti/
ua alteratio ſ que ſm magnitudinē ha/
bet nocumētū sicut magne calāmitates et
tristitie. ⁊ qz interdū excellēs leticia fit no
ciua hijs qui nesciūt bene uti delectabili/
bꝰ hoc modo passio dici potest de exces
su leticie. nā ꝓbatur excessum leticie aliq̄
quandoqȝ mortui sunt.

**Tertio est sciendū ꝙ habi/**
tui opponitur priuatio ideo post modos
hītus subiūgit textus modos priuatio/
nis. ⁊ qz priuatio in se includit duo. s. ne/
gationē hītus ⁊ aptitudinē ad ipsum.
ideo primo distinguit modos priuatio
nis ex pte aptitudinis. Deinde ex pte ne/
gationis ex parte aptitudinis ponit quat
tuor modos. Primꝰ attendit accipiē
do aptitudine nō ex parte obiecti. sed ma
gis ex parte rei que nō habet ⁊ hoc mo/
do dr̄ priuatio quādo nō habet aliquid
qḋ est natū haberi licet nō ab illo qḋ ipo
caret. hoc modo plāta dr̄ priuari oculis.
Scḋomō aliquid dr̄ priuari quando
nō habet illud qḋ natū est haberi vel ſm
se. vt homo diceretur cecus vel ſm genus
proximū ⁊ sic talpa diceretur ceca. Ter/
tiomō dr̄ aliquid priuari aliquo quādo
nō habet illud tēpore loco pte. ⁊ ſm qḋ
natū est habere illud ⁊ hec est vera ratio
priuationis. Quartomō dr̄ priuatio
cuiuslibet rei p violentiā ablatio isti sunt
modi priuationis. sumpti ex pte aptitu/
dinis. cōsequenter ponit aristotiles alios
mōdos se tenētes ex pte negationis. ⁊ di
cit ꝙ tot modis dr̄ priuatio quot modis

potest capi negatio vel priuatio cōmuni
ter designata in hac ꝑpositione in addita
p cōpositionem alicui nouiunt significan
habitū. Primomō dr̄ talis negatio p
hoc ꝙ est oio nō habere cū aptitudine ta
mē habēdi vt inuisibile dr̄ qḋ nullomō
habet colorē et sine pede qui pedē non
habet. Scḋomō dr̄ talis negatio nō
per hoc ꝙ est oio nō habere. ſ per hoc ꝙ
est praue vel turpiter habere vt dicitur inter
duȝ inuisibile qḋ turpem habet colorē et
ingressibile qḋ in eptos habet pedes.
Tertiomō dr̄ talis negatio ex hoc qḋ est
parū habere. vt nō igniū dr̄ qḋ modicū
habet de igne. Quartomō interdū dr̄
huiusmodi negatio propter hoc qḋ ē nō
bene aut faciliter habere. vt visecabile q̄a
faciliter secari nō potest. Quintomo/
do dr̄ talis negatio ex eo qḋ est oino non
habere ⁊ sic monoculus nō diceretur cecus
ſ qui in ambobꝰ oculis visuȝ nō habet ⁊
sic patet de modis priuationis distinctis
ex parte negationis.

**Quarto est sciendū ꝙ habe**
re se habet ad habitū vt denominatiuū
eius. ⁊ per modū effectꝰ. ideo subiungit
textus modos huiꝰ qḋ est habere. Pri
momō dr̄ aliquid habere alterū quādo
habens ducit id qḋ habet ad naturā ha
bentis ⁊ extra naturā habiti vt in natura
libus febris dr̄ habere hoīem. ⁊ in ciuili/
bus tirānus dr̄ habere ciuitatē ⁊ adhuc
modū reducitur habere vestimentū qz ve/
stimentū trahitur ad naturā vestiti. Se/
cundomō dr̄ subiectū habere omne acci
dens qḋ in eo est vt es habet spēȝ statue
⁊ corpꝰ infirmitatem. Tertiomō dicitur
habere aliquid aliud quādo ipm conti/
net. vt lagena habet vinū ⁊ ciuitas homi
nes. Quartomō dr̄ aliquid habere al/
terū qz ꝓhibet ipȝ operari aut moueri se
cundū suū impetū ⁊ sic colūna dr̄ habe/
re pōdus graue sup ipam positū. vt poe
te dixerūt athlātē habere celū ⁊ ꝓhibere
ne deorsuȝ cadat. ⁊ hec de distinctione no
minū que ad pfectionem entis pertinēt
⁊ hec de primo.

**Quantū ad secundū est ad/**
uertendū. ꝙ oppositio que est inter pri/

uationem ⁊ habitū est inter ens ⁊ nō ēs
nō tñ simpliciter ſ; ſm quid. ⁊ ſm q̄d est
ens. ideo negatio priuationis nō est ne/
gatio extra genus. ſ; in genere ponēs scili
cet determinatū subiectū cū debitis circū
stantijs ⁊ potentia ad habitū. ideo inter
priuationem ⁊ habitū per ab negationē
potest eē medium circa extraneū subiectū
vt lapis nec est videns nec cecus. ſ; circa
determinatū subiectū suppositis omnibus
circumstātijs requisitis ad aptitudinem
subiecti vt habitū pticipet nō est mediū
inter priuationem ⁊ habitū. ymmo circa
tale subiectum priuatio ⁊ habitus cōtra
dictionem includūt ⁊ hoc debet intelligi
de oppositione cōpleta inter priuationē
⁊ habitū. qꝛ ſm aliquos modos priuati
onis adhuc circa determinatū subiectū
posset dari mediū. vt parū aut praue vi/
dens nec cecus nec videns dicerē. et
hoc loquēdo d̄ incōpleta oppositiōe pri
uationis ⁊ habitus. vnde propter hoc di
uersi ad questionē respōdēt diuersimod̄
quidā enim dicūt ꝙ sicut habet philoso
phus in ethicis. nō ois recessus a medio
est viciū qꝛ qui parū recedit a medio nō
dr̄ viciosus. ⁊ sic inter mediū ⁊ extremū
bene est mediū cū tñ priuatiue opponā/
tur. Alij dicūt ꝙ priuatio est duplex. que
dam est que cōsistit in priuato eē. que. s.
ex toto abicit habitū sicut cecitas visum
⁊ inter sic priuatiue opposita nō est medi
um alia est priuatio que cōsistit in priua
ri que. s. nō ex toto abicit habitum. sicut
infirmitas nō ex toto abicit sanitatem. et
talis est oppositio inter bonū ⁊ malum
vt dicit simplicius. ⁊ inter talem priuati/
onem ⁊ habitū eius est dare mediū. ⁊ ꝙ
tum ad id qd̄ tangit in auctoritate post
oppositum de bono ⁊ malo ⁊c. dicit al/
bertus ꝙ bonū vel dr̄ ab actu virtutis ⁊
malū per oppositū ⁊ sic inter bonum et
malū non est mediū vel dr̄ bonū ab offi
cio ciuili ⁊ sic inter bonū ⁊ malum cadit
mediū. nā vt dicit tulli⁹ rusticus aut he/
remita nō est bon⁹ neqꝫ malus. ciuiliter
quia nō versatur in officijs ciuilib⁹. ſ; cō/
mentator respondet ad questiū cōformi
ter ad responsionem primo datam.

Ideo secundum ipm fit hec
cōclusio priuatio ⁊ habit⁹ circa propriū
subiectū ⁊ suppositis circumstātijs requi
sitis nō habent mediū quātus bene ha/
beant p abnegationē subiecti loquēdo
de extraneo subiecto ⁊ sic in ista responsi
one magis videt̄ eē standū posita tamē
illa cōditione ꝙ sit sermo de priuatione
simpliciter dicta ita vt sit opposito com
pleta priuatiōis ⁊ habitus. ergo satis pa
tet per rationem talis oppositionis.

Ad ante oppositū rationes
dr̄ ꝙ inter ens ⁊ nō ens qd̄ nullomodo
est ens nō est mediū neqꝫ per abnegatio
nem neqꝫ per pticipationē. ſ; priuatio nō
est vl̄r nō ens. ſ; est ens ſm quid. sequit̄
textus. Ex aliquo esse sequitur.

Queritur tredecimo. vtrum
totum vl̄e ⁊ totū integrale dr̄ant. ꝯ Ar/
guit̄ ꝙ nō qꝛ totū ⁊ pars relatiue dr̄r. ſ;
quelibet pars integrat suū totū. ergo oē
totū est totū integrale. minor patet quia
nullū totū ex vnica parte constituit̄. aliter
pars esset equalis toti. ergo nulla pars
claudit in se totā substantiā sui totius ⁊ p
cōsequens quelibet pars cū alia vel plu
ribus dicatur integrare totum. Ad oppo
situm est philosophus in textu.

Pro responsione sciendum
est primo. ꝙ postꝙ aristot. distinxit no
mina significantia aliqua que pertinent
ad perfectionē entis. cōsequēter qꝛ totū
⁊ perfectū aut sunt penit⁹ idē. aut sibi in/
uicem proxima distinguit q̄ nōia que p
tinent ad rationē totius ⁊ ad rationē par
tis ⁊ qꝛ totū ex partib⁹ cōstituit̄. ideo cir
ca distinctionē hoꝝ noīm primo disting
uit quot modis dr̄ aliquid eē aut fieri
ex aliquo. Scd̄o quot modis dicat̄ pars
Tertio quot modis dicat̄ totū. Quarto
quot modis dr̄ colobō qd̄ toti opponit̄
Quīto quot mōis dr̄ gen⁹ qꝛ gen⁹ ē quo
dam totū. Sexto quot modis dr̄r aliq̄
diuersa genere. ⁊ de distinctione triū pri/
cipioꝝ in p̄nti questione videbitur.

Secundo est sciendū. ꝙ ali/
quid dr̄ essentialiter ex alio fieri dupliciter

Unomō proprie ꝛ primo. aliomō improprie siue nō primo. ſm magis ſm partem ꝛ Primomō cōtingit quattuor modis Primus eſt prout aliquid dr̄ eſſe ex aliquo. vt ex materia siue remota ꝛ cōmuni siue propinqua ꝛ propria. vt materia remota ꝛ cōmunis statue diceretur aliq̄ ꝓpinqua vero es. Scdōmodo dr̄ aliquid fieri ex aliquo. vt ex principio moueſe vt bellum ex cōuitio ꝛ domus ex edificatore. Tertiomō dr̄ aliquid fieri ex aliquo per viā reſolutionis vt ex cōpoſito fiunt materia ꝛ forma ꝛ generaliter partes siue eſſentiales siue integrales ex suo toto ꝛ sic iſte modus accipitur ſm viā reſolutionis. ꝛ primꝰ ſm viā cōpoſitionis. Quartomō dicit̄ aliquid fieri ex aliquo vt ſpēs fit ex p̄te ſpeciei siue talis pars ſit pars ſm rōem vt homo fit ex animali et bipede. siue ſcdm rem vt ſillaba fit ex lr̄is ꝛ sic patet quot modis dr̄ aliquid fieri ex aliquo proprie ꝛ primo. ſed improprie dicitur aliquid fieri ex aliquo dupliciter. Unomō dr̄ fieri ex aliquo ſm p̄te. vt puer ex ſubſtātia patris ꝛ plāta ex terra. Scdōmodo dr̄ aliquid fieri ex aliquo ꝓut li ex demōſtrat ordinē ꝛ nō cauſam. et ſic idem eſt hoc fieri ex hoc. ꝛ hoc fieri pꝰ hoc. ꝛ iſte modus poteſt ſubdiuidi. q̄a quādoq̄ eſt ordo tēporis tm̄ ꝛ nō eſt ibi tranſmutatio vt cū dicimꝰ q̄ ex comedijs fiunt tragedie poſt comedias: quandoq̄ vero cū ordine tēporis eſt etiam ibi tranſmutatio. vt cū dr̄ albū ex nigro fieri ꝛ hec de modis ex aliquo eſſe.

Sciendum eſt tertio. q̄ pars quinq̄ modis dr̄. Primomō dr̄ pars quecūq̄ quātitas in quā diuidit̄ totū siue per illā poſſit adequate mēſurari totū siue nō. Scdōmō dr̄ pars illa quātitas solū que adequate mēſurat totum ꝛ ſic duo nō ſunt pars trium ſ; bene ſunt pars quattuor. Tertiomō dr̄ pars illud in qḋ diuiditur totū sine quātitate ꝛ hoc modo ſpēs p̄tes generis dr̄. Quartomō dr̄ partes illa ex quibꝰ realiter cōponitur aliqḋ totū ꝛ in que p reſolutionē diuidit̄ vt materia ꝛ forma ſunt p̄tes cōpoſiti. Quintomō dr̄ p̄tes quecunq̄ ponūtur in ratione oſtēdente qḋ quid ē alicuiꝰ vt genus dr̄ pars ſpeciei ꝛ hec de modis partis.

Sciendum eſt quarto ſecundum textū. q̄ cōmunis ratio totius eſt. totū eſt cuius nulla partiū deeſt ex quibꝰ dicitur totū natura ꝛ cōtinens cōtenta. vt vnū aliquid ſint illa. in hac ratione cōprehendūtur duo in quibꝰ cōſiſtit ratio tius. Primū eſt q̄ perfectio totius integratur ex partibꝰ eiꝰ qḋ explicat prima pars cū dicit totū eſt cuiꝰ nulla pars abeſt ex quibꝰ dr̄ totū natura id eſt ex quibꝰ totū ſm ſuā naturā cōſtituitur. Secūdū eſt q̄ p̄tes vniūtur in toto. nā totalitas vniꝰ quedā ē qḋ ſignificat ſcdā pars dicēs ꝛ cōtinēs cōtenta vt vnū aliqḋ ſint illa. ꝛ ſm q̄ p̄tes diuerſimode vniūtur in toto ꝛ in ipo cōtinētur accipiūtur duo modi totius q: vt dicit textꝰ vel vnū qḋ q̄ cōtentoꝝ eſt ipm vnū. ſ. totū cōtinēs. ꝛ tūc eſt totū vle qḋ de qualibet ſuaꝝ partium ſubſtātialiter p̄dicatur vel ex ipis ꝑtibus cōſtituit̄ ipm vnum. ſ. totū abſq; hoc q̄ quelibet pars ſeorſuꝫ ab alia ſit ipſum vnū. ſ. totū. ꝛ ſic eſt totū integrale q̄ de natura ſuaꝝ partiū ſubſtantialiter nō p̄dicatur. ꝛ in hoc patet dr̄a totius vniuerſalis ꝛ totius integralis.

Sciendū eſt quinto. q̄ ariſtot. ſic diffinit totū integrale. Totū integrale eſt q̄ eſt finitū. i. perfectū ex pluribus que inſunt. in quo dr̄t a toto vniuerſali cuiꝰ partes nō ſunt actu in toto. ꝛ ſecundū diuerſū modū in exiſtendi partium in toto integrali ſumit ariſtot. duos modos totius integralis q: vel quelibet ptium eius eſt in toto ſub actu ꝓprio. vt lapides ſunt i acervo ꝛ generaliter p̄tes i in totis quoꝝ forma nō eſt ſpēs ſ; cōpoſitio vel ordo retinēt ꝓprios actꝰ vel partes in toto solū ſunt in potentia ſic q̄ nō ſunt ſub actibus ꝓprijs. ſ; ſub actu totius vt in toto vere cōtinuo ꝛ id qḋ eſt totum Primomō eſt minus vnū quā totū. Secūdomodo ꝛ per cōſequens minꝰ totū q: totalitas eſt quedaꝫ vnio vt patuit ex cōmuni ratione totius. ex quo infert̄ q̄

totum continuū est magis vnū quaȝ to
tum non continuum.

**Ulterius sciendū est. ꝙ duo**
sunt modi totius cōtinui qꝛ quodaȝ est
totū continuū per naturā. aliud est totū
continuū per artē. totū continuū per na
turam est magis vnū vt dicebatur in ca
pitulo de vno ⁊ per consequens magis
habet rōem totius. ⁊ per hoc patent due
diuisiones totius integralis. Prima est
qꝛ quodā est cōtinuū aliud vero nō. Scḋa
est qꝛ quodā est totū itegrale cōtinuū ꝑ
artē aliud vero ꝑ naturā. ſ iterū cōtinuoꝝ
ꝑ naturā est quedā diuersitas. qꝛ in om
ni tali est ordo partiū nā ibi est principiū
mediū. ⁊ vltimū in quo rō pois, cōsistit
vel igiẛ talis positio partium nō facit dfaȝ
in forma seu in figura neqꝫ in natura vel
substātia rei. vt cōtingit in aqua. ⁊ aliis
corporib⁹ materiale terminatis proprio
termino. ⁊ facile terminabilib⁹ termino
alieno vel facit dfam in forma ⁊ figura.
⁊ cū hoc in virtute naturali sicut in hoīe
⁊ quolibet animali. ⁊ generaliter in illis
in quib⁹ sunt alique dfe positionū et na
tura rei distincte: inquib⁹ est diuersitas fi
gure que attestaẛ diuersitatē virtutis na
turalis. ⁊ etiā in artificialib⁹ pro quanto
imitātur naturalia ⁊ organizātur ad mo
dū naturaliū ⁊ animaliū. vel facit dfam
in figura. ſ nō in substantia neqꝫ in virtu
te vt sunt ea inquib⁹ facta transsumptio
ne partiū manet eadem natura ſ non fi
gura. vt patet in cera. cui⁹ quelibet pars
est cera qualitercūqꝫ transponantur ꝑtes
licet nō maneat eadeȝ figura. vnde in pri
mis qꝫ sūt tota homogenea vtimur hoc
nomine omnis vt dicēdo oīs aqua. om
ne lignū ⁊ nō vtimur nomine totus nisi
per methaforaȝ. ⁊ in secūdis vtimur hoc
nomine tot⁹. vt de vno solo aīali loquen
tes dicim⁹ totū animal ⁊ nō omne ani
mal. in aliis aūt vtimur nomine omnis
⁊ totius. cui⁹ diuersitatis ratio est ꝙ oē
est distributiuū partiū subiectiuaruȝ que
nomen totius ⁊ rationem retinent ideo
requirit multitudinem in actu vel in po
tentia propinqua ad actum totius. ⁊ qꝛ

homogenea diuidūtur i partes eiusdem
rationis cū toto vtimur in eis hec nomi
ne omnis. totuȝ vero significat collectio
nem partiū in aliquo vno. ideo in illis ꝑ
prie dr totū in quibus ex oībus partib⁹
simul acceptis fit vnū perfectū. cuius per
fectio nulli partiū cōpetit. ideo etiam in
fine capituli dicit philosophus ꝙ in totis
in quibus vtimur hoc signo omne pos
sumus vti eo ⁊ in singulari numero ⁊ in
plurali vt de vno loquentes referēdo ad
totū. ⁊ possumus dicere omnia in plura
li referendo ad partes. vt dr omnis aq̄
⁊ omnes aque. Ex his patet alia differē
tia inter totū vniuersale ⁊ integrale. quia
respectu toti⁹ vniuersalis vtimur hoc sig
no omnis ⁊ respectu totius integralis v
timur hoc signo totum. Alie plures dfe
tradūtur a boetio in libro de diuisioni
bus ſ iste in presenti textu ponuntur.

**Igitur sit hec conclusio totū**
vniuersale ⁊ totuȝ integrale drūt patet ꝑ
dfas prius assignatas.

**Ad rationem ante oppositū**
dicitur ꝙ pars subiectiua totius vniuer
salis nō integrat ipm totum sm actum
aut eius substantiā. ſ ex huiusmodi par
tibus cōstituitur potestas eius. ideo di
cit textus. ꝙ in huiusmodi partes diui
ditur totū sine quantitate. sequitur text⁹.
Colobon vero dicitur.

**Queritur quartodecimo. v**
truȝ cōditiones colobon sint sufficienter
assignate. Arguiẛ ꝙ nō qꝛ vna condi
tio dicit ꝙ nō auferaẛ pars pricipalis to
tius. alia vero dicit ꝙ auferatur pars ha
bens determinatū situȝ in toto modo ve
videẛ talis pars est principalis. ergo hec
cōditio alteri cōtradicere videẛ. Ad op
positum est auctoritas philosophi. Pri
mo videbitur de quesito. Scḋo videbiẛ
quot modis dicitur genus. ⁊ quot mo
dis dicuntur aliqua diuersa genere.

**Pro quo est sciendū primo**
ꝙ colobon toti oppoiẛ. quia totum est

cuius nulla pars deest. colobon vero
est cuius aliqua pars deest. et ita colobō
idem est quod truncatum. seu defectiuum.
et in antiqua trāslatione ponitur mem/
brum diminutiuū. sed tamen nō quecunque di
minutio facit colobon.

**Ubi est secundo sciendum** quod nō propter defectum cuiuscūque par/
tis alicuius totius totum dicitur colobō ne/
que etiam omne totū per ablationem ali
cuius sue partis natū est dici colobon.
vnde antequā aliquid sit colobō ponit
textus septem cōditiones ex parte totius
et tres ex parte partis per cuius ablatio
nem potest fieri aliquod totū colobon.
Prima cōditio est quod illud totū sit ali/
quod quantū habens. s. aliquas par/
tes in quas diuidatur secundum quantitatem. et
per hoc remouetur totum vle quod per ab
lationem vnius speciei nō diceretur co
lobon. Secūda cōditio est quod illud to/
tum sit partibile in partes diuersas hoc
est diuersarum rationum et per hoc remouen/
tur vltime partes in quas aliquod totum
ēterogeneum resoluitur. vt sunt caro vel
sanguis licet enim caro habeat quantita
tem. nō tamen est diuisibilis in partes diuer
sas quia quelibet pars carnis est caro.
Tertia est quod sit partibile in plura duo/
bus quia pars que aufertur semper debet es/
se minor residuo. et sic binarius numerus
nō potest esse colobon. Quarta est quod
ablata parte totū maneat idem in sub/
stantia et esse et sic nullus numerus po/
test esse colobon quia quelibet vnitas ad/
dita vel substracta variat speciem nume/
ri. Quinta est quod sit dissimiliū partium
quia in his que sunt similium partium ra
tio totius saluatur in qualibet parte. vn
de si a linea auferatur aliqua pars non di
citur colobon. Sexta est quod positio par
tium in toto faciat differentiam et propter. hoc
aqua vel ignis quāuis habeant positi/
onem in suis partibus quia tamen hu
iusmodi positio non facit differentiam nō pos/
sunt dici colobon seu colobata. Sep
tima est quod illud totum sit cōtinuum et
per hoc excluduntur armonie musicales
Et hec sunt cōditiones que ex parte to/
tius requiruntur secundum illas que requiruntur
ex parte partis ablate. Prima est quod ta/
lis pars non sit talis per cuius ablationē
corrumpatur substantia totius et sic ho
mo capite decaso nō diceretur colobus
Secūda est quod talis pars nō sit vbique. sed
habeat determinatum situm in extremita
te totius et sic si ab homine auferatur splen
aut pulmo nō diceretur colobus quia sunt
partes ad intra. similiter si ab homine
auferretur aliquid de carne nō diceretur
colobus quia caro est vbique. sicut neque ta/
lis diceretur colobus si perforaretur tunc/
dio. sed si auferretur ab homine auricula vel
aliquid simile diceretur colobus. Ter
tia conditio est quod huiusmodi particula
nō renascatur aut nata sit renasci. et sic ho
mo rasus aut caluus nō diceretur colo
bon. et ita illud totū duntaxat cui con
ueniūt septem. prime cōditiones natū
est fieri colobon si ab eo auferatur aliqua
eius pars cui conueniāt tres vltime cō
ditiones. et hec de conditionibus colobō

**Circa modos generis scien**dum est. quod ab aristotile ponuntur qua/
tuor modi quorum duo primi. et quartus
ponuntur a porphirio. et Petro hyspano
ideo nō oportet hic repetere. sed tertium
modum ponit aristoteles. quo genus ac
cipitur pro genere phisico quod est ma
teria siue subiectum aliquarum formarum
siue differentiarum siue talis materia aut
subiectum sit proximum aut immedi/
atū subiectum aut remotum et distans
vt superficies dicitur genus omnium fi/
gurarum superficialiū et corpus corporea/
rum hoc modo etiam subiectum alicu
ius scientie diceretur genus respectu su/
arum propriarum passionum et conformiter
ad hunc modum et ad tertium ponitur
a porphirio que est quartus. in hoc
passu ponit aristoteles duos modus qui
bus aliqua dicuntur diuersa genere. duo
enim primi modi generis non multum
pertinent ad phisicam considerationem
Primomodo igitur dicuntur aliqua
diuersa genere quorum materia non est
vna aut subiectum non est vnum. et si

aliquoꝝ sint materie proxime diuerse illa dicuntur diuersa genere proximo. sed si ille materie proxime sint resolubiles in vnam materiam primam illa dicuntur vnũ genere remoto. sed illa dicũtur hoc modo simpliciter diuersa genere quoꝝ subiecta talia sunt quod vnum non resoluitur in alterum nec ambo in aliquod idem sicut diuersa genere sunt color et sapor quia primum subiectum coloris est superficies et primum subiectum saporis est humor. similiter corpora celestia et inferiora sunt diuersa genere quia nõ est vna materia ipsorum. similiter materia et forma si sm suas essentias considerent sũt diuersa genere quia nihil est cõmune ipsis. Scdõ modo dicuntur aliqua diuersa genere quecunqz dicuntur sm diuersam figuram cathegorie idest q̃ sub diuersis predicamentis cõtinentur. Quintomodo aliqua non sunt diuersa genere que primomodo bene sunt diuersa genere sicut corpora celestia et inferiora sunt diuersa genere primomodo et nõ scdõmodo. vnde primus modus diuersitatis generis cõsideratur a phisico. Scdõus aũt a logico quia in primo modo capitur genus pro genere phisico quod nõ dicit totam essentiam eius cuius est genus. ideo nõ predicatur de ipso essentialiter. et in scdõmodo capit genus pro genere loco quod substantialiter predicatur de eo cuius est genus vt dicens totam essentiam ipsius. et scdõ modo aliqua dñr diuersa genere proximo que tñ sunt vnius genere remoto sicut in primomõ dicebatur. et sic patet de distinctione nominũ significantium ea que se habent per modũ passionum entis. et que ad perfectionem entis pertinent.

**Sit igitur hec conclusio cõ**ditiones colobon sunt sufficienter assignate patet per prius dicta.

**Ad rationem ante opposi**tum dicitur ꝙ in illa cõditione de parte principali est sermo de parte principali simpliciter sine qua substantia totius manere nõ potest. pars enim habens determinatum situm in toto bene dicerent pars principalis respectu partis que nõ habet determinatum situm. sed nõ quelibet talis est principalis simpliciter quia nõ omnis talis ablata corrumpit totũ vt patet de manu de aure et de alijs. sequitur textus. Falsum dicitur vnomodo.

**Queritur quintodecimo.** Vtrum falsum sit in rebus. Arguitur ꝙ nõ quia falsum est nõ ens. ergo nõ est in rebus. añs patet quia verum et falsum opponũtur. sed verum et ens cõuertuntur. ergo etiam falsum et nõ ens cõuertuntur. et sic falsum est nõ ens. Ad oppositum est philosophus dicens ꝙ falsum dicitur sicut res falsa.

**Pro responsione sciendũ** est. ꝙ postꝙ aristo. distinxit nomina que significant entis perfectionem et cõditiones requisitas ad perfectionem rei et entis. cõsequenter distinguit hoc nomen falsum quod significat entis defectum. et hoc nomen accidens quod significat ens in completum.

**Secundo sciendum est ꝙ** sm textum falsum dicitur esse. in rebꝰ in diffinitionibus. et in hominibus seu in moribus humanis. in rebus diuiditur vnomodo. quia res que false dicũtur omnino nõ sunt. aliomodo quia res que false dicuntur quãuis in se sint aliquid factum tñ apparentiã eius quod nõ est sicut vmbra rei quandoqz creditur esse res cuius est vmbra. similiter somnium in somno creditur esse res nature quod tñ nõ est nisi rei fantasmata vel similitudo. etiam dicitur falsum mel. et falsum aurum dicitur quod habet similitudinem auri. et falsum primomodo dictum .s. in rebus adhuc in eis dupliciter reperitur. vnomõ quando res que falsa dicitur nõ est et tñ potest esse et hoc est falsum cõtingens. aliomodo quia res sic dr falsa et nõ ens quod impossibile est eam esse et hoc est falsum impossibile. et hoc ẽ quod dicit textus. ꝙ istomodo falsum

dicitur in rebus per hoc ꝙ omnino significat rem nō congruē id est ꝙ impossibile est vnam cū alia veraciter componi. Alio modo ꝑ hoc ꝙ impossibile ē componi. ⁊ sic propositiones false sunt in duplici differentia vt iam dictum est quedā sunt contingentes ⁊ quedam impossibiles.

Sciendum est tertio ꝙ falsum in diffinitionibus dupliciter contingit. vno modo simpliciter quando vna pars diffinitionis nō potest cū alia stare. vt dicere animal inanimatum ⁊ diffinitiones sic false nō entium sunt. Alio modo ſm quid diffinitio falsa dicitur. quando attribuitur alteri rei quam illi cuius est diffinitio. vt si diffinitio trigoni circulo attribueretur. ⁊ sic diffinitio que est vnius rei falsa diffinitio est alterius rei vera diffinitio. ⁊ sic ibi est falsitas in ordine ad aliquid ⁊ nō simpliciter. ex hoc infert phūs falsitatem oppinionis antistenis dicentis ꝙ q͛ voces sunt signa reꝝ sicut res nō habent aliam essentiam nisi propriam ita in propositione nihil potest enunciari nisi propria eius diffinitio vel aliquid ad diffinitionē eius pertinens vnde ſm hanc oppinionē impossibile esset cōtradicere nullo nullus. mentiri posset

Quarto est sciendū ꝙ duobus modis potest dici homo falsus. Vno modo quia prumptus est ⁊ gaudens in rationibus falsis. ⁊ taliꝫ eleccionis nō ꝓbatur aliud. si enim aliquis eligeret dicere rationem falsam ꝓbatur aliud cū in moralibus denominatio fiat a fine nō diceretur falsus. ſꝫ nominaretur nomine illius finis propter quē eligit dicere rationem falsam. sicut si aliqͥs fornicaretur nō propter delectationem actus ſꝫ propter aliud puta vt furaretur magis diceretur fur quam luxuriosus similiter ille q̄ elegit dicere falsuꝫ ꝓpter lucrum magis debet dici auarus quā falsus. hec enim falsitas opposita est veritati que ponitur virtus moralis. Secundomō potest dici homo falsus qui aliis de se gignit extimationem falsaꝫ. sicut vno modo dicitur res falsa que facit falsam sui extimationem. sicut ypocrita diceretur falsus heremita. Ex his excludit aristo͞l. duas falsas opiniones vna est platonis dicens hominem eē falsum qui mentiri potest. nā cum idē homo possit mentiri ⁊ dicere verū idēꝫ homo esset ver⁹ ⁊ falsus. similiter eadēꝫ oratio esset vera ⁊ falsa. alia oppinio fuit ꝙ homo qui dicit vel facit turpia volens melior est illo que talia dicit vel facit nolēs. ⁊ hec oppinio sit oppinantib⁹ proueniunt ex simili. dicebāt enim ꝙ claudicans voluntarie melior est illo qui involuntarie claudicat. sed ad istud dicit philosophus ꝙ claudicās voluntarie deterior est moraliter licet sit melior naturaliter. ⁊ sic oportet distinguere de bonitate nature ⁊ de bonitate moꝝ. Similiter qui dicit falsum aut agit turpia voluntarie peior est moraliter tamen est melior naturaliter qa saltēꝫ est magis intelligens eo qui credat se verum dicere cum falsum dicit ⁊ bene agere cuꝫ turpia agit ⁊ sic patet qualiter reperiť falsitas in rebus in diffinitionibus ⁊ in hominibus seu in rebus humanis.

Sed circa modos accidentis est aduertendum. ꝙ in textu ponuntur duo modi accidentis ⁊ sunt illi duo modi quos ponit porphirius cum diuidit accidens in accidens commune quod in est alicui ⁊ vere contingit affirmare de eo nō tamen ex necessitate nec vt in pluribus. vt si quis fodiēs vt plātet plantam thesauruꝫ inueniat vel qꝺ homo sit alb⁹ vel musicus. ⁊ in accidēs proprium quod in est alicui ſm se non tamen est de substantia subiecti sui. Et accidens hoc modo dictum est sempiternum. aliud vero nō etiaꝫ accidentis proprium est causa determinata. alteri⁹ vero nō. ⁊ accidens proprium opponiť ad substantialiter. accidens vero commune opponitur ꝺ ſm se ⁊ multe diuisiones istoꝝ modorū accidentis posite possunt

phario. conditio etiam et natura accide-
tis cōmunis satis aperta est in secundo
phisicorum et in sexto huius.

**Tunc sit hec conclusio fal-**
sum reperitur in rebus patet satis evide-
tis. Ad rationem ante oppositū re-
spondet Auicenna quod aliquid potest di-
ci vnomodo nō ens vniuersaliter vt il-
lud quod nullomodo est ens nec in se
nec in alio nec in re nec in ratione et fal-
sum istomodo nō dicitur nō ens. alio-
modo aliquid dicitur nō ens quod ta-
men est ens secundum quid. scilicet secundum rationem aut
aliter. vnde quia homo est aliqua res in
rerum natura existens. et similiter asinus
ideo hec compositio homo est asinus quam-
uis nō sit aliqua res in se tamen ratione
extremorum et ratione componentis vnum
cum alio diceretur quod hec compositio que
falsa est. est ens secundum quid. scilicet in ratione. vn-
de quia nō est dabile malum per essen-
tiam nec similiter falsum. ideo nec falsum
ex toto excludit verum neque malum ex-
toto excludit bonum. Tertio omne ma-
lum est in aliquo bono. et omne falsum
in aliquo vero. ideo cōmuniter dicitur
quod neque malum neque falsum secundum ipsum fulci-
re potest. Et sic est finis huius quinti me-
thaphisice.

Deo gratias.

**Circa sextum**
methaphisice quē-
ritur primo. vtrum
diuisio philosophie in spec-
tiuam que est me-
chanica et actiuam
que est moralis et
theoricam id est speculatiuam sit suffi-
ciens. Arguitur quod nō quia scientia mo-
ralis ad perfectionem intellectus finali-
ter ordinatur quia ordinatur ad felicita-
tē que est operatio intellectus. ergo scien-
tia moralis seu actiua videtur esse theo-
rica. Secundo sic tam moralis quam
mechanica sunt scientie practice. igitur.
Ad oppositum est philosophus dicēs
quod omnis scientia est actiua factiua aut
theorica.

**Pro presenti responsione**
ad quesitum est sciendum. quod postquam
philosophus in quarto libro ostēdit quod
hec scientia habet cōsiderare ens inqua-
tum ens vnum etc. Et quod omnia ista mul-
tipliciter dicuntur et in quinto multipli-
citates eorum distinguit. Consequenter ve-
nit ad determinandum de ente inquan-
tum ens et de eis que sibi insunt secundum se. sed
quia prius oportet querere modū scien-
di quam scientiam. ideo aristoteles in hoc
sexto principaliter et in generali duo facit
Primo enim docet modum considerā-
di de entibus et de principijs et causis en-
tium. qui competit huic scientie per diff-
erentiam ad alias scientias ponendo di-
uisionem philosophie realis et distinctionē par-
tium eius secundum cōdistinctionem rerum quas
considerant et modorum cōsiderandi qui
diuersificantur conformiter secundum distinc-
tionem rerum. quia sequantur scientie quē-
admodum et res de quibus sunt. Et ex
distinctione declarata concludit euiden-
tiam huius scientie vltra alias scientias
theoricas et practicas. et secundo princi-
paliter remouet a cōsideratione huius-
modi scientie ens per accidens et ens in
anima. quia aliquis eo quod hec sciētia ha-
bet pro obiecto ens inquantum ens cre-
dere posset quod ipsa haberet de omni ente
id est de omni modo entis considerare
his autem determinatis in isto sexto ag-
greditur aristoteles. considerationem de en-
tibus in septimo et in alijs libris.

**Sit primo conclusio hec sci**
entia habet speculari principia et causas

omnium entium inquantum entia sunt probatur quia omnis scientia intellectualis.i.participans aliquid intellectus est circa principia et causas sui generis subiecti. quia scire est rem per causas cognoscere. hoc etiam inductive manifestat philosophus in aliis scientiis. ergo hec scientia cum sit maxime intellectualis habet speculari principia et causas sui subiecti. sed subiectum eius est ens inquantum ens. ergo habet speculari principia et causas entis inquantum ens et illa que sunt principia omnium entium. Ex hac conclusione infert philosophus

Primo quod hec scientia communicat cum aliis scientiis intellectualibus in hoc quod est speculativa principiorum et causarum sui subiecti quemadmodum et alie scientie. Sed differunt in hoc quod quelibet aliarum scientiarum speculatur principia et causas determinatas alicuius determinati generis sicut etiam quelibet considerat aliquod ens determinatum. Sed hec scientia speculatur principia et causas omnium entium inquantum entia sunt eo quod habet pro obiecto ens simpliciter dictum. Secundo infert quod istius scientie et non alterius est rationem facere id est determinationem de quidditatibus entium et de diffinitionibus que sunt signa earum quia istius scientie est determinare de principiis et causis entis inquantum ens. sed unumquodque est ens per suam quidditatem ergo et cetera. Scientie vero particulares huiusmodi quidditates et earum diffinitiones habent ab hac scientia supponere aut solum sensu id est inductione illas manifestare. ut bene contingit in naturalibus scientiis et per huiusmodi quidditates habent de suis subiectis demonstrare ea que sibi insunt secundum se. Ex hoc infert philosophus quod ipsius substantie seu quidditatis et per consequens diffinitionis ipsam significantis non demonstratio quia de principiis demonstrationis non est demonstratio sed diffinitio significans quod quid est principium demonstrationis. sed est alius modus ostensionis ipsius quod quid est et diffinitionis ipsum significantis que declaratur secundo posteriorum. Alterius infert quod huius scientie et non alicuius particularis est determinare de aliquo genere subiecto questionem si est aut non est quia eiusdem scientie est manifestare ipsum quod quid est et ipsum si est ut patuit secundo posteriorum. ideo dicitur primo posteriorum quod de subiecto cuiuslibet scientie oportet presupponere quid est et quia est. Ideo etiam aristoteles in isto sexto dat triplicem modum diffiniendi secundum quem distinguit partes philosophie realis et theorice. ut postea videbitur. Deinde in septimo et octavo libris particularius tractat de quidditatibus entium et diffinitionibus eorum.

## Secunda conclusio philosophi

es non est factiva neque activa pro cuius intellectu est sciendum. quod philosophia realis divisione bimembri dividitur in practicam et theoricam. practica est cuius finis est opus. theorica vero cuius finis est scire. Et practica dividitur in activam et factivam. factiva est principium operationis transeuntis extra patientem ut sunt artes mechanice. activa vero est principium operationis manentis in agente ut sunt scientie morales. Sic ergo tam scientia factiva quam activa est principium operationis que est cum motu. et sic phisica cum ipsis convenit in hoc quod ipsa est de rebus mobilibus in quarum ratione cadit motus. Differunt tamen ab ipsis quia res naturalis habet in se et per se principium sui motus et status ideo res naturales non sunt a nobis operabiles ideo finis scientie nostre de ipsis non potest esse opus. sed est scire tantum.

Sed factibilia 7 agibilia non habent in se principium sui mot⁹. ymmo principium eorum est in faciente. principium enim factibilium est in nobis scilicet intellectus 7 ars 7 potentia executiua. sed principium actionis immanentis. est ꝓheresis id est electio. quia idem est agibile 7 eligibile. 7 sic ex quo principium factibilium est in nobis 7 etiam agibilium 7 non in ipsis agibilibus 7 factibilibus sciētia nostra de ipsis est operatiua. 7 finis eius est opus 7 sic patet in quo conuenit phiſica 7 in quo dīa a scientijs factiuis 7 actiuis. Ex quo patet satis probatio conclusionis ex q̄ habetur ꝙ phisica est theorica quia non est actiua nec factiua. Ex hac conclusione infert textus ꝙ neꝗ mathematica neꝗ hec scient ā actiua est aut factiua quia omnis talis scientia est principiū operationis que est cum motu 7 huius operationis principium est in nobis. modo mathematica et hec scientia sunt de immobilib⁹ 7 nō de hijs que sunt in potestate nostra. vlt[i]mus infert ꝙ tres sunt scientie theorice scilicet phisica mathema. 7 theologia q̄rum distinctionem sumit textus secundū diuersum modum. diffiniendi secundum quem maxime acciprenda est distinctio in scientijs. cum diffinitio sit dēmonstrationis medium que facit scire 7 iste triplex modus diffiniendi in loycis 7 phisicis sepe dictus est. Ex hijs patet diuisio phīe realis. diuiditur enim prima diuisione in practicam 7 theoricam. 7 practica in actiuam 7 factiuam Theorica in phisicam mathematicam 7 theologiam. Cur autem hec scientia dicatur theologia honorabilissima 7 pma nunc 7 in primo huius reddit philosophus causam. Ex quo patet cōclusio ꝙ diuisio philosophie predicta est sufficiens probaretur faciliter per sufficientiam.

## Sed dubitatur in textu. vtrum

hec scientia sit vniuersalis, aut sit alicuius generis determinati consideratiua respondet textus. ꝙ si nulla esset substantia preter naturalem 7 mobilem phisica esset prima philosophia 7 haberet considerare de ente sub ratione vniuersali entis 7 sic diceretur vniuersalis. Et sic est vt infra ostēdit philosophus ꝙ ē aliqua substātia immaterialis immobilis prior omni substantia materiali. 7 causa eius. 7 hanc debet speculari ista scientia. quia igitur illa substātia est prima substantia que est principium 7 per consequens causa omnium entium. ergo cuius est illam substantiam cognoscere eius est. omnia entia i quantum entia sunt cognoscere 7 speculari. ergo illa scientia debet dici vniuersalis 7 eius est speculari ens inquātum ens. Et hoc est quod dicebatur in quarto ꝙ scientie cuius est considerare primum alicuius analogie eius est cōsiderare ipm analogum 7 omnes partes sue analogie secundum ꝙ rationē participant per primum sue analogie. Sic ergo quamuis hec scientia habeat a propriate cōsiderare substantiam immaterialem nihil sequitur propter hoc ꝙ dicatur scientia particularis.

## Ad ante oppositum rationes.

Ad primam dicitur ꝙ licet moralis scientia sit propter perfectionem intellectus tanquam propter finem remotum. finis tamen propinquus 7 extrinsicus non est scire. sed vt boni efficiamur. ista tamen bonitas affectus requiritur tanquam dispositio necessaria ad puritatem contemplationis iuxta q̄d dicit phūs septimo phisicoꝝ ꝙ sedendo 7 quiescēdo fit aīa prudēs 7 sciens

Et scientie morales subseruiunt intel/
lectualibus. Ad secundam partem so
lutio ex dictis. sequitur textus. Sed quo
niam ens simpliciter dicitur.

**Queritur secundo. vtrum**
de ente secundum accidens sit scientia
Arguitur quod sic per commentatorem
dicentem sic quod maxima pars conside
rationis huius sexti est de ente secundum
accidens. Secundo sic. in isto libro
demonstrat philosophus quod entis secun
dum accidens non est causa per se. sed
solum per accidens et quod ens secundum
accidens euenit extra semper et frequen
ter. et quod eius non est generatio nec cor/
ruptio et etiam quod eius non est scientia
ergo de ente secundum accidens in hoc
libro multa demonstrantur vt de quo
dam subiecto. ergo de ipsa huius scientia
Ad oppositum est philosophus in tex
tu.

**Pro responsione sciendum**
est primo quod postquam aristot. numerauit
et distinxit partes philosophie realis vt ac
cipiatur super eminens dignitas huius
partis et habeatur modus eius consi
derandi principia et causas entium di/
uersus et super excellens omnibus aliis
Consequenter quia hec scientia pro ob
iecto habet ens simpliciter seu vniuer/
saliter dictum quod multipliciter dici/
tur vt patuit in quinto. ideo incipit ari/
stotil. determinare de modis entis vni
uersaliter dicti. et quia inter modos en
tis duo sunt modi ipsius parum vel quasi
si nihil de nomine et ratione entis acci/
pientis scilicet ens secundum accidens
et ens quod est verum propositionis.
et non ens ei oppositum dicitur falsum
Ideo aristoteles primo in hoc sexto de
istis duobus modis se expedit consi/
derando circa istos modos ea que con

siderari possunt et quantum hos mo/
dos entis considerare contingit.

**Ubi est sciendum secundo**
quod ens secundum accidens dupliciter
accipi potest. et potest fieri similis disti
ctio de vero. Uno modo potest accipi
pro re subiecta huic intentioni que est
ens secundum accidens. et isto modo
entis secundum accidens nulla est sci/
entia consideratiua neque ista neque alia
quecumque. et hoc modo accipiendo ens
secundum accidens ipsum reicit aristote
les a consideratione huius scientie et eti
am cuiuslibet alterius. Alio modo ca
pi potest ens secundum accidens quan
tum ad communem rationem huius
quod est esse secundum accidens et quan
tum ad hoc de ente secundum accidens
bene est scientia et consideratio. ideo in
textu dicit philosophus quod de ente secun
dum accidens dicendum est inquan/
tum contingit. id est inquantum consi
derabile est. vnde circa ens secundum
accidens tria manifestat philosophus
in quinto libro. primo que sit eius cau
sa seu quomodo habeat causam et quo/
modo non. Secundo que sit eius na/
tura. Et tertio quod eius non est scientia.

**Tunc sit prima conclusio de**
ente secundum accidens quantum ad
communem huius quod est esse secun/
dum accidens est scientia. istam conclu
sionem satis probant rationes facte an
te oppositum.

**Secunda conclusio de en/**
te secundum accidens accepto pro re
subiecta huic intentioni que est ens se/
cundum accidens vna est scientia. pro/
bat aristotil. signo et ratione. Signo sic
quia nulla scientia quantumcumque sit
diligenter inquisitiua eorum que ad
ipsam pertinent nec actiua neque fac/

tiua neque theorica reperitur aliquid dicere de ente secundum accidens. quod declarat philosophus primo de factiuis. nam edificator domus secundum suam artem non facit omnia que accidere possunt domui facte quia huiusmodi sunt infinita. sed solum facit ⁊ facere intendit ea que per se insunt domui facte similiter in theoricis declarat. geometer enim non considerat vtrum circulus sit eneus aut terreus que ista circulo accidunt Non considerat etiam vtrum triangulus sit ligneus vel argenteus ista enim sibi accidunt. ⁊ sic inducendo per singulas scientias nulla reperitur facere mentionem de ente per accidens. Nonne sic arguit omnis scientia est consideratiua eius. quoddam est ens secundum rem ⁊ non solum secundum nomen sed ens secundum accidens non est ens secundum rem. sed magis secundum nomen tantum ergo ⁊ cetera. minor patet quia vnumquodque sic se habet ad esse ens secundum rem sicut ad hoc quod dicatur vnum. Sed ex duobus quorum vnum accidit alteri non fit res vna. vt ex albedine ⁊ gramatica non fit res vna. sed magis fit vnum secundum nomen propter quod vnum predicatur de alio nomine. ⁊ non ratione. ergo ens secundum accidens est non ens. vnde quod ex duobus quorum vnum alteri accidit non fiat vnum secundum rem manifestat aristotiles. quia vnius rei est vna generatio ⁊ vna corruptio vt homo ⁊ animal. et similiter homo ⁊ risibile eadem generatione generantur ⁊ eadem corruptione corrumpuntur. Sed entis secundum accidens non est generatio nec corruptio vna sed plures. Non enim est eadem generatio hominis ⁊ albi quia potest esse homo ⁊ quod non sit albus. Sic igitur homo ⁊ album non sunt aliquid vnum simpliciter. ⁊ inde conse-bat aristotiles platonem dicens quod quodammodo non male dicebat dicendo ars sophistica versatur circa non ens eo quod maxime versatur circa paralogismos que sunt secundum accidens

Item sic arguit textus. Omnis scientia est consideratiua eius quod est semper aut frequenter. sed ens secundum accidens nec est semper nec vt in pluribus sed raro siue vt in paucioribus ergo ⁊ cetera. Maiorem probat quia non est possibile docere neque doceri id quod non est semper nec vt in pluribus quia oportet id de quo aliquis docetur aut quod docet esse diffinitum id est determinatum aut per semper. aut per magis. sicut quod mellicratum sit vtile febricitanti determinatum est per magis. Item omne quod scitur habet causam per se. sed ens secundum accidens non est causa per se. quia causa ⁊ effectus proportionaliter dicuntur ergo ⁊ cetera.

**Sed dubitatur que sit causa** entis secundum accidens. Respondet textus. quod eorum que sunt quedam sunt semper ⁊ ex necessitate. Quedam vero vt in pluribus. quedam in maiori parte que vocantur entia secundum accidens. ⁊ cum in hijs que sunt semper ⁊ ex necessitate non possit euenire id quod est secundum accidens quia iam non essent semper. oportet ergo id quod est vt in pluribus esse causam huius quod est secundum accidens. non quidem quod sit causa per se. sed causa per accidens ⁊ ita ens secundum accidens est defectus eius quod est vt in pluribus. vnde si nihil eueniret secundum accidens siue vt in paucioribus nullum esset contingens vt in pluribus. ymmo omnia semper ⁊ ex necessitate vno ⁊ eodem modo euenirent

de cõtingenti autem ad vtrumlibz qđ non potest esse causa entis secundum accidens patet quia quod ad vtrumlibet se habet quam diu sic se habet nullius est causa nec potest esse. si vero queratur in quo genere cause cõtingens vt in pluribus debeat dici causa entis secundũ accñs satis determinatũ est in scđo phisicorꝝ. Ex solutione huiꝰ dubij patet respõsio ad aliud dubiuz scilicet que sit natura entis secundũ accidens. naturam enim ipsius est ꝙ neqꝫ est semper nec vt magis. sed vt in maiori parte. ⁊ ipsius entis secundum accidens ponit textus multa exempla que distinguuntur secundum ꝙ aliqua duo possunt diuersis modis sibi inuicem accidere. possunt enim accidere sibi inuicem per hoc ꝙ concurrunt in eodem tempore vt in eodem tempore contingit ꝙ sol sit sub cane ⁊ ꝙ tempus sit frigidum ⁊ pluuiosum. Sicut sole existente sub cane esset calor seu estꝰ hoc esset per se vel sibi inuicem occurrũt in eodem subiecto. vt album ⁊ dulce in lacte. vel vnum subiectum de per accidens vt hominem esse album vel. concurrunt in eadem causa agente vt contingit edificatorem sanare quia idem agens est edificator ⁊ medicus. vel concurrunt in eodem effectu. vt si coquus faciat pulmentum delectabile alicui ⁊ alicui salubile. ex istis patet qu: sit causa entis per accidens. ⁊ que sit eius natura ⁊ ꝙ de ipso non est scientia. ⁊ quod modis aliqua sibi inuicem concurrere possunt per accidens. Sed quia aliqui oppositi sunt sic ꝙ oppositum est causa per se ⁊ cum hoc ꝙ posita causa necesse est effectuz sequi. Ex quibus sequeretur ꝙ oĩa de necessitate euenirent ⁊ sic tollerentur cõtinges vt in pluribꝰ cõtingẽs ⁊ raro quare nullũ esset ens secunduz accidens hos errores reprobat philosop.

**Ideo circa hoc dubitatur secundo.** vtrum omnia que fiunt reducãtur ad aliquam causam per se ex qua de necessitate sequantur. Arguitur ꝙ sic Nam omnia que fiunt subsunt fato vel diuine prouidentie. sed vtrumqꝫ est causa per se eorum que sibi subdunt ⁊ ex necessitate producunt suos effectus eo ꝙ prouidentia diuina est immutabilis ⁊ eterna. Similiter motus celi per quem fatum administratur inuariabilis est ⁊ vniformis ⁊ per consequẽs omnia que fiunt habẽt aliquam causam per se ex qua de necessitate sequuntur. Contrarium arguitur quia sequeretur ꝙ in rebus nihil eueniret per accidens nec a casu aut a fortũa. sequeretur etiam ꝙ omnia ex necessitate euenirent.

**Pro dubio sciendum est ꝙ** quanto aliqua causa est altior tanto eius causalitas ad plura se extendit habz enim causa altior propium causatum altius quod est communius ⁊ in pluribus inuentum. sed ordinatio que est in effectibus ex aliqua causa tantum se extendit quantum se extendit causalitas illius cause. omnis enim causa per se habet determinatos effectus quos secundum aliquem ordinem producit. Inđ magnũ est ꝙ aliqui effectus relati ad aliquam inferiorem causam nullum ordinem habere videntur sed per accidens sibi inuicem coincidunt qui si referantur ad superiorem causam ordinati inueniunť ⁊ non sunt p accñs cõiuncti Sed ab vna per se causa simul producte sicut floritio huius herbe vel illius si referantur ad particularem virtutez huius plante ⁊ illius nulluz ordinem habere videntur. sed per accidens est qđ hac herba florente illa floreat quia virtus huius plante solum se extendit ad floritionem huius plante ⁊ non alterꝰ

Si autez ad virtutem corporis celestis que est causa communis referatur hoc non est per accidens ꝙ hec herba flore¬at illa floreat. sed ordinatum est ab ali¬qua causa prima hoc ordinante que si¬mul mouent hanc herbam et illam ad floritionem.

## Ubi sciendum est secundo

ꝙ in rebus inueniuntur triplex gradus cā¬rum scilicet prima causa incorporalis et immutabilis scilicet diuina sub qua se¬cundo est causa incorruptibilis s̄ mobi¬lis vt corpus celeste. sub qua tertio sunt cause corruptibiles et mutabiles. iste de tertio gradu sunt particulares et ad pro¬prios effect⁹ s̄m ipēs d'terminate. vt ig¬nis generat ignem et homo hominem.

Sed causa secundi gradus est quo¬dammodo particularis quia solum se extendit ad quodam genus entium de¬terminatum scilicet ad ea que per mo¬tum producuntur. et quodammodo ē vniuersalis. quia non solum ad vnam speciem mobilium se extendit sua causa¬litas sed ad omnia que generantur alte¬rantur et corrumpuntur. quia id quod est primo motum oportet esse causam omnium consequenter mobilium. sed causa primi gradus simpliciter est vni¬uersalis quia eius effectus proprius est esse. vnde quicquid quocunq; modo ē sub eausalitate et ordine illius cause con¬tinetur. Ex dictis primo elicitur ꝙ si illa q̄ hic sunt cōtingentia reducant̄ in cau¬sas proximas et particulares tantū tūc inueniūtur multa fieri per accidens. tuʒ propter concursum duarum causaruʒ. quaꝝ vna sub altera nō continetur. tuʒ propter defectum virtutis agentis cui accidit debilitas vt non possit perueni¬re ad finem intentum. tum propter in¬dispositionem materie que non respicit formam intentam ab agente sed formā alterius. Secūdo elicitur ꝙ si huiusmo¬di contigentia vlterius in causam cele¬stem reducantur multa horuʒ inuenien¬tur non esse per accidens quia licet cau¬se particulares sub se inuicem non con¬tineantur. tamen continentur sub vna cau¬sa communi celesti vt exemplificatum est de floritione duarum herbarum

## Ubi est tertio sciendum. ꝙ

licet virtus corporis celestis sit incor¬ruptibilis et impassibilis et ita nullus ef¬fectus pōt exire ordinem causalitatis eius propter debilitationem illius vir¬tutis. quia tamen agit mouendo. et om¬ne tale agens requirit materiam deter¬minatam et dispositam. contingere po¬test ꝙ in rebus naturalibus virtus ce¬lestis aliquando non consequatur suū effectuʒ propter materie indispositioneʒ et hoc erit per accidens. Ex isto notabili cum precedentibus elicitur ꝙ licet mul¬ta que videnē esse per accidēs reducen¬do ad causas particulares inueniantur non esse per accidens reducendo in cau¬sam celestem. tamē adhuc in hac reduc¬tione inueniuntur aliqua esse per acci¬dens. ratio est quia quādocunq; agēs inducit effectum suum vt in pluribus et nō semper sequitur ꝙ deficit vt in pau¬cioribus hoc est per accidens sed corpo¬ra celestia suos effectus inducunt in in¬feriora corpora vt in pluribus et nō sem¬per propter materie indispositionem. er¬go per accidens est ꝙ virtus celestis su¬um effectum non consequatur. quare respectu cause celestis inueniuntur aliq̄ esse per accidens propter materie indis¬positionem. Item hoc idem ostendi¬tur in alijs a rebus naturalibus quia i¬stis inferioribus sunt alique cause agē¬tes que possunt per se agere absq; im¬pressione corporis celestis scilicet ani¬me rationales quas non attingit virtus celestis nisi forte per accidens ꝑ immu¬

tationem corporis ⁊ consequenter vir-tutum sensitivaꝝ anime. tamen anima se-per habet liberum arbitrium supra pas-siones sensus. ille igitur que ꝑ accidēs fiunt ab anima rationali prout non in-sequit̃ inclinationem sensus nō possunt dici per se fieri per reductionem ad virtu-tem celestem. ⁊ sic patꝫ ꝙ in naturalibꝰ ⁊ voluntariis aliqua sunt ꝑ accidens ꝑ comparationem ad causas proximas: que etiam sunt per accidens respectu vir-tutis celestis. ex hoc quarto efficitur ꝙ positio fati, quod est quedam dispositio inherens inferioribus ex actione corpo-ris celestis nō removet omnino ea que sunt per accidens.

Quarto est sciendum ꝙ li-cet ista contingentia reducantur in causaꝫ altissimam scilicet divinam nihil inveni-ri potest quod exeat ordinem eius cuꝫ eius causalitas se extendat ad omnia in quantum entia sunt. Non enim potest sua causalitas impediri per indispositio-nem materie quia ipa materia ⁊ reiꝰ dis-positiones non exeunt ab ordine illius agentis quod est agens per modum dantis esse ⁊ non solum per modū mo-ventis ⁊ alterantis. quia non potest dici ꝙ materia presupponatur ad esse sicut ad motum presupponitur vt eius sub-iectum. ymmo est pars esse rei sicut igi-tur virtꝰ alterantis et moventis non im-peditur ex essentia motus aut exterm-no eius. sed ex subiecto quod presuppo-nitur. ita virtus dans esse non impedi-tur a materia vel a quocunqꝫ quod ad-veniat qualitercumqꝫ ad esse rei. Ex quo potest elici ꝙ nulla causa agens potest esse in istis inferiorbꝰ que ordinationeꝫ prime cause non subdatur. elicitur secū-do ꝙ omnia que hic fiūt prout ad cau-sam divinam referuntur inveniūtur or-dinata ⁊ non per accidens existere. licet per comparationem ad alias causas ꝑ accidens inveniantur esse.

Sit igitur responsuꝫ ad du-bium. ꝙ in mundo nihil evenit temere vel fortuite respectu prime cause. cū om-nia sue providentie subdantur sed mul-ta casualiter fiunt in ordine ad cās, pri-mas ⁊ particulares ⁊ hoc modo debet intelligi dictum phi ꝙ non omnia que fiunt habent causam per se. loquitur eni de causa proxima respectu cuius effectꝰ sortitur istas denominationes scilicet ꝑ se vel per accidens contingēter vel neces-sario.

Aliud dubium cuꝫ omnia que fiunt reducantur in providentiā di-vinam vel in fatum vt in causam per se quomodo salvari poterit ꝙ non etiam ex necessitate eveniant. ⁊ ꝙ a rebus nō tollatur contingentia. Ad dubium iā responsum est de fato per ea que dicta sunt. ostensum est enim ꝙ licet corpora celestia ⁊ eorum motus ⁊ actiones inq̄-tum in ipis est necessitatem habeant ta-men effectus coꝝ in istis inferiorbꝰ po-test deficere propter indispositionē ma-terie vel propter libertatem anime ratio-nalis que habet liberam electionem in-sequendi vel non insequendi inclinatio-nes sensus que proveniunt ex impressi-one celesti in corpus humanum. ⁊ ita tales effectus non necessario sed contin-gēter proveniunt quia positio cause ce-lestis non est positio talis cause ad quā de necessitate sequatur effectus. sed de p-videntia divina est maior difficultas Et ratio est quia providentia divina fal-li non potest. ergo hec duo sunt impossi-bilia ꝙ sit aliquid provisum a deo ⁊ nō fiat. sed omnia que in mundo eveniūt sunt provisa vt dictum est. ergo omnia videnẽ necessario provenire.

Pro solutione huius sci-

ndum est ꝙ eadem causa dependeat a/
liquis effectus ⁊ omnia per se acciden/
tia eius. sicut enim homo est a natura
ita a natura habet ꝙ sit risibilis ⁊ disci/
pline susceptibilis. sed si sit aliqua cau/
sa que non faciat hominem simpliciter
sed solum faciat hominem talem sicut
politicus non facit hominem simplici/
ter. sed solum facit hominem ciuilem hu
iusmodi causa non facit per se accidētia
hominis vt puta non facit hominem
susceptibilem disciplinae. sed solum vtitur
istis per se accidentibus, vt politicus ad
hoc ꝙ hominem faciat ciuilem presup/
ponit a natura illam hominis propriet/
tatem ⁊ ea vtitur. constat autem ꝙ ens
inquantum ens habet causam scilicet
ipsum deum. ideo etiam omnia acciden/
tia entis inquantum ens de quorum me/
dio sunt necessarium ⁊ contingens ad
diuinam prouidentiam vt ad causam
pertinent. sic igitur diuina prouidentia
non solum facit ꝙ aliquid sit ens. Sed
dat contingentiam vel necessitatem. et
secundum ꝙ vnicuique rei dare voluit cō/
tingentiam vel necessitatem prouidet ꝺ
medijs. scilicet causis proximis. Ex qui
bus de necessitate vel contingēter sequa
tur conclusio. sic igitur patet ꝙ cum ꝺ
diuina prouidentia loquimur. non est
dicendum solum aliquid esse a deo pro
uisum vt sit. sed etiam vt contingenter
sit vel necessario. quare non sequitur si di/
uina prouidentia sit causa per se eorum
que sibi subduntur ⁊ sit causa posita ꝙ
omnes effectus sint necessario sed neces
sarium est effectus prouisus esse contin/
genter vel de necessitate ꝙ singulare id ē
speciale est in hac causa diuina prouidē
tia quia relique cause nō constituunt le
gem necessitatis ⁊ contingentie Sed cō
stituta a superiori causa vtuntur. ⁊ sic cā
limitatur cuiuslibet alterius cause subditur
solum. ꝙ. eius effectus sit. ꝙ. sic au/

tem contingit vel necessario depēdet ex
causa altiori que est causa entis inquan
tum ens. ideo ab ipsa ordo necessitatis
⁊ contingentie in rebus prouenit. ⁊ per
hoc facile est soluere rationem factam.
Nam vnus quisque effectus secundum
ꝙ est sub ordine diuine prouidentie in/
uenitur necessitatem quandam habere
ex quo contingit ꝙ hec conditionalis ē
vera si a deo est aliquid prouisum hoc
erit. Sed secundum ꝙ aliquis effectus
accipitur sub ordine cause proxime sic non
omnis effectus est necessarius quedam
contingens secundum analogiam sue
cause. ⁊ quia effectus in suis proprijs na
turis assimulantur causis proximis nō
autem remotis. ad quarum conditionē
pertingere nō possunt. ideo simpliciter
loquendo illi effectus debent dici neces
sarij qui causam proximam habent ne/
cessarij ⁊ contingentis qui contingentē
Ex dictis in hoc dubio ⁊ precedenti pa/
tet primo. ꝙ non omnia que hic inferi/
us sunt habent causam proximam per
se. sed quedam fiunt per accidens a ca/
su ⁊ a fortuna. patet vlterius ꝙ omnia q̄
hic inferius fiunt reducuntur in aliquam
causam vniuersalem per se. Quedam
in causam celestem ⁊ omnia alia in di/
uinam prouidentiam. patet vlterius ꝙ
quamuis diuina prouidentia ⁊ etiam
fatum seu causa celestis sint cause per se
eorum que sibi subdūtur. Non probatur
hoc tamen tollitur contingentia a rebus
contingentibus. ⁊ sic non est verum ꝙ
quidem dicebāt scilicet ꝙ posita qua/
cunque causa per se necesse est effectum se
qui. Patet vlterius ꝙ multa que hic
inueniuntur esse secundum accidens per
ordinem ad causas proximas si redu/
cantur in aliquam causam celestem in/
ueniuntur esse per se. ⁊ similiter aliqua q̄
hic inferius inueniūtur esse per accidēs
tam in ordine ad causam proximam ꝙ

etiam celestem si reducatur in causã diuinam inueniũtur esse per se. ymmo in ordine ad diuinam prouidentiam nihil inueniẽt esse per accidens ⁊ hec õ secundo articulo. rationes ante oppositum soluuntur ex dictis.

**Queritur tertio. vtrũ ens** quod dicitur verum sit de consideratione huius scientie. Arguitur ꝙ sic auctoritate philosophi in secundo huius dicentis ꝙ hec scientia inter ceteras maxime debz vocari scientia veritatis ⁊ confirmantur quia habetur in eodẽ libro ꝙ eadem sunt principia esse rei ⁊ veritatis. Sed methaphisicus inquirit principia ⁊ causas esse rei ergo ⁊ veritatis. Ad oppositum est philosophus in vltimo capitulo huius sexti.

**Pro responsione est primo** sciendum. ꝙ postquam aristoteles determinauit de illo modo entis que dicitur ens secundum accidens reiciẽdo ipsum a principali consideratione huius scientie. consequenter hoc idem facit de illo modo entis qui dicitur verũ ⁊ non ens sibi oppositum dicitur falsum

**Sciendum est secundo. ꝙ** cum quelibet cognitio perficiatur per hoc ꝙ similitudo rei cognite est in cognoscente sicut perfectio rei cognite consistit in hoc ꝙ habet formam per quã est talis ita perfectio cognitionis consistit in hoc ꝙ intellectus cognoscens habet similitudinem forme predicte. Ex hoc autem ꝙ res cognita habz formam sibi debitam dicitur esse bona ⁊ ex hoc ꝙ aliquem defectum habet dicitur mala. ⁊ eodemmodo ex hoc ꝙ cognoscens habz similitudinem forme rei cognite dicitur habere veram cognitionem. Ex hoc enim ꝙ deficit a tali similitudine dicitur falsam cognitionez habere. sicut ergo bonum dicit perfectionem que est in re ⁊ malum imperfectionem ita nomen veri designat perfectionem que est in cognitione ⁊ falsum imperfectionem.

**Ubi est tertio sciendum. ꝙ** licet in cognitione possit esse similitudo sensitiua rei cognite. tamen ad sensum non pertinet rationez huiusmodi similitudinis cognoscere. sed solum ad intellectum. ⁊ ideo licet sensus de sensibili possit esse verus. veritatem tamẽ nõ cognoscat sensus sed solus intellectus ⁊ propter hoc in textu dicitur ꝙ verum ⁊ falsum sunt in mente.

**Ubi quarto est sciendum.** licet intellectus habeat apud se similitudinem rei cognite cum rationes incomplexorũ concipit. non tamen propter hoc ipsam similitudinem diiudicat. sed solum hoc facit dum componit vel diuidit. Cum enim intellectus cõcipit hoc quod est animal rationabile mortale habet apud se similitudinem hominis. sed tamẽ cognoscit se huiusmodi similitudinem habere cum iudicat cõponendo hominem esse animal rationabile. ⁊ ideo in hac sola operatõne intellectus est veritas vel falsitas secundum quam scilicet non solum intellectus habet similitudinem rei intellecte. sed etiam super similitudinez reflectitur cognoscendo ⁊ diiudicãdo de ipsa re cuius est similitudo. Ex dictis patet ꝙ veritas formaliter non est in re

bus. sed solum in mente. patet etiam ꝙ non est complexum in sola simplici apprehēsione intellectus. sed in sola cōpositione ꝛ diuisione.

**Quinto est sciendum ꝙ si** res aliqua dicatur falsa aut etiam diffinitio hoc tamen est in ordine ad affirmationem vel negationem. Dicitur enim res quandoqꝫ falsa vt in fine quinti habitum est aut quia non est omnino sicut diameter commensurabilis coste ꝛ cetera. aut quia est ens quodam sed nata est videri aliud quam sit vt fantasma in sompnio. Similiter diffinitio quandoqꝫ falsa quia nullius est. vt animal inanimatum. vel quia assignatur alteri quam eius cuius est vt si attribuatur animal rationabile bruto. Sed in omnibus hijs modis manifeste patet ꝙ falsum in rebus vel in diffinitionibꝰ non dicitur nisi ratione false enuntiationis de ipsis ꝛ similiter patet de vero. Nam res dicitur vera que habet propriam formam que ei debetur in esse. Et diffinitio vera dicitur que vere competit ei cui assignatur ꝛ sic patet qualiter verum ꝛ falsum non dicantur de rebus aut de diffinitionibus nisi in ordine ad affirmationem ꝛ negationē quia verū ꝛ falsum formaliter ꝛ primo sunt in compositione ꝛ diuisione intellectꝰ. ꝛ secundario ꝛ tanquam in signo in cōpositione ꝛ diuisione vocis.

**Sexto sciendum est ꝙ ni**hil prohibet verum dici quodam bonum secundum ꝙ intellectus cognoscens potest accipi vt res quedam. ideo sicut quelibet alia res dicitur bona sua perfectione ita intellectus cognoscens dicitur bonus sua perfectione que veritas est. patet igitur ex dictis ꝙ cum verum ꝛ falsum que sunt obiecta cognitionis sint in mente ꝛ bonum ꝛ malum. que sunt obiecta appetitus sint in rebꝰ. ꝙ sicut cognitio perficitur per hoc ꝙ res cognite sunt in cognoscente. ita appetitus perficitur per ordinem appetentis ad res appetibiles.

**Sit igitur conclusio respō**sina ad quesitum ens quod dicitur verum est excludendum a principali consideratione huius sciētie. probat aristo. quia compositio ꝛ diuisio in quibꝰ est veritas ꝛ falsitas sunt in mente ꝛ nō in rebus. ergo illud quod est ita ens sicut verum in tali compositione aut diuisione consistens est alterum ab hijs que sunt propria entia que scilicet sunt res extra animam existentes que proprie cadunt sub consideratione huius scientie ꝛ per consequens tale ens scilicet verum in compositione ꝛ diuisione intellectus consistens nō est de consideratione huius scientie.

**Et in hac ratione aduertē**dum est. ꝙ licet in rebus inueniatur aliqua compositio ipsa tamen efficit illam rem quam intellectus accipit vt vnum simplici conceptione. sed illa cōpositio vel diuisio qua intellectus concludit sua concepta est tantum in intellectu ꝛ non in rebus quia consistit in comparatione duorum conceptorum siue illa a parte rei sint duo vel diuersa siue sint vnum ꝛ idem secundum rem. Nam intellectus formādo compositionē quandoqꝫ vtitur vno vel duobus. vt homo est homo. sic ergo talis compositio vel diuisio in qua est veritas vel falsitas est solum in intellectu ꝛ non in rebus.

Aliam rationem addit aristotiles communiter scilicet de ente secundum accidens. et de ente quod est verum quia verumque est circa reliquum genus entis scilicet circa ens per se et neutrum eorum ostendit aliquam aliam entis naturam quod patet de ente per accidens quia causatur ex concursu accidentali duarum aut plurium rerum extra animam existentium, quarum quelibet est ens per se, sicut album musicum licet sit ens per accidens et non habeat causam determinatam, tamen verumque per se acceptum est ens per se et habet causam determinatam. similiter intellectus componit et diuidit res que sub predicamentis continentur. Et talis compositio aut diuisio non habet aliquam naturam entis realem, ergo si determineneur sufficienter modi entis secundum se que sunt decem predicamenta, et etiam illi duo modi qui sunt actus et potentia satis erit determinatum de ente secundum accidens. et de ente quod est verum. quare ista sunt pretermittenda a principali consideratione huius scientie scilicet ens secundum accidens quia causa eius est indeterminata et ens quod est verum quia causa eius est aliqua passio mentis scilicet operatio intellectus componentis et diuidentis. Cuius operationis quo ad substantiam eius consideratio pertinet ad scientiam de intellectu. Ad logicam vero quantum ad modum recte componendi vel diuidendi. Sed mouet philosophus dubium incertu, vtrum intellectus componendo et diuidendo simul aut separatim intelligat que componit aut diuidit. Respondet philosophus quod terminatio huius dubij ad aliam sermonem pertinet. Dicendum est tamen breuiter quod ea simul intelligit et non solum comodo simultatis quo dicuntur simul que consequenter se habent. ymmo intelligit ea simul eomodo simultatis quo dicuntur simul illa ex quibus fit vnum Et sic patet responsio ad quesitum. Rationes ante oppositum faciliter soluuntur ex dictis. Et hec de toto sexto libro methaphisice.

DEO. GRACIAS

**Diui iohannis versoris** parisiorum philosophorum sua etate optimi in sex methaphisice aristotelis primanos libros glosule exactissime feliciter finiunt. Uerum quia parrisiorum mos est qui collectis indicis preficiuntur scolasticis in restantes eiusdem methaphisice libros suum haudquaquam glosando extendere calamum. eam ergo ob rem et ne tam diuino. tam preclaro tamque multis iam seculis desiderato operi veluti incosulte cancellato detruncato ymmo quod absit precisso et lacerato quicquam expositionis et interpretationis deesse videatur. Nunc super restantes libros glosulas versorijs equidem nequaquam inferiores accipe. quas etiam versorie menti ita germanas esse intelligas. veluti versoris illas glosulas interpretationi ac elucidationi doctoris sancti consanguineas fore noscis.

Circa septimum librum metaphisice queritur primo. Utrum substantia sit prior accidente. tempore. diffinitione et cognitione. Arguitur quod non sit prior tempore quia secundum aristotilem aliqua accidentia sunt perpetua sicut motus celi. sed perpetuo nichil est prius tempore. Secundo sic quod non diffinitione. quia accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quodquid est primo de anima. sed quodquid est explicatur per diffinitionem. ergo substantia non est prior accidente diffinitione. Tercio. quod non cognitione quia cognitio nostra ortum habet a sensu sed accidentia sunt sensibilia et non substantia. ergo etc. In oppositum est .p. qui postquam in sexto huius a principali consideratione huius scientie exclusit ens per accidens et ens quod idem est quod verum. consequenter in hoc septimo incipit determinare de ente per se quod est extra animam de quo est principalis consideratio methaphisice quia ista scientia habet considerare ens inquantum ens et ea que communiter insunt enti. habet etiam considerare de primis principiis cuius et hoc facit in .xi. huius et iterum quia ens et unum se consequuntur et cadunt sub una consideratione. ideo ad huc prius determinabit de ente. secundo de uno .s. in .x. li. Et quia ens per se dividitur ut dictum est quinto modo per decem predicamenta. alio modo per actum et potentiam. et de ente prout dividitur per actum et potentiam determinat in .ix. li. Et quia inter decem predicamenta substantia est primum ens ideo cognita substantia quodam modo cognoscuntur omnia alia predicamenta et propter hoc in .vii. li. et .viii. determinat de substantia ut postea magis patebit

Ubi primo sciendum est quod ad propositum sufficit. unum dicitur prius altero tribus modis. Uno modo tempore et sic illud dicitur prius quod potest esse sine alio et non econverso. Secundo modo aliquid dicitur prius altero diffinitione et sic illud dicitur prius quod ponitur in diffinitione cuius et non econverso sicut animal est prius homine Tercio modo aliquid dicitur prius cognitione sicut illud dicitur prius quod inducit ad cognitionem alterius. Et circa hoc dicit albertus quod licet accidentia ducant in cognitionem substantie a posteriori. substantia tamen ducit ad cognitionem accidentis a priori et propter quid.

Tunc sit prima conclusio. substantia est ens simpliciter et primum. accidens autem secundum quid. patet quia substantia significat quod absolute. accidens autem non significat quid aut ens absolute. unde accidentia non sunt entia nisi quia dicuntur entis ut dicitur in textu quia sunt dispositiones entis .i. substantie que est ens verum. et qualitas non dicitur ens nisi quia disponitur substantie. et quantitas non dicitur ens nisi quia mensura substantie. et quia accidens non est ens absolute sed esse suum est in alio ideo hinc oritur dubium. Utrum accidentia absoluta significent essentiam. Ratio enim dubitandi est quia cum accidens non habeat esse per se et separatum a substantia et ita non absolute significet ens per se et seorsum existens a subiecto Ideo dubium est utrum abstracta accidentium significent entia. Sed ad hoc dicendum est quod abstracta accidentium significant entia. Dicitur ultra quod huiusmodi abstracta significant accidentia que per se sunt in subiecto vel substantia quia cum intellectus possit separatim intelligere ea que in se sunt coniuncta et hec significantur per nomina abstracta ideo hec abstracta possunt signare accidens non per modum inherentis substantie sed per se. tunc hic dicit aristoteles quod concreta accidentium videntur magis significare entia ut bonum vel sedens quam bonitas vel sessio eo quod in significatione concretorum videtur includi subiectum quod non est sic intelligendum quod subiectum sit pars significationis concreti. concretum enim solum accidens significat ut album solam qualitatem significat quia concretum significat accidens per modum inherentis subiecto. ideo dat intelligere subiectum ut dictum est in quinto.

Secunda conclusio. substantia prior est accidente. tempore. diffinitione et cognitione. quod tempore patet quia illud est prius tempore quod potest esse sine alio. sed substantia potest esse sine accidente et non econverso. ergo etc. quod substantia sit prior accidente diffinitione. patet quia illud est prior diffinitione aliquo quod ponitur in cuius diffinitione sed substantia ponitur in diffinitione accidentis et non econverso ut nasus ponitur in diffinitione simi et sic de aliis

accidentib⁹. ergo substantia est prior ac-cidente diffinitōe. ſ ꝙ sit prior cognitōne ptz qꝛ illud ē prius cognitōe qḋ magis facit cognitōez de re. ſ substātia est hmōi Nam nunc putamus vnūquodqꝫ scire cum cognoscim⁹ qd est. ſ non cum cognoscim⁹ quale est vel q̄tum ⁊ sic de alijs accidētib⁹. ⁊ sic accidētia nō cognoscim⁹ nisi cognoscēdo ꝙ quid est. ergo ⁊c̄.

## Ad ratōes ante oppositum

ad primam dicatur ꝙ aristo. itelligit ꝙ substātia est prior accidētib⁹ non ꝑpetuis. Aliter dicit̄ ꝙ licet substātia que est subiectū accidētium ꝑpetuorum non sit prior tp̄e illis. tn̄ aliq̄ est substantia omnino sepata ab accidētib⁹ ⁊ illa est prior

Ad scd̄am dicit̄ ꝙ accidētia ex natura rei seu a priori non cōferunt ad cognoscēdum ꝙ quid est ſ a posteriori ⁊ quo ad nos. Ad tertiā dicit̄ cum dn̄o Alberto ꝙ accidētia ducūt in cognitōem substātie a posteriori ⁊ quo ad cognitōez qꝛ ē ſ substātia ducit in cognitōez ipsius ꝙ quid est cognitōe a priori ⁊ ꝓpter quid

## Queritur secundo. Utrum

formā sit prior. ⁊ magis substātia quā materia ⁊ cōpositum. Arguit̄ pmō ꝙ non de materia. qꝛ substātia dicit̄ a substādo. ſ mā substat forme ⁊ non ecōtra cum mā sit subiectuz vniuscuiusqꝫ primum primo phisi. ergo mā est magis substantia q̄ forma

Scd̄o arguit̄ de cōposito qꝛ de ratōe substātie sūt duo vt dicit̄ in. t. s. ꝙ possit per se sepatū subsistere ⁊ ꝙ sit hoc aliq̄d ⁊ hec duo couenniunt cōposito ⁊ non formē ergo cōpositū est magis substantia quā formā. Tertio arguit̄. compositū ē ens completum in gn̄e ⁊ sp̄e. forma vero non qꝛ solum ē pars entis cōpleti. ergo compositum est magis substātia quā forma

In oppo. videtur esse aristo. Primo ꝑmittit̄ ꝙ substātia dicit̄ quatuor mōis Uno mō dicit̄ substātia q quid erat esse natura. vel essentia rei. Scd̄o mō dicitur substantia. vniuersale ⁊ hoc ſm platonicos ponētes ydeas sepatas esse vniuersalia. Tertio mō substātia dicitur supꝑemū genus quod dicit̄ de omnib⁹ ⁊ ſm hūc modū qdam ponebāt ens ⁊ vnū que sunt cōissima esse substātiaz omnium rerum. Quarto mō dicit̄ substantia subiectum primum quod per se de nullo ꝑdicatur. vn̄ substātia hoc mō est substātia prīā singlaris aut īdiuiduum de gn̄e substātie ⁊ substātia dicit̄ hoc mō tria prē substātia. Scd̄o ꝑmittit̄ ꝙ substātia quarto mō. s. singlaris iterum diuiditur in māz ⁊ formā ⁊ compositū ⁊ hec diuisio non est generis in suas sp̄es ſ magis analogi in sua analogata. s. per prius et posterius. ⁊ ꝓpter hoc hic prius videndū est de quo dicit̄ prius substātia vtrū de materia. vel de forma vel composito

## Prima cōclusio. forma est

prior ⁊ magis ens siue substātia quaz sit mā qḋ ꝑ̄ptz. qꝛ materia se hʒ sicut potētia ⁊ formā vt eius act⁹. ſ actus est prior potētia. ergo formā est prior mā. minor declaratur. quia maīfestuz est ꝙ actus ē prior potētia licet aūt in eodē quod quādoqꝫ est in potētia ⁊ quādoqꝫ in actu potētia sit prior actu tp̄e. tn̄ simpliciter actus ē prior ꝑotētia, eo ꝙ ens in potētia non reducitur ad actū nisi per aliq̄d quod est in actu. Un̄ ptz ꝙ actus est prior potētia ꝑfectione ⁊ tp̄e. Sed ꝙ forma sit magis ens siue substātia q̄ mā. ꝓbatur qꝛ ꝓpter vnūqḋqꝫ tale ⁊ illud magis primo poste. ſ materia non est ens actu siue substātia nisi ꝑ formā. ergo formā est magis ens siue substātia quam materia.

## Secūda cōclusio. forma est

prior cōposito ⁊ hoc cōsiderando compositū ꝓut in eo est materia. ꝓbatur q̄a per cōclusionē ꝑcedentez formā esset prior materia ⁊ ꝓpter hoc dicit aristo. ꝙ formā prior est quaz materia. Et post subdit ꝙ formā est prior cōposito. ꝓbatur eandē ratōez. i. cōsiderando compositū ſm ꝙ in eo est materia. Un̄ est sciendum ꝙ compositū simpliciter prius est ſm ꝑfectōnē quā forma qꝛ ē ens completū. forma vero non. vn̄ cum compositū sit magis ēs quā forma. tn̄ forma aliquo mō ē prior cōposito. s. cōsiderando compositū ſm ꝙ in eo est materia. Forma etiā est prior cōposito ⁊ ꝑtes priores sunt toto.

## Tertia cōclusio. compositū

ē magis substātia quā materia. ꝓbatur qꝛ de ratōe cōpositi duo sunt. Primū est ꝙ sit seperabile ⁊ seperatum per se possit subsistere. Secūduz ꝙ sit hoc aliquid

demonstratum sed hec duo conveniunt composito et non materie. ergo &c. licet enim forma non sit hoc aliquid et per se subsistens tamen per formam compositum est actu ens per se subsistens in se et hoc aliquid. Ex istis patet falsitas oppinionis antiquorum dicentium quod materia est substantia ultima et quod sola materia est substantia et motivum eorum fuit quia remotis omnibus accidentibus puta qualitatibus et quantitatibus non videtur manere nisi materia sola sed illud quod remanet est substantia. ergo sola materia est substantia. Sed isti decepti sunt quia ignoraverunt formam substantialem et ideo nullum compositum ex materia et forma dixerunt esse. in quo defecerunt. quia materia secundum se non est quid nec quale nec quantum actu. sed est potentia tantum. quod patet. quia subiectum motus vel mutationis est aliud a terminis motus vel mutationis. materia est subiectum non solum motum accidentalium sed etiam substantialium ideo est alia a forma substantiali et accidentali. unde sequitur quod non est quid nec quale nec quantum sed potentia tantum. Est tamen sciendum quod licet sit triplex substantia. scilicet materia. forma. et compositum tamen in hoc. vii. libro non determinatur de materia quia pertinet ad phisicalem considerationem nec etiam de substantia composita eo quod illa est manifesta sed solum determinatur de forma.

**Ad rationes. ad primam di**catur quod licet materia subsit forme quia tamen materie esse suum habet a forma ideo magis est substantia quam materia &c. Alie rationes sunt solute ex dictis &c. sequitur textus.

**Queritur tertio. Utrum** accidentium sit quod quid est sive diffinitio Arguitur quod sic essentia est qua res est. sed accidentia cadunt sub divisione entis extra animam ut patuit quinto huius. ergo accidentium est quod quid est. Secundo arguitur sicut sunt rationes nominum significantium substantiam ita sunt rationes nominum significantium accidentia sed ratio idem est quod diffinitio. ergo accidentium est diffinitio. Tertio sic arguitur quod quid est habet locum in accidentibus nos enim querimus quid est color. sed quod quid est querit quidditatem vel rei essentiam. ergo accidentium est quod quid est vel essentia rei. Forte diceretur quod accidentia diffiniuntur sed hoc est per additamentum. Contra. diffinitio indicat essentiam rei. ergo nihil quod extra essentiam rei est ponitur in diffinitione patet quia nulla diffinitio est per additamentum. In oppositum est arestoteles. pro quo

**Est primo sciendum quod quod quid** est. natura. et essentia rei. idem sunt utrumque enim horum est quod per diffinitionem explicatur. Unde patet quod quod quid est. et diffinitio differunt sicut explicans. et explicatum. unde diffinitio est explicans quod quid erat esse. quod quid est vero est quod explicatur per diffinitionem.

**Secundo sciendum est quod** illud quod predicatur de aliquo per accidens non pertinet ad quod quid erat esse eius de quo predicatur. ut musicum per accidens predicatur de homine ideo non pertinet ad quod quid est hominis. Sed alia est quidditas hominis et alia musici Similiter illud quod est in altero per se ita tamen quod subiectum ponitur in eius diffinitione et non econverso non pertinet ad quid est quod patet de illo quod per se inest in secundo modo dicendi per se. Passio enim pertinet subiecto et non pertinet ad quod quid est subiecti quod patet quia eiusdem subiecti sunt plures passiones ut superficiei passiones sunt asperum et leve. Si ergo asperum et leve pertinent ad quod quid est superficiei cum illa que uni et eidem sunt eadem inter se sunt eadem. Sequitur quod esset eadem quidditas asperi et levis quod falsum est Ex quibus patet quod illud quod inest alicui per se ita tamen quod ponitur in diffinitione subiecti illud pertinet ad quod quid est eius de quo predicatur sicut sunt ea que predicantur in primo modo dicendi per se sicut animal est de essentia hominis.

**Tertio sciendum est quod com**positi ex substantia et accidente non est quod quid est sive diffinitio ut hominis albi non est quod quid est sive diffinitio. Cuius ratio est quia ex subiecto et accidente non resultat una essentia vel natura una que explicari

habeat per diffinitionez. substātie autem composite ex materia ꝛ formā substantialr est ꝙquid est siue diffinitio eo ꝙ ex materia ꝛ forma fit vnum per se. vnde ex consequenti resultat vna natura vel essentia ꝭ. compositi.

**Quarto sciēdum est ꝙ sicut** ens ꝑ prius dicitur de substantia quam de accidēte. substātia enim est ēns simpliciter. accidēs aūt secundum quid. vnde nō dicitur ens nisi quia entis est ꝙquid est siue diffinitio prius inuenitur in substātijs ꝛ posterius in accidētib⁹ ꝛ sm quid.

**Prima conclusio. substan**tiarum est ꝙquid est siue diffinitio simpliciter que non datur per additamētuz probatur quia essentia substātie non est cōposita neqȝ dependet ab alio sicut nec est in alio. ergo sola substātia hēt diffinitionem completaz. nec oportet ꝙ aliud quod est extra essentiam eius ponatur in diffinitiōe eius ꝛ sic diffinitio substātie nō est per additamētuz. vnde diffinitio substātie completa datur per ꝓprium genus et ꝓpriaz differētiam diffiniti vt animal rationale est diffinitio hominis.

**Secūda cōclusio. accidētiuz** non est ꝙquid est nisi sm qd ꝛ diffinitio eoꝝ est per additamētuz. probatur quia essentia accidētis non est absoluta ꝟ dependet ad subiectuz sicut ꝛ esse accidētis est in subiecto. ergo diffinitio accidentis nō est completa nisi ī ea ponatur subiectū. Est tn̄ sciendū ꝙ in diffinitiōe accidentis designati in cōcreto subiectū ponitur in primo loco per modū gn̄is sicut cum dicit sim⁹ est nasus curuus ꝟ in diffinitione accidētis abstracti subiectū ponitur in scdo loco per modū differētie vt simitas est nasi curuitas. diffinitio autez que datur per subiectū dicitur esse per additamētuz eo ꝙ subiectū nō ponit tāquaz pn̄cipium ad essentiā accidētis ꝟ tanquam additamētuz essentie. Est tn̄ sciēdum sicut dicitur in textu ꝙ duplicia sunt accidētia. qdem sunt q̄ non habēt determinatuz subiectuz sicut rectum ꝛ curuum ꝛ alia mathematicalia. alia sunt q̄ habēt determinātuz sitū in subiecto vt simitas sibi determināt nasuz ꝛ de hmōi accidētib⁹ videt ꝙ habeāt diffiniri quāuis etiā habeat veritatē de q̄buscūqȝ. vn̄ in diffinitiōe accidētiuz mathematicoꝝ ponitur ꝓ subiecto cōmune corpus. Est tamē sciendū sm Auicēnam ꝛ Albertum ꝙ accidēs potest dupliciter cōsiderari. vno modo vt est spēs q̄dam ꝓprij gn̄is ꝛ essentialis q̄ solū depēdet ex pn̄cipijs gn̄is ꝓprij. Vn̄ sic in eius diffinitiōe nō ponitur subiectū ꝟ diffinitio eius datur per principia essentialia sui gn̄is. Alio mō cōsideratur sm esse ꝛ prout est passio ꝛ sic in eius diffinitiōe ponitur subiectū qꝛ sic dependet a subiecto. Tamen cū aristotile ꝛ sm veritatē dicēdū ē ꝙ accidēs nullo mō potest diffiniri cōplete sine subiecto.

**Et tūc ad ratiōes. ad primā** dicitꝰ ꝙ sicut ē ens sm quid ita eius diffinitio ꝛ ꝙquid ē. Sed diffinitio eius datur per additamētuz. alie sunt solute per ea que dicta sunt. Ad scdam dicitꝰ ꝙ non qlibet diffinitio est q̄dditatiua. ꝟ solū illa in qua ponūtur essentialia ꝑdicata diffiniti ut pote diffinitio spēi q̄ datur per genus et differentiam. accidētis aūt non est diffinitio q̄dditatiua ꝟ per additamētuz. Ad tertiā dicitꝰ ꝙ ꝙquid est solū hēt locuz in substātijs ꝛ in accidentib⁹ sm q̄d sequitur textus.

**Queritur quarto. Utrum** ꝙquid est sit idem cuz eo cui⁹ est ꝙquid est. Arguitꝰ ꝙ non qꝛ ꝙquid ē. ē ingenerabile ꝛ incorruptibile ꝛ etiam intelligibile ꝟ illud cui⁹ est ꝙquid est est singlare ꝛ corruptibile qꝛ per illud cui⁹ ē ꝙquid est intelligitꝰ suppositū. ergo ꝙquid ē nō est idem cum eo cuius est ꝙquid est. Scdo arguitꝰ ꝙquid est non ꝑdicatꝰ de eo cui⁹ est ꝙquid est. ergo ꝛc. ans ptꝫ qꝛ ista est falsa sortes est humanitas tamen hūanitas est q̄dditatio hominis seu sortes. In oppo. ē aristo. pro respōsione

**Sciēduz est primo ꝙ ꝙquid ē** potest habere duplicē sensuz. vnus est ꝙ per ꝙquid est intelligatur illud qd per diffinitiōem explicatur ꝛ per illud cui⁹ est itelligatur quod per diffinitū importatur. Alius est itellectus vt per id cui⁹ est ꝙquid est itelligitur suppositū vt sensus sit verum essentia ꝛ compositū sint idez

primo igr̃ respōdetur ad quesitū iuxta primū intētū. secundo iuxta secūdum intentum

**Secūdo sciēdum est ꝙ ꝙq̄d est** .est ꝙ dicit̃ p̄ diffinitionem explicatur ⁊ illud cui⁹ est ē illud qđ significatur noīe diffiniti. ex quo patet primo ꝙ cū diffinitio p̄dicet̃ de diffinito oportet ꝙ ꝙq̄d ē p̄dicetur de eo cui⁹ est ꝙquid est. Ex quo patet ꝙ humanitas nō ē ꝙ q̄d ē hominis nā humanitas nō predicatur de homine sed ꝙq̄d ē hominis est animal rationa/le ⁊ humanitas est pricipiū formale ipsius ꝙ q̄d est hominis sicut aīalitas nō est gen⁹ sed principium generis. Ratio autem q̄re humanitas non p̄dicat̃ de homie ē q2 significat naturā hominis cū p̄cisiōe accñtiū ⁊ materie sigate eo ꝙ humanitas ē q̄ hō est homo. nullum autem accidens ē quo homo est homo. sed homo nō sig/nificat cū p̄cisione materie signate ⁊ acci/dencium. licet autem materia signata ⁊ ac/cidētia non claudantur in significatione hominis tamē homo significat illđ qđ nō est sepatum ab accidentibus. ideo hō dicitur sigificare p modum toci⁹. huma/nitas autem p modū ptis. ideo homo p̄dicatur de singularibus. humanitas vero nō. vnde hec est vera sortes est homo et falsa est hec sortes est humanitas. Notādū ꝙ quedam dicūtur secundum se alia di/cūtur secundū accidēs. secū dū se sic ut hō p̄e vl̄ albū p̄se p accidēs vt hō alb⁹.

**Prima cōclusio in dictis secun**dum se idē ē ꝙ quid est. Et illđ cui⁹ ē ꝙ quid est vt idem ē homo et hominis esse. ista p batur q2 nihil est aliđ ab eo qđ ē sua substācia sed ꝙ quid ē. est substancia ei⁹ cuius ē ꝙquid est. ergo ⁊c. Item i sub/stācijs sepatis idem est ꝙquid ē et illud cuius ē ꝙquid est ergo eadem ratione i omnibus substancijs. aīs patet quia si ꝙ quid est substātiarū sepatarū esset aliud ab eo cui⁹ ē ꝙquid est. cum ꝙquid ē sit prius eo cuius ē sequit̃ ꝙ essent substan/cie eque priores sicut substācie sepate. Tercio si ꝙquid est eēt aliud ab eo cui⁹ ē ꝙquid est cū ipsum ꝙquid ē sit res que/dam. vel ꝙquid ē esset aliđ ab eo vel nō si sit aliđ p̄cederet̃ in infinitum. si idem eo dem modo esset dicēdū de p̄mo ꝙquid est quod erat idem cum eo cui⁹ est ꝙq̄d est.

**Secunda cōclusio in dictis** secūdum accidens nō est idem ꝙquid ē et cui⁹ ē vt nō est idē homo alb⁹ ⁊ homī albo esse. quidditas hominis albi p̄bat̃ q2 i dictis secundum accidens significat̃ duo. s. subiectum ⁊ accñs vt cum dicitur homo alb⁹ significāt̃ duo. s. homo et alb⁹. Quidditas autē hominis albi nō ē eadem homini quāuis sit eadem albo. Et ideo ne videt̃ ꝙ sit eadē homini nō cōceditur ꝙ quidditas hominis albi sit eadē homini albo licet cōcedatur ꝙ sit eadem albo quo ad secūdū pūctum

**Sciēdum est vlterius ꝙ dupli**cia sūt encia. q̄dam sūt que habēt formā i materia sicut encia naturalia vel mathe/matica vt lōgū rectū et curuū. alia sunt que nō habent formā in materia sed sūt forme sepate a materia vt sūt intelligēcie.

**Sit igitur hec cōclusio in nō** habētibus materiam idē est ꝙquid ē et illđ cuius est ꝙquid est. idem est sup/positum et essētia. p̄batur sic q2 i sepatis essētia est forma tantū. et ipsa est suppo/situ. Nam forma illa ex se ipsa individuat̃ et nō p aliud. aliud quia est forma per se subsistēs ergo in sepatis a materia idem est suppositū ⁊ essētia

**Secunda conclusio i habētib⁹** formā in materia nō ē idem ꝙquid ē. et illud cuius ē ꝙquid est. q2 suppositum supra ꝙquid ē. addit materiā signatam materia autem signata nō claudit̃ in in/tellectu ipsius ꝙquid ē. tamē est de intel/lectu ipsius suppositi. eo ꝙ individuatio est p materiā. ergo in habētib⁹ formam in materia differūt ꝙquid ē. et illđ cuius est ꝙquid ē. Sed cōtra hoc arguitur q2 in habētibus formā in materia ipsum ꝙ quid est nō ē forma tantum sed cōplectit̃ formā. ⁊ materiā speciei. materia autē signata nō differt a materia speciei realit/ter ergo p hoc ꝙ suppositū icludit materi/am signatā non potest cōcludi ꝙ realiter differt ab essētia Secūdo arguit̃ p ꝙq̄d est itelligitur natura speciei sed eadem nō

significatur p speciem et individuū aliquin species de individuo nō pdicaref ergo essentia z suppositū nō differūt realiter. Ad istas rationes videtur dicēdum q quod quid est videtur dupliciter cōsiderari. vno modo p modū ptis sicut humanitas. et isto modo natura speciei sine quod quid est realiter dif ab eo cui⁹ ē vt humanitas a sorte. pscindit materiā signatā et accnā. sortes autem et si in sua significatione nō includat accidētia significat tn aliud cōiunctū cū accn̄tib⁹ et ita quo ad hoc est differentia realis. Unde patet q si sit aliqua sbā in qua nō sint accn̄a sicut dicim⁹ de deo in eo nō dif q quod est ab eo cui⁹ est quod quid est. Alio modo potest cōsiderari quod quid est sine natura speciei p modū toci⁹ vt cū dicif hō. Et hoc dupliciter. vno mō quantū ad id ad qd significādū nomen speciei vel individui imponitur. Et sic non differt realiter qz homo z sortes significant essentiā. Alio modo quātū ad id a quo fit nominis impositio. et quo ad hoc est differentia realis. Nam quod quid est. est a forma et nomē speciei ab ea imponif. individuū est p materiā. Unū patet q quod quid est et suppositū sumūtur a diversis ptib⁹ scilicet quod quid est a forma et suppositū a materia. Ex pdictis patet q in habentib⁹ formā in mā reperitur triplex cōpositio. Una ex mā z a forma. Alia ex essentia et esse. Alia ex essentia z supposito. In sepatis vero a mā nō reperitur cōpositio ex materia et forma. nec ex essentia z supposito sed solum ex essentia et esse. z hoc intelligendū in creatis quia in deo nulla reperitur compositio. Ad rationes aū oppositū ad primum dicitur q quod quid est et illud cuius est. solū differūt ratione. Ad secundū patet solūm ꝫ ex dictis sequitur text⁹

**Queritur quinto vtrum illud** quod p se fit. sit materia forma vel compositum. Arguitur q materia p commētatorē dicētē q materia est que in rei veritate generatur. Arguitur secūdo q forma qz illā generaf quo habito cessat generatio. Tertio generatio est mutatio ad formā ergo forma generatur. qz est finis generationis. Arguitur quarto idē est quo agens agit z finis generationis. sed agens agit p solā formā z non per materiā. ergo sola forma est terminus generationis. Arguitur quinto compositum non dicit nisi materiā et formā. sed compositū non generatur secundū materiā eo q p exstitit ante generationē. ergo relinquitur q sola forma generatur. In oppositū est philosophus in textu. p responsione pmittendē sunt tres divisiones quarū prima sumitur penes modū generationis, et generatorū. Nā eorū que fiunt quedā fiunt a natura z quedā ab arte. Alia a casu vel a fortuna. Ratio divisionis est qz omnis causa aut est causa p se. aut p accidēs. Si p se. hoc est dupliciter. aut extrinseca aut intrinseca. Si intrinseca natura. Si extrinseca sic est ars. Si p accidens sic est casus vel fortuna. Secūda divisio sumitur penes ea que requiruntur in generatione. eo q in generatione est aliqd ex quo fit generatio tāquā ab inexistēte. Et secundo id a quo est generatio. Et tertio aliqd qd generaf id est termin⁹ generationis. Ratio huius divisionis est. qz omne qd generatur reducitur de potentia in actū nihil eā reducat se de potentia in actū s reducitur p aliqd qd est in actu. Ex pte materie sumitur id ex quo fit aliquid. pz qz omne qd fit siue secundū naturā siue secundum artem potest esse. et nō esse. generatio eā est de nō esse ad esse sed nihil est possibile ad esse. et non esse nisi p materiā qd patz qz materia est in potentia ad formā p quā res habent esse et in potentia ad privationē p quam res habet nō esse. ergo in omni generatione requiritur materia ex qua fit generatio Sed q requiraf efficiens patet qz nihil reducaf de potētia ad actum nisi p aliud qd est in actu et tale est efficiens zc.

**Sciendum est primo q omne** qd fit a sibi simili. effectiue fit. patet primo in animalib⁹. qz equ⁹ generat equū. et oliua oliuā ergo zc. patet etiā in artibus qz sanitas que est in corpore fit a sanitate que est in anima id est a formā speciei sanitatis in anima existentis scilicet in mēte artificis. Ex quib⁹ patet duo. primū

ꝙ omne qđ fit ex materia fit Secūduȝ
ꝙ omne qđ fit fit a sibi simili ꝛ ita patent
duo reqsita ad generationem. Sȝ re/
stat videre terciuȝ scilicet qđ est illđ qđ ꝑ
ꝓpe fit scilicet qđ est termin⁹ generationis

Secundo sciendū est ꝙ ma
teria ꝑsupponit̄ generationi ideo nulli du
biuȝ est ꝙ materia non est termin⁹ ge/
nerationis, modo restat videre vtrū forma
vel cōpositū sit termin⁹ generationis

Prima conclusio forma nō
est ꝑ se terminus generationis ꝓbat̄ sic qꝛ
generatio est de non esse ad esse ꝫ esse nō
est forme ꝫ toci⁹ cōpositi nā formā nō ē qđ
est. ꝫ suppositū. ergo forma nō est ꝑ se ter
mi⁹ generationis Secūdo sic omne qđ
fit fit ex materia que est pars ei⁹ qđ fit sed
materia nō est pars forme ergo forma nō fit ꝑ
se ꝫ cōpositū cui⁹ pars est materia Et
cōfirmatur qꝛ sicut habetur ī textu omne
qđ fit est diuisibile ita qđ vna pars ei⁹ sit
materia et alia forma Sȝ forma nō est
diuisibilis ergo ꝛc̄ Tertio sic forma se
cunduȝ se nō fit ꝫ forma fit in materia. sed
formaȝ in materia fieri est cōpositū. fieri
ergo forma nō est qđ fit sed illud qđ fit
est per formam

Ex quo sequitur conclusio re
sponsalis ꝙ illud qđ generatur ꝑ se est
cōpositū ꝛ nō forma. ꝛ sic forma nō ꝑ se
generatur nec ipsum quod quid est licet sit
idē cū eo cui⁹ est. Et hui⁹ causa est qꝛ
quod quid est ꝑtinet ad naturaȝ speciei ꝛ ab
strahit a cōdictionib⁹ indiuiduantib⁹ ꝛ
ideo quod quid est nō generat̄ nisi ꝑ accn̄s
suis singularib⁹ generatis

Ad rationes ad primaȝ dici
tur secunduȝ aliquos ꝙ materia subiecti
ue generat̄. dicit̄ etiaȝ ꝙ materia dicitur
generari ꝓ quāto ꝑ generationeȝ habet es
se actu ꝑ aliquā formā quā pri⁹ nō habu
it Ad secundā dicit̄ ꝙ forma est termi/
n⁹ generationis ꝑ accn̄s ꝛ nō ꝑ se qꝛ for/
ma nō est id qđ terminat generationem
Eodeȝ modo dicit̄ ad terciā ꝙ genera
tio est ꝑ se ad cōpositum ꝛ ꝑ accidens ad
formā Ad quartā dicit̄ ꝙ licet illđ qđ
agit est nō forma ꝫ cōpositū. sed quo agit
est forma termin⁹ generationis etiā est
cōpositū ꝛ forma est termin⁹ quo Eo
dem modo diceret̄ ad aliā ꝙ cōpositū
terminat generationē ꝑ formā Ulteri⁹
dicit̄ ꝙ cōpositū fuit in potētia ꝛ tē tum
cōpositū educit̄ de potētia in actuȝ ꝑ ge/
neratione ideo nō obstat quin totū com
positum generetur ꝛc̄

Queritur sexto vtruȝ forme
que sunt in materia fiant a formis a ma
separatis Arguit̄ ꝙ sic qꝛ agentia corpo/
ralia nō agūt nisi mediantib⁹ qualitatib⁹
.s. frigido humido ꝛc̄. sed virtute istaruȝ
qualitatū cuȝ sint accn̄a nō possunt ꝓdu
ci forme substātiales ergo fiunt ab agenti
b⁹ in corporeis ꝛ ꝑ cōsequēs a formis a
materia separatis Secundo arguit̄ in genera
tione viuētiū sperma est agens. cū ergo
sperma nō sit animatū virtute ei⁹ nō po/
test ꝓduci aīa. ergo aīa ꝓducit̄ ab aliqb⁹
formis a materia separatis Tertio arguit̄ in
generatione aīaliū ꝑ putrefactioneȝ non
videtur a quo moueat̄ forma nisi a for/
mis separatis ergo ꝛc̄ In oppositū est
aristotiles. ꝓ responsione est primo

Sciendū ꝙ supponendo pri
mo ꝙ aliqđ fit ex materia que est pars
ei⁹ qđ fit Secundo supponit̄ ꝙ omne
qđ fit fit ab agente sibi simili vt ignis ab
igne Tertio supponitur ꝙ illud qđ fit
est ꝓprie suppositū ꝛ nō materia vel formā
Unde est sciendū ꝙ aliqui opinātes
ꝙ forme fiunt ꝛ nō cōpositū inciderūt
in duos errores cōtrarios. cū aūt forma
nō possit fieri ex materia cum ipsa non sit
pars ei⁹ ideo quidā dixerūt formas ꝑ esse
in materia in actu ꝛ sic fieri ei⁹ nō esset ni/
si quoddam alterari vt dicit anaxagoras
Ex eodeȝ ꝓcessit oppinio de incohatio
ne forme. cū enī secundū ipsos forma fiat
ꝛ nō materia neqȝ ex nihilo relinqtur ꝙ
fit ex aliquo sui quod ē forma incohata
Alij aūt ex cōtrario posuerūt omnes
formas fieri ex nihilo ꝛ ita creari ex aliq⁹
substācijs separatis. ꝛ hui⁹ oppinionis fuit
auicēna ponens agentia corporalia solū
disponere materiaȝ ꝛ formā induci a for/
mis separatis. hui⁹ etiā opinionis fuerunt
platonici

Pro quo est sciendū ꝙ pla
tonici posuerūt formas separatas quas di
xerūt ydeas separatas ꝓpter duo. Primo

vt habere scientia de istis sensibilib⁹ cū
ē ista sensibilia sint variabilia ⁊ corrupti
bilia de ipis pse nō potest haberi sciētia s
p ydeas q sunt inuariabiles. Scdo posu
erūt ydeas ad saluādū generationē isto
rū inferiorum. Dicebant enim ꝙ ydee
sunt cause istoꝝ iferioꝝ ⁊ hoc dupliciter.
Uno mō per modū generātis. alio mo/
do pmodū exēplaris. Sed cōtra istam
opinionem sit.

**Prima cōclusio. ad haben**
dā sciētiā de istis sensibilib⁹ corruptibili
b⁹ nō est necesse ponere ydeas pbat̄ qz
vnūqz ꝙ ē scitur per suū ꝙ qd est. si ergo
ydee q ſm platonicos sunt ꝙ qd ē isto
rū sensibiliū essent ab eis sepate seqret̄
qꝺ ꝺ sensibilib⁹ nō eēt scientia. vnde seq
tur oppositū ei⁹ qꝺ dicebāt ipi. Aduer
tendum tn̄ ꝙ sensibilia possunt duplici
ter considerari. Uno mō vt particulari ⁊ sic
de ipis nō ē sciētia qui hoc modo sub/
iacēt mutatiōi. alio mō ſm eē specificū
⁊ hoc modo habēt qdaz immutationē
⁊ sic de ipis est scientia.

**Secunda cōclusio ad saluā/**
duz generationē istoꝝ inferioꝝ sensibiliū
nō oportet ponere ydeas. nec pmodum
generantis nec pmodū exemplaris. Pri
ma pars per hoc patz quia qꝺ generatur
nō est forma tm̄ sed ē totū cōpositū er/
go etiam qꝺ generat nō ē forma tantū si
ue ydea sed ē cōpositū ex materia ⁊ for
ma. Scda pars pbat̄ qz qꝺ generatur
fit ad similitudinē forme generātis ergo
nō oportet ponere ydeas q se habeant p
modū exēplaris. Aduertēdū tn̄ ꝙ tripli
ter potest intelligi ꝙ ponerēt̄ forme sepa
te a materia. Uno mō ꝙ iste forme sint
quidditates ⁊ essentie istorū sensibilium
sicut posuerūt ploici ydeas sepatas ⁊ sic
de istis formis intelligendū ē ꝙ nō sunt
ponēde nec pter scientias istoꝝ sensibi/
liū. nec pter generationē vt deductum
ē i cōclusiōib⁹. Alio mō potest intelligi
ꝙ ponerētur forme sepate q nō sunt qd/
ditatis ⁊ nature istoꝝ sensibiliū s sunt al
terius nature. ⁊ sic isto mō bene sunt po/
nēde substātie sepate vt prima causa ⁊ i
tel igētie create. vnde si qratur vtrū faci/
ant aliqd ad generationē istoꝝ sensibiliū

Dicit̄ primo ꝙ prima causa facit ad pro/
ductionē rerū ⁊ aliquā do pducit res im
mediate per actionē vt patz de pductiōe
aie rationalis. aliqn̄do vo producit me
diātib⁹ corporib⁹ vt patet. in pductiōe
equi ⁊ asini. dicit̄ scdo ꝙ intelligēte crea
te nihil pducūt nisi mediātib⁹ actioni/
b⁹ corpoꝝ celestiū. Dubitatur de illo qꝺ
dictū est. Omē qꝺ fit fiat a sibi simili
hoc ad respōdet̄ ꝙ duplex ē causa qdaz
ē p accidēs. alia vo p se. vnde illo qꝺ fit
a causa per accidēs scdm ꝙ huiusmodi
non fit a sibi simili sed illud qꝺ fit a causa
p se fit a sibi simili. ⁊ hoc cōtingit quadru
pliciter. Uno mō qn̄ forma generati ē in
generāte scdm eūdē modū essendi vt cū
ignis generat ignē. equus equū ⁊ talis
generatio penit⁹ ē vniuoca. Scdus mo
dus ē quādo forma generati ē in generā
te nō tn̄ ſm eūdē modū essendi nec ē in
subiecto eiusdē ratiōis vt forma domus
ē in domo facta ⁊ in mēte doificatoris s
nō scdm idē esse. ⁊ hec generatio ē parti
vniuoca ⁊ ptim equiuoca. Uniuoca pro
quāto ē eadē forma. equiuoca p quāto nō
ē idem esse. Terti⁹ modus ē qn̄ nō tota
forma generati pcedit a generante s scdz
ptem vt cū medicina calefactiua inducit
sanitatē pcedit eni ſm calorē que ē pars
sanitatis. Quart⁹ mod⁹ ē qn̄ tota forma
generati ē in generāte nō tn̄ formaliter s
virtualiter. vt calor a sole genit⁹ vtualiter
⁊ in istis duob⁹ modis est generatio eq
uoca ⁊ adhuc magis in quarto.

**Ad rationes ad primā dici/**
tur ꝙ huiusmoi qualitates. s. frigus ⁊ ca
lor agūt vtute formaꝝ substātialiū quaꝝ
sunt instrumēta ideo per actionē eaꝝ po
test induci forma substātialis. Ad scdam
dicit̄ ꝙ licet sperma nō habeat aiaz tn̄ de
cisum ē ab aiali habēte aiaz ⁊ ideo vtute
eius potest aiam pducere. Ad tertiaz ne
gat̄ aīns ⁊ dicit̄ ꝙ in aialib⁹ generatis p
putrefactionē vtus solis ⁊ corporū celes/
tiū suplent vices pticularium agentiū. Et
ideo vtute corporū celestiū educuntur
forme a sua virtute continentē in corpori/
bus eiectibus. Sequitur terti⁹.

**Queritur septimo vtrum p/**
tes debeāt poni in diffinitionib⁹ toti⁹. Ar

guit ꝙ nõ. qꝛ semicirculi sunt partes circu li ⁊ tamen nõ ponũtur in diffinitione eius sed cõuerso circulus ponitur in diffiniti one semicirculoꝝ ergo non videtur ponun tur partes in diffinitione toti⁹. secũdo sic ma teria ⁊ forma sunt partes cõpositi ⁊ tamẽ nõ ponũtur in diffinitione eius minor pa tet per cõmẽtatoꝛẽ nã secũ ipm essentia est forma tantũ ⁊ sic materia ad essentiã ei⁹ nõ ptinet ⁊ per cõsequẽs non debet poni in diffinitione. Et cõfirmantur rati one quia secũ aristotilẽ scđo phisicoꝝ partes diffinitionis reducuntur ad gen⁹ cause formalis per quod vr innuere ꝙ materia nõ ponitur in diffinitione eius ꝫ principia formalia. Itẽ arguitur es sentia ẽ qua res est sed hoc non conuenit materie sed forme tm̃ ergo forma est tm̃ essentia rerum ⁊ sic materia nõ debet po ni in diffinitione sed tm̃ principia forma lia. In oppositũ vr esse aristot. pro soluti one primi premittit ꝙ diffinitio nõ ẽ vnũ nomẽ simplex sed est vna oratio cõposi ta ex pluribus nominibus tanꝗ̃ ex partib⁹.

Cuius ratio ẽ quia diffinitio debet suf ficienter explicare essentiã diffiniti quod nõ est nisi explicite principia essentialia rei manifestentur. hoc autẽ fieri nõ potest p vnũ nomẽ ideo diffinitio nõ est vnum nomen sed est oratio cõposita ex plurib⁹ nominibus. vnde oritur difficultas Utrũ sicut se habet diffinitio ad diffinitum ita partes diffinitionis ad partes diffiniti. Et circa hec mota est pñs q̃stio ad videñ dum. vtrũ partes debeant poni in diffini tione totius.

## Secundo est sciendum ꝙ se

cundũ auerroym ⁊ suos sequaces. quid ditas vel essentia rei cõposite est forma tm̃. Ex quo patet ꝙ scđm istaꝫ opinioneꝫ forma partis ⁊ forma toti⁹ nõ differũt re aliter sed scđm rationẽ tm̃ vt anima ⁊ hu manitas differunt ratione quia dicit̃ for ma partis secũdum ꝙ est actus materie

Et dicit̃ forma toti⁹ pro quãto com positum per eã i spẽ collocatur. Patet se cundo ꝙ scđm istam opinionẽ materia non ponitur in diffinitione rei cõposite sed tantũ ponũtur principia essentialia for malia spei. Sed hec opinio ẽ cõtra inten tioneꝫ aristot. Et tñ ostenimꝫ in tex to hui⁹ ꝙ materia ponitur in diffinitione substantiaꝝ cõpositaꝝ siue materialiu. di citur etiã primo de aïa ꝙ diffinitioẽs da te per formaꝫ tm̃ sunt loyce ⁊ vane. vnde oportꝫ ꝙ in diffinitione naturaliu ponat̃ materia ⁊ nõ potest dici ꝙ solũ ponatur tanꝗ̃ additamẽtũ qꝛ dictũ ẽ ꝙ diffinitio nes substãtie ⁊ accidẽtiũ p hoc differunt qꝛ diffinitioẽs accidẽtiũ dat̃ p additamẽ tũ. diffinitiones vo substãtie nõ sic. ergo scđm intentionẽ aristot. ⁊ thome. ⁊ auicẽ ne. cõtra opinionẽ cõmẽtatoris dicit̃ pri mo. ꝙ essentia substantie nõ est forma tã tũ sed nihilominus nõ ẽ materia tm̃ ꝫ cõ plectitur materiã ⁊ formã vt humanitas dicit cõpositum ex aïa ⁊ corpore. Se cundo dicitur ꝙ forma partis ⁊ totius differunt realiter sicut totũ ⁊ pars qꝛ for mã toti⁹ cõtinet formã partis ⁊ materiã vt humanitas ⁊ aïa realiter differunt.

## Tertio sciendum ẽ ꝙ duplex

est materia. quedã materia spei sicut car nes ⁊ ossa sunt materia hoïs. Alia ẽ ma teria indiuidui vt hee carnes ⁊ hec ossa. et hec dicitur materia signata. sub aliis verbis potest dici ꝙ duplices sunt par tes. quedam speciei. alie indiuidui. par tis speciei sunt que cõueniũt vnicuiq̃ ha benti spẽm inquãtũ habent rationem speciei siue tales partes sint materiales si ue formales. vt lre sunt hoc mõ partes sillabe qꝛ vnaq̃q̃ sillaba cõstituta est ex litteris sed partes indiuidui sunt que nõ conueniũt vnicuiq̃ hab enti speciem in quantũ habet speciem sicut duo semicir culi sunt partes materie circuli. Diui due enim in duos semicirculos nõ con ueniũt circulo scđm se sed huic vel illi.

## Prima cõclusio materia spe

ciei ponitur in diffinitione forme nõ tan quã ptinens ad eius essentiã ꝫ tanꝗ̃ ad ditamẽtũ sicut ẽ de corpore organico qđ po nitur in diffinitione aïe. pbat̃ cõclusio qꝛ sicut accidẽtia diffiniri habent p subiectũ eo ꝙ esse suũ est in subiecto ita cũ esse for me que est pars speciei sit in materia.

seqtur q̄ materia habet poni in diffinitio
ne forme nō aūt ponit̄ taq̄ʒ ptinēs ad
essentiaʒ forme vt manifestū est p modū
additamēn

**Cōclusio respōsalis ptes spe**
ciei sive mâles sive formales ponūtur in
diffinitione sbe mâlis cōposite. pbat̄ qz
diffinitio indicat essentiā rei ƀ essentia rei
cōposite cōplectit̄ māʒ ⁊ formā nec potest
esse sine mā ⁊ forma ergo in diffinitione
sbe cōposite ponit̄ mā. Aliter tñ ponit̄
in diffinitione forme ⁊ sbe cōpoite. qz po
nit̄ in diffinitione forme tāq̄ʒ addita/
mētuʒ ƀ in diffinitione sbe cōpoite ponit̄
tāquā ptinēs ad essentiā. Notāter dictū
est in cōclusio ib⁹ mā speciei qz mā signa/
ta sive individui nō ponit̄ in diffinitione
sbe cōpoite nā sba cōpoita nō diffinit̄ se/
cūduʒ q̄ significat̄ singulariter p moduʒ
individui ƀ secūduʒ q̄ significat̄ vlīter p
modū spēi. Si tamē individuū diffiniti
onē haberet mā signata poneret̄ in diffi/
nitione ei⁹. Ex p̄dictis pʒ prio solutio
terti⁹ deʒ dubij in quo querit̄ vtrum ptes
sint priores toto. Dicit̄ q̄ ptes que ponū
tur in diffinitione toti⁹ sunt priores toto
ƀ ptes que nō ponūtur in diffinitione to/
ti⁹ scʒ ptes materie sunt posteriores toto
de signato nomie speciei

**Ad rationes ad primaʒ patʒ**
solutio. Ad secūdā dr̄ q̄ in hoc non
tenet̄ avrois. Ad rationem dr̄ q̄ māʒ
speciei cōpata ad māʒ individui habet ra
tionē forme vt caro cōpata ad hāc carnē
se hʒ sicut formā. Et ideo dr̄ secūdo phisicoꝝ
q̄ partes diffinitiōis se hñt ad diffinituʒ
in gñe cause formalis. Ad aliā cōcedit̄ q̄
essentia est qua res est aliter tñ quā forma
quia essentia est qua suppoītuʒ hʒ esse vt
humanitas est qua fortes est hō. Sed
forma est qua mā est vt aīa est qua corp⁹
est vnde pʒ q̄ essentia nō est tñ forma. Se
quitur tertius

**Queritur octavo vtrū expti**
b⁹ nāt vnū vel vtrū diffinitio sit vna. Ar
q̄ nō qz ex onob⁹ nō fit vnū nisi vnū in sit
alteri ƀ gen⁹ nō in est differētijs neq̄ ecō/
uerso ergo. minor pʒ qz gen⁹ nō pticipat
differentiā. quia ratione gen⁹ nō pticipa/
ret vnā drāʒ ea ratione pticiparet aliā ⁊ cū
ille drē sint cōtrarie seqtur q̄ idē pticipa
ret cōtraria q̄ falsū est. Secūdo sic quā
do in diffinitione ponūtur plures drē nō
sunt vnū nisi q̄ insunt vni. s. speciei pari
ratione omnia accñā que insunt vni sub
iecto essent vnū ⁊ etiā sunt rationes text⁹
Tercio sic gen⁹ ⁊ drā summūtur a di
uersis ptib⁹ rei vt gen⁹ a mā drā vero a
forma. ƀ mā ⁊ forma nō sunt vnuʒ ergo
nec gen⁹ ⁊ drā sunt vnū. In oppositū
est aristoteles. Ratio rationē nā diffinitio
indicat essentiā sive sbaʒ rei ƀ essentia sive
sba rei est vna ergo diffinicio est vna

**Pro quo primo sciendū est**
q̄ hic nō loquimur de diffinitione data
p accidētalia vel p aliquas ꝓprietates vl'
aliquas causas extrinsecas qz ipsa sunt
extra essentiā rei. hic aūt in quartū⁹ de dif
finitione indicāte essentiā rei, ⁊ hec est dif/
finitio data p gen⁹ ⁊ drāʒ. Unde nō re/
fert vtruʒ in diffinitione ponatur tantuʒ
vnū gen⁹ ⁊ vna drā sive plures ponātur
cū genere ita tñ q̄ vltima sit cōuertibilis
cū diffinito

**Tercio sciendū est q̄ genus**
spēs ⁊ drā significāt eādeʒ essentia ab alio
tñ ipoit̄ gen⁹ ⁊ drā nā gen⁹ significat ean
dē nāʒ quā significat spēs ƀ imponitur ab
eo q̄ est mâle in re. Sʒ drā exprimit eā/
dē nāʒ ab eo qd̄ est forāle in re. Spēs aūt
significat eādē nāʒ ƀ nomē spēi a mā ⁊ a for
ma imponitur. Diffinitio enim significat
explicite quod species implicite. exem/
pla hominis vt animal significat hominē
et equum sed impositio animalis sum/
mitur a sensitivo quod materialiter se ha
bet in homine. Unde animal signifi/
cat habens animam sensitivam sive illd̄
sit homo sive equus sive aliud. Et ratī
onale significat naturam hominis sed eā
exprimit ab eo quod est formale in ho
mine scilicet a rationali anima. q̄ for ma
liter se habet respectu sensitivi. Unde
rationale significat habens animam ra/
tionalem. homo enim significat ideʒ sed
impositio est a materia a qua imponitur
genus, et a forma a qua imponitur drā

Unde homo significat hūs animā rationalē in natura sensitiua. Ex p̄dictis patet q̄ licet genus sumatur a materia non tamen est idem cum materia sed significat totum. Similiter licet differentia sumatur a forma non tamē est idem q̄ forma sed totum. Secundo patet q̄ species non cōponitur ex genere et differentia tanquam res tercia ex duabus reb⁹. Sed concept⁹ speciei cōponitur ex cōceptu generis et differentie. Tercio patet q̄ nō est intelligendum q̄ gen⁹ significet aliquam naturam cui superueniat alia natura signata p̄ differentiā. sed differentia additur generi tanquam significans determinate illud quod genus significat indeterminate. Quarto patet q̄ illud qd̄ dicitur in textu est verum scilicet q̄ gen⁹ nō est p̄ter species illi⁹ generis et vox nō est p̄ter particulares voces. nec animal p̄ter species eius. Est tamen sciendum q̄ vox potest cōsiderari dupliciter vno modo vt est formata significatione in cōmuni et sic est genus ad particulares voces. et non est p̄ter eas et sic p̄dicatur de particularib⁹ vocib⁹ vt cum dicitur homo est vox. Alio modo cōsideratur vt caret significatione et vt nō est formata. et sic est materia et est p̄ter particulares voces et sic nō p̄dicatur de eis. vnde sic nō dicitur q̄ hō est vox vel equ⁹ est vox sed q̄ est ex voce et significatione proportionaliter distinctio solum fieri de corpore

Tunc ponitur cōclusio responsalis ex p̄tib⁹ diffinitionis fit vnū. probatur primo quia ex genere et differentia fit vnū quia genus nō est aliqd̄ p̄ter species eius et p̄ter differentias sed eandem naturam significat cum sp̄ciebus et differencijs. ergo p̄ se fit vnū ex genere et differentia. Secundo probatur q̄ ex pluribus differencijs fiat vnum quia plures differentie nō significant diuersas formas. sed significant vnam et eandē naturam inter quas differētia vltima sumitur ab vltima forma. Unde ex vnitate vltime forme tota diffinitio est vna. Ex p̄dictis patet falsitas opinionis dicētium plures formas essentiales esse in eodē cōposito secūdum pluralitatem p̄dicatorum substantialium. Dicūt enim q̄ in sorte est vna forma secūdū quā hoc p̄dicatū substātia dr̄ de sorte et alia sm̄ q̄ hoc p̄dicatū corpus dr̄ de sorte et sic de alijs. Hec opinio falsa ē. Primo quidem quia dr̄ in textu q̄ genus nō est p̄ter species illi⁹ generis. Similiter q̄ gen⁹ nō significat aliam naturā a natura signata p̄ speciem. hoc etiā nō potest saluari ponēdo plures formas substātiales in eodē secūdum generalitatē p̄dicatorum. Secundo. quia in eodem secūdum istā opinionem ptes diffinitionis nō essent vnū. nam illa nō sunt vnū. sed vere multa que significāt diuersas formas. Tercio quia differentia est inter p̄dicationē vniuocā seu quidditatiuam et denominatiuā in hoc. quia in p̄dicatione vniuoca p̄dicatū est idē cum subiecto. nō autē in denominatiua sed secundum aliqd̄ qd̄ est in subiecto. et ideo nō p̄dicatur de subiecto nisi significet de nominatione. Unde patet q̄ licet ponātur plures formae accidentales in eodē subiecto secūdum pluralitatem p̄dicatorum accidentalium. tamen cōtra naturam p̄dicationis substātialis est. q̄ ponātur plures forme substātiales in eodē subiecto secūdum pluralitatem p̄dicatorum substantialium. Quarto ponere plures formas substantiales in eodem est impossibile vt in pluribus locis ostensum est. et sic patet q̄ plura p̄dicata substantialia eandem naturam significāt quamuis alio et alio nomine nominētur et etiā ab alio mō sumantur vt prius dictū ē

Ad rationes ad primam dicitur q̄ non est inconueniens genus indistincte et quasi potentialiter continere duas cōtrarias differētias. dr̄ secūdo q̄ ex genere et differētia nō fit vnū quia vnū insit alteri p̄ illū modū p̄ quē accns̄ ē in subiecto sed fit vnū p̄ quanto significāt eādem naturam. Ad secūdam dr̄ q̄ ex differēcijs nō fit vnum quia insunt vni sed quia significāt vnā nām loquēdo de differēcijs p̄ se. Ad terciā iā dictum est q̄ gen⁹ non est idem q̄ mā nec drīa q̄ forma. sed significāt totū. dr̄ etiā q̄ ex mā et forma fit p̄ se vnū sicut ex actu et potētia ex mā et forma resultat essentia vna scilicet cōpositum

Queritur nono vtrū vniuersale sit substātia. Ar̄ q̄ sic quia aial est vle. et est sb̄a hoīs. ergo vle est sb̄a. In oppositum est ph̄s cōtra platonē ponētē vlīa

esse substantias rerum. presponsione

**Primo sciēdum est ꝙ postꝙ** dictum est de substātia vt substantia est ꝙquid est. consequenter videndū est de substātia secūdū ꝙ est vniuersale quia in principio huius septimi dictum ē ꝙ substātia vno modo dicitur ꝙquid est. alio modo dicitur vniuersale

**Secundo sciendum est ꝙ** vniuersale dicitur dupliciter. vno modo dicitur natura cui attribui potest intētio vniuersalitatis sicut est vniuersale in potētia ⁊ hoc modo vniuersalia significāt substantias rerū ⁊ p̄dicantur in quid vt animal est substātia eius de quo p̄dicaꝛ. Et similiter homo. alio modo dicitur vniuersale nā intētioni vniuersalitatis subiecta prout scilicet consideratur vt vnū in multis ⁊ sic capiꝛ vniuersale secūdū actū vniuersalitatis. et hoc modo ponebāt platonici vniuersalia esse substantias rerum cōtra quos aristotiles pbat ꝙ vniuersalia non sūt substātie. vniuersalia cui secūdū actū nō sūt in rerū nā s̄m intellectu put scilicet intellectus accipit naturā vt cōmunem multis indiuiduis inquantū eam abstrahit ab indiuiduis ⁊ sic de tali vniuersali secūdū actum est ad p̄positū

**Tunc ponitur cōclusio respōsalis.** vniuersale nō est substantia pbatur dupliciter via p̄ma sumiꝛ secūdū ꝙ vniuersale cōsideraꝛ vt vnū i multis. Secūda via sumiꝛ secūdū ꝙ vniuersale sumitur siue cōsideratur ut pars diffinitiois speciei. sed nō secundū ꝙ species componitur ex genere ⁊ differētia. nūc pbaꝛ conclusio duabus ratioib⁹ Prima qꝛ substātia vni⁹cuiusq; est sibi p̄pria ⁊ nō i ē alteri sed vniuersale ē cōe ⁊ natum esse in plurib⁹ ergo nō ē substātia alicui⁹. Et confirmatur sic quia vel vniuersale ē cōmune multis et substātia vni⁹ vl' pluriū. nō vni⁹ tātū qꝛ ona ratiōe esset substātia vnius esset substātia alterius nec plurium qꝛ pluriū nō est substācia vna. illa eni quorum substācia est vna et ꝙquid est. vnū in talia sunt vnū simpliciter. relinquiꝛ ergo ꝙ vniuersale nō est substancia alicuius. Secunda ratio. substātia nō dicitur de aliquo sicut subiecto ergo vniuersale nō est substancia

Si obiciatur ꝙ licet esse in subiecto non cōueniat substantie. tamē dici de subiecto cōuenit ut dicitur in p̄dicamentis. Et dicendum ꝙ in p̄dicamētis cōsideraꝛ de substantia secundum consideratiōnem logicalem. s. secundum ꝙ substantia consideratur secundū actum rationis secundū quē sibi cōuenit p̄dicari. Et ideo apud logicū aliud ē dici de subiecto ⁊ aliud ē esse in subiecto. Sed methaphisic⁹ cōsiderat substantiam secundū ꝙ est quoddā ens et ideo apud eū idē ē esse i subiecto ⁊ dici de subiecto Vn si vniuersalia essēt separata a singularib⁹ tunc nō essent i subiecto. Secūda via pbaꝛ quatuor ratioib⁹ Prima ē illud qd ē substācia ⁊ hoc aliud nō cōponitur ex illo ꝙ nō est substātia nec hoc aliud sed simpliciter est hoc aliud ⁊ substātia. sꝫ vniuersale non est hoc aliud. sꝫ q̄le q̄d. ergo singulare nō cōstituiꝛ ex vniuersali tāquā ex substātia. Et si dicaꝛ ꝙ vniuersale nō significat q̄litatē accidentalem sed qualitatem substantialem. dicitur ꝙ si ponatur vniuersale esse idem cū singulari sicut posuit aristotiles tūc significat qualitatem substantialem Si autem ponatur vniuersale esse separatum realiter a singularibus nō solum significat qualitatem substantialem sed etiā accidentalem. quia omnis qualitas que est alia ab eo cui⁹ est. est sibi accidētalis. Secūda ratio est si vniuersale est substantia sequeretur ꝙ essent eiusdem plures substancie cōsequēs ē falsum ⁊ patet consequentia qꝛ sortis substantia est homo et sortis substātia est animal. Tertia ratio est quia sequeretur ꝙ esset ponēdus tercius homo vt preter duos scilicet platonē et sortē poneretꝛ homo cōmunis separatus ab ipsis hoībus sicut dixerūt platonici ꝙ ponendus est tercius homo sed hoc est impossibile ergo ⁊c. Quarta ratio est ex plurib⁹ actu existētib⁹ non potest fieri vnū s̄ bene ex plurib⁹ potentia secūdū platonicos vniuersalia sūt in actu p̄ter singularia ergo ex vniuersalib⁹ nō esset singularia tāquā ex eorū substātia. et si q̄raꝛ q̄re ex duob⁹ actu existētib⁹ nō potest fieri vnū tercium. cā ē qꝛ de ratiōe act⁹ ē separare ⁊ distinguere vnū ab alio ideo ex plurib⁹ actu existētib⁹ nō potest fieri vnū nec aliq̄ sunt nisi habeāt actū vnū vl' forā vnā. vnā

potētia vero est nata coniungi actui ideo ex pluralibus potentia existentibus bene fit vnum actu. Rationes sunt solute per distinctionem factam in secundo notabili. ipe eniz pbauit bene φ vniuersalia bene sunt substantia eorum de quibus predicantur τc.

**Queritur decimo. Utrum** ponenda sint vniuersalia separata a singularibꝰ. Et arguit φ sic qz sciētia est necessariorum modo singularia. etiā quecūqz in eis sūt sunt corruptibilia. ergo non potest hēri sciētia de ipsis nisi ponātur vniuersalia separata a singlarībꝰ q̄ vniuersalia sūt ꝑpetua τ necessaria. In oppo. est philo.

**Pro responsione sciendum est** primo φ platonici posuerūt vniuersalia sue ydeas que erāt substātie singlarium separata a singlarībꝰ quoꝝ oppinio ē iā recitata ante in isto li. posuerunt enī ydeas separatas vt earum esset sciētia τ diffinitio

**Sed cōtra eos ponitur cōclusio** non sunt ponēde ydee separate a singlaribus vt puta non est ponēda ydea hominis separata a singlarībꝰ hominibꝰ. pbatur qz ſm platoicos ydee sunt substātie sensibiliū ſ illud qđ est de substātia alicuius non est ſeparatuz ab eo cuius est substātia ergo τc.

**Secunda conclusio. si ydee** essent separate a singularībꝰ ipsaꝝ non esset diffinitio. pbatur qz essent singlares. sed singularium non est diffinitio. minor ptꝫ qz diffinitio est necessarioꝝ τ ꝑpetuoꝝ sicut demōstratio τ sciētia. cuiꝰ demōstrationis diffinitio est pricipiuz. sed singlaria sunt corruptibilia qz hēnt materiā cuius natura talis est vt sit potētia ad esse τ nō esse. ergo singlariuz nō ē diffinitio. Forte diceretur φ singlariuz q̄ sūt corruptibilia nō esset diffinitio mō ſm platonicos ydee nec sūt corruptibiles nec hēnt materiā ideo non videtur valere ratio. et ꝓpter hoc in textu subditur talis ratio τ est sensus si singlariuz ē diffinitio illa datur per ꝓpria noīa. vel per cōmunia nō per cōmunia qz tunc diffinitio non esset ꝓpria nec per propria qz talia essent singlaria sicut marcus tulius mō diffinitio nō debet dari per singlaria noīa. Forte diceretur φ illa ratio arguit bene vbi sunt plura singlaria eiusdē spēi τ φ illoꝝ non est diffinitio mō platonici nō ponebāt plures ydeas eiusdē spēi. τ qz ibi nō est nisi vnū indiuiduū. Unū spēi illius potuit esse diffinitio. Sed cōtra hoc iterum arguit qz si hominis singlaris esset diffinitio talis daretur per accidētia que possunt nō inesse manēte substātia diffiniti. vt si sol diffiniretur φ est circuēs terram absconsus de nocte. si enī poneretur solez quiescere aut non agere adhuc manēt substātia solis τ tñ diffinitio data ei non cōpeteret. Itē si ille sol diffiniretur ꝑ illa q̄ possunt cōpetere alteri vt si fieret alius sol tūc diffinitio data de hoc sole alteri cōpeteret. vñ relinqtur φ singlariū nullo mō ē diffinitio. Sed pro respōsione ratōis post oppositum dicit φ licet vniuersalia non sint ſm rem separata a singlaribus. tamē bene scđm ratōem qz multa sunt de ratōe singlariuz que nō sunt de ratōe vniuersaliū vt carnes hūe vel illius hominis sunt de ratione vnius hominis. tñ non sunt de ratōe hominis in cōmum hec aūt vniuersalia sic cōsiderata per abstractōez a conditōibꝰ indiuiduātibꝰ sunt necessaria τ eoꝝ est sciētia τ sic ptꝫ solutio ratōnis ante oppositum sequitur textus.

**Queritur vndeciō. Utrum** φ quid est sit pricipiuz τ causa. Arguitur φ non qz si esset causa esset intrinseca. s. materia vel formā ſ supra dictū ē φ quid qđ ē nō est materia vel formā. ergo non est pricipiuz vel cā. In oppo. est aristo. pro solutione supponitur sicut alias dictuz est φ φquid est est natura vel essentia rei q̄ explicatur per diffinitōēz. hoc supposito

**Ponitur prima conclusio** φquid ē. ē pricipiuz τ causa. pbatur illō est pricipiuz vel causa de quo non q̄ritur ꝓpter qđ est ſ omnia alia q̄sita reducūtur in ipm. ſ φquid ē hmōi. ergo τc. maior ptꝫ ex hoc φ ꝓpter qđ semꝑ q̄rit causaz minor ptꝫ qz in q̄stione ꝓpter qđ semꝑ non q̄ritur ꝓpter quid homo est homo sed q̄ritur propter quid sortes est homo

¶ quando qritur aliquid de aliquo. respondetur quia quod quid est est homini sibi inest. Ratio aūt quare nō qritur idē de se vt ppter qd homo est homo: qz in omni qstione oportet aliqd esse cognitū z aliqd dubitatū. modo cognito ꝙ homo ē homo. simul cognoscitur causa propter quam homo est homo. sed qa vnūquodqz est idem sibi ipsi. ideo vbicūqz pdicatur idem de seipso non potest idem de se. ponitur z hoc ē pricipiuz cōmune omnibus notum. Probatur etiam cōclusio ex impositōe nominis. dicit enim quod quid erat ad esse. z non quod quid est ad denotādum pzioritatē quidditatis vel essentie ad esse. Nam qdditas vel essentia ē causa esse quod est suppositi. Est tamen sciendum ꝙ quādo queritur de aliquo propter quid est. aliquādo respōdetur causa formalis vt si queratur propter quid sit tonitruuz. Si respōdeatur qz sit sonus in nubibus respondetur causa formalis. aliquando efficiens vt si queratur. propter quid est forma in materia vt propter quid ē forā domus in materia. s. in lapidibus z lignis. Respōdetur ꝙ propter artem edificantium. Aliquando respondetur causa finalis. vt si queratur propter quid est forma domus in lapidibus z lignis. respōdetur vt in habitans domū protegatur a pluuijs z vētis. vnde causa finalis z efficiens sunt causa propter quam forma est in materia. In hoc tamen differūt quia efficiens est causa fieri. z finis non est solum causa in fieri sed etiaz in esse. Cuius ratio est quia efficiēs est causa quare forma ē in materia eo ꝙ trāsmutat materiam ad formaz suscipiendam. hoc autem est in fieri. sed finis mouet agens. est tamen in fieri. sed inquantuz vnaquequā res per suam formam ordinatur ad finem. finis est causa esse rei. sed illud quod est dictum de causa efficiente intelligendum est de causa efficiente per motum quia deus est causa efficiens omniuz rerum non tamen per motū. ex predictis patz ꝙ quod quid est est causa z pricipiuz. Sed ad videndum qualis causa sit z quale principium. est bene notandum ꝙ duplex est totum siue compositū. quoddā est totum siue compositum. quod simpliciter est vnum vt homo. Aliud compositū est quod nō est vnum simpliciter. nisi vt cumulus lapiduz dicitur vnus propter vnitatē loci in quo sunt lapides. Ratio huius diuersitatis est quia quādoqz totum capit speciem ab aliquo vno quod est forma vel compositio vel ordo. exemplum primi vt lapis vel lignum est vnū per formam. Exemplū secundi sicut domus est vna compositione. Exemplum tertij sicut exercitus numerus. vel sillaba. sillaba enim speciem capit ab ordine vnitatum literarum. quādoqz vero totum capit speciem non ab aliquo vno sed a pluralitate partium collectarum. z tale vnum non est vnum nisi secunduz quid z multa simpliciter vt populus.

Secūdo sciendum est ꝙ totum quod est vnum non est solum ea ex quibus componitur sed aliquid aliud vt homo non est ignis vel terra ex quibus componitur sed aliquid aliud quod est forma hominis Similiter sillaba nō est tātum b z a sed est aliud vt puta ordo literatuz z hoc patet quia dissolutis partibus ex quibus totum componitur adhuc remanent partes ille z non remanet totuz. Et hoc est signū ꝙ totuz nō est elementa siue pricipia materialia ex quibus componitur sed cum hoc est aliquid aliud. s. forā z hec substantia est causa vnius cuiusqz z causa prima essendi vt dicitur in textu. Aduertēduz est tamen ꝙ cum dicitur ꝙ quid est. est principium formale non est intelligēdum ꝙ sit forma partis tātum sicut dicit auerroys sed ē forā totius que se habet tanquā principium formale z causa materie sicut humanitas ē causa totius z dat esse sicut anima est causa corporis Et per hoc patz solutio rationū ante oppositum. sequitur textus.

Queritur duodeciō. Utruz in substātijs materialibus materia sit principiuz īdiuiduatōnis. Arguitur ꝙ non qa materia est pars speciei. ergo non esset sm se pricipiuz īdiuiduatōis. Secūdo sic si materia sm se esset pricipiuz īdiuiduationis

materia essz hec de se. ſ quicqd conuenit
alicui ſm ſe cõuenit ſibi inquocuqȝ repia/
tur. ergo conueniret materie ſpẽi qḋ eſſet
falſuz. Tertio ſic. iduiduũ ẽ qḋ idui/
ſuz in ſe ꝛ diuiſum a quocuqȝ alio. cum
ergo mã ex ſe nõ hẽat diuiſioẽz ſeqtur ꝙ
nõ ẽ pricipium iduiduatõis. Quarto
arguit ꝙ forã ſit pricipium iduiduatõis
qꝛ de ratõe iduidui eſſet ꝙ ſit aliqḋ in ſe
ſubſiſtens ſ hec cõueniunt iduiduo per
formã vt habet ſanct⁹ Tho. in cõmeto
hui⁹ ſeptimi. ergo ſubſtãtia eſt pricipiũ
iduiduatõis. Quito arguit ab eodẽ
res hẽt eẽ. vnitatẽ. ꝛ diuiſioñẽ a quoli/
bet alio. ſ eẽ eſt a forma. ergo per formã
aliqḋ eſt in ſe vnuz ꝛ diuiſum a quolibet
alio. ꝛ indiuiſio eſt a forã· Sexto ſic. ꝙ
qͣtitas. qꝛ qḋ hoc iduiduũ non ſit aliud
hoc hẽt ex eo ꝙ in alio iduiduo eſt alia
pars materie ꝙ in alio. ſ mã in ſe nõ hẽt
ptes ſ ipãs habet per qͣtitatez. ergo qͣti/
tas eſt pricipiũ iduiduatõis. Cõfirma/
tur qꝛ cõmuniter dicit ꝙ materia ſigna/
ta eſt pricipium iduiduatõis ſ materia
dicit ſignata quando eſt accepta ſub de/
terminata qͣtitate. ergo materia ſignata ẽ
pricipiuz iduiduatõis. Septimo ar/
guit. ſi materia ſecluſa obiecti qͣtitate eẽẽ
pricipium iduiduatõis cum ſm ariſto.
in ſcḋo de generatõe maneat eadem mã
in gñato ꝛ corrupto ſeqretur ꝙ corrup/
tum ꝛ gñatuz eſſent idẽ nuẽro. In op/
poſitũ videtur eẽ in hoc ſeptimo ariſto.
qͣtũ ad hoc ꝙ materia ſit pricipiuz indi/
uiduatõis. dicit enĩz qͣnto hui⁹ ꝙ illa ſit
eadem nuẽro quoꝝ materia eſt vna. ꝛ in
hoc. l. hẽtur ꝙ in habẽtib⁹ formã in mã
differũt ꝙ qͣid eſt. ꝛ ſuppoſitũ qꝛ dicit ꝙ
natura ſpẽi eſt tm̃ forma. materia aũt nõ
ptinet ad ſpẽz ideo non eſſet difficile ſal/
uare ꝙ materia eſſet pricipiuz iduidua/
tõis. ſm enĩz iſtã oppinionẽ natura ſpẽi
que eſt tm̃ forã determinaretur ad ſuppo/
ſituz p mãz. Sed tenẽdo ꝙ eſſentia ſpẽi
cõplectitur mãz ꝛ forãz cum eſſentia ſpẽi
ſit de ſe cõmunicabilis vere difficile eſſet
ſaluare ꝙ materia eſt pricipium indi/
uiduationis. Ad cuius euidentiam

**Sciẽduz eſt priõ· ꝙ iduiduuz**
vel ſuppoſituz ſm ariſto. eſt priã ſubſtan/
tia. priã aũt ſubſtãtia ẽ que neqȝ ẽ in ſub/
iecto neqȝ de ſubiecto dicitur. Vñ ptȝ ꝙ
iduiduũ ẽ prim ſubiectũ de gñe ſubſta/
tie quod in ſe eſt ſubſiſtẽs nõ receptibile
in alio. Ptȝ ſcḋo ꝙ iduiduuz priuat di/
uiſionem non quacuqȝ ſed diuiſionem
in partes ſubiectiuas. Sit ergo hec

**Prima cõcluſio· in ſubſtãtijs**
materialib⁹ forã non eſt pricipiuz idui/
duatõis. ptȝ qꝛ iduiduuz eſt in ſe ſubſiſ/
tẽs non cõmunicabile mltis ſ forma eſt
cõmunicabil' mltis nam illa cõmunica/
tur omĩb⁹ iduiduis euſdẽ ſpẽi inqͣtuz
eſt manẽs eadem in omĩb⁹ ſm ratõem
ergo forã in mãlib⁹ non eſt pricipiũ idi/
uiduatõis. Ex iſto fundamẽto oſtẽdetur
ꝙ forme a materia ſeperate ſe ipſis indi/
uiduantur.

**Secũda cõcluſio· in omĩb⁹**
ſubſtãtijs mãlib⁹ materia eſt pricipium
iduiduatõis. pbatur ſic qꝛ iduiduum
de gñe ſubſtãtie ſolũ cõtinet materiam ꝛ
formaz ꝛ in cõſtitutõe ſui non clauditur
aliqḋ accidẽs. ſ per pcedẽtez cõcluſionẽ
forã non eſt pricipiuz iduiduatõis cum
ſit cõmunicabil' multis. ergo materia eſt
pricipium iduiduatõis. Vñ per hoc ꝙ
forã recipitur in materia ipſa efficitur hec
ꝛ incõmunicabil'. Eſt tñ ſciendum ꝙ
materia non quocuqȝ mõ cõſiderata eſt
pricipium iduiduatõis cum ptineat ad
naturaz ſpẽi ſ ipſa cõſiderata vt eſt ſubiec/
tũ prim non receptibile in alio eſt prici/
piuz iduiduatõis qꝛ per ipãz iduiduuz
hẽt ꝙ ſit oĩm alioꝝ ſuſceptible ꝛ in nullo
alio ſuſceptibile ꝛ p cõſequens incõmu/
nicabil' ideo per materiã vt eſt prim ſub/
iectũ in nullo alio receptibil' dicit eẽ idi/
uiduuz. Nec materia ſic cõſiderata. ſ. vt ẽ
prim ſubiectũ non receptibile in alio per/
tinet ad ſpẽi naturaz. ſ ſm ꝙ in cõmuni
acipitur per itellect⁹ cõſideratõem cui⁹
eſt itentõem pficere. Ex qͣbus ptȝ ꝙ na/
tura ſpẽi puta lapidis vel hominis inqͣ/
tuz homo non eſt de ſe hec. ſed p materiã
put cõſideratur vt vltimum ſubiectum
non receptibile in alio.

**Tertia cõcluſio· neqȝ qͣtitas**
neqȝ aliqḋ accidẽs ẽ pricipiuz iduidui
de gñe ſubſtãtie. ptȝ ex mltis. Tũ priõ
qꝛ ſubſtãtia a toto gñe prioꝛ eſt accidẽte

ve ptꝫ in hoc septimo ꝗ̃ individuuꝫ ꝑtinet ad gen⁹ substãtie. ergo circũscripto quolibꝫ accidẽte ad huc remanet individuuꝫ de gñe substãtie. Tum scđo qꝛ individuũ de gñe substãtie non soluꝫ claudẽt materiaꝫ ⁊ formã ꝗ̃ etiam q̃ntitatꝫ vel aliquod accidẽs ⁊ tũc individuuꝫ esset ens per accidens ⁊ sic per se non recipet ꝑdicatiõem spẽi quod falsuꝫ est. Tum tertio qꝛ q̃ntitas ⁊ quodlibꝫ est cõmunicabile subiecto. sed esse incõmunicabile est proprium ratio individui. ergo non est individuum per quãtitatꝫ vel per aliquod accidens. Quarto qꝛ accidẽs individuatur ad individuatiõeꝫ subiecti ⁊ ab eo capit vnitatꝫ mãlꝫ. ex quo ptꝫ ꝙ aliquod accidẽs nõ est cã individuatiõis ꝗ̃ individuatio accidẽtis seqtur individuatiõeꝫ subiecti. Unde prius est individuatio subiecti quã accidẽtis. Unde ptꝫ quid est individuuꝫ de gñe substãtie qꝛ seclusa q̃cunqꝫ quãtitate ⁊ oĩ alio accidẽte est individuũ. Ex quo ptꝫ q̃liter intelligẽduꝫ est ꝙ materia signata .i. mã considerata sub certis dimẽsionibus est pricipiuꝫ individuatiõis. non ẽ sic itelligenduꝫ ꝙ dimẽsiones terminate non faciãt ad hoc quin individuuꝫ sit sensibile ⁊ determinãtuꝫ ad hic vel ibi ⁊ tunc nõ ẽ nisi per quãtitatꝫ. Ꝗ̃ sic dimensiões terminãte nõ sunt causa individui. ꝗ̃ signũ

**Quarta cõclusio · quãtitas** ẽ causa multitudinis individuoꝝ sub vna spẽ ptꝫ qꝛ ꝙ hoc individuum non sit hoc hoc est qꝛ alia pars materie est in hoc ꝙ in alio. ꝗ̃ materia nõ habet dese ptes nisi per quãntitatꝫ. ergo quantitas est causa multitudinis individuorum.

**Ad ratões · ad primaꝫ dicit̃** ꝙ sub vna ratione materia est pars spẽi ⁊ sub alia est pricipiuꝫ individuatiõis q̃a materia ꝑut accipitur in cõmum per intentiõeꝫ est pars spẽi. sed ipa considerata ꝑut est vltimuꝫ subiectuꝫ non receptibile in alio est pricipiuꝫ individuatiõis ⁊ non ꝑtinet ad ratiõeꝫ spẽi. Ad scđaꝫ dicitur ꝙ materia hẽt ꝙ sit hec. ⁊ nõ cõmunicabilis ꝗ̃m ꝙ est vltimuꝫ subiectuꝫ non receptibile in alio ⁊ ideo ꝗ̃m istaꝫ ratiõeꝫ ipa est incõmunicabil' ⁊ hoc non pertinet ad spẽi naturaꝫ. Dicit̃ scđo ꝙ spẽs habet ꝙ sit cõmunicabil' a formã. ⁊ a formã ꝗ̃m suam naturã. cõmunicabil' est huic materie vel illi. hoc ẽ ꝗ̃m ratiõeꝫ ꝑut .s. ipa accipitur ve' cõmune q̃odaꝫ. Dicit̃ tertio ꝙ in quocunqꝫ est materia illud est in re singulari Unde species non est nisi in singulari sed verum est ꝙ materia considerata in cõmuni ꝑtinet ad spẽꝫ ⁊ hoc modo nõ est singlariuꝫ. Ad tertiã dicit̃ ꝙ bene probat ꝙ materia in se considerata non est pricipiuꝫ individuatiõis siue multitudinis individuoꝝ. sed per quãntitatem ⁊ hoc est pro quarta cõclusiõe. Dicit̃ vlterius ꝙ ꝑpria ratio individui est ꝙ sit indivisuꝫ in se ⁊ divisuꝫ a quocũqꝫ alio hec aũt ẽ ratio vni⁹ individui ab alio. Sed ratio individui est ꝙ sit incõmunicabile. ⁊ iteruꝫ cuꝫ est vnũ individuuꝫ in vna spẽ non est distinctio vni⁹ individui ab alio. Unde individuuꝫ dicit idivisionem que est in ꝑtes subiectivas ⁊ hoc sibi cõuenit per materiaꝫ. Ad quartam cõceditur ꝙ individuuꝫ habꝫ esse formãle per formãꝫ ꝗ̃ hoc ipm ꝙ individuũ sit ꝑ se subsistẽs cõuenit sibi per materiã. Ad q̃ntaꝫ dicit̃ ꝙ duplex ẽ distĩctio. q̃dãꝫ est distĩctio formãlis qua individuuꝫ vni⁹ spẽi formãliter distiguitur ab individuo alteri⁹ spẽi ⁊ hec distĩctio specifica ẽ per formãꝫ. Alia ẽ divisio materialis q̃lis ẽ in individuis vni⁹ spẽi ⁊ hec est per materiaꝫ signatoꝫ. Ad sextaꝫ illa ratio ẽ pro quarta cõclusione. Ad auctoritates philosophi dicẽduꝫ ẽ ꝙ materia signata pricipiuꝫ est' individuatiõis. Vel dicẽdum ad sextam quando dicit̃ ꝙ mã habet ꝑtes per quãtitatꝫ. dicit̃ ꝙ habet ꝑtes per divisiõeꝫ factaꝫ ab agẽte mediãte q̃ntitate que ꝑcedit q̃tuꝫ ad fieri ipm individuuꝫ ⁊ illa non est pricipiuꝫ individuatiõis cuꝫ ipm precedat ⁊ non habet ꝑtes neqꝫ dividitur materia per q̃titatꝫ que seqtur individuuꝫ ⁊ introductiõeꝫ forme substãtialis in materia ymo ãte adventuꝫ formẽ substãtialis materia est divisa ⁊ iam habet partes. Ad septimã dicit̃ ꝙ non est eadẽ materia ꝗ̃m esse in gñato ⁊ corrupto. esse enꝫ materie certificatur per q̃ntitatꝫ mõ impossibile est vnã materiaꝫ esse sub plurib⁹ formis ⁊ ꝗ̃m easdẽ dimensiones. vel sub eadem quantitate et sic est finis septimi methaphisice.

Circa octauū librū methaphisice aristotelis queritur primo. Utrum materia ⁊ forma sint principia omniū substantiarum sensibiliū. Et arguitur primo ꝙ non de materia quia celū est sensibile ⁊ tamen in eo non est materia ergo ⁊c. minor probatur tribus. Primo quia omne habens materiā est corruptibile quia natura materie est vt per ipsam contingat aliquid esse ⁊ non esse vt patz. septimo huius Sed celū est incorruptibile ergo non habet materiam. Secūdo arguitur sic transmutatio substantialis ducit nos in cognitionem materie septimo huius ⁊ primo phisicorum patz. Sed in celo solum est mutatio localis cuius subiectū est actu existens non autem in celo est trāsmutatio substantialis cuius subiectum est materia. Arguitur sic tertio. de forma quia quecūqz sunt distincta deus potest seperare ⁊ separata conseruare sed materia ⁊ forma sunt distincta secūdum essentiam ergo potest esse materia que est altera pars compositi sine forma In oppositū est philosophus pro responsione

Est primo sciedū ꝙ postquā aristoteles in septimo determinauit de substantia secundum considerationem logicalem .s. determinādo de diffinitione per quā explicatur ipsiū quod quid est et de partibus diffinitionis. nūc in isto octauo determinat de substantia per propria principia essentialia ostendendo ꝙ materia ⁊ forma sūt principia substantiarum sensibilium. Secūdo ē sciendū ꝙ substantia aliter dicitur de materia aliter de forma ⁊ de composito. materia enim dicitur substantia non ꝙ sit ens actu vel hoc aliquid secūdum se. sed quia est potentia hoc aliquid ⁊ non est ens actu Forma autē dicitur substātia quia est qua aliquid dicitur ens actu ⁊ hoc aliquid. Cōpositū autē dicitur substātia quia illius solius est esse ⁊ actio generatio ⁊ corruptio. Et iterum differunt materia. forma. ⁊ compositum. quia compositum est separabile .i. potest seperatim per se existere. formā vero est separabilis a materia. non secundum rem sed secundum rationem quia forma potest intelligi sine materia loquēdo de forma que est altera pars compositi. Sed materia non est separabilis a forma nec secundum rem nec secundum rationem. nō secundum rem quia esse materie est a forma. Unde repugnat materiā esse sine forma. nec secundum rationem quia materia solum intelligibilis est per analogiam ad formā. primo phisicorū. vnde materia nō potest intelligi nisi in habitudine ad formā nam materia nō est separabilis secundum rationē a forma

Conclusio prima. in omnibus substantijs sensibilibus est materia. probatur. quia omnes substantie sensibiles sunt mobiles. sed in omni eo quod mouetur subiectum necessario est materia. probatur minor quia in omni trāsmutatione oportz esse subiectum commune quod substatur vtrīqz termino generationis siue mutationis vt patz inductiue in loci mutatione est subiectum quod nunc est hic nunc alibi In augmentatione est subiectum quod nūc est sub parua quātitate nūc sub magna. Similiter in generatione est subiectū quod nūc subicitur forme nunc priuationi

Aduertendū ꝙ vbicūqz sunt generatio ⁊ corruptio ibi sunt alie mutationēs sed non oportz ꝙ vbi sunt alie mutationēs ibi sit corruptio ⁊ generatio vt patz in celestibus vbi est loci mutatio ⁊ alteratio secūdū illuminationē ⁊ tamen in ipsis nō est generatio nec corruptio

Secūda conclusio. in substātijs sensibilibus est forma. probatur sic quia esse est actus entis vnde impossibile est esse ens nisi habeat esse sed esse est a forma. ergo omne quod est vel est forma vel est habens formam sed substantie sensibiles non sunt forme tātum cum in ipsis sit materia per conclusionem precedētem. ergo habent formā Ex dictis patz falsitas opinionis cōmentatoris ponētis in celo non esse materiam quia celum est mobile. ergo habz materiam. Secundo omne quod est substantia ē forma vel materia vel compositum. Sed celū non est forma tātū. tum quia forma simplex non est subiectū motus cū sit indiuisibilis. Tum quia si celū esset forma simplex esset actu intelligibile ⁊ non sensibile nec est materia tātū quia materia non est separabilis a formā. ergo est cōpositū ex materia ⁊ formā

Tertio sic quantitas cōsequitur formā corporeitatis forma autem corporeitatis est prius ⁊ prius actus materie sed celū habet quātitatem

ergo hēt mī3. Ad idē3 pro ista pte sūt tho//
mas 7 egidi⁹ de roma qui m o ffcrūt nī sic
q2 licz ambo ponāt ma3 in celo tamē diffe
rūt iā3 egidi⁹ poit mafiā c.li sic eiusdē ra
tiois cū3 mā gñabiliū 7 corruptibiliū. sāc
tus thomas ponit ea3 esse alteri⁹ rationis
Primo qu a corruptibile 7 incorruptibile
differūt genere phisico. gen⁹ autē3 phisicū3
sumitur a mafia. sed celū est incorruptibile 7
hec inferiora sūt corruptibilia. ergo alia est
mafia inferiorū 7 celi. Secūdo q2 quorū//
cūq3 materia est eadem illa sunt ad inuicē3
transmutabilia primo de gñatione. sed celū
7 ista inferiora non sūt transmutabilia ad
inuicem. ergo illoꝝ non est eadem mafia
propter istas rationes cū3 opp mō sancti
thome standū est Ad rationes Ad pri//
mā dicitur ꝙ omē habens mafiā in priua
tioni admixtā ad formā3 substantialē3 est
corruptibile 7 de tali intelligitur dictū3 aris//
totelis. celū autē solū hab3 mafiā admix//
tam priuationi ad vbi. et non ad formā in
substātialē3. Probatur q2 forme celi 2 pfi
ciūt pfectione termi et potestatē mafie celi
Ad secūdā d.cif ꝙ in habentib⁹ mafiā
gñalem 7 subiectā3 gñationi 7 transmuta
tioni ptransmutationē venim⁹ ad cogni//
tionē mafie. sed celū non hebet talē3 ma//
teriam. Dicitur secundo ꝙ ex motu locali
celi ostenditur celum esse corpus quia esse
cptum p̄supponit materiā et ex cōsequenti
ostēditur ꝙ in celo est materia. Ad ter//
tiam dicif ꝙ auctoritas tenet in absolutis
7 non in hijs quoꝝ vnū habet depēdētiā
ad alterū3. vlterius dicif ꝙ impossibile est
materiam esse sine aliqua forma. pz primo
ex illo quod ante dictū est. quia mafia nō
est sepabil'a forma nec sm rem nec sm ra//
tionē. Secūdo quia esse est actus entis
vnde impossibile est aliqd esse ens nisi per
esse. sed esse materie est a forma ergo impossi
bile est esse materiā sine forma. vt materia
solū dicif ens q2 est in potentia ad esse ac//
tu vnde secluso esse impossibile est mafiā3
esse. Ex quo potest inferri per nullā potētiā
fieri. ꝙ materia sit sīe forma. quia hoc inc ll
dit cōtradictionem Et si obiiciatur per dei
potentiā accidens potest esse sine subiecto
ergo per potētiā3 dei materia potest esse sīe
forma. negatur cōsequētia. q2 materia so

lum est potētia 7 ideo non est sed tū o actu
Accidēs aut est actus quidā 7 ideo deus
supplendo vicē3 subiecti potest facere acci
dens sine subiecto. ꝙ aut per potentiā dei
mafia non sit sine forma. hoc nō est ex ipsa
impotentia dei. sed quia hoc non est possi//
bile fieri cum includat cōtradictionem

## Queritur secundo. Utrum

species vel forme reꝝ se habeat sicut nūeri
Arguitur ꝙ non quia in nūēis pceditur
in infinitū. sed species reꝝ sunt finite 7 deter//
minate ergo 7c. Secūdo sic vnaqꝫ spēs re
rū est vna per aliquā formā vna. sed nūerus
non est vnus simpliciter. sed solū est vnus
collectione vnitatum. ergo species rerum
non se habēt sicut nūeri. Tertio sic alique
species reꝝ sine forme suscipiūt magis 7
min⁹ vt qualitas. Et tamē nūeri non susci
piunt magis 7 minus ergo in oppositum
est aristoteles in hoc libro pro solutione.

## Sciendum primo ꝙ postꝙ

aristoteles ostendit ꝙ substātie sensibiles
sunt cōposite ex mafia. et forma. cōsequēt
inquirit de principio formali. et q̄a plato
precipue determinat de principio formali
ideo aristo nl' p̄cipue determinat de principio
formali quātitatis iuxta ea que plato attri
buebat ipsis forme. plato enī cōpat formes
ad species. et species ad nūeros. primo er
go videbitur de cōpatione formarum ad
species. Secundo de cōparatione forma//
rum ad numeros Circa primum

## Secundo sciendum ꝙ plato

quattuor attribuit forē per cōpatōe3 ad
sp̄s. primū est ꝙ res spēi significat formā
tantū. et non cōpositū ex materia 7 forma
Secūdum est ꝙ forma est aliqd p̄ter pt.s
mafie. Tertiū est ꝙ forme sūt ingñabiles
7 incorruptibiles. Quartū est ꝙ forme sūt
separate sm esse a sensibilib⁹. Quo ad pri//
mū dicitur ꝙ nomē speciei in sensibilibus
non significat formā3 tantū3 sed cōpositum
ex materia 7 formā. vt animal non idem est
ꝙ anima sed est anima in corpore 7 est cōpo
situ ex anima 7 corpore. vnde pz ꝙ diffini
tiones substantiaꝝ sensibiliū non solū de//
bent dari per formā. sed per formā 7 mafiā3

## Tertio est sciendum ꝙ si spēs

in sensibilib⁹ essꝫ forma tātū. tūc idem essꝫ

entia 7 anime esse. sed si species in sensibilibus non .s. forma tantum. sed compositum ex materia 7 forma tunc nō erit idem quod quid est cum eo cuius est. vt non est ideʒ homo 7 hominis esse. ratio huius tunc tacta in septimo. Quo ad secundum arguitur quia forte est aliquid preter partes materie sicut sillaba non solum est litera ex quibus componitur sed aliquid aliud quod est forma .s. compositio 7 ordo literarum 7 ista forma est aliquid preter partes materie quod non est sic intelligendum ꝙ forma sit separata secundum esse a partibus materie. Quo ad tertium dicitur ꝙ si ponerentur forme separate a materia ille secūdum naturam suam sunt ingenerabiles 7 incorruptibiles per se 7 per accidens patet quia ad formam sequitur esse 7 ideo forma semper est in se 7 non corrumpitur nisi talis indigeat deferente sicut esse formaruʒ naturaliuʒ quod indiget materia tanquaʒ deferēte quia non in se subsistunt cuʒ ergo ad formas separatas sequitur esse 7 illud esse non indigeat deferente cum sint subsistentes sequitur ꝙ secūdum suam naturā perpetue sunt. Sed forme que sunt in materia per se generabiles 7 corruptibiles de se nō sunt. sed generatio 7 corruptio eis cōtingit per accidens quia gñatio 7 corruptio supposito cōueniunt per materiam vt ostensum est in septimo huius sed compositum quod dicit formam solum non corrumpitur sicut nec forma. Sed cōpositum singulare gñatur 7 corrumpitur. Quo ad quartum ostēsum est in septimo huius ꝙ impossibile est ponere ydeas separatas q̄ sint quidditates vel essentie sensibiliuʒ vt impossibile est ponere ydeam hoīs a sensibilibus particularibus hominibus separatam 7 hec de isto articulo

**Quo ad secūdum sit hec cō**clusio species vel forme rerum assimilantur numeris in quattuor. Primum est quia sicut numerus diuisibilis est. 7 tamen resoluitur ad aliqua indiuisibilia .s. ad vnitatem que est indiuisibilis in spēs ita diffinitioēs diuisibiles non sunt in infinitum sed resoluuntur ad aliqua indiuisibilia .s. ad vnitateʒ que est indiuisibilis verbi gratia diffinitio hominis diuisibilis est in genus 7 differētiam 7 an' animal 7 racionale. Ulterius diffinitio animalis resolubilis in animatum 7 sensibile sed non prosequitur in infinitum sed est status in aliquo quod nō est diuisibile in genus 7 differentias · sed est simplex sicut substantia. Secūdum in quo assimilatur numeri est quia sicut in nuēris addita vel substracta vnitate variatur numeri species. ita addita vel substracta vna differentia variatur diffinitio 7 quod q̄d erat esse speciei vt substantia animata sensibilis est diffinitio animalis. 7 si addatur rationale non erit diffinitio aialis sed hominis 7 si ab ea auferatur sensibile erit diffinitio corporis quia vltima differentia dat speciem diffinitioni. 7 vnitas dat speciē numero. Tertium in quo assimilatur est q̄a sicut numerus est vnus per vltimaʒ vnitatem que dat speciem numero ita et diffinitio que componitur ex gñe 7 differētia est vna per differentiam que est finis 7 cōplementū diffinitionis. 7 similiter substantia composita ex materia 7 forma est vna per formaʒ que dat speciem rei. Ex quo patet ꝙ numerus nō est vnus sicut indiuisibile est vnuʒ cum componatur ex multis vnitatibus nec etiam est vnus per collectioneʒ sicut aceruus lapidum 7 sic non esset vnius nature nec vnius speciei sed est vnus per formam vnam .s. per vltimam differentiam seu vnitatem que est forma numeri 7 que dat numero speciem. Et similiter substantia composita ex materia 7 forma non est vna sicut indiuisibile similiter non est vna sicut per collectioneʒ materie 7 forme. sed est vna per formam que facit per se vnuʒ cum materia 7 dat speciem rei. Quartum in quo assimilatur est quia sicut numerus non suscipit nec magis nec minus eo ꝙ numerus sistit in aliquo vno determinato cum si aliquid addatur vel substrahatur variatur species numeri. ita species vel forma secūdum se non suscipit magis 7 minus ymo aliquo addito vel substracto variatur species. sed si forma suscipiat magis 7 minus hoc est ex parte materie in qua suscipitur vt albedo non suscipit nec magis nec minus.

**Ad rationes ad primam di**citur ꝙ in nūero non prosequitur in infi-

initum secundum potentiam ad alias ptz solutio.

**Queritur tertio.** Utrum accidentium sit materia. Arguitur ꝙ sic. Illorum est materia que sunt ad inuicē transmutabilia sed omnia accidens transmutatur in aliud sibi contrarium vt calidum ⁊ frigidum ergo accidentium est materia. In oppositum est aristotiles. pro responsione

**Est primo sciendum ꝙ quantū ad vnū cōformiter ad textū ponuntur aliq̄ ppositiōes.** Prima est ꝙ omnium transmutabilium ad inuicē eadem est materia prima licz tamen materie proprie sint diuerse. est tamen materia vna non per aliquam formam vnā sed per carentiam dictionis sicut alia est materia flemmatis alia colere Nam propria materia flemmatis est dulce ⁊ colere amarum sed tamē materia prīa est eadē. ista ppositio fuit declarata in libro phisicorum ⁊ de generatione. Secūda ppositio licz omnium gñabilium ⁊ corruptibilium sit eadem materia prima tamen sunt diuersa entia. Tum ppter diuersitatem efficientium. tum propter diuersitatem proprie materie nam alia est propria materia vnius alia alterius. Et licz eadem sit materia equi ⁊ asini tamē qz agentia sunt diuersa ipsa sunt diuersa. Tertia ppositio. cum eiusdē sint plures cause querendo essentiam alicuius non debet responderi vna causa tātum sed omnes vt si queratur q̄ est causa hōis nō bene respondetur ignis vel terra sed debet respōderi causa materialis que est menstruū. ⁊ causa effitiēs est sperma quod mouet generationem in quantum est in eo virtus agentis. causa formalis est quodquid erat hominis causa formalis potest dici forma hominis q̄ est finis generationis vel opo que est felicitas. est finis vt generate.

**Sciendum secundo ꝙ non** solum debet responderi per causas remotas quia per eas nō habetur cognitio nisi in vniuersali. sed etiam opportet dicere per causas proprias per quas habetur cognitio perfecta ⁊ completa vt si queratur que est materia hominis non bene respondetur ignis vel terra sed oportz respondere menstruū. Quarta ppositio in corruptibilibus supra celestibus que sunt perpetua non est materia vel est alterius rationis a materia istorum inferiorum loquēdo de materia que est subiectum generationis. ⁊ in potētia ad priuationem. ideo materia celi est alterius rationis a materia generabilium ⁊ corruptabiliū quia in celo non est materia generabilis sed materia mobilis ad locū. ⁊ hec ppositio superius est declarata. Quinta ppositio ⁊ respōsalis cōclusio accidentiū nō est materia ex qua. sed bene materia in qua que dicitur subiectū. Probatur prima pars quia accidētia sunt forme simplices vt alt cdo ingredo ergo nō habent materiam ex qua. Probatur secūda pars quia esse accidentis est in subiecto ideo sequitur ꝙ habent materiam in qua que proprio nomine dicitur subiectum.

**Aduertendum est tamen ꝙ** materia ⁊ subiectum in aliquo conueniunt ⁊ in aliquo differūt. Cōueniunt in hoc ꝙ vtrumqz habet modum recipiētis sicut enim materia recipit formam ita subiectū accidens. Differunt in hoc quia materia habz esse actu per formam quam suscipit vnde a forma suscipit esse simpliciter. subiectum autem non habet esse ab accidente quod suscipit sed accidēti dat esse. Secūdo probatur ppositio a posteriori quia que sunt composita ex materia per se possunt fieri ⁊ corrumpi sed forme sue essentiales siue accidentales non possunt per se fieri aut corrumpi ergo non habent materiam ex qua. Probatur minor sicut forma equi non fit compositum ex materia ⁊ forma. ita album quod significat formam non fit albus homo vel lignum album. Sexta ppositio materia nō est equaliter in potētia ad ambo cōtraria sed prius se habet potentia ad contrarium quod se habet per modū habitus ⁊ forme ⁊ per posterius ad cōtrariū quod se habz per modū priuationis ⁊ corrumpētis sicut cor animalis prius est in potentia ad sanitatem que se habet per modum habitus quam ad egritudinem que se habet vt priuatio sanitatis. Ad ratōnem ante oppositum dicitur ꝙ accidentia non sunt simplicia sed composita ex subiecto ⁊ accidente vt visum est. Dicitur etiam ꝙ bene

probat accidentia habere materiã in qua sed non ex qua.

**Queritur quarto.** Utrum ex materia ⁊ forma fiat vnũ per se. Arguitur primo ꝙ non quia ex pluribus diuersis non fit vnum totũ nisi tale sit vnum per aggregatõez. sicut cumulus lapidũ aut nisi ea ex quibus fit vnatio per aliqđ mediũ. sed materia ⁊ forma sunt diuersa secundum rem. ergo compositũ ex materia ⁊ forma erit solum vnum per aggregationẽ aut oportet aliquod dare mediũ inter materiam ⁊ formã vniens. Et quodcunqꝫ dicatur ex materia ⁊ forma non fit vnum per se. Secundo sic si ex materia ⁊ forma fieret vnũ per se hoc esset. quia materia se habet vt potẽtia. ⁊ forma vt actus ⁊ ex actu ⁊ potentia fit vnum per se. Sed contra quia subiectũ se habet vt potentia respectu accidẽtis. accidẽs sicut actus. Et tñ ex subiecto ⁊ accidẽte non fit vnũ per se sed per accidens ergo. Tertio sic actus ⁊ potentia sunt prime differẽtie entis. ⁊ ens secũdũ quodlibet predicamẽtũ diuidit in actũ ⁊ potentiã vt patebit nono hui⁹ sed differẽtie diuidẽtes aliquid per se nõ conueniunt ad cõstitutionẽ ergo ex actu ⁊ potentia non fit vnum per se. In oppositum est aristoteles.

**Pro responsione est primo** sciendum ꝙ sicut recitat Albertus circa presentẽ materiã fuit triplex opinio. Quidã enĩ volẽtes seruare ꝙ cõpositũ ẽ vnũ dixerũt ꝙ forma ⁊ materia non differunt secũdum essentiã sed sunt idem essentialiter. Secundus error est dicẽtium compositũ non esse per se vnũ sed per aggregationẽ sicut cumulus lapidũ. Tertius error est dicentium materiam ⁊ formam vniri non esse se ipsis. sed per aliquod medium sicut lignum cõiungitur ligno per cauillam vel per aliqđ aliud ⁊ isti errores proueniunt ex eo ꝙ credebant materiam ⁊ formam esse entia in actu. Cum ergo ex duob⁹ in actu non possit aliqđ per se fieri nisi per aliqđ vniens eos. oportet dicere ꝙ aut materia ⁊ forma non essent plura sed vnũ sicut de prima opinione. aut ꝙ ex materia ⁊ forma non fit vnũ per se. sed per aggregatõez sicut de secũda opinione. aut ꝙ sit aliquod vniens materiã ⁊ formam sicut de tertia opinione. Prima opinio est falsa. tum quia materia manente eadem in corruptione ⁊ generatione. vna forma abiicitur ⁊ alia generatur. vnde patet ꝙ materia ⁊ formã nõ sunt idẽ essentialiter. Tum secũdo qꝛ si materia ⁊ forma essent idẽ essentialiter nulla esset substãtia composita sed omnes substantie formate tãtũ. Tum tertio quia materia est aliqđ quod est in potentia ⁊ forma actus. vñ relinqtur ꝙ materia ⁊ forma non sint idem essentialiter. falsitas secũde ⁊ tertie patebit ex deductione conclusionis. sit hec prima

**Conclusio. ex materia ⁊ formã** fit per se vnum. pbatur. quia materia est vt potẽtia. forma vero vt actus sed ex actu ⁊ potentia fit per se vnũ. nec hui⁹ querenda est causa aliqua. sicut enĩ potentia habet esse per actum ita per vnitatem. vñ actus seipso vnibilis est cũ potentia. Et confirmatur qꝛ si actus ⁊ potẽtia seipsis non vnirẽtur sed esset aliquod medium vniens. tunc quereretur de illo medio an per se vniretur cum actu ⁊ potentia aut per aliquod mediũ. si per se idem erat qđ prim⁹. s. ꝙ actus ⁊ potentia per se vniunt si non per se sed per aliquod tũc queretur iterum de illo ⁊ sic proceditur in infinitũ. Aduertendum tñ ꝙ licꝫ non sit querenda causa intrinseca quare ex actu ⁊ potentia fit per se vnũ tamen querẽda est causa extrinseca. s. qua ipsũ agens ducit potentiam ad actum.

**Sciendum ꝙ predicta con**clusio. s. ꝙ ex actu ⁊ potentia fit per se vnũ habet veritatẽ in naturalib⁹ ⁊ in mathematicis qꝛ vtrisqꝫ materia se habet sicut potẽtia ⁊ forma sicut actus. alia tamẽ materia in naturalib⁹ est quã in mathematicis q̃a naturalia cõcipiunt materiã sensibilem ⁊ determinatã qualitatibus sensibilib⁹ q̃ sũt calidũ frigidũ ⁊ sic de alijs Sed mathematicalia concipiunt materiam ymaginabilem que est continuum vel quantitas. ex quo patꝫ ꝙ in naturalib⁹ ⁊ in mathematicis ex ptibus diffinitionis fit per se vnum. sed vna pars diffinitionis sumitur a potentia alia a forma siue actu ergo ex partibus diffinitõis fit per se vnũ

Secunda conclusio. illa que non habent materiaꝫ sensibilem nec intel-ligibilem sicut sunt substātie seperate que sūt forme tantū. statim sunt aliquod vnū ptꝫ quia in eis non est aliquid in potentia quod explicet vnitatem recipienteꝫ aliq̄d a forma. sed sunt forme tantum ad quam sequitur quidditas ⁊ vnitas. Ea vero que habēt materiā vt naturalia ⁊ mathema-ticalia. non sunt statim vnum quia in eis est aliquid prius ordine nature quod ex-plicet vnitatem ⁊ entitatem a forma. ideo non sunt statim vnuꝫ. Ex predictis ptꝫ ꝙ aliter substantie seperate sunt vnum sicut indiuisibile est vnū ⁊ sunt substantie sim-plices non resolubiles in plures partes essentie. sed sunt forme tātum. Substātie vero composite non sunt vnū sicut indi-uisibile qꝛ sunt resolubiles in plures ptes essentie. s. in materiam ⁊ formam. sed sm̄ speciem sunt vnum ⁊ hoc propter vnitatē forme a qua sumitur spēs. sunt etiaꝫ vnuꝫ ⁊ plura in potētia que quedā potētia re-ducitur ad actum per resolutioneꝫ con-tinui in materiam ⁊ in formam. Et tunc ad rationes.

Ad primam dicitur ꝙ maior solum habet veritateꝫ de pluribꝰ quoruꝫ quodlibet est ens actu cuiꝰ ratio est dicta supra. quia actus est qui diuidit ⁊ separat ideo ex pluribus existentibus actu non fit vnum per se nisi sit aliquid vniens. sed ex pluribus quorum vnum est in potētia ⁊ alterū in actu bene fit per se vnuꝫ. Ad secundam dicitur ꝙ subiectuꝫ accidentis non est potētia tantuꝫ sed ens completū in actu ideo ex compositione accidentis cum subiecto non resultat aliqua natura vna sicut ex materia que est potētia tātuꝫ.

Ad tertiam dicitur ꝙ actus ⁊ potētia dupliciter possunt cōsiderari. vno modo secundum suas rationes formales ⁊ sic sūt per se differētie entis. Alio modo possūt cōsiderari vt sūt ptes entis cōpleti ⁊ sic na-turaliter vniūtur seipsis ad cōstitutōeꝫ cō-positi. ⁊ sic est finis octaui methaphisice.

Circa nonuꝫ librū queritur primo. Utruꝫ differētia posita ab ari-totile inter potētias ra-tionales ⁊ irratōales q̄ ē ꝙ potētie ratōales sūt eedeꝫ oppositorū. Potētie vero irrationa-les non sūt eedem oppositorū sit sufficiēs.

Arguitur primo ꝙ non. ⁊ primo ꝙ potētie irrationales sunt eedem oppositorū quia potētia materie est potētia irrationalis ⁊ tamē est eadem oppositorum. quod ptꝫ quia materia est in potentia ad cōtrarias formas suscipiendas. Secūdo sic cali-dū potest calefacere ⁊ frigefacere per anti-peristasim ⁊ tamen est potentia irrationalis.

Arguitur tertio sol per suum calorem mollefacit ceram ⁊ durefacit lutū. Ar-guitur primo ꝙ potentia rationalis non sit eadem oppositorum quia tunc sequeretur ꝙ illa potētia non ageret vel si ageret simul ambo opposita ageret quorum vtrumqꝫ est incōueniens. Arguitur secūdo prin-cipium agendi potētie rationalis ⁊ simi-litudo rei apprehēse. ⁊ tamen illa est vniꝰ rei que est principiū agendi ⁊ non oppo-sitorum.

In oppositū est aristotiles in nono methaphisice pro respōsione est primo sciedum ꝙ postquā philosophus in septimo ⁊ octauo huiꝰ determinauit de ente secūdum ꝙ diuiditur in. x. predicamen-ta ibi etiam determinatur de substātia. que est prima pars entis. ⁊ primuꝫ genus ad quod cetera genera habent attributionē nūc determinat in isto nono libro de ente secūdum quod diuiditur in actum ⁊ po-tentiam. Secundo est supponēda dictio potētie habita in quinto huius. est enim dictuꝫ ꝙ potētia dicitur duobus modis. s. de potētia actiā. ⁊ passiua ⁊ vtraqꝫ diffi-nitate est. dictū est etiaꝫ ꝙ nomen potētie per prius dicitur de potentia actiua.

Secundo sciendum ꝙ potē-tia actiā ⁊ passiua quodā modo sunt ideꝫ ⁊ quodā modo non. Si enī cōsiderentur per cōparatōem vnius ad alteruꝫ sic sūt eedem quia potētia actiua dicitur per cō-parationem ad passiuam. ⁊ econuerso

ex eo em ꝙ aliquid habz potentiā actiā3 habz potentiā3 vt aliqd patiatur ab ipso Sed si considerant̄ sm illa in quib⁹ sunt sic est potētia actiā. alia passiua. in alio eni est potentia actiua ⁊ in alio passiua vnde p3 ꝙ nichil potest pati a se ipso per se ⁊ secundum idem.

Tertio sciendum ꝙ potētia irrationalis dicit̄ cuius natura est pnn/cipiū agendi vt calefactiuū3 frigefactiuū3 sed potentia rationalis ꝓprie dicitur de potentijs intentōalibus. i. de intellectu ⁊ voluntate. tn̄ in ꝓposito potētie rationa/les possunt dici ille in quib⁹ non est forā natural' ſ forā app̄hensa pricipiū3 agēdi sicut potentie intellectiue ⁊ potētie appre/hensiue sensitiue.

Quarto est sciendum ꝙ po/tētie irrationales sunt duplices q2 qdam sunt actiue quedam passiue ⁊ in proposi/to loquitur de potētijs actiuis. Nam po/tētie passiue irratōales possunt esse eede3 oppositoru3 vt eade3 est materia suscep/tiua forārum cōtrariarū. verum est tamē ꝙ materia non suscipit formas cōtrarias nisi sit disposita diuersis dispositionibus ex quo patere potest si potentia materie re/mota sit eadem oppositoru3. tamen po/tētia materie ꝓxima iam disposita ad for/ma3 non est eadem oppositorum.

Sciendum quīto ꝙ titulus questionis potest intelligi de contrarijs ⁊ priuatōis vt sit sensus vtrū eade3 potētia possit esse in duo opposita contraria aut priuatiū. nam eade3 est ratio de cōtrarijs oppositis ⁊ de priuatiuis q2 oppositio priuatiā est radix cōtrarietatis. vt ibide3 innuitur. Alius sensus veru3 potentia sit eadem oppositoru3. intelligit̄ de contra/dictione oppositis tunc est sensus vtrum eade3 potētia possit agere ⁊ non agere.

Prima conclusio de priua/tiue oppositis. potentie irrationales nō sunt eedem oppositorū. sed potētie ratio/nales bene sunt eedem oppositorū. pro/batur quia in potētijs irrationalib⁹ forā naturalis est principium agendi. sed forā est tantū vna cu3 vni ⁊ eide3 non possint inesse forme cōtrarie ergo conclusio vera ergo potētie irrationales non sunt eede3 oppositorū. sed sunt determinate ad vnū tantum. sicut calefactiuū facit caliditate3 tantum. frigefactiuū3 frigiditatem. Sed probatur secunda pars. i. ꝙ potentie ra/tionales sunt eedem oppositorum quia in talibus principium agendi est forma apprehensa. sed ratio vni⁹ oppositi est ra/tio cognoscēdi priuatōem ⁊ per rationo/nem vni⁹ contrariorum cognoscit̄ aliud ergo potētia rationalis est eadem oppo/sitorum vt medicina sani ⁊ egri. visus albi ⁊ nigri lucis ⁊ tenebre.

Secunda conclusio que est de contradictione oppositis ꝙ propriis passiuis sufficienter applicatis ⁊ alijs re/quisitis potētie irrationales non possūt agere ⁊ nō agere. Sed de necessitate agūt ſ actiuē ratiōales possūt agere ⁊ non agere positis omnibus alijs de necessitate req̄si/tis. p3 cōclusio in exemplo posito q2 cale/factibili a ꝓꝓriato calefactiuo de necessi/tate calefit. sed posito obiecto intellectus potest non intelligere. posito obiecto vo/luntatis potest non velle. Et hoc cōtingit propter libertatem rationis que habet dominiū sui actus. alie vero nō. Hec secū/da cōclusio intelligenda est de potentijs rationalibus proprie dictis. s. de intellectu ⁊ voluntate Tunc respondetur.

Ad rationes ad prima3 ⁊ se/cundam dicitur. ꝙ bene probant poten/tias actiuas irrationales agere vnu3 op/positorū per se aliud per accidēs. Ad ter/tiam dicitur ꝙ isti effectus contrarij resol/uuntur ad diuersitatem suscipientiū. alia enim est ratio luti ⁊ cere. dicitur etiam ꝙ durefacere ⁊ mollefacere non sunt princi/pales effectus calidi ymo calefacere. Ad quartam dicit̄ ꝙ lic3 potentie rationales quātu3 est de se sint eede3 oppositoru3 tn̄ ad hoc ꝙ agāt oport3 ꝙ determinent̄ ad vnū oppositoru3. Ad quintā dicit̄ ꝙ ra/tio apprehensiā de re est prius similitudo vni⁹ vt pote habit⁹ ⁊ per posterius ducit in cognitione3 alterius. s. priuatōis. nam ratio habitus per quāda3 negatōem dat intelligere suu3 oppositu3 ⁊ sic de alijs cō/trarijs ⁊ alijs oppositis.

**Queritur secundo. Utrum** nichil sit possibile nisi quādo est actu vt q̄//
daȝ dixerūt. Arguit q̄ non. prīō de potē
tia actiā q̄ non sit sine actu. Naȝ illa potē
tia actiā est causa sui actus. s̄ causa ⁊ effec
tus simul sūt. ergo non est possibile esse po
tētiaȝ sine actu suo. Arguit scd̄o. si esset
potētia actiā ante actū illa non reduceret
ad actū nisi per motū q̄ esset ab alio mo//
uēte ⁊ illō mouēs nō reducit ad actū nisi
per aliud ⁊ sic pcedit in infinitū ergo ⁊c.
Tertio sic potētia actiā cōsequit formaȝ
formā aūt non potest destitui a sua propria
operatione ergo non est possibile potētiaȝ
actiā esse sine actu. Quarto de potētia
passiā. potētia passiā non hēt esse sine actu
si ergo esset potētia passiā sine actu illa esset
in reruȝ natura. In oppositū est aristoteles

**Pro responsione ad quesitū**
prīō ē sciēdū q̄ circa hāc māȝ due fuerūt
oppiōes. vna fuit dicētiū nichil esse pos//
sibile nisi quādo est actu. quorū motiuū
videt esse q̄ crediderūt omnia euenire de
necessitate. ideo dixerūt ea q̄ non eueniūt
nō posse euenire. s̄ illa oppiō falsa est. Pri
mo q̄ sequeretur q̄ nullus esset edificator
nisi quando actu edificat. sequit scd̄o q̄
cuȝ calidū aut frigidū sint pricipia agēdi
⁊ ita sint potētie q̄ nichil esset calidū aut fri
gidū nisi quādo calefacit aut frigefacit. ⁊
videt q̄ nichil esset sēsibile nisi quādo actu
sentitur. Sequit tertio q̄ cū sensus sit po
tētia q̄ nullus hēret sensuȝ nisi quādo actu
sētit. ⁊ ille sit cecus q̄ nō videt actu ⁊ pot vi
dere ⁊ sic seq̄t q̄ idē in die erit cecus ⁊ vidēs
Item illud vere non pot opari qd̄ est pri
uatū potētia s̄ ille q̄ actu opat caret potē
tia opandi. s̄m illos. ergo q̄ nō opat ac//
tu nō pot opari in futuro qd̄ falsū ē. Alia
fuit oppiō cōtraria dicētiū q̄ oīa sūt pos
sibilia ⁊ nichil ē impossibile s̄ illa nō potest
stare q̄ possibili posito in esse nullū sequit
impossibile. s̄ multa sunt quibus positis in
esse sequitur impossibile. ideo ponit hec

**Conclusio q̄ non omnia sūt**
possibilia vt dicit scd̄a oppiō nec solū ali//
qd̄ est possibile dū est actu. ptȝ cōclusio in
pbatione dictarū oppiōnuȝ. Ad maiorē
tñ euidētiam pro solutiōe rationū est No
tādū q̄ duplex est potētia q̄daȝ est actiā
⁊ alia passiā. ⁊ iterū actiā est duplex q̄daȝ
est rationalis. alia est irrationalis. potētia actiā
irrationalis reducit ad actū per approximatio
neȝ passiui in tali dispositiōe q̄ possit infici
per actiōeȝ agētis vñ approximato passo potē
tia irration. s̄ nō potest nō agere vt cale//
factiuo sufficiēter approximato calefactibili de
necessitate agit. s̄ potētia ratōalis ⁊ actiua
nō reducit ad actū per approximatōeȝ passi//
ui ymo presente passo potest agere ⁊ non
agere. in hoc differt a poa irratōali. cuius
dicti ratio est q̄ potētia irratōalis actiua so
lū est actiā vnius ⁊ p̄sente illo de necessitate
agit. s̄ potētia ratōalis est actiā opposito
ruȝ si ergo per approximatōeȝ passiui reducat
ad actū agēdi tūc simul agit cōtraria ergo
illa potētia ratōalis ducit ad actū per ap//
appellatū vñ illa agit illud qd̄ desiderat. s̄
potētia passiā reducit ad actuȝ per agens
extrinsecū qd̄ trāsmutat ipsam ad formā

**Ad rationes dicitur q̄ veruȝ**
est q̄ causa in actu. est simul cuȝ suo effectu
s̄ non oportȝ de causa in habitu vel in po
tētia. Ad scd̄aȝ dicit q̄ potētia irratōa//
lis reducit ad actū per approximatōeȝ pas
siui ⁊ sic nō reducit ad actū per motū qui
sit in alia poā s̄ per motū q̄ est in passo. sed
poa ratōalis reducit ad actū per appel//
latuȝ. Ad tertiā dicit q̄ formā nō destituit
a sua ppria operatōe vñ q̄ potētia actiua
nō semp agit. hoc ē per accidēs .s. per ab
sentiā passiui vel ppter aliqd̄ extrinsecus phi//
bēs. Ad quartā dicit q̄ licȝ pot passiā nō
sit eius per actū ppriū ad quē ē in potētia
habet tamen esse per aliuȝ actum.

**Queritur tertio. Utruȝ omne**
illud ex quo aliqd̄ fit sit in potētia ad illō
quod fit. Arguit q̄ sic q̄ omne illud qd̄ fit
fit ex ente in potētia ergo omne illō ex quo
aliquid fit est in potētia ad illud quod fit
Arguit scd̄o si non omne ex quo aliqd̄ fit
esset in potētia ad illud qd̄ fit maxime videt
verū de illo de quo aliqd̄ fit tātum ex mā
priā. s̄ materia prima q̄ dicit esse in potē//
tia remota illa dicit esse in potētia ad oēs
formās ⁊ ad omne illud quod fit. In oppo//
situȝ est aristot. pro responsione est primo

**Sciendum q̄ quia potentia**
est ad actū ⁊ ex cōsequēti habet cognosci
per actū. ideo prius vidēdum est de actu

cognito eīz actu sunt cognoscit potētia vn actus non solū inueniē in reb⁹ mobilib⁹ sz etiā in immobilib⁹ ⁊ qz po. est ad actū ideo non solū inuenit in reb⁹ mobilib⁹. s. put potētia ē pricipiuz actiē ⁊ passiē s potentia etiam inuenit in immobilib⁹

Secundo sciendum ꝙ actus est quādo res est s non tū quādo res est aliqd simul est in potētia. vbi gratia quādo aliqd hō propt speculari ⁊ quādo nō speculat. dicit esse in potētia ⁊ quādo speculatur dicit esse in actu. significatur qd est act⁹ diffinitōe. dicēduz ꝙ nō omnia est diffinio. pria enī pricipia nō possūt diffiniri cū non procedat in infinitū in diffinitionib⁹ ⁊ ideo cū actus sit de nūero priorū principiorū non potest diffiniri. s manifestari in singularib⁹ per inductōez vt dicēdo sic ꝙ sicut se habet edifficans ad edifficabile ita se habet vigilans ad dormiētez ⁊ segregatū a mā ad materiā. in omib⁹ eīz istis vnū se habz sicut actus. ⁊ aliud sicut potētia. vt edifficans se habz sicut actus. edifficabile sicut potentia.

Tertio sciendum ꝙ actus dicit dupliciter. vno mō dicit forma rei ⁊ ille mō⁹ tāgit in textu cū dicit sicut hoc in hoc idest sicz hoc est in hoc. naz forā ē in mā. alio mō dicit opatio cōsequēs formā ⁊ iste mō⁹ tangit in textu cuz dicit sicut se hēt hec ad hec. ita hoc ad hoc. sicz se hēt visus ad vidēdū. ita audit⁹ ad audiēdū ibi est potentia q̄ se habet ad oppinionez

Quarto est sciēduz ꝙ aliter inuenitur potētia in infinito ⁊ in vacuo. ⁊ alit in alijs. naz aliqua dicunt in potētia quādo sūt in potētia tātū. ⁊ quādoq in actu tātuz vt cuz visibile videt dicit esse in actu. ⁊ quādo nō videt dicit esse in potētia. qz potest videri. s infinitū ⁊ vacuū nō sūt aliqnādo in actu tātuz s in actu pmixto potētie. vn̄ in eis actus ⁊ potētia differūt ratōe solū. quādo enī infinitū diuidit ad hec. est in potētia ad vlteri⁹ diuidi ⁊ simili est de vacuo quādo locus est vacu⁹ per carētiaz vni⁹ corporis est repler⁹ alio corpore. ⁊ sicz ē de infinito ⁊ vacuo. ita ē de motu. ⁊ tpre. ⁊ d̄ alijs ētib⁹ imp̄fcis

Conclusio illud dicitur esse in potētia ad aliud ex quo ab vno agēte artis vel nature. per vnica actōem potest duci ad actū. ideo terra non dicit in potētia ad statuā. qz ab vno agēte ⁊ per vnicā actōem non potest ex terra fieri statua sed per multas actiones. naz per actionē nature in es ⁊ cuprū. ⁊ per actōez artificis fit forā statue. s es dr̄ in poā qz ab vnico agēte ⁊ per vnā acōez ex ere pot fieri statua.

Est tamē sciēdum ꝙ duplex est materia q̄dam est remota ⁊ talis proprie non dicitur in potētia ad illud qd fit. Alia est materia proxā q̄. s. est in dispositiōe ad formā suscipiendā. ⁊ talis proprie dicit in potētia ad illud qd fit. vn̄ mā propinqua p̄dicatur nō in abstracto s in cōcreto de eo cui⁹ est mā ⁊ denoiātio nō aut mā remota. sicut dixi⁹ ꝙ statua ē erea nō aut dixi⁹ ꝙ est terrea. Ratōes ante oppositū bene probant ꝙ mā remota bene est in potētia ad illud qd fit extenso nomine potentie ⁊ non ꝓprietatis.

Queritur quarto· Utrum actus prior sit potētia diffinitōe. tpre. ⁊ substātia siue perfectōe. Arguit ꝙ nō diffinitōe naz corꝫ quorū vnū hēt diffinitōez per alterū neutrum ē pri⁹ altero diffinitōe. s potētia diffinit per actū. ⁊ actus per potētiaz ergo act⁹ nō est prior poā diffinitioē. minor ptz qz potētia ⁊ act⁹ sūt relatiuā. modo vnū relatiuoꝝ diffinit per aliud vt dicit in predicamētis ⁊ cōfirmat. qz anima cōparat ad corp⁹ organicū sicut forā ad mā ⁊ actus ad potētiaz. Et tn̄ aiā diffinit per corpus orgaicuz. Arguit scdo. act⁹ cōparat ad mobile sicut act⁹ ad poāz ⁊ tn̄ diffinit per mobile. iii. phi. dicēdo. mot⁹ ē actus mobil ergo act⁹ diffinit per potētiaz. Arguit tertio ꝙ act⁹ nō sit prior potētia tpre qz pria potētia actiā ē agēs primū. ⁊ potētia passiā ē mā ⁊ sm aristo. primū agēs ⁊ mā pria sūt etna. cuz ergo e no nichil sit pri⁹ tpre sequit ꝙ act⁹ nō est prior potētia tpre. Arguit q̄rto omis potētia actiā est prior tpre actu suo q̄ ē opatio vt prius aliqd hēt potētiaz edificatiāz ꝙ actu edifficet ergo poā tpre p̄cedit actū. Arguit q̄nto ꝙ nō sit prior pfectiōe siue sm sbstātiaz ⁊ spealit arguit de poā actiā qz cū actus

ꝑfectioꝛ est suo effectu. ſꝫ potētia actiua est causa sui actus qui est opatio illius. ergo potētia actiua ꝑfectioꝛ est suo actu ꝑfectiōe

**In oppositū est aristotiles**

pro reſpōſione est prīo ſciēdū. ꝙ licꝫ prius dicat multipliciter tm̄ ꝓut sufficit ad ꝓpositū prius dicat tribꝰ mōis. s. prius ratiōe siue diffinitiōe. prius tp̄e. ⁊ prius ꝑfectione siue substantia.

**Secundo sciendum ꝙ potētia** in ꝓposito non solū dicat pricipiū actiuū aut passiuū motꝰ. ſꝫ quādoqꝫ dicat pricipiū motꝰ ⁊ operatiōis siue in ſe ipso siue in alio per quem modū potētia non solū inuenit in hijs que mouent ſed etiā in immobilibus.

**Tunc sit hec prima conclusio** actus est prioꝛ potentia diffinitiōe. probat sic. quia illud est prius altero diffinitiōe quod ponitur in diffinitione eiꝰ sicut animal est prius hoīe ⁊ subiectū accidēte ſꝫ potentia habꝫ diffiniri per actū nam ratio potētie edificādi est in hoc qđ est posse edificare ⁊ ratio visibil' est in hoc qđ est posse videri actu. ergo actus prioꝛ est potētia diffinitiōe ptꝫ etiā ꝙ quia actus prioꝛ ē potētia diffinitiōe. modo diffinitio est principium cognitiōis ergo ptꝫ ꝙ actus est prioꝛ potentia cognitiōe. Sed ad vidēdū vtrum actus sit prioꝛ potētia tempore.

**Tertio sciendum ꝙ actus ⁊** potētia possint dupliciter cōsiderari. s. ꝓut sūt in eodē numero vel in diuersis.

**Secunda conclusio licꝫ in** vno qđ quādoqꝫ est in potētia ⁊ quādoqꝫ in actu potētia sit prioꝛ actu tempore. tm̄ simpliciter ⁊ in diuersis actꝰ est prioꝛ potētia tempore. Prima pars ptꝫ quia illud qđ reducit ad actū prius fuit in potentia ad illud qđ fit sicut sortes priꝰ fuit homo in potētia āteqꝫ in actu. in spermate enim fuit homo in potētia ⁊ non in actu. Secūda pars ptꝫ quia nichil educit ſe de potētia in actū ſꝫ reducit ab aliquo qđ est in actu ergo actꝰ simpliciter ⁊ in diuersis prioꝛ est potentia sicut licꝫ hic equus fuit prius in potētia quā in actu. tm̄ hic equus non fuit reductꝰ de potētia in actu nisi per equū q. i. erat in actu ⁊ sic de alijs. Tandē aut deueniēdū ē ad actū q est primi mouētis q est prioꝛ omni potētia ⁊ quo nichil prius est ⁊ hic est actus prius q est deus gloriosus ⁊ sic ptꝫ conclusio quo ad vtrāqꝫ suā partē per hanc ꝓpositiōē positā in textu semper enī ex potētia ente fit actu ens ab actu ente. Et iterū oē qđ fit fit ab aliquo ⁊ ex aliquo. ex aliquo tāquā ex principio materiali ⁊ potētiali ⁊ ab aliquo tanquā ꝑ agēte ente actu.

**Tertia conclusio actus prioꝛ** est potētia substātia siue perfectiōe. ꝓbat cōclusio duplici via. prima sumit ex cōsideratiōe substātiarū corporaliū q quādoqꝫ sūt ⁊ quādoqꝫ non sūt. Secūda via sumit ex cōparatiōe sempiternorū ad corruptibilia. Prīa via probat duabꝰ ratiombꝰ quia enī ꝑfectio rei sumit ex duabꝰ causis. s. formā ⁊ finē. ideo prīa ratio sumit ex parte formē ⁊ secūda ex parte finis. prima ratio que sūt posteriora via gnationis sūt priora via perfectiōis ſꝫ in eodē fm̄ numerū actus tempore gnatione posterioꝛ est potētia vt ptꝫ per secūdā cōclusiōē. ergo actus substātia siue ꝑfectiōe prioꝛ est potētia. Ratio maioris quia gnatio procedit in potētia in actū ⁊ de imꝑfectio ad ꝑfectū. ideo posteriora via gnatiōis sūt priora via perfectiōis sicut sperma via gnationis est prioꝛ homine. ⁊ puer via gnationis similiter est prioꝛ viro. ⁊ tm̄ vir via ꝑfectionis est prioꝛ puero ⁊ homo spermate. Secūda ratio sumit ex parte finis ⁊ ē talis finis est quodā modo pricipiū ⁊ prius ꝑfectione eo qđ est ad finē. finis enī ē est pricipiū ⁊ ꝑfectio eiꝰ cuiꝰ est. ſꝫ actus est finis potētie. probat primō in potētijs actiuis naturalibꝰ naꝫ aīal nō videat vt habeat potētiā visiuā ſꝫ habēt potētiā visiuā vt videant. Secūdo ptꝫ in potētijs actiuis rationalibꝰ aliqs enī habꝫ sciētiā edificādi vt edificet ſꝫ non econuerso. Tertio ptꝫ in potētijs passiuis naꝫ mā non hēt spēꝫ ⁊ esse cōpletū nisi quādo est sub actu vñ actus est finis oīs motꝰ ⁊ gnationis in naturalibꝰ. Est tm̄ aduertēdū ꝙ duplices sunt potentie actiue. quedā enim sunt in quibus preter opus est aliquid exterius

operatum vt in arte domificatoria preter domificatorez est domus facta. ⁊ in istis quo est exterius operatū est finis potētie sed tamē per hoc non tollitur quin opus sit finis potētie quia in istis opus non est in operāte quasi perfectio eius. sed est exterius in re operata ⁊ perfectio eius ⁊ tales operationes dicuntur transeuntes in materiā extrinsecam. Alie sunt potentie actiue quarū preter operationē non est aliquod operatū ⁊ tales operatiōes in ipsis agentibus dicūtur inmanentes vt visio intellectio ⁊ in istis manifestū est ꝙ actio est finis potētie. Secūda via ad ꝓbanduz cōclusionez sumitur ex cōparatione sempiternorū ad corruptibilia ⁊ est talis. sempiterna sūt priora corruptibilibus ꝗ corruptibilia sūt in potētia. sempiterna vero nō sunt in potētia ptz quia omnis potentia est cōtradictionis ita ꝙ illud quod est in potētia possibile est esse ⁊ possibile ē non esse. sed sempiterna non sunt huius quia sunt semper actu. Est etiam notanduz ꝙ eo modo quo aliqua sunt sempiterna sunt in actu ⁊ non in potētia vt si sint sempiterna secundum substantiam non sunt possibilia ad ens simpliciter quod est de genere substantie. ⁊ tamen nichil prohibz quin sint in potētia secūduz quid vt puta in potētia ad quale vel vbi que non est potentia secūdum substantiam. est tamē potentia ad recipiendum illustrationem a sole ⁊ ita est in potētia ad quale ⁊ similiter sol dum est in oriente est in potentia ad esse in occidēte ⁊ ita est in potentia ad vbi ⁊ ita que sunt sempiterna non sunt in potētia contradictionis esse ⁊ non esse in quo differūt a corruptibilibus ꝗ sunt in potētia cōtradictionis. Sed tn̄ hoc diuersimode reperit in potētijs rationalibus ⁊ irrationalibus quia potētie irrationales sunt determinate ad vnum. sed tamen sunt in potentia ad agere ⁊ non agere. sed potentie rationales non sūt determināte ad vnū quia possint agere hoc vel suum contrarium. Est tamen aduertenduz ꝙ necessaria semper sunt in actu ⁊ nūquam sunt in potentia sicut omne totum est maius sua parte omnis homo est animal continua

here non ꝗ sunt in potētia cōtradictionis vt hominez currere ⁊ quia necessaria priora sunt contingentibus eo ꝙ ablatis ꝑdicatis essentialibus que semper insunt auferunt predicata accidentalia ideo ptz ꝙ actus prior est potentia ⁊ hec sunt que tangunt in textu. Aliter potest tamen exponi tertia cōclusio nam duplices sunt potētie. nam quedā sunt actiue alie passiue actus etiaz potentiaruz passiuarū se habent sicut forē ⁊ perfectiones earum. actus autez potētiarum actiuārum se habent sicut fines sed a formā ⁊ fine sumitur perfectio ergo omnis actus siue potētie actiue siue passiue prior est potentia.

## Ad ante oppositaz rationes

Solutio communis est ꝙ actus ⁊ potētia possunt dupliciter cōsiderari. vno modo pro intentionibus actus ⁊ potentia ⁊ sic per se inuicem diffiniuntur ⁊ sunt correlatiua. Alio modo accipiūtur pro illo quod est actus ⁊ pro illo qd̄ est potentia ⁊ sic non sunt correlatiuā cum actus et potētia reperiant in eodez ꝑdicamēto. Ad alias duas simul dicit ꝙ actus secūduz ꝙ actus nō habz diffiniri per potentiā ꝙ ergo aliqs actus diffiniatur per potētiaz hoc non est in quātuz actus sed in quātuz talis actus non in se subsistens aut habēs esse incompletum. sed esse suū est in potētia vt ptz de anima ⁊ motu. sed potētia in quātum potētia habet diffiniri per actum sicut conformiter solet dici de forma ⁊ materia. materia enim in quātum huiusmodi habet diffiniri ⁊ cognosci per formā. formā vero non in quātum formā est habet diffiniri per materiam sed in quātum non est in se subsistēs ꝗ recepta in materia. Ad quartam dicit ꝙ cum dictū sit in conclusione ꝙ simpliciter ⁊ in diuersis actus sit prior potētia hoc est intelligēduz de potētia passiā vt patuit in extremis ideo quo ad hoc argumētuz assumitur de potētia actiua non est contradicta. Et quādo arguitur de potētia materie dicitur primo secūdum veritatem ⁊ fidem catholicam ꝙ materia nō est eterna sed producta est de nouo per creatiōez. Dicit secūdo ꝙ supposito cuz philosopho ꝙ esset ab eterno

potentiam. Ad quartum dicitur ꝙ ipsa argumenta de potentia ac ma[illegible] etiam ꝙ in eodem potentia est prior actu tempore. Ad ultimam dicitur ꝙ actus potest dupliciter considerari. Uno modo per effectum potentie active. ⁊ sic actus est imperfectior potentia activa sed hoc modo principium actus non habet rationē potētie. Alio modo consideratur actus ut est finis potentie active ⁊ sic est perfectior potētia activa sequitur textus.

**Queritur quinto. Utrum actus sit melior potētia ⁊ intelligētia prior.** Arguitur ꝙ non quia melius est posse infirmari potētia quā infirmari actu. ergo potentia melior ē actu. Arguitur secundo ꝙ actus non sit prior potentia intelligentia quia intellect⁹ non in cognitione sua procedit de potētia in actum. ergo potentialiora sunt nobis nota secūdum intelligētiam quaz actualiora. Propter hoc dicitur primo phisicorū ꝙ universalia sūt prius nota nobis eo ꝙ sunt potētialiora ⁊ confusiora. Arguitur tertio ea que maxime sūt in actu difficilia sunt ad cognoscēdū sicut substantie seperate. ergo actus secundum intelligentiam prior est potentia. In oppositū arguitur per philosophū. Unde primo videndū est de prima parte quesiti videndum utrum actus melior sit potētia. Secundo videbitur de secunda. s. utrum actus secundum intelligentiam sit prior potentia.

**Circa quod sit ista conclusio** prima. in bonis melior ē actus quā potētia ut melius est esse sanū actu quā posse sanari. probatur quia quod est simpliciter bonū ⁊ non indifferēter se habet ad bonū ⁊ malum melius est eo quod est bonū secūdum quid ⁊ quod se habet ad bonū ⁊ ad malū sed illud quod actu est bonū est bonum simpliciter ⁊ non se habet equaliter ad bonum ⁊ ad malū illud autem quod est bonū in potentia est bonū secūdum quid ⁊ est in potentia ad esse bonū vel malum sicut esse sanum actu est bonū simpliciter non enim sanū ⁊ egrum secūdum actū insūt eidem. sed posse esse sanū ⁊ esse egrū eidem possunt in esse quia eadem est potentia cōtrariorum ergo conclusio vera.

**Secunda conclusio. in malis** act⁹ est peior potentia sicut est peius infirmari actu quam posse infirmari. probatur cōclusio proportionabiliter sicut precedens quia quod est malum actu est malū simpliciter ⁊ non se habet indifferenter ad bonum ⁊ malum ergo in malis actus peior est potentia. Ex predictis aliquo modo patet ꝙ malum non est aliquid preter res nature patet quia malū posterius est natura quā potentia. ⁊ tamen potētia nichil est preter res non enim potētia potest seorsum existere sicut actu ⁊ ita etiam malū fundatur in aliquo bono. Secūdo patet ꝙ in sempiternis non est malū neque corruptio. Est tamen advertendū ꝙ licet in sempiternis non sit corruptio simpliciter neque secūdum substantiam. in eis tamen est corruptio secūdum quid puta secūdum ubi vel secundum qualitatem vel aliquid huius ut patet in corporibus celestib⁹. Quo ad secūdum punctum videbitur de prioritate actus ad potentiam quātum ad ipsum intelligere. Secundo de prioritate ad potentiam quātum ad verum ⁊ falsum.

**Est ergo hec conclusio. actus** est prior potentia secūdum intelligētiam probatur quia unum quodque intelligitur secūdum quod est in actu. ⁊ ideo hoc est quia ipse intellectus est actus unde entia in potētia tunc intelliguntur quādo sunt reducta ad actum ymo potentia non cognoscitur nisi in analogia ad actū sicut habet diffiniri per actū ergo actus prior est potentia secūdum intelligentiam. Probatur ulterius quia sicut res se habet ad esse ita ad cognoscendū sunt eadē principia essendi ⁊ cognoscendi secūdo methaphisice. sed esse simpliciter cōvenit actui. ⁊ potētie solū convenit secundum quid. ergo secūdum intelligentiā actus est prior potētia. Sed ad vidēdum prioritatem actus ad potētiam secundum verum ⁊ falsum.

**Est sciendum ꝙ verum ⁊ falsum** aliter inveniuntur in rebus compositis ⁊ simplicib⁹ que sunt intelligere. unde verum ⁊ falsum in enuntiatione idem est ꝙ cōpositio vel divisio in rebus cōpositis

quādo enim intellectus cōponit ea q̄ sūt componēda in rebus. τ diuidit ea que sūt diuidenda tūc est verus intellectus sicut cum enunciat homo est animal τ homo nō est asinus. quādo vero econtrario facit tunc est falsus. vnde sic esse vel non esse in reb⁹ est causa veritatis vel falsitatis in cōpositione vel in enunciatione.

## Est tamen notandum q̄ cū

intellectus componit enūtiando vnū alteri tunc predicatū se habet sicut formale vñ significat esse in alio vt in subiecto. Subiectū vero significatur vt materiale τ hec cōpositio quā facit intellectus fundatur sup aliquam comparatōem que est in reb⁹ cōpositis siue sit cōpositio forme cū materia siue compositio esse cum essentia quō quidem esse se habet ad essentiā sicut forma siue compositio accidētis cū subiecto et veritas hu⁹ enūtiationis homo est animal fundatur supra vnionē nature totius ad animā rationalem τ veritas hu⁹ sortes est homo fūdaf sup cōpositione humanitatis ad materiā indiuidualem per quā sortes est hic homo τ veritas hu⁹ sortes est albus fundatur sup compositione accidentis cum subiecto

## Unde notandum q̄ quedā

sunt que semper componūtur in rebus τ sūt impossibilia diuidi ideo affirmatiua formata de ipsis ē necēa. alia sūt q̄ sūt diuisa in reb⁹ τ sunt impossibilia cōponi τ enūtiatio formata de ipsis ē impossibilis vt homo est asinus. alia sunt que possunt cōponi τ non componi τ enūtiatio formata de ipsis quādoq̄ est vera quandoq̄ falsa. Notandū q̄ in rebus simplicibus eiu⁹ substātie separate non est verum nec falsum secūdum cōpositionē τ diuisionē sicut est verum τ falsum in rebus compositis sed in illis est verum τ falsū per hoc q̄ est intellectum attingere ad quodq̄d est simpliciū vel non attingere τ causa est quia in eis non sit cōpositio quēadmodū in reb⁹ compositis quando aūt intellectus attingit ad intelligēdum quodq̄d est simpliciū tūc verus est intellect⁹. quādo vero intellect⁹ non attingit ad quod quid est simpliciū non propter hoc dicit esse falsus sed ignorans. Cuius ratio est quia simplicia non possunt partim cognosci τ partim nō cognosci. sed totū cognoscitur quōd q̄d eorum vel totū ignoratur si nō cognoscatur. Alia ratio est q̄ in simplicib⁹ idem est quodq̄d est τ illud cuius est quōd quid est vt patuit septimo huius modo circa quodquid est nō potest esse falsitas aut deceptio vt dicitur .iii. de anima licet circa ipsū possit esse ignorātia ydeo τ circa substātias compositas nō potest esse deceptio nisi per accidens circa aliquā compositionem aut diuisionē. Ubi est aduertendum q̄ in substātijs compositis per accidens est deceptio circa ipsum quod quid est duobus modis. Uno modo quādo diffinitio attribuitur non proprio diffinito sed alteri aut si diuidatur a suo proprio diffinito vt si dicatur homo non est animal rationale asinus est animal rationale. Alio modo quādo partes diffinitionis nō sibi coadherent vt si dicatur animal insensibile est homo. Primo modo in substantijs simplicibus potest esse deceptio circa ipsūquodquid est. sed nō secundo modo. quia quodquid est eorū est simplex. ideo diffinitio eorum non cōplectit plures partes ideo secūdus mo⁹ non habet locum in simplicibus.

## Conclusio ad quesitum verū

τ falsum precipue considerātur secūdum actum p̄z primo in substātijs compositis quia verum τ falsum in substantijs cōpositis insunt per hoc quod est componi vel non componi. componi autē vel nō componi dicunt actum. Secundo p̄z in substantijs simplicibus quia in ipsis est verum vt dictū est. sed substantie simplices sunt tantum actu. Si enī essent potentia tūc essent generabiles τ corruptibiles τ hoc est intelligendum de potentia contradictionis q̄ recipit esse τ non esse ergo verum τ falsum precipue considerantur secundum actum.

## Ad rationes ante oppositū

. ad primam dicitur quod ipsa arguit q̄ in malis actus est peior potentia. Secunde rationes probant q̄ quo ad nos potentialiora prius intelliguntur quam

actualiora. et tamē ex natura rei et simpliciter actus prior est potentia secundū intellectū: et quāuis etiam quo ad nos potentia pura non cognoscatur nisi per analogiam ad formam.

**Circa decimum librum.** Utrum omnia mensurentur vno. Arguitur quod non quia mēsura notior est mensurato quia per mensuram certificatur quātitas mensurati. sed vnum ignotius est multitudine quia est eius priuatio etiam quia indiuisibilia cognoscunt per priuationē diuisibiliū vt dicitur in de anima. ergo non omnia mensurant vno. Arguitur secundo mensura et mensuratū sunt vnius generis. sed vnum solum inuenitur in genere quātitatis sed multa sunt mēsurabilia alterius generis quam de genere quantitatis. Tertio sic vnum est indiuisibile, sed non omnia mēsurantur indiuisibili quia non oīa cōponūtur ex indiuisibilibus vt probatur de cōtinuis Sexto phisicorum. ergo non omnia mensurātur vno. In oppositum est philosophus in hoc decimo methaphisice.

**Pro responsione est primo** sciēdum quod postquā ostensum est in quarto huius quod scientia hec habet ens pro obiecto et vnum quod cōuertitur cum ente et in sexto determinatum est de ente sm accidēs et de ente quod significat veritatē propositionis et in septimo et octauo de ente per se et prout diuiditur in decem predicamēta et in nono determinatum est de ente prout diuiditur in actū et potentiā. nūc philosophus in hoc libro decimo intēdit determinare de hijs que sequūtur vnum Et primo determinat de vno secūdum se Secundo de vno per comparationē ad multitudinem.

**Secundo est sciendum quod licet** vnū dicat multis modis vt patuit quinto huius tamē principaliter vnum dicit quatuor modis. Primo modo dicit vnū cōtinuitate. Secūdo modo dicit vnum quoddā totum habens aliquam formam aut speciem vt animal hoc modo dicit vnum et superficies triangularis dicit vna. et addit supra vnitatem quātitatis vnitatem que est a forma. Tertio modo dicit vnum sicut singulare dicit vnum. Quarto modo dicit vnū sicut spēs et vniuersale dicit vnū et hec omnia dicunt vnū sm propriam rationem vnius que est esse indiuisibile. vnde duobus primis modis dicitur aliquid esse vnū quia motus eius est vnus et indiuisibilis loco et tempore. Loco quia versus quācunque partem loci mouetur vna pars cōtinui et alia. Tempore quia quādo mouetur vna pars continui et alia. In alijs duobus modis dicunt aliqua vnum. quia ratio eorum est vna et indiuisibilis quia apprehenditur vna simplici apprehensione intellectus.

**Tertio est sciendum quod princi**paliter et magis descendēdo ad propositū aliqua cōueniunt in ratione mēsure et mēsurati quātum ad tria. Primū est quia certificatur quātitas mēsurati. sicut vlna dicit mēsura panni. Secūdum est quod illud quod est mēsura debet esse vnum et indiuisibile cuius ratio est quia mēsura debet esse certa ideo oportet quod aliquid sibi non possit addi vel remoueri et sic oportet quod mēsura sit vnum et indiuisibile. Tertium est quod mēsura debet esse eiusdē generis sic homogenea cum mēsurato sicut mēsura numeri est vnitas et mēsura quātitatis cōtinue est de genere quātitatis cōtinue et sic de alijs. Ex predictis patet primo quod mēsura est de genere quātitatis et inde ad alia genera trāsfertur. Secūdo patet quod in genere quātitatis ratio mēsure primo inuenitur in numeris. patet primo quia de ratione mensure est quod sit vnū et indiuisibile tale enim vnum est vnū quod est principium numeri. eo quod tale vnum est indiuisibile simpliciter. vnum vero quod est in quantitatibus cōtinuis et in alijs generibus non est simpliciter indiuisibile sed est indiuisibile et vnum secūdum aliquam cōparationem vt in quantitatibus continuis quantitas vnius pedis esset mensura aliarum quantitatum et hec non est simpliciter indiuisibilis et similiter in ponderibus. Uncia autem aut aliquid huius esset mensura secundum quod vnum quod est in numeris est ipsamet vnitas. vnum vero quod est in genere quantitatis

cōtinue ⁊ in alijs gñib⁹ non est illa vnitas sed est aliqua cū accidit vnū ⁊ vna linea vnus pes. Dicitur secūdo q̄ omnis q̄titas nota ⁊ mēsuratur inueniẽs aut vno, inueniens aut cum dicitur quātitas bipedalis, vno vt cum dicatur quātitas vni⁹ pedis. Vnde p̄z quia ratio mēsure primo inuenitur in numeris ⁊ q̄ alterius inueniẽ p̄ vnitatem mēsuratur, nam vnitas aliquocies sūpta reddit quātitatē numēri. ideo prima mēsura est vnū quod est principiū numēri. Ex p̄dictis p̄z q̄ licz ratio mēsure primo inueniatur in quātitatib⁹, tū cōsequenter inuenitur in alijs gñib⁹. vnde in alijs gñib⁹ mēsuratur vnūq̄q̄ minimo primo ⁊ simplicissimo illius gñis sicut voces litterat⁹ mēsurant littera vel elemēto ⁊ omnis mot⁹ mēsuratur primo motu ⁊ simplicissimō ⁊ velocissimō qualis est mot⁹ celi ⁊ similis est in pōderib⁹ et in cōsonātijs armonicis ⁊ alijs.

**Ponitur prima conclusio**

Vnūquodq̄ mēsuratur vno. p̄z ex p̄dictis q̄ mēsura debet esse indiuisibilis. cuius ratio dicta est q̄ mēsura est certa ⁊ ideo oportz q̄ sibi non possit aliquid addi vel remoueri ⁊ p̄ cōsequēs oportz q̄ sit indiuisibilis s̄ꝫ vnius esse est indiuisibile esse. ergo vnūquodq̄ mēsuratur vno. tamen differunt in numēris et in alijs sicut dictuz est. quia in numēris est vnuz ⁊ indiuisibile simplicit̄, et in alijs non est vnū indiuisibile simplicit̄ sed s̄m q̄d. Aduertenduz tamen q̄ de ratione mēsure est q̄ p̄ eam cognoscatur ⁊ certificetur mēsuratuz. ideo hac cōsideratione dicim⁹ scientiā ⁊ sensum esse mēsuras rerū. eo q̄ scientia ⁊ sensib⁹ cognoscim⁹ res. Aduertēdū est q̄ duplex est scientia q̄dam est scientia que est causa rerū sicut scientia in mēte artificis est causa reruz artificialiū ⁊ talis scientia est mēsura reruz vn̄ res artificiales dicunt̄ vere q̄n̄do assequuntur formā p̄conceptā in mēte artificis vnde quia scientia dei hoc modo se habet ad omnes res sicut scientia artificis ad res artificiales eo q̄ scientia dei est causa oīum rerū. ideo scientia dei est mēsura rerū. Alia est scientia causata a rebus sicut est scientia nostra quā habemus a rebus naturalib⁹ ⁊ talis scientia non est causa rerū naturaliū sed ecōuerso. vn̄ licz tali scientia cognoscamus res non tñ tanq̄ principio reruz. sed tanq̄ habitu quodam causato a rebus.

**Ad rationes ad primaz.** dicit̄ q̄ vnuz est mensura rei nocius est multitudinē dicitur etiam q̄ licz vnū sit quādā priuationez ignotius in quo ad nos tamē vt ad vnuz est reductio omniuz que sunt in gñis sic vnū nocius est quo ad nos. Ad secūdam solutū est. nam dictuz est q̄ vnū non est idem vnuz simpliciter ⁊ vnuz quo mēsurātur omnia. Ad tertiaz dicēduz q̄ non omnia cōponūtur ex indiuisibilib⁹ simpliciter. sed indiuisibilib⁹ secundum quid siue secundum aliquam comparationem.

**Queritur secūdo.** Vtrū vnū sit aliqua substantia per se subsistens. Arguitur q̄ sic. quia vnum non est accidens alicui⁹ substantie cum p̄dicetur secūdum substantiā vt dicetur in .x. huius ⁊ habetur etiaz in .iii. ergo est substantia. Arguitur secundo omne quod habetur per participationē reducit̄ ad illud quod est per essentiam sed vnū repertum est participatum in multis. ergo est vnum per essentiā ⁊ sic illud erit aliqua substantia per se subsistens. In oppositū est philosophus.

**Pro responsione** est primo sciēduz q̄ de p̄nti mā fuerūt due oppiniōes vna fuit pitagoricoruz ⁊ platonicoruz dicētiū q̄ vnū est quedā substantia in se subsistens ⁊ non inest alicui alteri nature quemadmodū ponebāt ydeas seperatas a singularib⁹. Alia fuit oppinio philosophoruz naturaliuz dicentium. q̄ vnuz non est aliqua substantia per se subsistens sed ipsi vni supponitur aliqua vna natura sicut empedocles primū principiū ponēs amicitiam dicebat amicitiaz subiect ipsi vni et diogenes ponens aerem dicebat vnuz in esse aeri ⁊ sic de alijs. Sed contra primam oppinionem ponitur prima conclusio.

**Vnum non est aliqua substantia** per se subsistens. probatur sic quia nullum vniuersale potest subsistere per se preter singularia. Cuius ratio est quia vniuersale est comune de multis predicans si aut̄ esset in se subsistens tunc esset singulare quoddam. preter singularia ⁊ sic non

esset comune multis sicut ens ⁊ vnū sunt pōita comunia multis. ergo vnū non est substātia per se subsistens pter singularia. Et per eādem rationē ptꝫ ꝙ gn̄a non sunt ꝗdaꝫ nature per se subsistentes pter species nec spēs pter inferiora indiuidua nec per hoc intelligēduꝫ est ꝙ vnuꝫ sit gen⁹ ſ comune analoguꝫ predicatuꝫ de multis sicut ens Secūdo probatur cōclusio nam in ꝗlitatib⁹ ⁊ in formis ⁊ similr̄ in oībus alijs gn̄ibus est aliqua natura subiecta ipsi vni sicut est in genere colorum aliquis color qui est mēsura aliorū cui attribuitur vnū vt puta color albus. nam albū est primū ⁊ pfecussimuꝫ in gn̄e coloruꝫ nam si oīa entia essent colores tūc esset nūerus color non ꝙ ipsi colores essent substātialr̄ nu/mer⁹ ⁊ ita etiam color albus est vnū non ꝙ vnum sit substantia coloris ⁊ similiter posset declarari in oībus

**Et est sciendū ꝙ sicut dicitur** in textu ens ⁊ vnuꝫ significāt aliqliter ideꝫ ⁊ dicitur aliqliter quia vnuꝫ supra ens di/cit indiuisionē vnuꝫ enim idem est ꝙ ens indiuisuꝫ. ꝙ enꝫ ens ⁊ vnū significēt eādē naturaꝫ. ptꝫ triplici ratione. Prima est qꝛ sicut ens trāscēdit oēs cathegorias pdicamētorū non enꝫ est in pdicamēto substātie tātuꝫ nec quātitatis similiter etiaꝫ vnuꝫ Secūda ratio quia in est vnicuiqꝫ nature fm̄ suaꝫ substantiaꝫ. ⁊ non predicat aliam naturā quā substātiā illius rei. cum enim dicit̄ vn⁹ homo non ponitur alia natura ab hoīe. ptꝫ qꝛ si vnuꝫ diceret aliam natu/ram ab homine illa esset vna vel ergo fm̄ substantiā vel fm̄ aliquid aliud. si secūdū substantiā idem erat dicēduꝫ de primo. si per aliud procedit̄ in infinituꝫ. Tertia est quia idem est vnūquodqꝫ esse ⁊ esse vnuꝫ Per diuisionē aūt corrūpitur res ⁊ manet quādiu est vna vt pulcre deducit boecius tertio de cōsolatione. Sed aduertendū quia videtur esse cōtrarietas in dictis aristotel' ⁊ etiam in dictis in cōclusione. dictuꝫ est enim ꝙ vnum pdicatur secūdū substātiam ⁊ non predicat aliquam aliam naturam a natura cui inest pro solutione

**Sciēduꝫ ꝙ substantia dicitur** multiplicit̄. vno modo dicitur substantia suppositū. vt ꝗdam dicebāt vnum ⁊ alia fm̄ vniuersalia esse substātiaꝫ per se subsistēteꝫ extra singularia ⁊ cōtra est dictū ꝙ vnum nō est substātia per se subsistēs pter ea deqꝫ bus pdicatur. Alio modo dicit̄ substātia quodqd erat esse rei. vt natura vel essentia rei ⁊ hoc modo bene verū est ꝙ vnum qd cōuertitur cum ente predicatur fm̄ substātiā ⁊ non fm̄ naturaꝫ aliquā superadditā ei de quo pdicat̄ quēadmodū accidens est aliqua natura preter subiectuꝫ sic enim est de alijs vniūsalib⁹. alias enim non est substantia per se subsistens preter sorteꝫ ⁊ platonē ⁊ alia singularia ⁊ tn̄ est substātia secundo modo dicta quia significat naturaꝫ ⁊ ꝗd ditatē sortis ⁊ platonis ⁊ ita pdi/catur de ipsis secūduꝫ substantiaꝫ. Et per hoc ptꝫ solutio prime rationis. Ad secū/daꝫ cōsideratur ꝙ oē qd est per pticipa/tionē reducatur ad aliqd qd est per essen/tiaꝫ ſ non est eiusdeꝫ nature vel gn̄is cum eo qd est per pticipationē sicut credebant platonici ſ illud qd est per essentiā est tātū vnū sicut primū ens qd est extra oē gen⁹

**Queritur tertio. Utrum vnū** ⁊ multa opponātur cōtrarie. Arguit̄ ꝙ nō qꝛ vnū cōtrariorū non constituit reliquū nec est pars eius. ſ vnū constituit multitudinem ⁊ est eius pars ergo ⁊c. Secundo vnū ⁊ multa opponūtur sicut diuisibile ⁊ indiuisibile ſ diuisibile ⁊ indiuisibile opponūtur sicꝫ priuatio ⁊ habit⁹ ergo nō opponūtur cōtrarie ſ priuatiue. Tertio sic vnū cōtrariorū semꝑ est pri⁹ altero. queritur ergo quod illoꝝ est pri⁹ vel vnū vel multitudo videtur ꝙ multitudo qꝛ vnū cognoscitur per multitudinē etiaꝫ quia vnū est priuatio multitudinis modo habit⁹ est prior priua/tione. Sed cōtra ꝙ vnū sit prius multitudine quia vnuꝫ cadit in ratione multitudinis In opositūꝫ est aristotiles. primo videbit̄ de quesito. secundo videbitur de cōsequētibus ad multitudinē ⁊ vnū. Quo ad primū supponit̄ primo ꝙ oppositio est ꝗdruplex. s. contraria ⁊c. secūdo ꝙ duplex est vnuꝫ ⁊ etiam multitudo sibi opposita qd/dam est vnuꝫ cōuertibile cum ente repo/nibile in quolibet genere quia est transcē/dens sicut ens ⁊ huius vnuꝫ priuat diui/sionem que est per cōtradictionē pro ꝗnto aliqua dicuntur diuersa quia hoc non est

est vltimuz rei. Secūduz correlariuz est ꝙ tantum vnum. vni est contrarium patz qz vnius differentie tantum sunt duo extrema eo ꝙ extra vltimuz nichil potest sumi. Sed cōtrarietas ē differēt a cōtrariorū tā quā vltimū. ergo tātuz vnū vni opponit

## Ad rationes·ad primaz dicit

mediuz non contrariatur extremis contrarietate perfecta. sed soluz secūdum qd .s. prout mediuz cōparatum alteri extremoruz habet ratōem alterius extremi. de scd̄a ratōe visuz est in correlario questiōis

## Queritur quinto· Utrum

priuatio vel habitus sint radix cōtrarietatis. Arguitur ꝙ non quia principium in vnoquoqz genere est principiuz ꝛ radix sed prima oppositionuz est contradictio ꝛ non priuatiua oppositio. Secūda oppositio que est imperfectior non est principium perfectionis sed oppositio cōtraria est perfectior oppositio quam priuatiua quia vtrunqz extremoruz cōtrarie oppositionis est natura quedaz. alterum vero priuatiue oppositiōis est nō ens. ergo ꝛc. Tertio sic cōtraria maxime distant vt patz per diffinitionē eorū sed non omnis priuatio distat maxiē ab actu. priuatio enīz albi que est coniuncta cal do non maxiē distat ab albedo. ergo oppositio priuatiua nō est pricipiū cōtrarietatis vel radix

## In oppositū est aristotiles

pro respōsione est prīō sciendū ꝙ cuz sint quatuor species oppositōis .s. cōtradictio priuatiua. oppositio. contrarietatis ꝛ relatiua oppositio. Contradictio est priā illaruz probatur quia cōtradictio clauditur in intellectu aliaruz tanquam simplicissima ꝛ priā. quia cōmune est omībꝰ oppositis ꝙ non insint eidem susceptibili hoc autez eis cōuenit per naturam contradictionis pro quāto vnūquodqz oppositorum claudit negationem alterius sicut cecus est non videns. albuz est non nigrum pater est non filius ergo prima oppositio non est contradictio.

## Prima cōclusio·cōtrarietas

differt a contradictione. patz quia contradictiōis nichil est mediuz sed cōtrariorūz est aliquid mediuz. ergo oppositio contrā traria differt a contradictoria. Notandū tamen ꝙ in quibusdaz contrarijs est medium eiusdem generis ꝛ est mediū subiecti sicut inter albuz ꝛ nigrum primo est mediū eiusdem generis .s. fu cum vel aliꝰ mediꝰ color qui non est albus neqz niger. est etiam mediuz subiecti quia est aliquid quod non est album neqz nigrum in quibusdaz autem contrarijs est medium eiusdez subiecti sed non est eiusdem generis quia nō est aliqua media qualitas inter sanitatem ꝛ egritudinez sed est medium subiecti. quia est aliquod subiectū quod non est sanuz neqz egrum vt lapis In contradictorijs vero non est mediuz eiusdem subiecti neqz eiusdez generis. qa negatio contradictōis non est negatio in gn̄e neqz in subiecto sed est negatio extra subiectum ꝛ extra genus. vnde alterum extremorum contradictionis verificatur de ente ꝛ aliud de non ente.

## Secunda cōclusio·priuatio

est quodā modo contradictio ꝛ quodaz modo ab ea differt. probatr quia priuatio est negatio in subiecto apto nato quātuz ad hoc ꝙ priuatio est negatio conuenit priuatio cuz cōtradictione· Sed quātuz ad hoc quod cōtradictio neqz reqrit subiectū neqz aptitudiēm in subiecto differt vt non ens non dicitur cecuz nec quodcūqz ens dicitur cecuz. sed ens quod est aptum natū videre. Item alia est differentia que sequitur ex prima . quia in contradictiōe omnino nullum est medium sed in oppositione priuatiua. ꝛ si non sit mediuz eiusdem generis tamen est medium subiecti est enim aliquod subiectuz quod non est cecum neqz videns. vnde oppositio priuatiua non est in medio. simplicr̄ sed est in medio. circa subiectum susceptibile qd̄ habet aptitudinē ad susceptōez priuationis ꝛ habitus. Ex predictis patz ꝙ oppositio contraria plus accedit ad priuatōez quam ad contradictōem. cuius ratio est quia in contradictōe nullum est mediuz in contrarietate vero ꝛ in oppositiōe priuatiua est aliqd̄ mediuz vt declaratuz est ꝛ hoc prouenit ex hoc ꝙ negatio cōtradictionis est extra subiectum ꝛ extra genus priuatio vero est negatio in genere ꝛ in

subiecto.

**Tertia cõclusio z respõsalis** radix cõtrarietatis est priuatõ z habitus probat. quia in omni cõtrarietate claudit priuatiua oppositio tanquam prior z simplicior nam semper vnũ cõtrariorum se habet vt pfectum z habitus. z alterum sicut priuatio sicut patet de calido z frigido albo z nigro Iterum probat a signo z per cõparationẽ ad priuatõez z habitũ. aliq̃ dicunt diuersimõe cõtraria. q̃dam enim dicunt cõtraria eo q habẽt in se inclusam priuatõem z habitũ. vt albũ nigrum calidũ z frigidum Alia per hoc q faciũt actu priuatõem z habitum vt caliditas z frigiditas. Tertio modo q2 sunt factura seu habẽt in se ratõnem vtutem faciẽdi priuatiõez z habitum vt calefactiuum z frigefactiuum. Quarto modo quia sunt acceptões priuatõnis z habitus sicut calefieri z frigefieri. Quinto q2 sunt abiectões seu remotões contrariorum vt non calefieri nõ frigefieri. Item tertio q2 generatões sunt ex cõtrarijs. sed gñationes fiũt ex priuatõe aut ex habitu ergo cõtrarietas ẽ q̃dã priuatõ. Est tñ aduertẽdũ q priuatio ẽ duplex. quedã est q̃ in mente habet ordinẽ ad subiectum. vt tenebra. z a tali priuatõne fit mot9 in habitum z econtra. Alia est priuatio que non habet ordinẽ in mente ad subiectum s; per mediũ forme vel habitus quẽ priuat eo q est corruptio hui9 forme z a tali priuatione non fit mot9 in habitũ vt patet de cecitate z de morte. Et nota q tertia cõclusio intelligit de priuatõe primo mõ dicta z non secũdo mõ. z per hoc cessat differẽtia posita in pdicamentis. inter cõtraria z priuatõe opposita in hoc. s. q a priuatõne non fit mot9 in habitũ. z tamẽ fit motus ab vtroq3 cõtrariorum in aliud. Ad rationes ante oppositũ. ad primã dicit q cõtradictio est prĩa oppositio simpliciter. s; prĩa oppositio in gñe est priuatiua. vt patet ex dictis. Ad aliam dicit q priuatio est principium z radix cõtrarietatis s; non priuatio pfecta que. s. causatur s; m magnam differentiã a forma vel habitu quẽ priuat vt est priuatio secũdo modo dicta.

**Queritur sexto. Utrum eq̃le** opponat magno z paruo. Arguit q sic ratõibus. tex. primo q2 hac dictõe vtrũ non vtimur nisi in oppositis. vt si q̃ratur vtrum hoc sit albũ vel nigrum. non autem querit vtrum hoc sit homo vel albũ. nisi hac suppositõne q2 idem non sit homo z albũ. Et hac dictõe vtimur in eq̃li magno z paruo. Secũdo sic ineq̃le est contrariũ equali s; ineq̃le est cõmune magno z paruo. ergo equale cõtrariatur magno z paruo. Tertio inequale attribuit dualitati z nũero pari s; m pictagoram. s; ineq̃le opponit equali ergo idem opponit duobus. In oppositũ arguit ratõibus. textus prima magnũ z paruũ sunt cõtraria si igit equale est contrariũ magno z paruo vnũ erit contrariũ duob9 quod superius improbatum est q2 tantũ vnum vni est cõtrariũ. Secũda ratio. non est cõtrarietas medij ad extrema eo q cõtrarietas ẽ pfecta distãtia que non est medij ad extrema sed extremi ad extremum. sed equale mediat inter magnum z paruum ergo eis non contrariatur. Pro responsione est primo

**Sciendum q magnum z paruum** dupliciter accipiunt. Uno mõ absolute prout magnũ est habẽs magnitudinem vel quãtitatem cõtinuam z sic magnũ non opponit equali. s; magnũ potest esse eq̃le Alio modo capitur comparatiue prout magnũ idem est q maius. z paruũ idem est q minus. s; m q alteri comparat. z excedẽs in quãtitate dicit magnũ z excessum dicit paruũ z sic equale habet oppositõem ad magnum z paruum.

**Prima conclusio. equale z** inequale inter se opponunt cõtrarie sed quodlibet illorũ opponit relatiue ad suũ correlatiuũ vt eq̃le eq̃li. ineq̃le inequali

**Secunda conclusio. equale** non cõtrariatur magno z paruo. patet per rationes post oppositum.

**Tertia conclusio. equale pri**uatiue opponit paruo z magno. probatur q2 equale est quod non est maius neq3 minus z tñ ipsi est natũ esse maius aut min9. s; negatio in subiecto apto nato est priuatio. ergo equale priuatiue opponit

illud. vnum enim dicit quod est sic vnum ꝙ nõ illud. vnũ enim est ens in se indiuisum ⁊ ab omni alio diuisum ⁊ multitudo sibi opposita est transcẽdens ⁊ causatur ex diuisione secũdum cõtradictionem. Aliud est vnum quod est principium numeri ⁊ tale solum est in genere quãtitatis ⁊ addit supra ens rationem mensure ⁊ tale vnum priuat diuisionem quãtitatis continue ⁊ multitudo sibi opposita est solum in genere quãtitatis quicquid potest intelligi de vno vtroque modo dicto ⁊ de multitudĩe sibi opposita. ex p̃dictis patet ꝙ vnũ ⁊ multitudo opponũtur sicut diuisibile ⁊ indiuisibile. nam vnũ est indiuisibile. aut nõ actu diuisum. sed ratio multitudinis est ꝙ ea que sunt multa aut sunt actu diuisa aut diuisibilia. Nam ea que sũt actu diuisa sunt actu multa sed ea que sunt diuisibilia sunt multa potentia.

**Conclusio** vnũ ⁊ multa non opponũtur contradictorie priuatiue vel relatiue. primo non cõtradictorie. patet quia vnum cõtradictoriorũ verificatur de ente ⁊ reliquũ de non ente sed vnum ⁊ multa verificant̃ de ente ⁊ non de non ente quia non ens non est vnum nec multa. Secũdo non opponũtur priuatiue quia licet vnum videat̃ importare priuatiõem non tamen importat priuatiõem puram sed dicit aliquam naturam positiuam. Nam vnum non solum dicit indiuisionem. sed etiam dicit ens indiuisum. Similiter autem est de contrariis nam licet vnũ se habeat per modũ priuatiõis respectu alteri⁹ vtrũque tamen dicit naturam aliquam positiuam alioquin non ponerẽtur sub genere participantia naturam sui generis. Tertio non opponuntur relatiue quia vnum ⁊ multa dicuntur absoluta. Quo ad secũdum vbi videndum est de cõsequentibus ad vnum ⁊ multitudinem. Est sciendũ ꝙ tria sunt cõsequẽtia. idem. equale. ⁊ simile. idem est vnum in substantia. equale vnũ in quãtitate. Simile vnũ in q̃litate ⁊ opposita illorũ cõsequũtur multitudinem

**Primo sciendũ** ꝙ idem dicitur tribus mõis. Primo modo aliqua dicũtur eadem secũdum supposita tantum siue secũdum subiectum vt album ⁊ musicum si sint in eodem subiecto vt in sorte ⁊ hec dicuntur eadem numero. Secundo modo aliqua dicũtur eadem secũdum speciem vel essentiam ⁊ non secũdum suppositũ vt sortes vel plato. Tertio modo aliqua dicuntur eadem vtroque modo. s. secundum speciem ⁊ secundum subiectũ ⁊ hoc modo sortes est idem sibi ipsi.

**Secundo sciendum** ꝙ simile dicit̃ tribus modis. Primo modo aliqua dicuntur similia que conueniunt in eodem secũdum spẽm vt trigonus equalium angulorũ dicitur similis tetragono quia habet similitudinem in equalitate angulorũ. Alio modo dicũtur similia que cõueniunt in aliqua eadẽ qualitate suscipiente magis ⁊ minus ⁊ in eodem gradu vt duo homines albi dicũtur similes. Tertio modo dicũtur similia que participant aliquam qualitatem secundum magis ⁊ min⁹ ⁊ conueniunt in illa qualitate secũdum speciem vt magis album ⁊ minus album dicuntur similia. Quarto dicuntur similia que conueniunt in pluribus qualitatibus licet differant in aliis vt stagnum ⁊ argẽtum dicuntur similia. Hic autem non fit mẽtio de equali quia non dicitur multipliciter nisi forsan modi equales sumantur secũdum speciem quãtitatis. Et quia idem ⁊ diuersum opponuntur ⁊ simile ⁊ dissimile. ideo quot modis dicitur idem ⁊ simile tot modis dicitur diuersum ⁊ dissimile. Est tamen aduertendum ꝙ idem ⁊ diuersum non opponũtur contradictorie. quia semper alterũ cõtradictoriorum verificat̃ de ente alterum de non ente. Nam omne ens est idem enti vel ab eo diuersum. sed verum est ꝙ ens non est idem non enti. vñ idem ⁊ non idem opponuntur contradictorie

**Tertio sciendum** ꝙ diuersum est in plus quã indifferẽs quia omne ens est idem omni enti vel ab eo diuersũ sed non omne ens est idem omni enti vel ab eo differẽs. Nam ea que se ipsis differunt ⁊ non conueniunt in aliquo dicunt̃ diuersa ⁊ nõ differẽtia sicut due differẽtie condiuidẽtes aliquod genus sicut etiam

duo diuersa predicamēta. sed differētia dicuntur que per aliquid aliud differunt ⁊ cōueniūt in aliquo quod est gen⁹ ꝗ spēs

**Sciendum est ꝙ differentia** genere sunt quorū non est materia eiusdem generis nec habent ad inuicem generationē ⁊ hoc ideo quia genus sumitur a materia. Et differentia specie sunt quorū est idem genus ⁊ differunt secūdū formā quia species sumitur a forma

Ad rationes ante oppositum. ad primā dicitur ꝙ cum contraria sint differētia secūdum formam vtrunq; cōtrariorum debet considerari dupliciter. primo modo vt totū completū habens spēm ⁊ formam ⁊ sic vnū ⁊ multa opponuntur nam illud quod est vnum non est multa. Alio modo cōsideratur vnū vt est pars habentis speciem ⁊ formā ⁊ sic non opponuntur. ⁊ similiter inuenitur distinctō in numeris. binarius enim consideratur dupliciter. vno modo vt est totū habēs speciem ⁊ formam. ⁊ sic est species distincta a trinario. Alio modo cōsideratur vt est pars trinarij habētis speciem ⁊ formā ⁊ sic nō est distinct⁹ a trinario sed est pars eius. Ad secundam dicitur ꝙ vnū non solum priuationem ⁊ indiuisionem dicit sed etiam dicit aliquid positiuum. s. ens ⁊ propter hoc opponitur contrarie multitudini. Ad tertiam dicitur ꝙ in multitudine potest considerari ipsa diuisio. ⁊ ipsa multitudo. diuisio autem prior est vno. nam vnum est priuatio diuisionis Nam vnū est quod non diuiditur. sed multitudo est posterior vno. vt bene arguebaẗ. vnde diuersa non dicūtur nisi vtriq; attribuatur ꝙ sit vnum vn̄ ⁊ mltitudo est ex vnitatibus primo ergo cadit in intellectu ens. secundo diuisio tertio vnum. quarto multitudo.

**Queritur quarto. Utrum** diffinitio cōtrariorum sit bene posita mq̄ dicitur contraria sunt que plurimū differunt in eodem genere in eodē subiecto ⁊ sub eadem potestate. Arguitur ꝙ non q̄a medium cōtrariaẗ extremis. ⁊ tamē non maxime distat ab eis. Secundo sic ea que sunt diuersorum generū magis distant quam que sunt eiusdem ⁊ tamē contraria sunt sub eodem genere. In oppositum est philosoph⁹ ꝓ solutione supponitur primo ꝙ est aliqua maxima differentia. probatur quia in aliquo genere contingit magis ⁊ minus differre sed vbi est magis ⁊ minus est maximū ⁊ non proceditur in infinitū ergo est aliqua maxiā differentia. Secūdo supponitur ꝙ differentia siue distantia non est inter illa que sunt diuersorum generum sed inter differētia specie que sunt eiusdē generis. p3. primo q2 differētia siue distātia est inter ea inter que est motus vel transmutatio. secundo. p3 quia cōtingit ea que sunt diuersorum generum simul in esse eidē susceptibili sicut albedo ⁊ dulcedo in lacte. ⁊ sic differētia siue distantia non est inter ea que differunt genere vnō relinquitur ꝙ differentia siue cōtrarietas est inter illa que differunt specie. ⁊ conueniunt genere. Quarto supponitur ꝙ differētia spē sunt maxiē contraria. p3 quia generationes fiunt ex contrarijs tanquā ex vltimis ⁊ vltimorū maxima est distātia ⁊ non mediorum ergo contraria maxime distant. His visis poniẗ conclusio

**Diffinitio contrariorū est bene** posita. probaẗ per singlās particulas primum ꝙ contraria plurimū differunt p3 ex dictis quia aliqua maxima differētia est reperienda vt dicit prīa suppositio maxiā autem differentia non est diuersū genere. sed ꝙ contraria plurimū differāt in eodem subiecto. p3 quia contrariorū eidem est materia cum sint ad inuicem transmutabilia sed ꝙ sint sub eadē potestate ⁊ sub eadem scientia. probatur quia scientia est certa gen⁹ vnum. modo contraria sunt sub eodē genere. ergo cōtraria sunt sub eadē potestate. nā scientia est potētia ratōalis vt in cōclusiōe dictū est. Ex p̄dictis duo patent corelaria. primū est ꝙ cōtrarietas est differētia pfecta. p3 quia cōtrarietas est maxima differentia. modo maximum in vnoquoq; genere est perfectum. p3 quia maximū est quod nō exceditur ab alio. sed perfectum est extra quod nichil contingit accipere eo quod perfectū attingit finē. modo. extra finem nichil est accipere q2 finis

paruo z magno. Ex quo ptz q̄ eq̄le non opponit̄ contrarie magno z paruo. quia equale nō est pura negatio magni z pui non enī omne quod est magnū aut puū dicit̄ equale. sed solū illud quod est natū esse magnū z puū. Ex quo ptz q̄ equale est mediū per ab negatōem. Est tñ aduertendum q̄ opinio aliquorū fuit q̄ sicut inter contrarie opposita est mediū per ab negatōez. Ita inter q̄cunq̄ potest esse tale mediū sicut inter puum z magnū quod nec puū nec magnū est. ita inter manuz z calceū dabitur mediū per ab negatōez quod. s. nec erit man⁹ nec calceus. Sed hec opinio falsa est. q2 mediū per ab negatōem non est nisi eorum q̄ sunt opposita. etiam que sunt vnius differētie quasi vni⁹ generis. i. extrema vni⁹ differētie cō/trarie alteri. que differētie sūt gn̄s vnius et ideo potest esse mediū per ab negatōez non aūt sic de omnib⁹ aliis q2 non omnia sunt vnius generis nec vnius differentie. Ratōes aūt ante oppositū bene ꝓbāt q̄ eq̄le bene opponit̄ puo z magno.

**Queritur septimo.** Utrum vnū z mlta opponant̄. arguit̄ q̄ non q2 mlta opponunt̄ paucis sed tm̄ vnum est vni contrarium ergo vnum z multa non opponuntur. In oppositum est philosoph⁹ in textu pro respōsione. Est primo

**Sciendum. q̄ duplex est vnum** z etiam est duplex pluralitatis sibi opposita. quoddā est vnū quod cōuertitur cuz ente z tale vnū nichil aliud est quaz ens indiuisū. Aliud est vnū qd̄ est pñcipiū nuēri z determinatū ad genus quātitatis z tale vnū addit supra vnū quod cōuertitur cum ente ratōem mēsure. vnū enim quod est pñcipiū nuēri est mēsura illius numeri. Similiter duplex est multitudo q̄dam est opposita vni. q̄daz cōuertitur cū ente z talis mltitudo trāscendens est sicut vnū sibi oppositū vnde z huiusmōi ꝓportionata multitudo dicit̄ pluralitas entiū. Unde ex hoc solo q̄ aliqua diuisa sunt dicūtur mlta. Alia est multitudo de gn̄e quātitatis z addit supra mltitudinē trāscendētez hoc quod est esse mēsuratū vno quia talis multitudo est numerus numer⁹ aūt diffinit̄ in hoc decimo quia est multitudo mensurabilis vno. Ex hoc apparet q̄ sicut vnū quod cōuertitur cū ente est commuē z quasi genus ad aliud vnū quod est pñcipiū numeri. ita mltitudo trāscēdens est quasi gen⁹ ad numerū. nuēr⁹ enī supra huiusmōi mltitudinē addit hoc qd̄ est esse mēsuratū vno

**Secundo sciendum est q̄** mltū siue mltitudo sic dicit̄ duplex. vno modo absolute. z sic multitudo idem est qd̄ pluralitas vel quātitas discreta. vñ hoc modo mltitudo est quasi genus ad pluralitatem z paucitatē. Alio mō dicit̄ mltitudo relatiue z sic mltitudo est quātitas excedēs vel simpliciter vel respectu alicui⁹. simpliciter. quādo quātitas excedit̄ respectu eorū que cōmuniter in reb⁹ sūt sui generis vt quādo pluit in magno excessu. vt pter solitū cursū nature dicit̄ mlta pluuia. respectu alicui⁹ sicut decem homines dicūtur mlti respectu triuṁ z sic hoc modo mltitudo est quātitas excedens z paucitas multitudo excessa.

**Ponitur prima conclusio** vnū quod cōuertitur cum ente opponit̄ multitudini cōtrarie. hec cōclusio ꝓbata est supra q2 vnū dicit priuatōem multitudinis. z non dicit priuatōem puraz sed priuatōem fundatā in natura. illud autē q̄ sic se habet opponitur alteri contrarie ergo vnū opponit̄ mltitudini contrarie

**Secunda conclusio. vnum** qd̄ ē pñcipiū nuēri opponit̄ mltitudini oppositōe relatiua. sicut mēsura z mensurabile. ptz q2 de ratione nuēri est q̄ sit mēsurabilis vno. z de ratione vni⁹ est q̄ sit mēsura nuēri. z sic numer⁹ se habet vt mēsuratum. vnū vt mēsura. relinquitur ergo q̄ vnū z multa sunt de gn̄e ad aliquid. z relatiua tertij mōi que. s. referūtur secūdū mēsuraz z mēsurabile z non sunt relatiua secūdū esse. sed secūdū dici

**Nota q̄ dictum est notanter in** cōclusione q̄ vnū quod est pñcipiū numeri. quia vnū quod cōuertitur cū ente non opponitur mltitudini relatiue sicut mēsura mēsurabili q2 tale vnū abstrahit a ratione mēsure z sicut dictū est opponitur cōtrarie mltitudini. Utrum aūt

vnũ quod est pricipium numeri oppo//natur multitudini cõtrarie aut priuatiue. Ad hoc dicit ꝙ vnũ ⁊ multa possunt cõ//siderari dupliciter. Uno mõ ẜm ratõem mẽsure ⁊ mẽsurabilis. ⁊ sic opponuntur relatiue vt dicit scđa conclusio. Alio mõ ẜm ꝙ vnum priuat diuisionẽ que est ẜm quãtitatẽ ex qua quedam diuisione causatur multitudo que est numerꝰ. ⁊ sic videtur ꝙ vnũ opponatur multitudini cõtrarie. ⁊ ꝓpẽ ea dicit ꝙ vnũ cõsideratum ẜm formã ⁊ ẜm indiuisionẽ cõtrariatur multitudini

**Tertia conclusio. accipiẽdo** multũ ⁊ paucũ relatiue opponuntur con//trarie. vt dicit albertꝰ, oppositiõe cõtraria que est ẜm diuersos respectus. probatur quia multũ dicitur quãtitas excedens. et paucũ dicit quãtitatem excessam. ⁊ ita se habent sicut excedens ⁊ excessũ. Notãter dicitur cõsiderando multũ relatiue quia multũ absolute cõsideratũ est superius ad paucũ. vnde paucitas est multitudo dicta absolute. sicut duo sunt pauca. ⁊ tñ sunt multa capiendo multum absolute. ⁊ per hoc ptz solutio ad ratõem.

**Queritur octauo. Utrum** media cõtrariorũ componantur ex cõtra//rijs. Arguitur ꝙ non. quia cõtraria sunt forme quedam. sed forma est simplex scđm actorem sex pricipiorum ergo media cõ//trariorũ sunt simplicia ⁊ per cõsequens non sunt composita ex cõtrarijs. Scđo sic secundum porphiriũ in ꝑdicabilibus diuerse species non cõcurrunt ad cõstitu//tionẽ tertie speciei sed cõtraria sunt spẽs diuerse. similiter mediũ est species quedam ergo medium non componitur ex extremis. Arguitur tertio. ea que sunt sibi inuicem impossibilia non conueniunt ad cõstitu//tionẽ alicuiꝰ sed cõtraria sunt huiusmõi ergo mediũ non componitur ex extremis. Quarto sic mediũ distãtia locali non vi//detur componi ex extremis ⁊c. In oppositũ est aristotiles ad dubiũ cõfor//miter ad textũ respõdetur per ꝓpositõ//nes. Prima propositio est. media sunt in eodem genere cũ extremis. probatur sic quia mediũ est illud in quod mutatum prius cõtinue per trãsit quã in extremũ ⁊ sic fit transitus de medijs in extrema. ⁊ ecõuerso sed non fit transmutatio nisi in illis que sunt eiusdẽ generis non enim fit transitus de albo in musicũ ergo necesse est media esse in eodẽ gñe cum extremis. Secũda ꝓpositio. media solũ sunt op//positorũ. probatur quia media sũt eorũ quorũ fit trãsmutatio ⁊ trãsmutatio solũ fit in oppositis maior ptz ex diffinitione medij minor declaratur in .iii. phisi. Tertia ꝓpo//sitio media non sunt omnium oppositorũ sed solum cõtrariorum ptz cõclusio quia cõtradictoriorũ nõ ẽ mediũ ptz per diffi//nitionẽ quia cõtradictio est oppositionũ cu//ius ẜm se non est mediũ. vnde semp alte//ra pars cõtradictiõis inest siue sit ens siue non ens. Secundo priuatiue opposito//rũ non est medium eiusdem generis licz sit medium subiecti vt ante dictum est

**Sed de hijs que sũt ad ali//quid** Notãdũ ꝙ ea que sunt ad aliquid dupliciter dicuntur quia quedam sunt quorũ vnũ per se refertur ad aliud. alterũ non non per se refertur ad ipm. sed solũ ẜm rationem qua aliud refertur ad ipm sicut sunt relatiua tertij mõi vt sciẽtia ⁊ scibile ⁊ illorum non est mediũ. cuius ratio est quia non sunt eiusdem gñis cum vnum per se referatur ad aliud ⁊ non alterum. Alia vero sunt que mutuo referũtur ad inuicem ⁊ quedam illorũ ẜm respectus cõtrarios. ⁊ illorum bene est medium vt magni ⁊ parui quorũ medium est equale. Relinquitur ꝙ media non sunt nisi cõtra//riorũ. Decima ꝓpositio spẽs cõtrarie habent cõtraria priora ex quibꝰ compo//nũtur. s. cõtrarias differẽtias quia cõtra//rie spẽs sunt sub eodẽ gñe sed genꝰ vnũ non contrahitur ad diuersas species nisi per differẽtias cõtrarias. cõtrarietas aũt cõtrariarum differẽtiarum prior est con//trarietate spetierũ quia cõtrarie differẽtie faciũt cõtrarias spẽs. Quinta ꝓpositio species medie habẽt etiam cõtraria me//dia ex quibus cõstituũtur. ptz quia cum media sit eiusdẽ generis ⁊ omnis spẽs ex gñe ⁊ differentia cõstituãtur necesse est ꝙ media cõstituantur ex gñe ⁊ differentijs vt ptz de medijs colorũ. ⁊ hec differentie

et quibus cõstituunt̃ medij colores non possunt esse differẽtie cõstitutiue specierũ extremarũ vt albi ⁊ nigri. ergo oportet ꝙ differẽtie cõstitutiue mediorũ colorũ sint media inter differẽtias cõstitutiuas contrariarũ specierũ. s. albi ⁊ nigri. qꝛ sicut se habet species ad speciez ita se habent differẽtie ad differẽtias. Ideo oportet ꝙ sicut medij colores sũt spẽs medie inter spẽs cõtrarias ita differẽtie cõstitutiue mediorum colorũ sint medie inter differentias cõtrarias. que dicuntur prima ꝯcõtraria ⁊ cõstituunt spẽs cõtrarias. Sexta ꝓpositio ⁊ respõsalis media cõtrariorũ cõponunt̃ ex contrarijs. probat̃ quia prius fit trãsmutatio vnꝰ cõtrariorũ in mediuz quã in alterũ. cuius causa est qꝛ mediũ plus accedit ad naturã vnꝰ extremi quã alterius vñ mediũ comparatũ vni extremorũ videtur esse aliud sicut rubeuz cõparatũ ad albũ videtur nigrũ ⁊ comparatũ ad nigrũ videtur albũ. ⁊ sic mediũ quodã mõ videtur esse vtrũq₃ extremorum. vñ ptz ꝙ mediũ componit̃ ex extremis. contraria aũt sunt simplicia q̃a non componunt̃ ex se inuicẽ ⁊ qꝛ sunt simplicia sequit̃ ꝙ sunt pricipia illorũ mediorũ Ex hoc ptz ꝙ media componunt̃ ex ipsis vt dictũ est. Aduertẽduz est tñ pro solutione rationũ ꝙ sicut in mixtiõe elemẽta cõueniunt ad ratõem mixti ⁊ completa mixtiõe elemẽta. substãtialiter corrumpitur ⁊ gñatur mixtũ qđ est vnius formatũ ita ꝓportionabilit̃ possunt in motu misceri. cõraria ad cõstitutiõez medij Sed gñato medio corrumpit̃ cõtraria ẽm substantiã ⁊ gñatur mediũ quod est vnꝰ spẽi ⁊ vna forã simplex distincta ab ipsis cõtrarijs. nec mediũ est vnũ nisi per abnegatõnem q̃a aliter non esset essentia vnꝰ spẽi nec forma simplex. Et per hoc ptz solutio triũ primarũ ratõnũ. Sed pro solutõe vltime ratõis dicit̃ ꝙ mediũ potest cõponi ex extremis dupliciť. Uno modo ẽm spẽm ⁊ formaz ⁊ sic medium inter formas cõtrarias componit̃ ex extremis vt medij colores ex albo ⁊ nigro Alio mõ ẽm potentiã ⁊ vtutez ⁊ sic medium in distãtia locali componit̃ ex extremis. vel dicẽduz ꝙ illa compositio loquitur de medijs inter vera contraria que sunt ad inuicẽ trãsmutabilia per suã actionẽ cuiꝰ non sunt cõtraria in magnitudine locali.

**Queritur nono. Utrũ cõtrarietas** sit differẽtia ẽm spẽz. Arguit̃ ꝙ nõ qꝛ masculinũ ⁊ femininũ sunt cõtraria. et tñ non differũt ẽm spẽz. non enĩ masculus differt a femina ẽm spẽm. Scđo sicut differẽtia ẽm spẽm repit̃ in oĩn predicamento quia in quolibet predicamento reperitur diuisio generis in spẽs diuersas ⁊ tñ cõtrarietas non inuenit̃ in quolibet ꝑdicamẽto. substãtie enĩ ⁊ q̃titati nichil est cõtrariũ. ergo cõtrarietas non est differẽtia ẽm spẽz. Tertio sic oppositõ differẽtiarum per quas differunt spẽs est priuatõnis ⁊ habitꝰ oppositio. qꝛ opponunt̃ ẽm ratõez cõmunẽ pfecti ⁊ impfecti ergo cõtrarietas nõ erit differẽtia ẽm spẽz

**In oppositũ est aristotiles** pro respõsiõe. Est primo sciẽdum ꝙ ad hoc ꝙ aliqua sint diuersa spetie oportz ꝙ vnũ sit diuersũ ab altero ⁊ in eis sit aliqđ cõmune ꝙ in eis diuersificatur. illud aũt cõmune est genꝰ ex quo sequit̃ ꝙ necesse est diuersa spẽ esse in eodẽ gñe. Naz genꝰ est qđ ẽ cõmune differẽtibꝰ spẽ ẽm substãtiaz ⁊ in eas diuisũ ẽm differẽtiaz substãtialez. ⁊ non per accidẽs. Aduertẽduz tñ ꝙ aliter diuidit̃ genꝰ per differẽtias. alit̃ materia per forãs. Naz mã addit̃ forẽ sicut pti. vñ mã non est ipm compositũ ẽ aliqđ eius. ẽ differẽtia diuidẽs genꝰ additur gñi non tãq̃z pars vna alteri pti ẽ sicut totũ toti. genꝰ enĩ ⁊ differẽtia dicũt totũ qđ dicit spẽs. alioq̃n non ꝑdicaret̃ de ipa spẽ. Uerũtamen genꝰ ⁊ differẽtia dupliciť possunt cõsiderari. vno mõ ẽm illđ a quo imponit̃ nomẽ gñis ⁊ differẽtie. ⁊ illo mõ se habent sicut mã ⁊ forã q̃a nomẽ gñis imponit̃ a mã. ⁊ nomẽ differẽtie a forã. Alio mõ possunt cõsiderari quãtũ ad id cui nomen imponit̃ qđ est totũ. ⁊ ideo sic genus ⁊ differentia non se habẽt sicut mã ⁊ forã. ⁊ ideo notãter dicitur in textu ꝙ genꝰ diuidit̃ ẽm substãtiaz ⁊ non ẽm accidens. siue genus sit forma siue aliter se habeat

**Secundo sciendũ ꝙ licz ge**nꝰ sit cõmune pluribꝰ spẽbus. tñ diuisio

gñs sit in spēs oppositas ⁊ contrarias ⁊ hoc ꝓpter diuersitatē differētiarū cōtrariarū generis ad cōtrarias spēs. sicut hō ⁊ equus nō sunt vnū animal vñ animal in eis ē diuersū fm spēz. probat̄ inductiue ⁊ ratōe. inductiue sic qꝛ oīs diuisio ē per opposita cui⁹ ratio est qꝛ ea que non sūt opposita possunt in esse eidē simul. vñ nō necessario sunt diuisa. cū ergo diuisio sit viu⁹ in multa ⁊ diuersa. sequit̄ ꝙ diuisio est per opposita. Ex hoc arguit̄. diuisio est per opposita ⁊ nō per alia quā per cōtraria. ergo diuisio ē per cōtraria. minor ptꝫ primo qꝛ diuisio gñis non est per cōtradictoria. qꝛ altera pars cōtradictōis .s. negatio non est in gñe cū sit per se nō ens. neqꝫ sit per relatiua. qꝛ ea per que sit diuisio gñis non ad se inuicē referunt̄ ⁊ sic relinquitur ꝙ diuisio gñis in spēs sit per cōtraria. Scḋo probat̄ ratōne qꝛ diuersa spē sunt q̄ cōtinentur sub eodē gñe ⁊ ab inuicē differūt. ſ; hoc cōuenit contrarijs ergo diuersa spē sunt cōtraria. Item qꝛ diuersa spē est esse in eodē gñe ⁊ ex natura habere cōtrarietatē q̄ est contrarietas differētiarū. Et per oppositū eadē spē sunt q̄ non habēt cōtrarietatē vt indiuidua eiusdē spēi. Ex p̄dictis ptꝫ aliq̄liter ꝙ gen⁹ nec est idē spē cū sua spē. nec spē diuersū a suis spetialib⁹ ptꝫ qꝛ differētia spē sunt quoꝝ differētie sunt diuerse. Et eadē spē quoꝝ differētia est eadē ſ; gen⁹ non habet eadem differentiā neqꝫ alterā a suis spēbus. qꝛ gen⁹ nullā habet differētiam ꝙ ptꝫ qꝛ sicut materia cognoscit̄ per carentiā ⁊ negatōez omniū forārum ita genus qꝛ ſ; habet per modū materie nullā habꝫ differētiam actu . ſ; cognosc̄it̄ per carentiā earū. Verū est tñ ꝙ habet differētias in potestate sicut materia est in potētia ad forās. Ex p̄dictis ptꝫ ꝙ ea q̄ sūt diuersoꝝ generū nō ꝓpue dicunt̄ differētia spē. ſ; magis differētia gñe. differētia aūt specifica ē eoꝝ q̄ sūt eiusdē gñis

Notandum circa predicta pro solutōe rationū ꝙ duplicia sūt cōtraria q̄dā ꝫ q̄ consequūtur forām substātialē ⁊ qꝛ spēs est forma ideo talia cōtraria faciūt diuersitatē fm spēꝫ vt ratōale ⁊ irratōale. Alia sunt q̄ insequūtur materiam q̄ a proprietatibus indiuidui innituntur vt masculinū ⁊ femininū albū nigrū ⁊ qꝛ diuersitas fm materiā non facit diuersitatē fm spēꝫ ſ; facit diuersitatem indiuiduorū in eodē spē. ideo talia cōtraria nō faciūt diuersitatē fm spēꝫ. ⁊ ideo dicit̄ in textu quecūqꝫ sunt in ratōe cōtrarietatis spē faciūt differētiaꝫ. q̄ vero in materia cōcepta cū m. indiuiduū qꝛ supra spēm addit materiam signatā. Et per hoc ptꝫ solutō prime ratōis ante oppositū. Ad scḋam dicit̄ ꝙ licꝫ in omī p̄dicamēto sit cōtrarietas spēcierū. hoc ē tñ ratōe differentiaꝝ ex q̄bus tales spēs cōstituuntur. ⁊ q̄a in omī p̄dicamēto est cōtrarietas differentiarū. ideo ex cōsequēti est cōtrarietas spērū. ea ratōne quia tales spēs cōstituuntur ex diuersis differētijs. Ad tertium dicit̄ ꝙ licꝫ differētie opponātur fm cōmunē ratōez ꝑticipati ⁊ imꝑfecti in qꝛ nulla sumit̄ a priuatōe ſ; vtraqꝫ a materia ⁊ a forā ꝑ omīa ⁊ ideo ꝓpter hoc dicūtur opponi cōtrarie.

Queritur decimo· Utrum corruptibile ⁊ incorruptibile differant gñe Arguit̄ ꝙ non. qꝛ celū ⁊ intelligētie sunt incorruptibiles ⁊ substātie inferiores sūt corruptibiles ⁊ tñ sunt eiusdē gñis. ergo nō differūt gñe. Scḋo sic corruptibilia ⁊ incorruptibilia sunt contraria vt ibidem dictū est cū ergo cōtraria sint in eodem gñe vt ptꝫ per diffinitōes coꝝ sequitur ꝙ non gñe differant. Tertio sic omē bicubitum qꝛ accipitur in quātitate celi esset incorruptible. ⁊ omē bicubitū quod accipitur in quātitate elemētoꝝ esset corruptibile. ergo corruptibile ⁊ incorruptibile non differunt genere.

In oppositum est philosopho responsione est primo sciēdū ꝙ corruptibile ⁊ incorruptibile sunt contraria ptꝫ. qꝛ potētia ⁊ impotētia opponuntur priuatiue. priuatio aūt est pricipiū cōtrarietatis. ergo poā ⁊ impoā sunt cōtraria

Et est notādū ꝙ potētia dupliciter accipitur. vno mō q̄ aliq̄d potest agere vel

pati q̄le ille est 7 sic corruptibile se hēt vt potētia 7 incorruptibile vt impotentia. Alio mō dicitur potētia q̄ aliq̇d non potest pati aliq̇d determi' 7 sic incorruptibile se habet vt potētia 7 corruptibile vt impotētia.

Secundo sciendū q̄ duplicia sunt cōtraria. q̄dā sunt que se tenēt ex pte forme vel actus 7 talia cōtraria differūt spē sicut ratōale 7 irratiōale. Alia sunt q̄ se tenēt ex pte materie vel potētie 7 talia cōtraria differunt spetie 7 gñe vt patebit in corruptibili 7 in incorruptibili. Cuius rō est quia sicut se habz actus 7 forma ad spēz. ita mā 7 potētia ad genus. spēs em̄ sumitur a forma. 7 gen' a materia. cū ergo corruptibile 7 incorruptibile differāt secundum materiā a qua sumitur gen' vel magis ppie loquendo que dicit gen' naturale. sequitur q̄ corruptibile 7 incorruptibile gñe differunt.

Tertio est sciendū q̄ duplex est genus quoddā est logicum aliud genus naturale. genus logicū est cōmune predicabile de multis spetieb' secundū rationem vnam vel cōceptum. Ex quo p3 q̄ ea que conueniunt in vna cōmuni ratiōne vel cōceptu eadem sunt in eodē genere logico vt si cōsideretur in ratione substātie sunt in genere substātie. sed genus naturale vel phisicū sumit a materia vel potentia. vnde ea que cōueniunt in eadem materia sunt eiusdem generis phisici. ea vero q̄ non conueniunt in aliqua materia nec in aliquo pricipio sunt diuersa 7 quia hec cōuertuntur. s. habere eandem materiam 7 esse transmutabilia ad inuicem. ideo sequit q̄ omnia transmutabilia ad inuicē sunt eiusdem gñis phisici. vt omnia generabilia 7 corruptibilia. ea vero que nō sunt trāsmutabilia ad inuicem non sunt eiusdē gñis phisici 7 distinguntur per diuersa in hoc q̄ sunt alia quorum diuersum ē pricipium subiectiuū 7 non resoluntur alterum in alterum nec ambo in idem.

Ponitur cōclusio corruptibile 7 incorruptibile differūt genere phisico. probat conclusio. q̄ genus phisicū sumitur a materia 7 illa que non conueniunt in materia non conueniunt in gñe phisico. sed corruptibile 7 incorruptibile non conueniunt in materia alias essent ad inuicem transmutabilia. ergo differunt genere phisico.

Est tamen notandum q̄ remotis omnib' formis tam substātialib' quam accidentalibus elementorum 7 elementatorum 7 relicta materia sola eadem esset materia elementorum generabilium 7 corruptibilium. Sed remota forma celi per impossibile ad huc materia celi non esset eadem materie cū materia generabilium 7 corruptibilium. quia si esset eadem tunc materia celi esset in potentia ad formas elementorum. 7 ita celum non esset per naturam incorruptibile. Secundo p3 cōclusio. q̄ corruptibile 7 incorruptibile diuidūt ens per se qd̄ p3 quia corruptibile est quod potest esse vel non esse semper. incorruptibile vero qd̄ habz potētiā ad semper esse. cū ergo corruptibile 7 incorruptibile diuidāt ens 7 non determinatū gen' entis. nō est verū q̄ corruptibile 7 icorruptibile cōueniunt in aliquo gñe. notāter dictū est in cōclusione in genere phisico q̄ corruptibile 7 incorruptibile cōueniunt in logico q̄ cōueniunt in ratiōe cōmuni gñis logici vt substātie vel quantitatis 7 huiusmōi vt celū 7 generabilia sunt in gñe substātie. Ex quo p3 falsitas dicti opinionū quedā dicit q̄ sicut album 7 nigrū possunt esse in eadem spetie 7 etiam in idem indiuiduo successiue ratiōe indiuiduorū. ymo possunt inesse eidem indiuiduo successiue ita corruptibile 7 incorruptibile non videntur differentie gñe. ymo possunt esse idem quandoq̄ corruptibile 7 quandoq̄ incorruptibile. sicut enim album 7 nigrū sunt cōtraria ita corruptibile 7 incorruptibile. Sed ad hoc dicendum q̄ contraria sunt duplicia. quedā sunt que suis subiectis insunt per accidens vt album 7 nigrum 7 similia 7 vnumquodq̄ eorum potest inesse subiecto non necessario 7 talia non differūt gñe i. e. faciunt differētiā specificā

Alia sunt cōtraria q̄ non insunt per accidens sicut corruptibile ꝛ incorruptibile alterū enī; cōuūnest de necessitate. Nam corruptibile ꝛ incorruptibile insunt per materiā q̄ est de substātia rei. vn̄ pt; ꝙ aliquid non potest esse quandoq; corruptibile ꝛ quandoq; incorruptibile pt; etiam falsitas oppinionis platonicoꝝ ponēnium ydeas seperatas a singularibus ꝛ eas esse eiusde; spēi cu; singlārib⁹ q̄ sm̄ platonicos ille ydee sunt incorruptibiles ꝛ singlāria sunt corruptibilia. corruptibile aūt ꝛ incorruptibile non solū spē ſ; etia; gn̄e differūt vt p̄tactu; est. vn̄ pt; ꝙ impossibile ē ponere ydeas sepatas a singlārib⁹ ꝛ eas esse eiusdē spēi cu; singlāribus

Tūc ad ratōes ad primam soluta est Ad scdā; dicit ꝙ corruptibile ꝛ incorruptibile opponunt cōtrarie sm̄ cōmune; ratōe; cōtrarietatis que est habitus ꝛ priuatōis ꝛ non opponunt contrarietate ꝓprie dicta. Et tn̄ aduertēdu; ꝙ corruptibile dupliciter dicit. vno mō pro carētia alicui⁹ forē vel habit⁹. ꝛ hoc mō corruptibile ꝛ incorruptibile opponunt priuatiue q̄ non cōueniūt in mā vl' substāna. exn̄te potētia ad vtrūq;. alio mō pro natura q̄ potest esse vel non est semꝑ ꝛ sic oppoitur incorruptibili cōtrarie. Ad tertiā dicit ꝙ cōsiderando bicubitū sm̄ ꝓpria; ratōem bicubiti est in gn̄e locato ſ; considerando bicubitū ex pte subiecti in quo est q̄. s. est in subiecto corruptibili vel incorruptibili non semꝑ est in eode; gn̄e phisico. ꝛ sic est finis decimi methaphisice.

## Circa vndecimu;

Queritur primo. Utru; vni⁹ sciētie sit cōsiderare pricipia rerū. Arguit ꝙ non q̄ multa nō sunt de cōsideratōe vni⁹ sciētie nisi sint cōtraria. Eadē est eni sciētia cōtrarioꝝ ſ; pricipia non sunt cōtraria cum conueniant in cōstitutione pricipiati. ergo vnius sciētie non est cōsiderare pricipia rerū. In oppositū arguit q̄ si vni⁹ sciētie non sit cōsiderare pricipia rerū ſ; plures tūc q̄rendum est q̄les sunt ille sciētie ꝛ nō videtur facile asignare. Pro responsione est primo

Sciendum ꝙ sciētie particulares non cōsiderant ens inquātum ens nec ea que cōmuniter insunt enti. ꝛ etiam non cōsiderant de substātijs seperatis ꝛ ideo oportuit vnā substāna; esse vniuersalem q̄ cōsideret ens ꝛ alia communia ꝛ etiam cōsiderat substānas sepatas. ꝛ hec dicit metha. Postq̄ ergo in p̄cedentib⁹ libris determinātu; est de ente ꝛ de illis q̄ cōsequūtur ens inq̄ntu; ens ꝛ de vno ꝛ multitudiē ꝛ huiusmōi. cōseq̄nter aristotiles in hoc. xi. accedit ad determinādu; de substāijs seperatis. Et primo mouet q̄sdam dubitatōes valētes ad cōsideratōem substantiaru; seperatarum.

Secundo sciendū ꝙ methaphisica siue sapiētia considerat principia rerū vt ꝓbatu; est in probe. metha. s. ꝙ metha. cōsiderat altissimas causas ꝛ maxime vniuersales ꝛ prima reru; principia

Prima cōclusio vnius sciētie est cōsiderare p̄ma reru; pricipia ꝓquāto reducit ad aliqd̄ vnū gen⁹ vn̄ metha. cōsiderat p̄ma pricipia ꝛ causas vt habēt attributōe; ad ens qd̄ ē subiectū methaphisice. ꝛ per hoc pt; solutio ratōis ante oppositū ꝙ cōtraria non sunt de cōsideratōe vni⁹ sciētie nisi inquātum sunt vni⁹ gn̄is. ꝛ tūc hic possunt moueri dubia cōformiter ad textū. Primū vtru; metha. cōsiderat omnia gn̄a cāru; ſ; q̄ hec q̄stio mota est. etia; determināta in. ii. hui⁹ ideo Scdō q̄ritur vtru; vni⁹ sciētie sit cōsiderare pricipia demōstratōis aut plurium sciētiaru;. Arguit ꝙ pluriū q̄ omēs sciētie vtunt pricipijs demōstrationu; ergo non est magis vni⁹ sciētie quā alteri⁹ cōsiderare pricipia demōstratōis. Ad dubiū respondet ꝙ vni⁹ sciētie p̄ma metha. est considerare principia demōstrationis vt quodlib; est vel non est. Omē totū est maius sua pte. pt; q̄ huius sciētie. s. methaphisice est cōsiderare cōmunia q̄ sunt termini pricipioꝝ demōstratōis vt hec cōmunia ens. nō ens. totū vt pars. Alie aūt sciēne accipiūt hec cōmunia a metha. ꝛ sic eis vtuntur. ꝛ sic pt; solutio rationis

Tertio dubitat. vtru; metha. habeat cōsiderare omēs substātias ad hoc dicit primo ꝙ cōsiderat substātias inquātu;

conueniunt in ratione substātie 7 entis. vn̄
metha. cōsiderat substātias sensibiles nō
inquātum sensibiles. sic enim considerat
scientia naturalis. sed de ipsis considerat
inquātum substātie sunt 7 partes ētis. 7
sic dicit q̄ metha. cōsiderat de substātijs
non solum inquātum substātie 7 partes
entis. sed etiam secūdum suas proprias
naturas. sunt enim sm̄ se seperate a ma//
teria de illis etiam nulla scientia particula//
ris cōsiderat huiusmōi autem substantie
seperate non sūt ydee quas posuit plato
s; sunt in materiales substantie motores
orbium de quibus infra determinabitur
Quarto dubitat. vtrū demōstratio sit
solū circa substātias aut etiam circa acci//
dētia. Ad hoc dicit primo q̄ vni⁹ scientie
s. methaphisice est cōsiderare substātias
7 accidētia ꝑ quāto cōueniunt in substā//
tia q̄ est subiectū eorum. principaliter tn̄
cōsiderat substantiam ꝓut est pricipalior
pars entis. 7 de illa demōstrat per se acci//
dētia. Et per hoc respōdetur ad dubiū q̄
demōstratiō ē circa substātias. 7 accidētia
q̄ substātijs in esse demōstrant. Quin//
to dubitatur. vtrū metha. cōsideret prin//
cipia intrīseca. s. materiā 7 formā aut con//
sideret pricipia cōmunia q̄ sunt ens vnū
7 similia. Ad hoc dicendū q̄ metha. pri//
cipaliter cōsiderat pricipia cōmunia. qui//
us etiam cōsideret pricipia intrinseca. s.
materiā 7 formā non inquātū sunt prici//
pia intrīseca. s; ut sunt pres ētis. Sex//
tum dubiū. vtrū ens 7 vnū sint pricipia
7 videtur q̄ sic q2 ens 7 vnum videntur
continere oīa. vn̄ destructis ente 7 vno
destruūt oīa alia. 7 non cōuerso. mo//
do prius est a quo non cōuertitur cōse//
quentia essēdi ergo vnum 7 ens sunt prin//
cipia. In oppositū arguit quia ens 7
vnū non sunt gn̄a. probatur q2 differētia
non pticipat gen⁹ cum non sint in intel//
lectu differētie. sed nulla differētia potest
accipi de cui⁹ intellectu non sit ens. ergo
ens 7 vnū non sunt gn̄a. Ad hoc dicit q̄
ens 7 vnū sunt prima gn̄a non cōmuni//
tate generis sed communitate analogie
Septimo dubitat. vtrū gn̄a sint ma//
gis pricipalia quā spēs. Arguit q̄ nō. q2
quod simplicius est habet magis ratōez
principij s; gn̄a sunt cōpositiora spēbus
q2 genus est diuisibile in species plures
spēs aūt est indiuisibilis sm̄ formā. In
op. arguit q̄ gn̄a sūt de cōpositōe spērū
ergo magis sunt pricipia quā spēs. Ad
hoc dicēdū q̄ gn̄a 7 spēs sunt pricipia
cognoscēdi. tn̄ gn̄a sunt magis principia
quā spēs vt ꝓbat ratio post oppositum.
Ad ratōez ante oppositū dicit q̄ gn̄a sūt
cōpositiora potestate specibus ꝑ quāto
continet plures potestate. s; species actu
cōpositior est gn̄e q2 p̄ter genus continet
differētiaz. vn̄ spēs in plura est diuisibilis
per resolutōez. vn̄ veruz est q̄ in textu mo//
uētur q̄dam dubia de ydearū 7 mathe//
maticalium sepatione. s; de ydeis veruz est
prius 7 de mathematicalid⁹ videbit in
sequētib⁹. Octauo dubitatur cū ma//
teria 7 forma sint pricipia substātiarū sen//
sibiliū q̄ magis est pricipium materia vel
forma. videtur q̄ materia q2 ipa est sub//
iectum primū in cōpositione. 7 vltimū in
resolutōne hoc aūt cōuenit pricipio ergo
materia est magis pricipium quā forma
Item materia est incorruptibilis 7 semp
manet. forma est corruptibilis ergo 7c.
In oppositū arguit q2 materia est poiē//
tia. forma vero actus s; actus simpliciter
prior est potētia. ergo forā magis est pri//
cipiū quā materia. Respōdetur q̄ forā
est magis pricipium q̄ materia vt ꝓbat
ratio post oppositū. Sed ad ratōes dicē//
dum q̄ bene probāt q̄ materia magis
habet ratōem elemēti quam forma quia
elementū ꝓprie dicit de pricipio mali s;
non ꝓbant q̄ materia habeat magis ra//
tionem cause vel pricipij q̄a causa est ad
quā sequit esse. modo esse pricipaliter est
a forma 7 non a materia. Dicitur secūdo
licz materia sit pricipium in compositione
ipa tn̄ ante aduētum forme solum est in
potētia 7 sic efficit in actu per formā. ideo
non sequit q̄ materia sit magis pricipium
quā forma. dicit etiaz q̄ forma de se non
est corruptibilis. s; ratiōe cōtrarietatis in
ea exn̄tis in cuius signum forme seperate
a materia non sunt corruptibil' vt subst//
antie seperate 7 etiam forme que sunt in
materia absque permixtione contrarij
sunt in corruptibiles vt ptz de forma celi

Nono dubitatur. vtrum sit idem princi/
piuȝ corruptibiliū ⁊ incorruptibiliū. Ar/
guitur ꝙ non. q̄a non esset ratio quare ab
eodem principaliter primo ꝓcederent ali/
qua corruptibilia ⁊ aliqua incorruptibilia
Item queritur vtruȝ primū principiuȝ sit
corruptibile vel incorruptibile. Ad prim
respōdetur ꝙ idem est principiuȝ corrup/
tibiliū ⁊ incorruptibiliū ⁊ illud est incor/
ruptibile ⁊ ab eodem principio procedunt
aliq̄ corruptibilia ⁊ aliq̄ incorruptibilia
q̄ ꝓpinqua illi principio sūt incorruptibi/
lia alia vero sūt corruptibilia ꝓpter lōge
distare ab illo principio ⁊ ill s incst gn̄atio
⁊ corruptio ꝓpter scd̄as causas q̄ subia/
cēt verificatoi. Decimo dubitatur. vtruȝ
omniū corruptibiliū ⁊ incorruptibilium
sint eadeȝ principia nuero. Ad dubiū res/
pondetur ꝙ duplicia sūt principia. s. extrinse
ca vt finis ⁊ efficiens. Alia intrinseca vt mā
⁊ formā. Iterū principia extrīseca sūt dupli/
cia. q̄ q̄dam sunt priā. alia ꝓxima. Dicitur
ergo ꝙ non omniū sunt principia eadeȝ
intrinseca ymo sunt diuersa diuersorum
alias oīa essent eadeȝ nūero. Sed prī/
cipia intrīseca sunt eadeȝ sm̄ analogiam
similiter etiaȝ principia extrinseca non sunt
eadeȝ omniuȝ ymo diuersorū nam diuersi
sūt fines diuersa agētia ꝓxima. Sed pri/
cipia priā extrinseca sunt eadē. omniuȝ eni
est vnū primū efficiēs ⁊ vnꝰ finis. s. prim
ens. Undecimo dubitatur. vtruȝ ens
⁊ vnū significēt hoc aliq̄d ⁊ substantiam
Arguitur ꝙ sic. q̄ nisi ens ⁊ vnū significēt
substātiaȝ ⁊ hoc aliq̄d tunc non poterunt
poni separata ⁊ sic priā principia nō essent
ꝑpetua. In oppositiȝ arguitur q̄ si ens
⁊ vnū significarēt hoc aliq̄d. ⁊ substātiaȝ
cuȝ ens ⁊ vnū predicentur de oībꝰ sequitur
ꝙ oīa essent substātie quod est falsum est
Ad dubiuȝ dicitur ꝙ ens ⁊ vnū non signi/
ficāt hoc aliq̄d ⁊ substātiaȝ. vnū non signi
ficāt rem determinati gn̄is sed circuit oē
genus. vn̄ significāt substātiaȝ ⁊ accidens
sm̄ quādaȝ analogiaȝ q̄ primo significāt
substantiam ⁊ per consequens accidens
Duodecimo dubitatur. vtruȝ substātie sint
principia. Arguitur ꝙ non q̄ principiorū est
sciētia sed substātie non est sciētia. probatur
q̄ substātie sunt hoc aliq̄d ⁊ per se exñtes
⁊ sic sunt singularia. singulariuȝ autē non
est sciētia ergo substātie non sunt principia
Ad hoc dicēduȝ ꝙ gn̄a ⁊ spēs sunt pri/
cipia cognoscendi. vt supra visuȝ est. Ad
scd̄m dicitur ꝙ licȝ substātie non sint sim/
pliciter vniuersales. tn̄ per intellectū abs/
trahentē id quod est cōmune a cōditio/
nibꝰ indiuidualibꝰ formatur ratio vniuer
salis sm̄ quā sunt substātie intelligibiles
Ratio ante oppositū ex dictis patet.

Queritur secundo. si ens ⁊
vnū equiuoce dicerentur. vtrum de oībꝰ
ētibꝰ esset vna sciētia. Arguitur ꝙ de oībꝰ
entibꝰ dicatur equiuoce q̄ quod dicitur de
pluribꝰ sm̄ diuersas ratōes dicitur eque/
cuȝ. sed ens sm̄ diuersas ratōes dicitur de
substātia ⁊ accidente q̄ sunt per se esse ⁊ in
alio esse. Secūdo ꝙ non sufficiat vnitas
analogie ad vnitatem sciētie q̄ sciētia
habetur per demōstratōem cuiꝰ mediuȝ
est ratio vel diffinitio. sed analogiȝ non
habet diffinitōem vnaȝ ergo non est scie/
tia vna de analogicis. Tertio si scī de oībꝰ
bus esset vna sciētia hoc esset q̄ reducitur
ad aliquod vnū tunc sic vel illud ad qō
reducitur est ens vel substātia. ⁊ videtur
ꝙ substantia. q̄a substātia est prior pars
entis ad quā cetere partes debent reduci
Videtur tamen ꝙ non quia tunc substā/
tia deberet poni subiectū sciētie que cōsi/
derat de omnibꝰ entibus. In opposi/
tuȝ est aristotiles. pro respōsione est prē/
sciendum ꝙ methaphisica cōsiderat ens
inquantum ens siue secunduȝ ratiōem
vniuersaleȝ entis ⁊ non secūdum ratōeȝ
particularem huius vel illius entis. ens
autem vniuersaliter vt dictum est dicitur
multipliciter. ideo videndum est an di/
catur vniuoce. an analogice: vt per hec sciatur
an de omnibꝰ possit esse sciētia vna aut
non. Secūdo supponitur ex q̄rto huius
differentia inter vniuociȝ equiuociȝ ⁊ q̄
analogiȝ. Tertio supponitur ex quarto
huius ꝙ ens dicitur analogice de omni/
bus secūdum diuersas rationes non tñ
diuersas omnino sed per attributionem
ad aliquod vnuȝ. dicitur eniȝ substantia
sm̄ hāc ratōeȝ q̄ est per se esse. de accidēte
vero sm̄ hāc q̄ ē esse in alio oīa autē ac/
cidētia habēt reductōeȝ ad substātiaȝ. vn̄

dio demõstrationis ad demõstrandum
passiões de subiecto. veruntamen in q//
busdam sientijs sunt fortiores demõstra
tiões. vtin mathematicis. in quibusdã
debiliores. vt in phi. quedaz enim sientie
sumunt suum quodquid est per sensuz
pro quãto per accidẽtia cognoscitur esse
rei. quedã sumũt quodquid est in mẽtes
ab alijs maior. bus sientijs sicut particu//
laris ab vniuersalibus.

**Prima conclusio· sientia** naturalis differt ab alijs sientijs parti//
cularib⁹ sine sint practice siue speculatiue
probatur primo ꝙ differãt a practicis qr
practice sunt duplices quedaz sunt actiue
alie sunt factiue. Ubi est sciendum. ꝙ
actio 7 factio differunt. q̃a actio est ope//
ratio in agente vt intelligere sen//
tire sed factio ẽ operatio transiens in ma
teriam exteriorẽ vt secare vrere. probat
conclusio quia sientia naturalis differt
a practicis tam actiuis quã factiuis. pri//
mo ab actiuis quia actiue cõsiderant ea
quorum principium est in agente 7 non
in agib. factiue cõsiderant ea quorum
principium non est in facto sed in agente
modo phi. considerat ea quorum princi//
pium est in hijs que mouentur. ergo phi.
differt a sientijs practicis tam actiuis ꝙ
factiuis. Ex quo pz ꝙ cum nõ sit nisi du//
plex sientia practica. 7 phi. non sit aliqua
illarum sequitur ꝙ phi. est sientia speculatiua

**Pro quo est sciendum· ꝙ cũ** ipsum quodquid est. sit principium demon
strationis 7 sientie. diffinitio autem indicat
quodquid est. ideo differentia sientiarũ
debet sumi secundum diuersum mo//
dũ diffiniendi. quia phisicus considerat
a in quorum ratione motus ponitur 7
materia sensibilis. sciã mathematica est
de eorum quecabstrahũt a motu 7 a ma//
teria sensibili. vnde diffinitio phi. est sicut
diffinitio sym. sed diffinitio mathematica.
est sicut curui in qua non poniẽ materia
sensibilis. sed materia intelligibil' vt dic//
tum est in septimo hui⁹ sed in diffinitione
sym ponitur materia sensibilis 7 motus
Ulterius est sciendum ꝙ metha. sientia
differt ab alijs particularibus in tribus

primo in materia separabil' quia phi. con//
siderat ea que concipiũt motũ 7 materia
sensibil. 3 sm rem 7 cõsiderationẽ. ideo
cõsiderat entia mobilia omne enim habẽs
materiã est mobile 7 econuerso. mathe.
autem considerat ea in quorũ diffinitiõe
non ponitur materia sensibilis. 7 tamen
sm esse sunt coniuncta materie sensibili 7
ideo considerat ea que sunt immobilia
prout cadunt in cõsideratiõe mathema.
mathe. autem cõsiderat ea que sunt pe//
nitus separata sm rem 7 diffinitionẽ 7
hec penitus immobilia sunt. Ex hijs pz
ꝙ tria sũt genera sientiarũ speculatiua
.s. phisica. methaphisi. 7 mathematica.
Differt secũdo sciẽtia vniuersalis a parti//
cularib⁹ dignitate. 7 nobilitate. q̃a sciẽ//
tia dicitur dignior aut deterior secũduz
propriũ gen⁹ subiectũ sed metha. est circa
obiectũ nobilissimuz .s. circa omnia 7 sic//
parata ergo ipsa est dignior 7 honorabi
lior. Tertio differt metha. ab alijs in vni
uersitate subiecti quia alie sciẽtie sũt circa
aliquod genus entis determinatum vt
pz de math. q̃ est circa quãtitatẽ. 7 phi.
que est circa res mobiles nisi forte dice//
tur secundum oppinionem aliquorum
ꝙ substantie sensibiles sint priẽ substãtie
7 ꝙ pter eas non sint alie substantie. sed
hoc ostenditur esse falsum in sequentibus
metha. aut cuz non cõsideret de aliquo
ente in particulari s de ẽte in comuni. Naz
ad eandez sientiaz pertinet determinare
de ente in comuni 7 de entibus penitus
seperatis q̃ sũt prĩa pricipia omniũ entiũ
7 sic pz ꝙ metha. est sientia vniuersalis

**Ad rationes· ad primaz di//**
cẽ dupliciter accipiẽ ptic'lare. Uno mõ
ab solute vt idez est ꝙ singulare vel indi//
uiduũ 7 sic nulla sciẽtia est singularis siue
particularium. Alio modo particulare di//
citur in respectu prout idez est ꝙ minus
vniuersale 7 sic aliq̃ sientia est particula//
riuz. Ad sc'dz dicẽ ꝙ necesse est aliquã
sientiaz esse que cõsideret de ente in co//
muni 7 de hijs q̃ per se insunt enti. Naz
ab q̃ conueniunt enti inq̃ntuz est 7 nõ hoc
vl' isti enti ideo nõ sufficiũt sciẽtie ptic'la//
res. s pter eas oportz esse sciẽtiã vniu'salẽ

Ad tertiu3 dicitur q scientie particulares secundum materiam sunt partes scientie universalis sed non secundu3 forma3 na3 ea que cõsiderantur in scientijs particularibus possunt dupliciter considerari. vno modo naturaliter ꝛ sic sunt partes entis de quibus cõsideratur in methaphi. que sunt entia quedam. Alio modo possunt considerari formaliter ꝛ secũdu3 ꝓprias ratioẽs ꝛ sic non sunt partes entis ymo est alia ratio entis inquantum ens ꝛ huiꝰ vel illius entis.

**Queritur quinto. Utrum** aliqua scientia consideret de ente per accidens. Arguit q sic quia in sexto huius philosophus considerat de ente per accidẽs. ꝛ similiter sophiꝰ. quia cõsiderat de talibus accidentibus. Secũdo sic metha. cõsiderat de ente. ergo cõsiderat de ente per accidẽs. Tertio sic ratio siue diffinitio est principiũ scientie. sed entis per accidens est diffinitio. ergo eius est scientia. In oppositum est aristoteles pro solutioẽ suppono primo. q aliud est accidens. aliud est ens per accidens. Accidens enim est quod cõtinetur sub aliquo genere determinato vt albedo nigredo. vnde de huiusmodi accidente multe scientie considerãt eo q habet aliquã speciem ꝛ causam determinatam. sed ens per accidens accipitur secũdum compositiõem vnius cum altero quia. s. vnũ in est alteri non per se sed per accidẽs vt albu3 musicũ ꝛ de huiusmodi ente per accidẽs. nulla scientia cõsiderat. quia habet causas indeterminatas per speciem. Secũdo supponitur q ens per accidens potest dupliciter considerari. vno modo secundum rationem vel diffinitionem entis per accidens ꝛ sic de ente per accidẽs potest haberi scientia quia ratio entis per accidẽs est nobis nota. Alio modo accipitur ens per accidens pro illo quod est ens per accidens ꝛ hoc modo hic loquimur de ente per accidẽs.

**Prima cõclusio de ente per** accidens non est nec esse potest scientia probatur inductiue. ars enim edificatoria non cõsiderat quicquid accidit domui vt si habitantes in domo ducant vitam tristem vel prosperam. nec ars calciatoria considerat ea que accidunt calciamento sed ꝓprius finis cuiuslibet scientie est cõsiderare suum proprium subiectum ꝛ ea que insunt suo subiecto. Secundo probatur triplici ratione. prima oĩs scientia est de ente. sed ens per accidens non est proprie ens nec proprie vnum. ergo minor probatur quia gratia exempli capiatur illud ens per accidens gramaticũ musicu3 ꝛ ponatur q aliquis prius existens musicus efficiatur gramaticus tunc sic arguitur entis quod modo est ꝛ non semper fuit est generatio. s. a hoc totum musicum gramaticũ modo est ꝛ prius non fuit. igitur huiusmodi erat aliqua generatio quod factũ est quia musicus prius existebat ꝛ solum factum est gramaticus. Sed arguitur quia per eandem rationẽ probaretur q ex materia nõ fieret ens neq3 vnũ quia materie ꝛ forme non est simul generatio cum preexistat materia que est ingenerabilis ꝛ incorruptibilis. Ad hoc dicit q forma non fit sed totum compositum vt ostensum est in septimo huiꝰ quod quidam totum prius fuit in potẽtia ꝛ post ea totum factum est in actu. dicitur etiam q materia non preexistit actu ꝛ tamen intelligitur in predicto argumento q musicu3 preexistit actu sed materia solum preexistit in potentia. vnde non sequitur quin ex materia ꝛ forma fiat vnum vel ens. Secunda ratio est eorum que sunt ex necessitate vel vt in pluribꝰ est scientia vt ostẽditur prio posteriorum. sed ens per accidẽs non est ex necessitate nec vt in pluribꝰ sed raro. igitur de ente per accidẽs non est scientia a breuiter.

**Sciendum q cum ens per ac**cidens sumitur secundũ compositiõem vnius cum altero q aliqua possint coniungi ad inuicem dupliciter. vno modo q vnum sit causa alterius vel q ambo reducantur ad aliquod tertium. quod est causa illorum ꝛ si tale non sit impeditum inerit effectus vt in pluribus. Secundus modꝰ est quãdocunq3 illa que cõiunguntur sic se habent q vnu3 non est causa alterius nec reducitur ad aliquod tertium q sit causa illorũ ꝛ tale est ens per accidẽs

dicunt entia q᷑ sunt ẽtis q᷑. s. passiões sũt vel dispositões mot⁹ vel habitus substã tie q̄ pricipaliter est ens. sic est de sano z medicina que analogice dicunt.

**Prima cõclusio. si ens dicat** pure equoce de oĩbus ẽtib⁹ nõ esset sciẽtia q᷑ sciẽtia vna ẽ vni⁹ subiecti ꝫ si ens dice/ ret pure equoce nõ esset gen⁹ r nũ. ergo nõ esset sciẽtia vna z loquit̃ hic de gñe subili z non p̃dicamẽta'l q᷑ ens dicit̃ ab' analogice de omnibus entib⁹ z per reductõnez ad aliquod vnũ subiectũ vt est declaratũ ergo sequit̃ ꝙ de oĩbus est vna sciẽtia Aduertendum est tñ ꝙ illud cõmune ad quod fit reductio omniũ est ens vel vnũ z non refert dicere ad quod illorũ. ptʒ q̄a si vnũ differt ratõe ab ente tñ realiter con// uertitur cum eo quod quid enĩ est ens est vnũ z ecõuerso. z ideo non est vis ad quõ illorũ sit reductio. Est etiaʒ aduertẽdũ ꝙ sicut omniũ entiũ est reductio ad vnum ita est reductio omniũ cõtrarietatum ad vnã siue huiusmõi cõtrarietas sit vnum z plura siue similitudo z dissimilitudo siue quecunqꝫ differentie entis. Est etiam

**Notandum ꝙ sicut dictum est** vnius sciẽtie est speculari cõtraria. cuius ratio est q᷑ vnũ cõtrariũ se habet vt priuatio respectu alterius modo priuationis z habitus est eadem sciẽtia. Sed aliq̄s ar// gueret. ꝙ non aliq̄ndo quodlibet vnum corũ dicatur fm̃ priuatõnem ad illud tñ q᷑ in q̄busdam est mediũ z in priuatiue oppositis nõ est mediũ ergo non semper vnũ cõtrariorum dicit̃ fm̃ priuatõem alterius. Ad hoc dicendũ ꝙ alio mõ vnũ cõtrarium priuat aliõ z priuatio habitũ Nam vnũ contrariũ est priuatiuũ alteri⁹ nõ ꝙ priuet totã ratõem sui cõtrarij ꝫ q᷑ priuat ratõem cõpletam sui cõtrarij vbi gratia iustus dicit̃ qui fm̃ habitũ vtutis est obediẽs legib⁹. iniustus aũt dicit̃ nõ qui omnino caret iustitia ꝫ qui in aliquo iustitia deficit. Et ppter hoc int̃ cõtraria est mediũ. sed priuatio priuat ratõem sui habit⁹ vt cecitas priuat totã ratõem vi// sus. z ideo inter priuatiue opposita non est medium.

**Secunda conclusio. sciẽtia** que cõsiderat de oĩb⁹ entib⁹ ẽ metha.

probat̃ q᷑ si sciẽtia que cõsiderat de oĩ// bus entib⁹ non esset metha. tũc videret̃ esse phi. vel dya. eo quod scõm aliquos non ponentes nisi substantias sensibiles phi. cõsiderat oĩbus entib⁹. dya. etiam est sciẽtia cõmunis que cõsiderat cõmu// nes intentões cuilibet enti applicabiles ꝙ aũt phi. z dya. non cõsiderant de oĩ bus entib⁹. ptʒ primo. non phi. quia phi. non cõsiderat entia inquantum entia sed inquantũ sunt cõiuncta motui z q̄ntitati/ bus sensibilib⁹. Dya. etiam nõ cõsiderat ens z accidẽtia entis. ꝫ cõsiderat ens ra// tõis quod per actũ intellect⁹ attribuit̃ rebus. vñ relinq̄tur ꝙ sciẽtia cõsiderans de oĩbus entib⁹ est metha. Ad ratões ad primã dicit̃ ꝙ ens non dicit̃ de oĩ// bus entib⁹ fm̃ ratões penitus diuersas ꝫ per attributõem ad aliquod vnũ vt dic tũ est. Ad scõam dicit̃ ꝙ analogũ non est ratio simpliciter vna sed fm̃ analogiã pro quãto est reductio pluriũ ad vnũ ad quõ est reductio hoc aũt sufficit ad sciẽtiã vt dicit̃ in primo posteriorum si subiectũ sit analogũ z passio. analoga. Ad aliã dicitũ est ꝙ illud vnũ ad quod fit reductio est ens vel vnũ. dicit̃ tñ ꝙ duplex potest esse reductio ad vnũ. vno mõ tanquã ad cõ mune analogũ z sic reductio omnium est ad ens vel vnũ. Alio mõ tanquã ad p̃n// cipale mẽbrum z hec est reductio omniũ ad substantiã tanquã ad principaliorem partem analogie.

**Queritur tertio. Utrum ad** metha. spectet cõsiderari pricipia prima demõstratõis. Arguit̃ ꝙ non q᷑ cõside// rare prima pricipia demõstratõis pertinet ad logicã illa enim disputat de pricipijs omnium sciẽtiarũ ergo non ad metha. Secũdo oẽs sciẽtie vtuntur principijs demõstrationis per ea nanqꝫ stabiliũtur pricipia omnium sciẽtiarũ. ergo cõsidera re prima principia demõstrationis non magis pertinet ad metha. quaʒ ad alias sciẽtias.

**In oppositũ est aristotiles** ad dubium ponitur cõclusio. cõsiderare prima principia spectat ad metha. in sua cõmunitate. probat̃ sic quia metha. habʒ ea cõsiderare in sua cõmunitate que non

cõsideranẽ in alijs sciẽtijs pticlarib⁹ nisi cõtrahendo ea, pl'cãdo ea ad aliquam materiã. sed cõmunia pricipia non cõsiderant in pticularibus sciẽtijs in sua cõmunitate. sed cõtracta ꝛ applicata ad aliquã materiam vt pꝫ primo de mathe. hoc eñ principiuꝫ si ab equalibus eqlia demas nõ si cõsideraẽ ab arismetrica. vl' geo. in sua comunitate. ſ; cõsideraẽ per applicatõeꝫ ad magnitudiẽs ꝛ ab arismetrica per applicatõeꝫ ad nuẽros ſ; vt est pricipiuꝫ in sua cõmunitate consideratur a methaphisico quod etiam pꝫ de sciẽtia naturali. natural' eñ cõsiderat principia ꝛ ꝓprietates entiũ non inq̃ntuꝫ entia sunt ſ; inquãtuꝫ mota. cõsiderare aũt pricipia entiũ inq̃ntũ huiusmõi spectat ad metha. Secũdo probaẽ cõclusio q̃ prima principia demõstratõis sũt digniores omib⁹ note ad hoc auẽ q̃ sint omib⁹ note opoꝫ ter q̃ cõstituanẽ ex termis cõmunib⁹ cuiꝰ sunt ens ꝛ non ens equale totũ ꝛ pars. ſ; cõsiderare huiusmõi termiõs cõmunes spectat ad metha. ergo ad metha. spectat cõsiderare prima pricipia demõstratõis

**Secunda cõclusio. inter pri**cipia demõstratõis est aliquod pricipiuꝫ .s. q̃ non cõtingit eidem ꝛ idem simul inesse ꝛ non inesse ſm idẽ. pꝫ quia sicut in incõplexis fit reductio vsq; ad aliqd vnũ pricipiuꝫ quod in omni alio includitur ꝛ illd est ens. ita incõplexis est reductio ad aliquod primũ pricipiuꝫ demõstratõnis ꝛ illud pricipiuꝫ .s. inesse ꝛ non inesse eidẽ ꝛc. cõstituitur ex illis. pꝫ q̃ cõstituitur ex istis termis ens ꝛ nõ ens. ens aũt ꝛ non ens sunt que primo cadũt in cognitione nostra ꝛ in omi alio intellectu. ergo illud est primũ pricipiuꝫ. Unde notãduꝫ est q̃ circa primũ pricipiuꝫ non cõtingit errare ꝛ hoc in mente nec etiaꝫ primũ principiuꝫ potest demõstrari simpliciter quia tũc demõstrareẽ per aliqd prius ꝛ notius ſ; potest demõstrari ad hominẽ sicut aristotiles demõstrat ipsum cõtra negantes ipsuꝫ pricipiuꝫ. verũtñ mẽ q̃ adducit q̃si easdeꝫ ratões cõtra negãtes ipsuꝫ sicut in q̃rto. ideo ratões sue pro nũc dimittunẽ

**Ad rationes ad primam di**citur q̃ dyalectic⁹ ꝛ methaphisic⁹ aliter cõsiderãt prima pricipia demõstratõis q̃a dyalectic⁹ habet ꝓbare pricipia demõst ratõis per ratões ꝓbabiles. methaphisic⁹ vero intẽdit ea ꝓbare ꝓcedendo ex ratõnib⁹ per se notis. Ad scdam dicit q̃ liꝫ pticulares sciẽ vtanẽ pricipijs demõstratõis non tamẽ vtunẽ ipis in sua cõitate ſ; applicatis ad aliquã materiã ꝛ etiaꝫ vtũtur eis quasi acceptis ꝛ supposi. tis ex sciẽtia methaphisice. Sequitur textus.

**Queritur quarto. Utrum** preter sciẽtias pticulares ponẽda sit sciẽtia vniuersal' ab alijs distincta. Et q̃ ipse supponit q̃ sit aliq̃ sciẽtia pticlaris ideo cõtra suppositũ arguiẽ q̃ omis sciẽtia est vniuersalium. sensus aũt singlariuꝫ vt habꝫ aristotiles. ergo nulla est part clar̃is. Secũdo sic cõtra q̃situꝫ q̃a ponẽdo sciẽtias pticulares sufficiẽter deternãtur de vtroq; ergo pter eas non est ponẽda sciẽtia vniuersalis añs ꝓbaẽ q̃a in phi. determinaẽ de entib⁹ motis cõmuniis ꝛ materie ſm rem ꝛ ratõeꝫ. sed in mathe. de cõmunctis materie ꝛ motu ſm rem ꝛ nõ ſm ratõeꝫ siue diffinitõeꝫ. ꝛ si in metha. determinaẽ de sepatis a motu ꝛ materia sensibili ſm rem ꝛ ratõeꝫ absq; hoc q̃ determineẽ de ente inquãtuꝫ ens erit sufficiẽter determinatuꝫ de vtroq; genere entiũ. Tertio sic si vniuersal' sciẽtia ponaẽ non erit distincta a sciẽtijs pticularib⁹ quia pars non distiguiẽ cõtra totũ ſ; sciẽtie particulares sunt partes sciẽtie vniuersalis. In oppositũ est philosophus pro responsiõe est primo

**Sciendum q̃ ad sciẽtias parti**culares ptinere videntur duo. primuꝫ est omis sciẽtia pticularis reqrit aliqua pricipia ꝛ aliquas causas esse circa ꝓpriuꝫ genus sensibile. notãter diciẽ aliq̃ pricipia ꝛ aliquas causas q̃ non omis sciẽtia pticularis cõsiderat omẽ genus cause vt pꝫ de mathe. diciẽ circa ꝓpriũ genus q̃ q̃libet sciẽtia pticularis attribuit sibi aliqd gen⁹ entis distinctũ ab alio gñe sibili vt patet de medicinã ꝛ nãli. Scdm ẽ q̃ q̃libet sciẽtia ꝓsupponit quodq̃d ẽ sui gñis subiecti ꝛ non inuestigat ipm ſm quod diciẽ primo posteriorum de subiecto cuiuslibet sciẽtie debꝫ presupponi q̃ est ꝛ quia est ꝛ ipso quodquid est vtitur tanquam me

7 sic ens per accidens est raro, ut cum dicitur musicus edificat. nam musica non est causa edificandi. Tercia ratio omnis scientia habetur per causam. patet per diffinitionem scire. scire enim est rem per causam cognoscere in primo posteriorum. sed entis per accidens non sunt cause determinate. vel per se sicut entis per se. ergo eius non est scientia. minor probatur. quia si entis per accidens essent cause per se 7 determinate. sequeretur q ens per accidens esset de necessitate. patet si ponatur q effectus cause contingentis sit posita causa in presenti vel in preterito. que quidem causa sit per se 7 tali posita ponatur effectus. cum ergo talis causa sit 7 ad causam de necessitate sequatur effectus. sequitur q futurum contingens vt de necessitate. Forte diceretur q causa effectus contingentis non est posita in present. nec in preterito. sed adhuc est futura. Sed contra q si causa sit futura erit futura in aliquo distanti tempore a tempore presenti ergo queretur de causa illius cause. vtrum sit in presenti, aut non. 7 tandem deuenietur ad causam que est in presenti cum ergo ad illam de necessitate sequitur effectus sequitur q omnis effectus futurus de necessitate erit ex predictis patet q cum ens dicitur de ente quod significat veritatem propositionis, uno modo 7 alio modo de ente per accidens de neutro horum spectat ad methaphisicum. non de ente quod significat verum propositionis quia tale ens est ens in anima. 7 metha. considerat ens extra animam. nec de ente per accidens q entis per accidens sunt cause infinite 7 inordinate.

**Ad rationes. ad primam dicitur** q bene probat q methaphisicus considerat ens per accidens sm eius communem rationem vel etiam considerat ens per accidens vt ipsum excludat a principali intentione huius scientie. De sophistica dicitur q quantum ad usum non est scientia sicut allegatur in textu vbi dicitur q sophistica versatur circa non ens. Ad secundam dictum est q ens per accidens non est ens proprie sicut nec vnum sed solum est ens secundum quid vltima ratio soluta est ex dictis. 7 sic est finis. p.

**Circa duodecimum** Utrum materia 7 forma sint principia substantie sensibilis omissis argumentis alias factis respondebitur per propositiones. Prima est ad mathaphisicam pertinet determinare de substantia, patet primo quia substantia est prior alijs entibus 7 est primum ens. vnde cum metha. consideret de ente, sequitur q habet considerare de substantia. Secundo quia substantia simpliciter dicitur ens. ens enim dicitur quod habet esse. substantia autem habet esse, ideo dicitur simpliciter ens. Alia vero vt quantitas qualitas huiusmodi non sunt simpliciter entia vnde non dicuntur entia quia sunt ens. sed q per ea aliquid habet esse. albedo enim dicitur ens quia per eam aliquid dicitur ens quia per eam aliquid dicitur album. Tercio quia nullum illorum entium separabile est a substantia ideo in consideratione substantie quodammodo clauditur consideratio illorum entium. Et quia antiqui philo. solum consideraverunt principia 7 causas substantiarum 7 non aliorum entium 7 hoc signum est q substantia principaliter cadit sub consideratione methaphisice. Secunda propositio tres sunt substantie. quedam sunt sensibiles 7 corruptibiles vt elementa 7 mixta ex eis. Quedam sunt sensibiles 7 incorruptibiles vt corpora celestia. alie sunt q nec sunt sensibiles nec corruptibiles vt substantie seperate. Nunc de substantijs sensibilibus videbitur 7 post ea de insensibilibus. Tertia propositio materia est in omni re sensibili. probatur sic q omnis substantia sensibilis est mutabilis. omnis autem mutatio est ex contrarijs aut oppositis. sed contrarijs oportet subesse materiam vel subiectum. Quod autem contrarijs oporteat materiam aut subiectum subesse patet ex duobus. Primo quia vnum contrariorum non fit aliud vt albedo non fit nigredo. vnde preter contraria oportet esse subiectum quod quandoque fit sub vno contrario quandoque sub alio. Secundo quia in omni mutatione est aliquid quod semper manet. i. materia vel subiectum 7 aliquid

quod non manet. s. vnum cōtrariorum. Quarta ppositio materia est de se in potentia ad vtrunqꝫ contrariorum nullum habens actū vt materia que est subiectū generationis ⁊ est de se in potentia ad terminū generatōis. s. ad formam vel priuationem. Et subiectum alterationis est de se in pot ntia ad contraria q̄ sunt termini alteratōis. Ex predictis pꜫ solutio dubij antiquorum qui sic arguebant quod fit fit ex ente aut ex nō ente. non ex nō ente qꝛ ex nichilo nichil fit nec ex ente. quia tunc aliquid esset antequā fieret. solutio pꜫ ex dictis. quia quod fit. fit ex ente in potētia non ex ente in actu. vnde non ens dicitur tripliciter. vno mō quod omnino nichil est. ⁊ de tali non ente nichil fit per generationem. Alio modo non ens dicitur ipsa priuatio que est per se non ens ⁊ ens per accidens ratōne subiecti in quo ē ⁊ ex tali nichil fit nisi per accidēs qꝛ. s. aliquid fit ex subiecto cui accidit priuatio. Alio mō non ens dicitur quod non est ens actu est tamen ens in potentia sicut materia vnde hoc modo ex non ente aliquid fit. Ex predictis pꜫ ꝙ licꝫ in omni sensibili substātia sit materia. alia est tamen materia in sensibilibus substantijs ⁊ sempiternis sicut in celis. ⁊ alia in generabilibus ⁊ corruptibilibꝰ. pꜫ quia per transmutationem ⁊ motū habetur cognitio materie. cum ergo substātie corruptibiles sint transmutabiles. quia in eis est materia in mixta priuationi ad formam. Substantie vero sensibiles ⁊ sempiterne solū sunt mutabiles ad vbi. vnde in eis forma est pricipium cuiuslibet substātie sensibilis hec ppositio de facili pꜫ. quia cum in substantijs sensibilibus sit materia materia autem non habꝫ esse nisi per formam. sequitur ꝙ forma est principium substantiarum sensibilium vbi

**Sciendū ꝙ differētia est inter** causas agentes ⁊ formam. qꝛ cause agentes preexistunt suis effectibus. sed forme nō sunt separate a suis effectibus. forma enim simul incipit esse ⁊ nō esse cum effectu. vnde simul est sanitas ⁊ homo sanatur vnde forme non preexistūt suis effectibꝰ licꝫ enī nulla forma sit ante productōē sui effectus nichil tamen prohibꝫ aliquā formam remonere post corruptionem compositi sicut anima intellectiua. Ex quo patent duo cōtra oppinionē auerroys de intellectu. Primum est ꝙ intellectiua anima nō est substātia separata. ymo secūdum aristotilem est forma hominis. Secūdum est ꝙ anima intellectiua non est ante corpus vel hominē licꝫ maneat post corrupto corpore. hoc autē non potest stare cum oppinione auerroys. Est tamen aduertendum ꝙ cum dictum est ꝙ formā non est separata a suo effectu intelligitur de formā que est altera pars compositi ⁊ nō de forma exemplari. forma exemplaris separata est quēadmodum causa efficiens.

**Queritur secundo. Utrum** sint eadem principia omnium. s. substantiarum ⁊ accidentium. Arguitur ꝙ non quia aut huiusmodi principia essent preter substantiam ⁊ alia genera. aut in genere substantie ⁊ alijs generibus. non primū quia nichil est quod sit in aliquo genere nec secūdum quia principia sunt homogenea cū pricipiatis. ergo pricipia omnium entium non sunt in eodem genere tantū vt in genere substantie vel in alio genere. Secundo. vnitas pricipiatorum est ex vnitate principiorum. sed non oīa sunt eadem. ergo non oīa sunt eadem principia. In oppositum videtur esse aristotiles pro solutione supponitur primo ꝙ duplicia sunt pricipia. s. intrinseca. s. materia ⁊ forma ⁊ priuatio siue actus ⁊ potentia. Alia sunt extrinseca. s. efficiēs ⁊ finis. Et iterum duplicia sunt principia quedā sunt principia prima simpliciter vt primum agens. alia sunt proxima vt equus est principium proximum generationis equi. ⁊ ars medicine. sanitatis. Secūdo supponitur ꝙ vnum vel idem dicit quatuor mōis. s. vnū nuērō. vnū spē. vnū gn̄e ⁊ analogia: vt pꜫ. v. huius

**Prima cōclusio. non om**nium sunt eadē principia specie vel gn̄e proxima siue loq̄mur de pricipijs intrinsecis siue extrinsecis pꜫ. quia entia distinguntur genere penes proxima principia. s. penes causā efficientē ⁊ finalē. ergo

efficiens proximuz ⁊ forma non sunt eadem. ⁊ q̃a materia propria est ad formã propriam. sequitur ꝙ non est eadem materia propriã. verbi gratia aliud est efficiẽs proximuz ⁊ aliud forma equi ⁊ alie asini etiam in artibus aliquod est principium domus ⁊ aliud est principium sanitatis

Secunda conclusio. omnium sunt eadem principia prima ⁊ extrinseca .s. efficiens ⁊ finis p3. quia in mouentibus est deuenire ad aliquod primum ⁊ aliud est causa omniuz efficiẽs ⁊ etiã finis

Tertia conclusio. omnium sunt eadem principia intelligendo tam de principijs intrinsecis qua extrinsecis secundum analogiam. p3 tribus modis quia materia ⁊ forma sunt principia omnium ⁊ efficiens sicut eniz in aliquo genere est aliquod principiuz se habens sicut materia. ⁊ aliud sicut forma. ⁊ aliud sicut priuatio. ita etiaz in alio genere. ⁊ sic in genere colorum album se habet sicut forma. nigruz vt priuatio ⁊ superficies vt materia. ita in consideratiõe diei vel noctis lumen se habet vt forma. tenebre vt priuatio. aer vt materia. Secundo omnium sunt eadem principia. quia principia substãtie sunt etiam principia aliorum generuz vt materia ⁊ forma q̃ sunt principia sub stantie sunt etiaz principia aliorum quia destructis primis substantijs omnia alia destruũtur. Tertio non eadem sunt principia analogia pro quãto principia omnium se habent vt actus ⁊ potẽtia. vt facile est declarare. veruz est tamẽ potẽtia e alia ⁊ alia. ⁊ alius actus ⁊ alius in diuersis. sicut dictum est ꝙ materia ⁊ forma propriã sunt alie ⁊ alie in diuersis. ⁊ iterũ aliter inuestigatur potentia in quibusdã ⁊ aliter in alijs. quedam enim sunt que quandoq3 inueniũtur in actu ⁊ q̃ndoq3 in potẽtia. vt generabilia ⁊ corruptibilia Alia sunt semp in actu ⁊ sempiterna vt corpora ⁊ celestia.

Ad rationes. ad primã dicitur ꝙ principia eorum que sunt alicuius generis sunt in genere illo non sicut species sed sicut principia illius generis vt materia ⁊ forma que sunt principia substantie sunt in gñe substantie ⁊ pũctus ⁊ vnitas que sunt principia quantitatis. veruz est tamen ꝙ inquantum principia substantie sunt principia aliorum potest dici quia prima pricipia simpliciter sũt in gñe substãtie. Scd̃a ratio arguit ꝙ non sunt eadez principia proxima quod conceditur vt dictum est.

Queritur tertio. Utrum sit necesse esse aliquam substantiã primam sempiternam. ⁊ immobilem. Arguitur sic. ꝙ non sit necesse ponere aliquã substãtiam primam. qr omnia que sunt possunt reduci ad alias causas vt pote que naturaliter fiunt ad naturaz. ⁊ que volũtarie fiunt ad voluntatem ergo. Secundo ꝙ talis non sit immobilis quicquid est pfectionis in istis inferiorib9 puenit a motu corpora enim perfectiora plus habent de motu sicut corpora celestia. ⁊ terra ppter suã imperfectiõem manet immobilis. ergo substãtia primã non est immobilis. Tertio sic vel de nouo incipit agere primus quasi non agit sine aliqua mutatione sed secundum fidem catholicã deus de nouo produxit mũduz. ergo in eo fuit mutatiõ. Quarto sic ꝙ prima substãtia non sit sempiterna quia quicquid habet potẽtiaz admixtaz est corruptibile vt p3 septimo huius. sed in prima substantia est potentia. ergo est corruptibilis. minor probatur q̃a dicim9 deum posse agere. tum quia effect9 imitatur causam. nullus autẽ effectus inuenitur quin in eo sit potẽtia. ergo in deo ẽ potẽtia. In oppositum est aristotiles hec tria videbuntur in questione. primo videbitur ꝙ est dare vnuz solũ ens immobile quod dicitur prima substantia seu prima causa. Secundo ꝙ primum ens est perpetuuz. Tertio ꝙ est actus purus nihil habens de potentia.

Prima conclusio. necesse est esse primuz ens ⁊ incorruptibile. p3 conclusio primo ex parte motus ratiõe aristo. tertio phisi. omne quod mouetur ab alio mouetur. sed aliquid mouetur vt p3 ad sensum. ergo mouetur ab alio. vel ergo illud mouetur ab alio vel est immobile. si est immobile habetur ppositũ si mouetur

ab alio vel illud iterum mouetur ab alio
et cum non sit processus in infinitum sequi
tur quod est dare aliquod primum et immo//
bile. Secunda ratio est in secundo metha//
phisice in ordine causarum. et est talis. in
ordine causarum efficientium est ordo. sed
in tali ordine non est processus in infini//
tum. ergo est aliqua causa efficiens. et ita
ad propositum. probatur minor. quia in
causis efficientibus ordinans prima est
causa secunde et secunda tertie et sic de alijs
sed causa remota remouet effectus. ergo
si non sit prima causa nulla omnino erit causa
Et si procedatur in infinitum non erit pri
ma. ergo impossibile est in causis proce//
dere in infinitum. Tertia ratio sumi//
tur ex isto duodecimo que talis est. si pri
mum ens esset mobile aut mouetur motu
locali aut alio. si alio tunc esset corporale
quod probatur quia omne quod est alte
rabile aut augmentabile est corporale vt
habetur primo celi. sed infra ostendetur
primum mouens non esse corporale. ergo
non mouetur alijs motibus quam mo
tu locali cum motuum localium motus
circularis sit primus. mouetur ergo mo
tu circulari quod non potest esse. quia si pri
mum mouens moueret motu circulari et
moueret et mouetur eodem motu tunc esset
in actu et in potentia [illegible] sicut primum alterans
scilicet celum est inalterabile [illegible] primum mouens
quod mouet motu circulari est inmobile
motu circulari vel reliquitur quod primum est inmo
bile. Aduertendum est tamen quod motus dicitur
dupliciter. vno modo vt est actus entis
in potentia secundum quod huiusmodi et sic
intelligendum est de motu cum dicitur
quod primum mouens est immobile. Alio
modo capitur motus communiter prout
etiam operatio dicitur motus vt intelli//
gere velle et sic de alijs. et sic primum mo//
uens se ipsum mouet. scilicet intelligendo et dili
gendo se sicut posuit plato. Quan//
tum ad secundum punctum ponitur

**Conclusio. primum ens est**
sempiternum probatur primo ratione aristotelis
sumpta ex proprietate motus. Et est talis
primum mobile mouetur motu sempi//
terno vt dicitur octauo physicorum. sed motus
perpetuus est a motore perpetuo. ergo pri//
mum mouens est sempiternum. Ex con//
clusione sequitur quod primum mouens non
solum est motiuum aut effectiuum sed est
actu mouens et operans. alias motus pri//
mus non esset perpetuus. sed quia ratio
ar[illegible]sto. procedit ex falso fundamento videtur
quod motus primus sit sempiternus quia iuxta
fidem catholicam motus et mundus esse
inceperunt. ideo alia ratione probatur con//
clusio que talis est. si mundus de nouo
incipiat esse cum nichil educat se de potentia in actum
oportet quod ab alio ille mundus producatur in
esse. quodquid est vel erit eternum vel pro//
ductum ab alio. Si primum habeat initi//
tum. scilicet quod primum ens est productum
ab alio iterum de illo querendum cum non
sit procedere in infinitum in causis proce//
dendum est necesse est esse aliquam causam sem
piternam. Tertia ratio sumitur ex consi//
deratione eorum que sunt possibilia esse
et non esse et est talis. sunt aliqua et [illegible]
multa entia possibilia esse et non esse. ergo
ad hoc quod appelletur ens esse oportet quod sit
ab aliqua causa. quam oportet esse de ne//
cessitate. vel ergo huiusmodi causa necessa
ria habet necessitatem suam vel ab alio vel
a se et cum non sit processus in infinitum
in hijs que habent causam sue necessitatis
ab alio necesse est deuenire ad aliquid quod
habeat in se causam sue necessitatis. sed
tale primum est ens et sempiternum. ergo
necesse est primum ens esse perpetuum

**Quantum ad tertium ponitur**
Conclusio. prima substantia que deus est
est actus purus vel habens potentiam. probatur
conclusio primo ex dictis. primo quod om
ne quod habet potentiam secundum quod
in eo est potentia potest esse et non esse sed
ostensum est primam substantiam esse sem
piternam. ergo prima substantia est actus
purus nichil habens de potentia. Secunda
ratio sumitur ex proprietate substantie que
talis est. quia licet in eo quod quandoque
est in actu et quandoque in potentia. poten
tia sit prior actu tempore. tamen simpli//
citer actus prior est potentia. quia nichil
educit se de potentia in actum nisi per ali
quid quod est in actu siue per aliud. si ergo
aliqua substantia non sit purus actus sed
aliquid habens de potentia sequitur quod non

est prima. relinquitur ergo ꝙ prima sub stantia est actus purus. Tertia ratio quia quod agit secundum ꝙ est in actu. si ergo aliquid non sit purus actus sequitur ꝙ non agit se toto. sed aliquo sui. et sic non erit primum. relinquitur ergo ꝙ primum ens sine prima substantia sit actus purus et in eo non est potentia. Est tamen aduer/tendum ꝙ duplex est potentia. quedam est passiua materie secundum quam aliquod subiectum recipit mutationem et talis exclu ditur a primo ente. Alia est potentia acti/ua et talis est in primo ente et est idem quod sua substantia. Ex conclusione sequitur ꝙ primum ens nec est materia nec habens materiam. sed est illud quod est actu. Secundo cum omne habens materiam est mobile vt visum est in precedentibus ꝙ primum ens est immobile. Ex quibus patet ꝙ ab sur da est positio illorum qui dixerunt pri/mum ens esse idem cum materia primo posteriore. Ratio fuit quia si deus et ma/teria prima different tunc per aliquid diffe rent et sic vtrumque eorum esset compositum sed hec ratio prouenit ex ignorantia inter differens et diuersum. differentia enim di/citur quecunque aliquo conueniunt et in ali/quo differunt sicut due species in genere conue niunt et differunt per differentias. sed diuersa sunt que se ipsis differunt. et non per ali/quid superadditum. vnde licet deus et materia prima non sint differentia. tamen sunt diuersa.

## Ad rationes. ad primam di/

citur ꝙ natura non agit nisi prius mota ideo ea que fiunt a natura oportet redu cere ad priorem causam. dicitur etiam ꝙ quia voluntas humana est variabilis oportet super eam ponere causam inua/riabilem. Ad secundam dicitur ꝙ licet in his que nata sunt moueri vt in haben/tibus materiam que sunt perfectiora plus participant de motu locali. tamen perfec/tius est simpliciter ꝙ aliqua careant ma teria et motu. Ad tertiam dicitur ꝙ pri/ma causa de nouo incepit agere non per mutationem factam in ea. sed per muta tionem factam in re producta. Ad quar tam dicitur ꝙ ipsa pro prima parte oste dit ꝙ in deo sit potentia actiua. Et cum secundo arguitur ꝙ effectus imitatur causam. dicitur ꝙ licet effectus imitetur causam non tamen possunt attingere ad perfectionem cause. vnde repugnat alicui effectui ꝙ sit purus quia omnis effectus est in potentia que est in illo vel in poten/tia que est in causa ꝛc.

## Queritur quarto. Vtrum

primus motor moueat celum sicut bo/num appetibile aut intelligibile. Arguitur ꝙ non. quia appetibile habet rationem fi/nis. sed in immobilibus non est finis quia finis est terminus motus. Secundo sic bonum appetibile non mouet nisi sit apprehensum sed celum caret cognitione et apprehen/sione. ergo non mouet sicut bonum appe/tibile. Tertio sic primus motor celum mo uet et etiam omnia per modum efficientis sed idem non mouet per modum finis et efficientis. quia finis et efficiens non co/incidunt in idem. ergo motor non mo/uet per modum finis siue appetibilis. In oppositum est aristo. pro responsione est pri/

## Sciendum ꝙ aliquid dicitur

mouere dupliciter. vno modo per modum effic. sed per modum efficientis. vnde efficiens est prin cipium vnde motus sicut ignis calefacit Alio modo dicitur aliquid mouere per modum finis sicut agens mouetur ad agen dum propter finem. Et quia eadem est ratio boni et finis et bonum non mouet nisi appre hensum idem est differentie ꝙ aliquid mo uet per modum finis et ꝙ mouet sicut quo/dam appetibile et intelligibile.

## Secundo sciendum ꝙ prim?

motor mouet celum per modum finis sicut bonum appetibile et intelligibile. proba batur quia est mouens non motum. ergo est mouens sine mouet sicut appetibile et intelligibile. probatur consequentia quia duplex est motus quidam est naturalis alius est voluntarius sine secundum ap/petitum. in motu naturali mouens est generans et alterans. generans autem et alterans aliter et aliter se habent vel secun dum substantiam vel secundum quali/tates sicut hec inferiora. vel secundum lo cum sicut corpora celestia. Unde patet

ꝙ mouēs motu naturali mouetur ⁊ nō est immobile. In motu autē voluntario appetitus est mouēs motum. nam mouetur ab appetibili vt habetur. iii. de anima. relinquitur ergo ꝙ solū intelligibile ⁊ appetibile per modum finis vniuersal' est mouens non motum. Secundo declaratur conclusio. nam motus celi non est propter generationem ⁊ corruptionē horum inferiorū sicut propter finem vltimum ꝙ finis est nobilior hijs que sunt ad finem. sed est propter ipsum primum mouens. sicut propter finem vt. s. proximus motor celi per motū celi assequatur similitudinem primi inquantum per motum celi est causa rerū quia ergo motus celi est propter primū sicut propter finem sequitur ꝙ motor pri' mouet sicut appetibile ⁊ intelligibile. Ex predictis pꝫ ꝙ perfectio primi mouentis potest attendi tribus modis. vno modo ex ratione intelligibilis ⁊ appetibilis. Alio modo ex comparatione eius ad mobile. ⁊ ad celum. Tertio modo ex comparatione eius ad primū motorem celi. i. intelligentiam. Ex primo sic ostenditur sicut est quedā ordinatō mobilium ⁊ mouentium. ita est quedam ordinatio appetibilium ⁊ intelligibilium ⁊ sic sicut in mobilibus primum est causa aliorum. ita in intelligibilib' primum est causa intelligendi alia. sicut ergo per hoc ꝙ prima substantia est primum mouēs ostensū est ꝙ est actus purus ⁊ simplex ita eadem ratione ostenditur ꝙ est pure simplex ac primo intelligibilis. nā in coordinatione intelligibilium substātia est primo intelligibilis quam accidentia accidētia enim non habent intelligi nisi per substantiam sicut nec diffiniri. similiter inter substātias. simplices sunt prius intelligibiles eo ꝙ simplices claudūtur in intellectu compositorū ⁊ inter substātias simplices que sunt materia ⁊ forma de genere substātie forma sine actus prius est ītelligibilis quam potentia. quia potest diffiniri per actum ⁊ intelligi. ⁊ sic ex hoc quia prima causa est primū intelligibile concludi potest ꝙ est primus actus ⁊ idem potest ostendi ꝙ est primū

appetibile ⁊ intelligibile. vnde primum appetibile est optimum ⁊ perfectissimū. Ex secundo. s. ex comparatione motoris ad mobile ostēditur perfectio ipsius motoris. nam primum mobile ⁊ si non mouetur motu. ad formā mouetur tamē motu circulari. ostensum est enim supra ꝙ primum mouens est omnino immobile. Ex quo pꝫ perfectio motoris ad mobile. Ex tertio. s. ex comparatōe primi motoris ad proximū. arguitur perfectio primi motoris ad apprehensionem ꝙ proximus motor celi apprehendit primum motorem ⁊ eius desiderium mouendo ad quod sequitur delectatio. nam delectatio fit per hoc ꝙ intelligēs. accipit ipm intelligibile. cum ergo primus motor se ipsum maxime accipiat. ⁊ sit sibi ipsi maxime prius. sequitur ꝙ est multo maior delectatio ⁊ iocūdior consequens apprehensionē eius primi motoris quam delectatio consequens apprehensionem secundi motoris. vnde pꝫ perfectio primi motoris supra proximū motorem. Ad rationes ante oppositum. ad primam dicitur. ꝙ in immobilibus est finis prout est optimum ⁊ vltimum ⁊ non vt de ratione eius sit ꝙ acquiratur per motum ⁊ sic in immobilib' est bene finis q̄ q̄dē finis non est terminus mot' sed operationis. Ad secundam dicitur ꝙ celum dirigit a cognoscēte. s. ab anima nobili ideo accipiēdo pro toto aggregato cognoscit. Ad tertiam dicit' ꝙ finis ⁊ efficiēs idem est. est enim idem a quo res processit in esse ⁊ in quo redibit. videt' tamen alia ⁊ alia causalitas efficientis ⁊ finis.

Queritur quinto. Utrum celum secundum totam substantiam ⁊ secundū suū motū dependeat a primo principio. Arguitur ꝙ non secundum substantiam quia quod inest alicui secūdum suam naturam remoto quocunꝙ extrinseco ei inest sed semꝑ esse inest celo secundum suam substātiam. ergo remoto primo principio ad huc celū erit ⁊ hoc non esset si depēderet a principio primo secundum suam substantiam. Arguitur

secundo si dependeret a primo vel depen
deret quantuz ad eius productioem vel
quantum ad eius conseruationem non
quantum ad eius productionem. quia
celuz non est pductuz quia omne quod
producitur a subiecto z cotrario produ
citur. celo autem nichil est cotrariuz. nec
ante generationem celi fuit subiectuz nec
quantum ad conseruationem in esse cuz
non dependeat in esse. Tertio sic effitie s
est causa vnde motus. sed celum non est
transmutabile secundum suam substan
tiam. ergo a nullo secundum suam sub
stantiam dependet tanquam a causa effi
ciente. Arguitur quarto q non requirat
quantum ad eius motum quia celum
secundum aristotilem est animatu. ergo
mouetur per se z a se z per cosequens no
ab aliquo extrinseco motore. In opp
positum est aristo. pro responsione e primo

Sciendum q philosophorum

dicentium mundum siue celum esse eter
num duplex oppinio fuit. quidam enim
dixerunt ipsum esse eternuz z a nullo de
pendere in esse sed secuduz se z a se habe
re semper causam essendi. Alia fuit oppi
nio dicentium ex omnibus. omnia esse
perpetua z dependere a principio z du
cunt exemplum. si ab eterno pes fuisset in
puluere vestigium pedum ab eterno esset
in puluere z tamen vestigium pedis de
pendet in esse a pede. Aliud exemplum
si sol esset ab eterno supra nostrum emisp[er]iuz
splendor celi ab eterno esset fuisset sup nos
z tamen ille splendor esset causatus in esse
ab eo. Cotra primam oppinionem ponit

Conclusio. celum z mundus

dependent a deo in esse. probatur quia
posteriora z iperfectiora depedent a prio
ribus z perfectioribus vt causata depen
dent ab aliquo quod est causa sed deus
fiue prima causa est primum z perfectissi
mum in genere entium. ergo celuz z om
nia dependent ab illo in esse non tamen
potest dici q celum sit primuz ens quia
vt probatum est primum ens est immo
bile z inmutabile z pure simplex que om
nia celo repugnant.

Secunda coclusio. mudus

non solu depedet a deo sed etiaz habuit
principium durationis sue. ita q fuit de
nouo productus per creatioem z hec co
clusio sumitur ex veritate fidei quia om
nis creatura est ex nihilo. sed mundus
est creatura. ergo mundus est ex nichilo
sed quicquid est ex nichilo aliquando
nichil fuit. ergo non est ab eterno z per
consequens est de nouo productus per
creationem.

Tertia conclusio. licz secun

dum veritatem fidei teneduz sit mudus
incepisse de nouo tamen hoc demostrari
non potest. probatur quia si demostra
retur aut ex parte ipsius facti aut ex parte
facientis. non ex parte facti. quia mediuz
in demonstratiue est quodquid est sub
iecti. quodquid est autem abstrahit ab
hic z nunc. ergo non potest demonstrari
incepisse ... ex par
te facietis quia in voluntate dei erat pro
ducere munduz ab eterno ratio autem
humana non potest inuenire volunta
tem dei. Ad maiore euidetiaz hu9

Sciendu q duplex est agens

quoddam est agens per motum z gene
rationem z tale precedit effectum natura
z tempore. quia effectus no est nisi in ter
mino actionis. tale autem agens est ante
actionem. Aliud est agens per simplicez
emanatioem z tale non necessario prece
dit effectum tempore nec duratione. sed
natura solum. sicut ptz de illuminatione
medij. vnde ptz q cum deus producat
mundum per simplicem emanationem
quod non est necesse deu precessisse mu
duz tempore z duratione s natura tatuz

Ultimo notandum q de

ratione creatois duo sunt. primum est
q creatio non psupponit. aliquod sub
iectum per quod differt a generatione z
motu in quibus presupponitur. Secu
duz est quod illud creatur prius habuit
non esse secundum naturam quam esse

cuius causa est quia illud est prius alicui secundum naturam quod sibi secunduz naturam inest ⁊ nõ ab aliquo extrinseco sed quod causatur ex se nichil est. ⁊ habet non esse. ab alio autez habet esse. sequitur ergo ꝙ illud quod creatur prius natura habeat non esse quam esse ⁊ ab alio non esse ⁊ per hoc differt creatio a generatiõne filij in diuinis. Ex p̄dictis pz ꝙ hec propositio ex nichilo aliquid creatur potest habere duplicem sensum ⁊ sic sensus aliquid creatur ex nichilo. i. ex nullo subiecto ita ꝙ manet negatio ⁊ ordo creatõis ad subiectum manet negatus. Et hoc secundum primuz requisituz ad creatõem. Secundum ꝙ sit sensus aliquid creatur ex nichilo. i. post nichil aliquid creatur ⁊ hoc ordine nature non autem prius duratione quia nõ oportet ꝙ maneat ordo alicuius durationis ipsius creatõnis ad nichil sed solum manet ordo prioritatis nature ⁊ non duratõis. Ex quo pz quomodo celuz est necessariū ⁊ tamen habet in se causam sue necessitatis per hoc ꝙ non est ad inuicē priuationi ad formam habet tamen illam, causam ab alio simpliciter loquendo de potētia q̄ est in deo celum potest non esse ⁊ omnia alia sicut potuit ea producere ita ⁊ ad nichilare. nō ex aliqua potentia. que sit in ipso celo nõ potest non esse sed bene generabilia, ⁊ sic pz celum dependere a deo secundum suã substãtiam. ⁊ per consequens dependere secunduz suum motum per eandem rationem. sequitur vlterius ꝙ tota natura dependet a primo quia celum dependet a primo. modo celum est primuz in gñe sensibiliuz ⁊ est causa naturalium ⁊ materialium. Ad rationes. ad primaz dicitur ꝙ maior est vera remouente illa natura per quaz sibi inest. modo dicitur ꝙ si primuz non esset natura celi per quam est incorruptibile periret eum totū quod est in celo dependeat a primo. Secunda ratio satis soluitur ex dictis. Tertia ratio probat celum fuisse productum per motum. dicit̃ etiam ꝙ si celuz non sit transmutabile secundum substantiaz per potentiaz que est in eo. est tamen transmutabile per potentiam que est in deo. Ad aliam dicitur ꝙ secũdum veritatem celū non est animatum ymo mouetur ab intelligentia seperata.

**Queritur sexto· Utrum celū sit animatuz.** Arguitur ꝙ sic quia quod mouetur a se est animatuz. sed celuz mouetur a se. ergo est animatum. Secundo sic motus celi nõ est violentus. ergo est naturalis vel a natura vel ab anima. nõ a natura quia determinata est ad vnum ad quod si peruenient est status. sed celū ē ad diuersa vbi ⁊ semp mouet̃. ergo ⁊c. Iteruz probat̃ ꝙ ex pte effectus motus quia motus celi producit vitaz ⁊ sensum sed nulla forma corporea potest illud facere alias ageret vltra proprium gradu. ergo oportet ꝙ talis mot̃ sit ab anima. Quarto sic celum inter omnia corruptibilia est nobilissimum. sed animatū nobilius est inanimato. cum ergo quedam corpora sint animata sicut plancte a fortiori erit celum animatum. In oppositū arguit̃ quia si celum esset animatum tunc cum anima vegetatiua sit prior sensitiua. ⁊ sensitiua intellectiua. sequitur ꝙ celuz haberet animaz sensitiuam ⁊ vegetatiuaz. sed hoc est falsūz quia tales anime ordinant̃ ad conseruatiõem vite ⁊ soluz insint corruptibilibus cum ergo celū sit incorruptibile sequitur ꝙ sibi non inest anima vegetatiua nec sensitiua ⁊ per consequens nec intellectiua.

Pro quo sciendum ꝙ ypatetici posuerūt mundum habere animaz sed fuit diuersitas inter eos. quidaz dixerunt animam celi habere tres potentias . s. appetatiuuz. intellectiuuz. ⁊ ymaginatiuuz. intellectus enim ⁊ ymaginatõ mouent imperando motū ⁊ appetitus exsequendo motum. quare autez posuerūt animaz celi habere ymaginatõem. ratio est quia intellectus solum est apprehensiuus vniuersalium cum ergo motus celi sit particularis ⁊ ad effectum particularem oportet animam celi habere ymaginatõem que est apprehensiua singularis. Alij dixerūt aīam celi habere tantū duas potētias . s. intellectiuuz ⁊ apphensiuum

quia licet forma apprehensa per intellectum inquantum huiusmodi sit vniuersalis tamen per extensionem ad obiectus et per conditionem materie fit particularis. et ideo propter hoc non oportet ponere animam celi ymaginationem. Omnes autem conueniunt in hoc quod nullus ponunt potentias vegetatiuas in anima celi eo quod ordinantur ad conseruationem vite. eo quod conseruatione non indiget celum cum sit incorruptibile nec ponunt in eo potentias sensitiuas eo quod sensus sunt perceptiui contrariorum sensibilium. Sanctus thomas et Albertus non determinant se ad aliquam partem huius materie. sed eam relinquunt sub dubio. ponitur

**Conclusio. celum non est animatum**

probatur per rationes positas oppositum. Secundo sic probatur. quia secundum ponentes celum esse animatum anima eius non habet nisi potentias intellectiuas. sed secundum tales potentias non est actus corporis. quia tales potentie sunt separate vt dicitur. iii. de anima. sed anima humana secundum potentias sensitiuas et vegetatiuas est actus corporis. si ergo anima celi solum habeat potentias intellectiuas non est actus celi et per consequens non habet animam vt formam. sed quia plato et aristoteles videntur dicere celum esse animatum. ideo ad seruandum dictum eorum. Est

**Sciendum quod anima habet tri-**

plicem habitudinem ad corpus. comparatur enim ad corpus quantum ad esse. scilicet prout est anima et corporis forma sicut est materie et forma. Alio modo comparatur ad corpus quantum ad cognitionem in eo quod anima indiget corpore ad intelligendum vel aliquo obiecto vel organo et quantum ad istum modo intelligentia mouens celum non potest dici anima celi nec intelligit per ipsum. sed intelligit per species acceptas a superioribus intelligentijs. Alio modo comparatur anima ad corpus sicut mouens ad mobile et quantum ad hoc intelligentia mouens celum potest dici anima celi videlicet vt assistens et non inherens ipsi celo

**Ad rationes. ad primam dicitur**

quod celum dicitur moueri a seipso pro quanto mouetur ab intelligentia sibi vnita vt motor mobili. Ad secundam dicitur quod motus celi potest comparari ad ipsum celum et sic est naturalis pro quanto celum habet naturalem inclinationem ad talem motum. Alio modo potest comparari ad intelligentiam et sic motus celi dicitur voluntarius. dicitur vltra quod motus celi non est ad contraria. nam in celo non sunt contraria quia non distant secundum lineam rectam sed secundum circularem. Et hoc quod dicitur quod natura determinata est ad vnum. dicitur quod illud intelligendum est de forma que non est materia mixta ad contraria. sed ad formam que est ad vtrumque oppositorum. modo in celo est principium materiale passiuum. motus non formale et celum non habet materiam priuationi admixtam quantum ad formam substantialem sed bene habet quantum ad vbi. quantum ad istam in celo est duplex forma inherens materie celi que non habet nomen impositum sed vocatur forma celi et anima nobilis que separata sit. Ad aliam dicitur quod intelligentia est causa vite et sensus per motum celi sicut per instrumentum. ideo intelligentia est causa principalis et non celum et sic non oportet quod sit animatum celum. Ad quartam dicitur quod forma hominis dupliciter consideratur. vno modo vt actus corporis scilicet secundum illas potentias secundum quas est actus. et hoc modo forma celi est perfectior pro quanto terminat totam potentiam materie. sed considerando formam hominis secundum quod eleuata est supra materiam secundum scilicet quod ex ea fluunt potentie intellectiue nobilior est forma celi. Dicitur insuper quod celum habet formam nobiliorem quam plante vel bruta. et hoc considerando celum vt est instrumentum intelligentie mouentis. ideo quantum ad motum est causa vite et sensus. ita intelligentia nobilior est quam anima. Ad quintam dicitur quod licet celum non habeat intellectum nec appetitum tamen intelligentia que est proximus motor celi habet intellectum et appetitum et ipsa mouet a prima causa per modum appetibilis et intelligibilis.

**Queritur septimo. Utrum**

prima causa que deus est sit omnino simplex. Arguitur quod non. quia apud nos composita sunt nobiliora simplicibus vt compositum quam materia vel forma. sed quicquid perfectionis est in istis inferioribus deo attribuendum est. ergo deus est compositus. Secundo sic quod in deo sit compositio ex natura et supposito quia vere dicimus deitas est in deo sed nichil est in se ipso. ergo non est idem quod deitas sicut

i e homo idem quod humanitas. ... q in deo sit compositio ex esse et essentia. quia de deo cogno cimus si est et non quid est. ergo in deo quodquid est sine essentia et esse non sunt idem. Item in deo est compositio ex genere et differentia. quia omne quod ponitur in genere componitur ex genere et differentia sed deus est in genere quia substantia eius est per se subsistens. ergo non est omnino simplex. In oppositum est philoso. in hoc duodecimo dicens quod substantia prima est simplex. Pro responsione ponitur prima

**Conclusio·substantia prima que** deus est est omnino simplex. probatur duplici ratione. omne compositum posterius est componentibus cum ergo deus sit primum ens sequitur quod non est compositus. Secundo omne compositum habet actum et potentiam. nam unum componentium comparatur ad aliud sicut actus ad potentiam. ea enim que sunt in actu sunt in actu simpliciter. sed componentia sunt in toto composito in potentia ut ostensum est supra quod in deo nulla est potentia. ergo deus non est compositus. Secunda via probatur inducendo in omnes modos compositionis. nam tantum in sex modis fit compositio. una ex materia et forma. Secunda ex partibus quantitatiuis. Tertia ex esse et supposito. Quarta ex esse et essentia. Quinta ex genere et differentia. Sexta ex subiecto et accidente. sed nulla istarum reperitur in deo. ergo est omnino simplex.

**Secunda conclusio· in deo** non est compositio ex materia et forma hec conclusio satis probata est.

**Tertia conclusio· in deo non** est compositio ex partibus quantitatiuis. probatur quia deus caret omni corporeitate et magnitudine. probatur quia omne quantum est in potentia ad hoc quod est esse diuisibile. sed deus nullo modo est in potentia ergo. secundo omne corporeum quantum habet materiam quia perfectio materie est forma corporeitatis. Ad quantum vero sequitur quantitas. sed probatum est quod in deo non est materia. ergo deus non est quantus.

**Quarta conclusio· in deo non** est compositio ex esse et supposito. Sed deus est sua natura et sua essentia. pro quo est **Sciendum quod in rebus compo**sitis ex materia et forma differunt essentia et suppositum. nam solum ea que ponuntur in diffinitione speciei sunt de intellectu essentie vel nature. materia autem signata vel accidentia indiuiduantia non ponuntur in diffinitione speciei. ideo non pertinet ad naturam vel essentiam. et cum materia signata est de essentia indiuidui, vel suppositi. quia indiuiduatio est per materiam signatam. sic ergo in compositis ex materia et forma essentia et suppositum non sunt idem ut sortes et humanitas. sed in separatis a materia essentia et suppositum sunt idem quia forme separate a materia sunt in se subsistentes et seipsis indiuiduantur et ita ille forme sunt supposita subsistentia. sed ostensum est supra quod deus est forma tantum. ergo in deo idem est suppositum et natura.

**Quarta conclusio · in deo idem** est essentia et esse. probatur quia esse est actualitatis omnis forme vel nature. ergo in deo aliquid sit essentia et esse tunc esse comparabitur ad essentiam sicut actus ad potentiam. supra ostensum est quod in deo nulla est potentia. ergo deus est suum esse. Secundo quicquid in re inuenitur preter rei essentiam aut est causatum a principijs intrinsecis sicut accidentia propria aut ab aliquo extrinseco sicut accidens commune. si ergo in deo esse sit aliud ab essentia aut esse est causatum a principijs intrinsecis et hoc non quia nichil est causa efficiens essendi sibi ipsi. si esse sit aliquid ab eo. ergo oportet quod sit causatum ab aliquo extrinseco. sed supra ostensum est quod deus est prima causa omnium. ergo in deo esse non est aliud ab essentia.

**Quinta conclusio· deus non** est in aliquo genere. pro quo est sciendum quod aliquid est in genere dupliciter. uno modo proprie et simpliciter sicut et indiuidua speciei Alio modo reductiue sicut principia in genere principiati ut punctus et unitas in genere quantitatis. probatur conclusio. Sed quod deus non sit in genere sicut species. quia genus secundum intellectum prius est specie. sed deus est quo nichil prius esse potest intelligi. ergo non est in genere sicut

spetics. Secundo in omni genere est ali/
quid potentiale a quo sumitur genus. ⁊
aliquid formale a quo sumitur differē/
tia. sed in deo nulla est potētia sicut pro/
batū est. ergo nō est in genere sicut spēs
Tertio ea que sunt in genere conueniunt
in natura ⁊ esse differt a singlis illis. ergo
in omni eo quod est in gñe differūt essentia
⁊ esse ergo deus nō ē in genere sicut spēs
cū esse ⁊ essentia dei sint idē ut patuit.

Sexta conclusio· in deo non
est compositio ex substantia ⁊ accidente
probatur. quia accidēs comparatur ad
substātiam sicut actus ad potentiam. vñ
per ipsum accidens subiectū quodam
modo est in actu. sed in deo nulla est po/
tentia. ergo in eo nulla est compositio ex
subiecto ⁊ accidente. Secundo forā sim/
plex non potest esse subiectum. sed deus
est forma simplex.

Septima cōclusio· sicut de/
us nō est compositus ita non potest ve/
nire in compositionem aliorū sicut qdā
dicebāt ꝙ deus est forma dans omnib⁹
esse. probatur cōclusio. qꝛ deus est causa
efficiens omnium. sed forma ⁊ efficiens
non coincidunt in idem numero. ergo
deus non est forma dans omnibus esse

Ad rationes· ad primā dicitur
ꝙ simplicia sunt duplicia. quedam sunt
que non habēt esse nisi a toto ⁊ talia sunt
imperfectiōra compositis. Alia sunt que
habent esse propriū ut deus ⁊ substan/
tie seperate ⁊ talia sunt perfectiora com/
positis. Ad secūdam dicitur ꝙ deus
⁊ deitas sunt idem secūdū rem. sed diffe
runt secundum nostrum modum intel/
ligendi ⁊ hoc modo dicimus ꝙ deitas
est in deo. Ad tertiam dicitur ꝙ esse ca
pitur dupliciter. vno mō prout ē actua/
litas essendi ⁊ sic non cognoscim⁹ deū
esse quia non cognoscimus esse dei sicut
nec etiam essentiā. Alio modo capitur
esse prout significat veritatē propositio/
nis ⁊ sic cognoscim⁹ deū esse. qꝛ cognos/
cim⁹ hanc propositiōē deus ē. esse verā
Ad quartam dicitur ꝙ deus non est in
genere. vnde dicitur ꝙ ratio substātie vt
est genus est per se esse ita tamē ꝙ esse sit

aliud ab essentia. modo deus ē sua essen
tia ⁊ suum esse.

Queritur octauo· Utrum
deus sit suū intelligere ⁊ sua vita. Arguit
ꝙ non sit suum intelligere quia intellige
re est operatio quedā. sed operatio egre/
ditur ab operante. nichil autem egredit
a seipso. ergo deus nō est suū esse. Scdo
sic ꝙ non sit sua vita. quia vita est corum
que mouentur. sed deus est omnino im/
mobilis. ergo in eo non est vita. Tertio
sic intelligere ē opatio vite ⁊ nō vita. ergo
si deus sit suū intelligere nō erit sua vita

Pro responsione est primo sciē/
dum quo ad vtranqꝫ partē. primo vide
bitur de intelligere dei. scdo de sua vita
pro quo sciendum est ꝙ ad intellectionē
multa cōcurrunt. s. intelligens. res intel/
lecta. actus intelligendi. species intelligi/
bilis que est principium intelligendi.

Prima conclusio· deus est
intelligens. probatur. quia res efficiūtur
intelligibiles pro hoc ꝙ sūt sepate a ma/
teria. sed intelligibile in actu ⁊ intelligēs
in actu idē sunt vt habetur. iii. de anima
deus est principium ⁊ causa vniuersalis
rerum. sed vnumquodqꝫ agit per formā
proportionatam sue actioni. ergo oportꝫ
etiam ꝙ in deo preexistat secundum esse
vniuersale. sed nichil est vniuersaliter nisi
in intellectu. ergo deus est intelligens.

Secunda cōclusio· deus est
suus intellect⁹ ⁊ intellect⁹ nō est potētia
addita sue nature sicut in nobis. probat
sic. si intellect⁹ dei non esset sua essentia. s
aliquid aliud preter eius essentiam tunc
esset accidens. sed ostensū est supra ꝙ in
deo nullum est accidens. ergo deus est
suus intellectus.

Tertia conclusio· deus est
suum intelligere. ptꝫ. quia intelligere est
perfectio intellect⁹. si ergo deus non esset
suum intelligere tunc aliquid ab eo esset
eius perfectio quod falsū est cū sit ēēntiū
ens primū ⁊ perfectissimum. Item sicut
se habet essentia ad esse. ita intellectus ad
intelligere. sed essentia dei est suū esse vt
probatum est. ergo etiam suū intelligere

**Quarta conclusio deus non** intelligit per speciem intelligibilem super additã sue essentie. sed sua essentia est sibi principium intelligendi. probatur quia species intelligibilis est principium intelligendi. esse aũt dei est suum intelligere vt ostẽsum est. ergo si species intelligibilis sit aliud ab essentia tũc esset principium essentiale dei quod est falsum est. Item si species intelligibilis sit aliud in deo ab essentia eius tũc esset accidẽs et compararetur ad essentiã dei sicut actus ad potẽtiam que omnia sunt falsa

**Quinta cõclusio illud quod** per se primo intelligitur a deo est sua essentia. probatur quia illud per se intelligitur cuius est suum intelligere. sed ostẽsum est quod essentia est species intelligibilis et principium intelligẽdi ergo quod primo intelligitur a deo. est sua essentia. Alia autem cognoscuntur a deo pro quanto omnia sunt in deo sicut in causa. modo cã cognita cognoscitur effectus ideo cognoscendo se cognoscit alia. Ex dictis patet quod idẽ sunt in deo intelligens et intellectum et species intelligibilis et quod primo intelligitur Secũdo patet quod se ipsum perfectissime intelligit quia in deo sunt penitus idem intellectus et quod intelligitur. Notandum quod viuentia dicuntur que seipsis mouẽtur ad aliquos motus vel operatiões. ea autẽ que mouentur ab alio mouẽte ad suas operationes non dicuntur viuentia.

**Sexta conclusio deus est** viuens. probatur quia illa dicuntur viuere que seipsis mouentur ad aliquos motus vel operatiões. sed deus ab alio non mouetur sed a seipso ad suas operatioẽs que sunt intelligere et velle. ergo etc. Secũdo sic omnia que sunt perfectiõis in rebus attribuẽda sunt deo. sed viuẽtia sunt perfectiora non viuentibus. ergo deo attribuenda est vita.

**Septima cõclusio. deus est** sua vita. probatur quia intelligere est vita sed deus ẽ suũ intelligere. ergo sua vita Secũdo. vita et viuere non differunt nisi sicut abstractum et concretum. viuere aũt viuẽtibus est esse. ii. de anima. sed deus est suum esse. ergo deus est suum viuere et sua vita. Ex quo patet quod vita dei est optima. quia vita est secũdum intellectũ. deus aũt solũ viuit vita intelligibili et est primus intellectus omnium. ergo vita sua est optima

**Ad rationes. ad primam di**citur quod viuere ẽ operatio immanẽs et nõ transiens in materiam extrinsecam. vnde operatio immanẽs est duplex. quedam est in se subsistẽs et illa est eadem cum operante. Alia est non per se subsistẽs sed est actus operantis et illa non est eadem cum substantia eius. Ad secundam dicitur quod motus accipitur dupliciter. vno modo vt idem est quod actus entis in potentia et hoc modo deus est omnino immobilis. Alio modo capitur motus prout velle et intelligere dicuntur motus et sic deus seipsum mouet. Ad tertiam dicitur quod intelligere quod est accidens mouẽtis non est vita eius nec est etiam operatio eius vitalis quale est intelligere nostrum. sed intelligere in se subsistens quod est substãtia intelligẽtis. ẽ vita eius cuius est intelligere dei

**Queritur nono. Utrum sit** tantum vnum principium primum simplex. Arguitur quod non. quia aut principium dicitur vnum prout vnum est principium numeri. aut vnũ quod conuertitur cum ente. non primũ. quia huiusmodi vnum pertinet ad genus quãtitatis. primum autem principium caret omni quãtitate vt dictum est. nec vnum quod conuertitur cum ente. quia huiusmodi vnum dicit priuationem. sed priuatio non conuenit primo principio. ergo primum principium non potest dici vnum. Item nichil prohibet aliquid esse sine eo quod nõ est de ratõne sua. sed habitudo ad causam non est de ratione ẽtis. ergo multa sunt ẽtia sine habitudine ad causam. ergo non est vnum primum principium omniũ. Item cõtraria nõ videntur reduci ad vnã causam. sed in rebus inueniũtur multa cõtraria ẽtia. ergo omnium non est vna prima causa In oppositũ est aristo. pro responsione. Est primõ

**Sciendum. quod circa veritatem** primi principij triplex fuit opinio falsa. Prima fuit ponentium principium materiale et nõ causam efficientẽ et istorum quidam

Alia est oppinio empedoclis ponentis quatuor principia materialia .s. quatuor elementa et duo efficientia .s. litem et amicitiam. et in idem reducitur oppinio pictagore ponentis duo principia .s. summum bonum quod est causa omnium bonorum et summum malum quod est causa omnium malorum. Tercia fuit oppinio dicentium duo esse principia .s. efficientem et materiam tamen quod causa efficiens non erat causa materialis. Improbatio huius oppinionis patebit ex probatione secunde conclusionis

Notandum quod primum capitur dupliciter. uno modo simpliciter. alio modo in ordine vel genere cause. Prima conclusio. plura sunt principia in aliquo genere vel ordine cause secundum quod sunt plura genera causarum. patet quia est dare materiam primam simpliciter que est tantum in potentia etiam est dare primam formam ut esse quod est primum inter omnes formas quia tamen propria forma dependet effective a primo. et ideo non sunt plura principia simpliciter.

Secunda conclusio· tantum est unum primum principium simpliciter. probatur ex perfectione primi principij quia si essent plura prima principia oporteret ea in aliquo differre. aut ergo illud in quo differunt esset privatio aut perfectio. non privatio quia privatio et deffectus non conveniunt primo principio nec perfectio quia perfectio de esse primo principio unum non posset alicui perfectio convenire unum principiorum que non conveniret alteri. Secundo probatur conclusio ex simplicitate primi principij. nam illud per quod aliquid est hoc aliquid et singulare non est communicabile multis sicut illud per quod sortes est sortes. non est multis communicabile. sed in deo idem est suppositum et natura. ergo primum principium quod deus est tantum est unus. Alia ratio aristo. summitur ex eo quod universum melius regitur per unum quam per multa. dicit enim aristo. in fine huius quod entia non volunt disponi male nec volunt pluralitatem principum nam pluralitas principum mala. unus ergo princeps.

Ad rationes· ad primam dicitur quod de primo principio dicitur unum quod convertitur cum ente et ad probationem dicitur quod licet privatio non conveniat secundum rem primo principio tamen convenit ei secundum modum apprehensionis. non enim cognoscimus deum nisi per viam negationis et privationis. unde dicimus de deo quod est immobilis incorporeus. Ad secundam dicitur quod licet habitudo ad causam non sit de ratione entium consequitur tamen naturam entium nam unumquodque ens causatum per propriam rationem habitudinem habet ad causam. Ad terciam dicitur quod malum non habet veram causam sed privatio recte habitudinis et sic non habet causam nisi per accidens quia s. malum evenit preter intentionem agentis. dicitur etiam quod non est summum malum. quia malum semper salvatur in bono. Ad quartam dicitur quod contrarij effectus reducuntur ad principia contraria et diversa proxima. sed tamen reducuntur ad unum primum ad quod omnia reducuntur.

Queritur decimo· Utrum sint ponende plures substantie separate intellectuales. Arguitur quod non quia numerus causatur ex divisione continui sed in separatis non est quantitas ergo neque numerus et sic non sunt plures substantie separate. Secundo sic. in non habentibus materiam non est pluralitas nisi secundum causam et causatum ut volunt philosophi. sed una substantia non est causa alterius ut tenet fides catholica. ergo non sunt plures substantie separate salem creature. Tercio sic. si essent plures substantie separate pluralitas earum acciperetur secundum pluralitatem motuum et mobilium hoc autem non est necesse primo quia omnis motus potest causari a primo principio. ergo non est ponenda pluralitas substantiarum intellectualium secundum pluralitatem motuum. Etiam quia secundum oppinionem doctorum antiquorum qui ponunt plures substantias intelligibiles quam sint motus vel mobilia. In oppositum est aristoteles pro responsione est·

Sciendum primo quod sicut dictum est in precedenti questione tantum est unum primum principium hoc est prima substantia intelligibilis seperata. et nunc queretur utrum preter istam sint alie substantie seperate intellectuales que sint create a prima et quo ad hoc videtur dicere aristo. quod pluralitas substantiarum intellectibilium accipitur secundum numerum et pluralitatem spherarum celestium. Arguit enim sic. preter

primum motum. s. diurnuz quo mouet prima substātia. sunt alij motus corporū celestium sempiterni. huiusmodi autem sunt a mouētibus sempiternis. ergo preter substantiam immobilem et sempiternam necesse est esse plures substātias seperatas sempiternas et sine magnitudiē et confirmatur quia substantie seperate sunt fines mobilium corporum celestiū ergo tot sunt substātie seperate quot sunt motus corporū celestium. Si enim essent pauciores tunc aliquis motus careret suo fine. Ex quo patet quod secundum ordinem corporum celestium in dignitate et perfectione est etiam ordo substantiarum seperatarum que sunt motrices orbium et sicut orbis superior est perfectior inferiori orbe. ita substātia motrix orbis superioris. cum autem queratur de numero sperarum celestium et consequēter substantiarum intellectibilium. Respondetur quod secundum philo. octo sunt spere celestes .s. stellata que secundum ipsum est primum mobile et septem planetarum. tamen theodosius ponit tres speras ad saluandum motus solis. et ad saluandum motus lune tres. et cuilibet aliorū planetaruz attribuit tres speras. et sic erunt. xxi. carphus vero ponit. xl. vii. etiam isti philosophi saluauerūt motuz solis in eccentricis et aliorum in epiciclis. et hec positiones videtur insequi aristo. et secundum ipsum quot sunt celestes spere. tot sūt substātie intelligibiles motrices illarū sperarū. et hec est responsio aristo. Sed contra ipsum

**Ponitur conclusio. multitudo** substantiarum intellectibilium non capitur secundum multitudinem sperarum celestium. primo quia preter motrices substantias orbium sunt plures alie. probatur quia substantie seperate in gradu et perfectione excedūt substantias corporales. inueniuntur autem quedam substantie intelligibiles que vniūtur corporalibus sicut forma materie sicut anima rationalis que non dependet secundum esse a corpore possunt etiam inueniri substantie intelligibiles que non vniūtur sicut formā materie sed sicut motor mobili ideo possunt inueniri adhuc substantie intelligibiles nobiliores que vniuntur corpori nec sicut forma materie nec sicut motor mobili et iste sunt intelligibiles superiores perfectiores que non vacant circa motus celestes sed circa speculationem et contemplationem.

**Ad rationes. ad primaz dicitur** quod vnum quod est principium numeri non dicitur de substantijs intellectibilib⁹ sed vnuz quod cōuertitur cum ente et ille numerus qui est quātitas non inuenitur in substātijs seperatis. quia causatur ex diuisione continui. sed in eis est multitudo transcendens. Ad secūdam dicitur quod maior illius rationis procedit secundum oppinionem auicēne qui ponit quod prima substantia creat secundam et secunda tertiaz sed negatur. illa maior et dicitur quod in seperatis a materia est multitudo secundum diuersos gradus perfectionis. Ad tertiam cōceditur ratio secūduz quod arguit omnes motus possunt causari a prima causa siue a prima intelligentia siue a primo principio circa hec oppinio auicēne est quod prim⁹ mot⁹ a quo omnes alij depēdent habeatur pro causa primum principium immaterialiuz substātiarum qui motus primi mobilis nō est a primo principio sed a prima intelligentia creata et cōsequens motus causetur a secunda et sic de alijs et huius oppinionis est albertus Et sanct⁹ doctor dicit quod motus primi mobilis sit a primo principio siue a prima intelligentia non creata que deus est vt sit conexio substantiarum seperatarum intellectibiliuz. et corporalium quia sicut primuz mobile per suum motum est causa omnium corporalium. ita causa mot⁹ eius est causa substantiarum seperataruz. corpora autem inferiora habēt motores sibi proprios etc.

**Queritur vndecimo. Utrum** in substantijs seperatis sit multitudo indiuiduoruz sub vna spetie. Arguitur quod sic. quia sicut intelligentia est forma simplex ita anima sed sunt multe aie eiusdem spetiei numero differentes. ergo ibi erūt plures intelligentie vni⁹ spetiei. Secūdo sic. rationabil⁹ ē meliora ētis multiplicari

sed in istis inferioribus reperitur mul/
titudo indiuiduoꝝ sub vna specie. er/
go in intelligentijs seperatis. Item
intelligentia que creata est componitur
ex actu ꝛ potentia sicut ergo in cōpositis
ex materia ꝛ forma ex diuersitate materie
sumitur distinctiō fm numerū ita in an/
gelis ex diuersitate potētie sumitur dis/
tinctio fm numerū. ergo in eadē specie
poterūt esse plura indiuidua distīcta per
potentiā sicut in rebus materialib⁹ sunt
plura indiuidua distincta per materiam.
In oppositū arguitur. quia omnis
multitudo indiuiduoꝝ sub vna specie
est propter materiā. diuersitas aūt fcdm
formā inducit diuersitatem speciei. sed
substātie seperate non habent materiam
q̄ sit pars sui nec habēt materiā cui vni/
antur. ergo in eis non est pluralitas indi
uiduoꝝ sub vna specie.

**Pro respōsione est prīo sciē**dum ꝙ in substātijs seperatis impossi/
bile est esse pluralitatē indiuiduoꝝ vni⁹
speciei sed sunt tot spēs quot sunt substā
tie seperate. probaṫ qꝛ substantie seperate
sunt quidditates subsistētes spēi vel in
se. ergo cum diffinitiō explicet quidditatē
rei seq̄tur ꝙ substantie sepera te sunt spēs
in se subsistētes. ergo in ipsis non est plu
ralitas indiuiduorū sub vna spē. Se
cundo sic. vbicunq̄ est pluralitas indiui
duorū oportet ꝙ sint corruptibilia vt il
lud quod nō potest saluari in vno indi
uiduo saluetur in plurib⁹ vnde propter
hoc in corporalib⁹ celestibus que incor/
ruptibilia sunt non est nisi vnicū indiui
duū vni⁹ spēi. Ad idē est etiā ratio
post oppositū. Sed si dicaṫ hec positio
fauet articulo parisi⁹ cōdemnato q̄ di/
cit ꝙ dicere ꝙ de⁹ nō possit plures ange
los eiusdē spēi facere error ē ꝓpter dictā
opinionē sustinēdā respōdetur ꝙ de
bet sic intelligi articulus. dicere ꝙ deus
non facere posset plures angelos eiusdē
spēi ꝛ ꝙ hoc sit ex impotētia dei. error ē
ꝛ hoc mō non conceditur. vnde magis
vīdetū est hoc mō loquēdi. ꝙ non pos/
sunt fieri plures intelligētie sub vna spē
quia non est factibile. Hec aūt dicta sunt
ꝓbabiliter. qualiter aūt possit fieri multi
tudo spērum sic cōsiderandū est. Nam
in seperatis substātijs est compositio ex
actu ꝛ potētia vt postea patebit ꝛ sic fit
diuersitatē ꝑmitatis ex actu ꝛ potētia est
diuersitas spēꝝ ꝛ sic ē diuersitas in gradu
ꝑfectiōis ꝛ per cōsequens diuersitas spēi

**Ad rationes. ad primā di**citur ꝙ non est simile de intelligentijs ꝛ
de anima. intelligentie enim non habent
materiam tanquam partem sui vnde ex
multitudine corporū est multitudo ani
marū sine diuersitate secundum speciem
que adhuc remanet corrupto corpore
Ad secundā dicitur ꝙ maioris perfec/
tionis est multitudo specierū quam in/
diuiduorum. in substantijs autē sepera
tis est multitudo specierum. Ad ter/
tiam dicitur ꝙ multitudo indiuiduo/
rum est per materiam quātitate diuisā
sed nec materia nec quantitas est in sub
stantijs seperatis. licet in eis sit potentia
ista tamen non facit multitudinē indi/
uiduorū vt patebit ex dicendis.

**Queritur duodeciō. Utrū**
substantiarum intellectibiliū creatarū
sit compositio. Arguitur ꝙ sint compo/
site ex materia ꝛ forma quia omne quod
est in genere sicut species habet genus ꝛ
differētias sed genus sumitur a mate
ria. differentia vero a formā. ergo substātie
intellectuales create sunt in gñe substātie
ergo sunt composite ex materia ꝛ forma
Item in substātijs ītellectualib⁹ reperiunṫ
ꝓprietates materie. ergo in ipsis ē mate
ria vt recipere pati. Tertio formā ꝛ act⁹
idem sunt. si ergo substātie ītellectuales
non essent composite ex materia ꝛ forma
sed tantū essent forme. sequitur ꝙ vna/
queq̄ earū esset actus pur⁹ quod falsū
est qꝛ solus deus ē actus pur⁹. Quar
to sic. forma simpliciṫ limitatur per ma/
teriam ꝛ sic forma que non est recepta in
materia est infinita. Si ergo substātie in/
telligibiles essent forme tm̄ non recepte
in materia tūc essent īfinite quod falsū ē
In oppositum est aristo. ponēs illas
substātias. s. immateriales siē magnitudiē
Pro responsione supponitur ex alias dic
tis ꝙ sex mōis fit compositio.

**Prima cōclusio. substantie**
intellectuales composite nō sunt ex ma/
teria ꝛ forma, probaṫ qꝛ nichil est in gñe

vel spetie quam prius fuerit in indiuiduo si ergo substãtie intellectuales essent composite ex materia ⁊ forma tūc essent composite ex hac materia vel illa. ⁊ ita ex materia signata hoc aūt est falsū ex natura obiecti intellectus. nam forme intellectuales per hoc efficiūtur actu per hoc ꝙ sūt seperate a materia. sed forē intellectuales sunt eiusdē nature cum intellectu. ergo cum intellectus non sit seperatus a materia relinqtur ꝙ substantie intelligibiles create non habent materiam tanquam partem sui nec sunt vnibiles materie sed sunt per se subsistentes in quo differunt ab anima quia anima est forma vnibilis materie verūtamen non vnitur materie secundum partē intellectualem. p3 vlterius ꝙ intelligētie create ⁊ anima humana spetie differūt. nam substantie intellectuales habēt esse in natura completū anima autē humana ⁊ si sit in se subsistens non tamen habet esse completum in spetie sed ipsa est pars spetiei.

Secunda cõclusio· substantie intellectuales non sunt composite ex partibus quantitatiuis p3 quia quitqd est quantum habet materiā quia quantitas insequitur materiam ⁊ etiam formam corporeitatis qui est actus prim⁹ materie per precedentem conclusionem substantie intellectuales non habent materiam. ergo non sunt composite ex partibus quantitatiuis ex prima ⁊ secunda conclusionibus p3 ꝙ substantie intellectuales sunt incorruptibiles qꝛ non habēt materiam subiectam contrarijs.

Tertia cõclusio̅· in substantijs intellectualibus non est compositio ex natura ⁊ supposito. probatur quia in omnibus habentibus formam in materia indiuiduatio fit per materiā signatā materia aūt non est de ratione spetiei vel nature. ergo in habentibus formam in materia natura ⁊ suppositum differunt in seperatis aūt a materia sunt idē natura ⁊ suppositum qꝛ in seperatis a materia ipe forē sunt per se subsistētes ⁊ sic se ipis indiuiduātur. si ergo forme intellectuales sint forme seperate a materia seqtur ꝙ in eis sunt idem natura ⁊ suppositum.

Notādū ꝙ sanctus Thoas in aliquib⁹ passibus ꝙ in omnibus in quib⁹ sunt accidētia non sunt penitus idē natura ⁊ suppositū. Cui⁹ ratio est qꝛ suppositū habet aliqd preter naturā cū ergo substātie intellectuales habeāt accidentia seqtur ꝙ in eis nō sunt penitus idē natura ⁊ suppositum.

Quarta cõclusio· in substantijs sepatis est cõpositio ex esse ⁊ essentia ita ꝙ non sunt suū esse. ꝓbatur qꝛ omne qđ est suū esse necesse est esse simpliciter sed solū primū esse necesse est esse simpliciter. ergo substātie intellectuales nō sunt suū esse. Scđo sic illō quod cõuenit rei per aliud non est natura vel substātia rei sed esse cõuenit substātijs sepatis per aliud nam habēt suū esse a primo alioqn nō essent create. ergo in eis esse nō est natura vel substantia rei. Ex cõclusione ista seqtur ꝙ in reb⁹ intellectualib⁹ est cõpositio ex potētia ⁊ actu. p3 qꝛ inest compositio ex materia ⁊ esse. Esse comparatur ad naturā sicut act⁹ ad potētiā qꝛ recipiēs est in potētia ad illō quod recipit. natura aūt se hēt vt recipiens. esse ergo in eis est cõpositio ex actu ⁊ potētia vel vt qdam dicūt ex quo est ⁊ ꝙ est. quod est. est natura quo est est esse.

Notādū ꝙ esse in substantijs intelligibilib⁹ potest dupliciter cõsiderari. vno mō vt depēdet effectiue a prima causa ⁊ sic esse est receptum in natura vel essentia ⁊ se hēt ad naturā sicut actus ad potentiā ⁊ se hēt ad naturā vt actus ad potentiā. Alio mō vt fluit a natura vl' essentia angeli ⁊ quia forma est que dat esse cū natura substātie intelligibilis sit formā ad eā esse seqtur. vñ hoc esse se hēt vt formalis effectus nature vl' essentie sicut etiā ad formā que ē actus materie. seqtur esse ⁊ illud esse est suppositi quod est in se subsistēs. ita formā in se subsistētē seqtur esse ⁊ esse est receptū in hmōi forma subsistēte. Notādū ꝙ in substātijs intellectibilib⁹ est cõpositio ex gñe ⁊ differētia ꝓbatur qꝛ omne ens creatū cū sit finitū terminibus determinātū gñis est in gñe sed substantie intellectuales sunt finite ergo sunt in gñe ⁊ nō sicut pñcipia qꝛ sunt nature cõplete. ergo sunt spēs. sꝫ spēs componitur ex gñe ⁊ differētia. ergo ⁊c.

Notādum ulterius q̄ non eodem modo sumuntur genus ⁊ differentia in substantijs intellectualib⁹ ⁊ in materialib⁹. nam in materialibus genus ⁊ differentia summuntur a partib⁹. s. gen⁹ a materia. differētia vero a forma. sed in substantijs separatis genus ⁊ differentia summūtur ab vna simplici materia. cuz ergo genus et differentia sint predicata substātialia significantia naturaz oportet q̄ summantur ab aliquo qd̄ est natura vel pars nature. ex hoc p₃ q̄ nec genus nec differentia summuntur ab esse. quia esse est aliud ab essentia siue natura angeli. Sed queritur qualiter genus ⁊ differentia summunt̄ ab aliquo simplici. ad hoc dicit̄ q̄ substātia intelligētie cōsideratur dupliciter. vno mō sm̄ illud per quod conuenit cuz alijs substantijs intellectualib⁹ ⁊ sic ab ea summitur genus. alio mō cōsideratur substātia intelligētie sm̄ q̄ est cōstituta in certo gradu entitatis ⁊ sic ab ea summitur differentia.

Ultima conclusio. in substātijs intelligibilib⁹ est compositio ex subiecto ⁊ accidēte p₃ quia substātia intelligibilis creata non est suuz intelligere ⁊ sic nec sua sciētia ymo sciētia ⁊ intelligere sūt accidētia vt postea patebit. ex dictis p₃ q̄ substātie itelligibiles sūt simpliciores substantijs materialibus.

Ad ratōes ante oppositūz ad primā dicit̄ q̄ in substātijs intellectualib⁹ gen⁹ nō summit̄ a materia nec differentia a formā. sed summit̄ a nā simplici vt declaratū est. Ad secūdā dicit̄ q̄ recipere ⁊ pati equoce reperitur in substātijs materialib⁹ ⁊ itellectualib⁹. mā enim recipit formā vt per eam pficiatur in aliq̄ natura vel spē. s̄ formā itelligibil' est in itellectu nō vt itellectō q̄daz ducēs ad rei cognitōez. Ad tertiā dicit̄ q̄ licz forma itelligibil' sit formā tm̄ non sequitur q̄ sit actus pur⁹ eo q̄ huiusm̄ōi formā est recipiēs esse ⁊ comparat̄ ad esse sicut potētia. Ad q̄rtā dicit̄ q̄ substātie itellectuales create medio mō se habēt inter primū ens qd̄ ē de⁹ ⁊ substātias mālēs q̄tuz ad finitū ⁊ īfinitū. qr substātie mālēs sunt finite superius ⁊ inferi⁹ sunt finite superi⁹ pquāto mā finitat̄ ⁊ limitatur per formā quā recipit. ⁊ finite īferi⁹ pro quāto formē mālēs finiunt̄ ⁊ limitant̄ per māz. Primū vero est īfinituz superi⁹ ⁊ īferius qr est summū nec recipit̄ in aliq̄ mā a qua limitet̄ nec ē susceptiuuz alteri⁹ substātie. vn̄ substātie itellectuales sūt infinite īferius proq̄nto sunt formē nō recepte in mā a qua limitant̄ s̄ sunt finite superi⁹ qr esse eaꝝ recipit̄ in aliq̄ natura.

Queritur terciodecimō. Utrū cognitō substātie itelligibil' sit discursiua aut per modū cōpositiōis aut diuisiois aut p modū simplicis itelligētie. Arguit̄ primō q̄ sic per modū cōpositiōis qr substātia prima cognoscit enūtiabilia alias cognitō ei⁹ non esset pfecta s̄ enūtiabilia nō cognoscunt̄ nisi p modū cōpositiōis ⁊ diuisiois. Scdō sic q̄ sit discursiua. qr dicit̄ .ii. thopi. cōtingit plura scire vnū vero itelligere ⁊ cognitō plurium nō ē in habitu s̄ in actu. ergo nō omnia simul cognoscunt̄ s̄ vnū post aliud s̄ hoc ē discurrere de vno in aliō. ergo est discursiua. Tertio sic. prima causa cognoscit effectū s̄ talis cognitō est discursiua. Jn oppo. est philo. in hoc .ix. h. q̄ aut ē p modū simplicis itelligētie aut p modū cōpositiōis ⁊ diuisiois. si nō sit p modū diuisiois ⁊ cōpositiō. a nullo m⁹ erit discursiua. Pro respōsione supponit̄ q̄ triplex est operatio itellect⁹. s. simplicium apphensiō. cōpositio ⁊ diuisio. ⁊ discursus.

Prima conclusio. de⁹ simul oia itelligit. pbat̄. qr quicq̄d plura itelligit per vnā spēz illa possunt simul itelligi s̄ deus itelligit omnia per vnaz spēz. s. per essentiam suam. ergo.

Secūda cōclusio. deus non itelligit per modū cōpositiōis ⁊ diuisionis. pbat̄ qr deus sua essentia oia itelligit. s̄ sua essentia ē simplex ⁊ indiuisibil' ⁊ eaz itelligit sicut ē. ergo non itelligit per modū cōpositiōis ⁊ diuisiois s̄ per modū simplicis intelligentie.

Secūda cōclusio. cognitio dei nō est discursiā. qr non ē nisi duplex discursus. vn⁹ est sm̄ successioēz tm̄ quo vnū post aliō itelligit̄ vt cuz prius intelligit̄ homo ⁊ postea asinus. Alius est sm̄

cãlitatē fm̃ quē prius cognoscit cã̄ quã effect⁹ vt ē in pcessu pricipioꝝ ad cõclusiones. Primꝰ aũt discursus non est in deo qꝛ om̃ia simul intelligit ⁊ non vnum solũ per aliud vt pbatum est. Scd̃us etiam non est in deo quia secũdus psupponit primum. tamen quia illius discursus est de noto ad ignotũ. est enĩ accidẽs in effectuꝫ q̄ cause sunt prius note ꝙ̄ effectus. vnde effectus fiũt noti in termino discursus. non enĩ effectus cognoscitur in causa in tali discursu. sed intelligit in causa per resolutiõem effectuũ in causam. cum ergo deo nichil sit ignotũ sed omnia intelligit ⁊ de omnib⁹ habꝫ scientiã. sequitur ꝙ eius cognitõ non est discursiua sed simplicis intelligentie.

**Ad rationes. ad primã di**citur ꝙ deus intelligit ĩmaterialiter materialia ⁊ composita mõ simplici ⁊. ĩtelligit enuntiabilia per modum simplicis intelligentie. s. intelligendo suam essentiam que est similitudo omniũ ⁊ est simplex. non sicut intellect⁹ human⁹ q̄ddĩtate sua ĩtelligit om̃ia que insunt ibi vt puta ꝙ est rationalis ꝙ est susceptiuus disciplīne sic deus intelligit vnum cum alio non componendo sed simplici intelligentia.

Ad secũdam dicitur ꝙ non contingit plura per plures spẽs intelligere. ſꝫ bene contingit plura per vnã speciem intelligere ⁊ illa plura que sunt sub vnica forã per eandẽ speciem intelliguntur. sed deus simplici intellectu om̃ia intelligit per suam essentiã. Ad tertiam dicit̃ ꝙ deus ex causa nõ discurrit in effectu. sic ꝙ pri⁹ cognoscat causam quam effectum. sed simul ĩtelligit causã ⁊ effectum.

**Queritur quartodecimo**

Utrum substantia intelligibilis creata sit suum intelligere ⁊ sua potentia intellectiua. Arguitur ꝙ sit suũ intelligere. quia si extrema sint vnũ media inter illa extrema erunt eadem cum extremis. sed intelligere est mediũ inter intelligens ⁊ intellectum sed intelligens in substantia intellectuali est idẽ cum intellectu. ergo ⁊ suum intelligere est idem. Secundo sic substãtia ĩtellectualis simplicior est intellectu agente sed intellectus agens est sua operatio vt dicitur. iii. de anima. ergo ⁊ substãtia intellectualis creata. Tertio sic. ꝙ sit potentia intellectiua quia nisi sit cum substantia seperata sit simplex forã oporteret ipsam esse subiectũ accidentiũ quod est falsũ. quia dicit boetius. ꝙ forma simplex subiectum esse non potest. Quarto. forma sepata simplicior est materia prima sed materia prima est sua potentia. ergo substantia intellectualis est sua potentia intellectiua. In oppositũ arguitur ex dictis aristotelis in hoc duodecimo qui loquẽs de prima substantia que deus est dicit ipã esse intelligere suũ ⁊ dicit ꝙ in omni alio differt substãtia ⁊ intelligere. Pro responsione est primo

**Sciẽdum. ꝙ circa operatiõem** intellectus concurrũt quinq̃. s. substantia intelligens. suum intelligere. potentia intellectiua. intellectum. ⁊ species intelligibilis. Nunc autẽ videbitur de tribus primis comparando vnum alteri. post videbit̃ de spẽ ĩtellectiua ⁊ de re ĩtellecta

**Prima cõclusio. substantia** intelligentie create non est suũ intelligere probat̃. qꝛ si substãtia intellectiue create nõ differret a suo intelligere tũc huiusmõi intelligere esset subsistẽs ⁊ vnũ sicut color si esset sepatus nõ esset nisi vn⁹ color. ergo si substãtia intelligẽtie esset suũ ĩtelligere tũc non differret a prima causa.

**Secunda conclusio. esse sub**stantie sepate non ẽ suũ ĩtelligere sicut nec vniuersalit̃ esse alicui⁹ creati est actio sua probat̃ qꝛ vt habet̃ nono methaphisice duplex est actio. s. immanẽs ⁊ trãsiens ſꝫ nulla harũ est esse rei. ergo probat̃ de trãseũte. qꝛ talis trãsit in materiã extenorem. esse aũt rei manet in re. Similiter probat̃ ꝙ actiõ immanẽs non sit suũ esse. qꝛ esse rei est finitũ. actio aũt immanẽs est infinita vniuersal' simpliciter. sicut ĩtelligere ⁊ velle q̄ extẽdunt̃ ad om̃ia cũ verũ ⁊ bonũ sint coꝝ obiecta q̄ cõuertunt̃ cũ ente vel secundum quid. vt sensus que extendit̃ ad infinita secundum quid.

**Tertia conclusio. substantia** intelligẽtie create nõ est sua potẽtia intellectiua ptꝫ qꝛ potẽtia ſm id quod est. est

ad actū ⁊ ideo potentie distinguuntur per act⁹ ⁊ ideo act⁹ in ratōe proprij actus est in propria potentia. sed substantia intelligentie create ⁊ sua potentia intellectiua ordinantur ad diuersos actus. substantie enim intellectuales ordinantur ad esse sicut potentia ad actum. ⁊ potētia intellectiua ordinatur ad intelligere. esse autem ⁊ intelligere distinguūtur realiter vt patuit

**Quarta cōclusio. in intelli**gentijs creatis non oportet ponere intellectum agentem ⁊ possibilem. probatur quia hac necessitate ponitur in nobis intellectus possibilis. quia quādoqꝫ sum⁹ actu intelligentes. quandoqꝫ in potentia sed intelligentie sunt actu intelligentes ea que cognoscunt naturaliter. Similiter hac necessitate ponitur in nobis intellectus agens quia intelligibilia nō sunt nobis actu intelligibilia nisi per actum intellectus agentis. sunt enim sensibilia ⁊ materialia. intelligibilia autem ab istis substantijs intellectibilibus sunt actu intelligibilia secluso quocunqꝫ cum sint immaterialia. vñ non oportet in eis ponere intellectum agentem aut possibilem nisi vtamur nominibus equiuoce. pꝫ enim ꝙ in eis ponende sunt potentie intellectiue sicut intellectus ⁊ volūtas. sed nō potētie organice sicut vegetatiue ⁊ sensitiue quia intelligentia non est vnita corpori sicut anima nostra.

**Ad rationes. ad primaꝫ di**citur ꝙ duplex est actio quedaꝫ est transiens in materiam extrinsecam ⁊ talis est medians inter agens ⁊ patiens. alia est immanens ⁊ talis non est media nisi secundum modū sicut intelligere non est medium inter intelligens ⁊ obm. Ad secundam dicitur ꝙ cum dicitur. iii. de anima ꝙ substantia intellectus agentis est sua actio. non est p̄dicatio formalis. sꝫ hec est per concomitantiaꝫ quandam qꝛ cum intellectus agens sit actus semper potest habere suam actionem. non aūt sic est de intellectu possibili. Ad tertiā dicitur ꝙ forma que est actus purus nō potest esse subiectū accidentis quia subiectū accidētis comparatur ad accidens sicut potentia ad actuꝫ. Ad quartam

dicitur ꝙ nō est simile quia materia prima ⁊ sua potentia ordinantur ad actum substantialem ideo sunt eiusdeꝫ generis actus autem ⁊ potentia sunt eiusdem generis non sequitur si materia sit sua potentia ꝙ potentia intellectiua sit sua actio siue operatio.

**Queritur quintodecimo**

Utrum substātie intelligibiles intelligāt acceptas a rebus sensibilib⁹. Arguitur ꝙ non intelligant per spēs. sed per suam essentiam qꝛ secundum aristo. in. iii. de anima in separatis a materia ideꝫ est intellectus in actu ⁊ intellectum in actu ⁊ nō nisi quia per suā essentiam est intellectus in actu. ergo sequitur ꝙ intelligit per suā essentiam. Secundo sic ꝙ intelligāt per species a rebus acceptas quia omnis species ē causa rei vel a re causata. ergo spēs per quas intelligunt substantie intelligibiles create sunt causa rei vel causata a re maior pꝫ quia alias non esset assimilatio que requiritur inter speciem ⁊ illud cuius est species. Item lumen intellect⁹ intelligentie fortius est lumine intellect⁹ agentis. sed lumen intellectus agentis potest abstrahere a reb⁹ sensibilib⁹. spēs ergo ⁊ intellect⁹ substantie separate. In oppo. stat vitus vt statꝫ apparebit p quo ē

**Sciendum ꝙ ratio siue princi**pium intelligendi est forma potentie intellectiue. Secundo supponit ꝙ ad hoc ꝙ potētia complete terminetur per formaꝫ oportꝫ ꝙ sub formā cōtineātur oīa ad q̄ se extēdit huiusmōi potētia. ⁊ ideo potētia materie in rebus naturalibus nō est terminata per formaꝫ qꝛ illa potētia nō solum se extēdit ad vnaꝫ formam sed ad plures. Ad hoc seqtur ꝙ ad hoc ꝙ formā sit pricipiuꝫ ⁊ ratio intelligēdi vt in intellectu substātie separate create oportꝫ ꝙ sub ipa cōtineantur oīa que cadūt sub potētia intellectiua intelligentie.

**Ponitur igitur conclusio**

intelligentia non oīa intelligit per suaꝫ essentiaꝫ vt pꝫ ex dictis qꝛ oportꝫ ꝙ sub formā vel sub ratione intelligēdi cōtineantur oīa ad que se extēdit sua potētia intellectiua. sꝫ sua potētia intellectiua se extēdit

ad omnia q obiectum eius est ens et verum in universali sed non omnia comprehenduntur in essentia substantie create cum sint determinate ad genus et speciem. ergo essentia substantie create non est principium sufficiens rationis intelligendi. Ex quo patet q substantia seperata creata intelligit per species intelligibiles sibi additas.

**Secunda conclusio.** Substantie seperate non intelligunt per species a rebus acceptas, sed per species sibi infusas a deo. probatur quia sicut intelligibilia cognoscuntur per intellectum. ita sensibilia per sensum sed intelligentie non habent sensum cum non sint in corpore et species non possunt accipi a rebus nisi per medium sensuum. ergo non recipiunt a rebus species. Secundo modus operandi proportionatur modo essendi sed intelligentie sunt seperate a corpore. ergo in modo intelligendi non utuntur corpore nec tanquam instrumento nec tanquam obiecto sed species sensibiles non sunt nisi in corporibus. ergo non intelligunt per species acceptas a rebus sensibilibus sed per species infusas a deo. Ex dictis patet q intellectus intelligentie create medio modo se habet inter intellectum humanum et divinum quantum ad modum intelligendi nam intellectus divinus non intelligit per aliud quam per suam essentiam. sed intellectus humanus intelligit per species superadditas sue essentie que quidem species recipiuntur a sensibilibus unde scientia hominis causatur a rebus. intellectus vero substantie seperate create intelligit per species superadditas sue essentie non tamen a rebus acceptas et sic scientia intelligentiarum non est causa rei nec a re causata

**Ad rationes. ad primam** dicitur q intellectus in actu et intellectum in actu sunt idem per speciem non q ipsa species sit substantia intellectus. sed quia est forma intellectus et sibi unita sicut actus potentie. Ad secundam dicitur q talis species non est causa nec a re causata sed cum dicitur q tunc non erit similitudo rei dicitur q aliqua similia dicuntur dupliciter. uno modo quia unum est causa. et aliud causatum et sic species in intellectu humano assimilatur rebus et intelligentie divino econverso. Alio modo quia res producuntur ab eodem agente et producente. similes enim formas dedit rebus per quas subsistunt in intellectu et per quas intelliguntur. Ad tertium dicitur q non abstrahuntur species nisi per medium sensus et ymaginationis sed non sic sunt in intelligentiis nec hoc arguit imperfectionem in seperatis sed magis perfectionem.

**Queritur sextodecimo.** Utrum substantia intelligibilis quandoque intelligit in actu quandoque in potentia. arguitur q sic quia unumquodque operatur secundum modum sui sed ipsa est in potentia et potentie admixta. ergo quandoque intelligit in actu et quandoque in potentia. In oppositum est phus. pro responsione est primo

**Sciendum q dupliciter potest** intelligi q intellectus sit in potentia ut dicitur .ii. de anima. uno modo quantum ad actum primum. alio modo quantum ad actum secundum. puta considerare secundum illum habitum vel speciem. tunc dicitur q intellectus substantie seperate est in potentia ad actum secundum. et non ad actum primum. probatur sic quia sicut est in corporalibus ita est in intelligibilibus sed reperiuntur quedam corpora que semper habent formam in materia et non habent potentiam ad aliam sicut corpora celestia et quedam sunt que nondum habent formam iam in materia sed eam habebunt per transmutationem ut generabilia et corruptibilia. ergo in intellectibilibus est aliquis intellectus qui semper erit in actu secundum illas species sicut intellectus substantiarum seperatarum. et aliquis intellectus qui nondum habet species sed eas acquirit sicut intellectus humanus. prima pars patet. intellectus angelicus non omnia intelligit per eandem speciem sed aliqua. et alia per aliam. ergo non semper omnia intelligit et considerat. ergo aliquando est in potentia ad considerare. s. ad actum secundum et non ad actum primum. et illa que dicta sunt, intelligenda sunt de naturali cogni

tione intelligentie. Ad rationem dicit
q' licet substantia angeli sit immixta po/
tentie ista tamen potetia non est denuda
ta ab actu 7 sic intellectus non est denu/
datus a speciebus intelligibilibus sed semp
est in actu primo p illas spes. Secudo
queritur vtruz intellectus substatie crea/
te possit simul intelligere oia. arguitur
q non quia dicitur secundo thopicorum q
contingit plura scire vnuz vero intellige
re tantum. In oppositum est philo.
sicut ad vnitatem termini motus requiri/
tur vnitas termini ad quem. ita ad vni/
tatem opositionis intelligibilis requiri/
tur vnitas ipsius intelligibilis. secudo sup
ponitur q contingit plura intelligere du
pliciter. vno mo vt plura sunt. alio modo
vt sunt sub vna forma 7 sunt quodamo
do vnum sicut ptz de partibus continui
vnu plura non possunt simul intelligi nisi
a deo inquantum conueniunt in vno in
telligibili 7 quia vnuquodq est intelligi/
bile per speciem intelligibilem sequitur
q si plura simul intelligantur per vnam
speciem q possunt simul intelligi.

**Secunda codusio. intellec/**
tus intelligentie create possunt simul plu
ra intelligere quia substatia intelligibilis
plura intelligit per vnam speciem. i. si su/
mantur secundum vnam rationez intel/
ligibilem siue speciem. Ad rationem
dicitur q intelligere plura vt vnu non est
plura intelligere sed vnu nuero. substan
tia vero intelligibilis plura intelligit vt
conueniunt in vna spetie intelligibili.

**Tertio dubitatur. vtrum**
substantia intelligibilis creata intelligat
vnum in aliud. videtur q sic quia intel/
lectus humanus sic facit. ergo 7 angeli/
cus. ptz. quia quicquid potest virtus inf
rior potest vtus superior. Hic supponunt
ea que dicta sunt in pcedentibus. s. vtrum
primuz intelligat discurredo etiaz suppo
nede sunt rationes ibi facte 7 solutiones
earum. Tunc ponitur conclusio tal'
q substantia intelligibilis non intelligit
discurredo. probatur quia sicut est incor
poralibus. ita est in intellectualibus. sed sic
est q incorporalibus quod quedam cor/
pora per motuz 7 successionem acquirunt
suam pfectioez sicut generabilia 7 corrup
tibilia. alia autez corpora acquirunt suaz
pfectionem in esse intelligibili. tamen per
quandaz successionem sicut intellectus
humanus que vnum prius intelligit 7
ex illo noto venit in notitiam ignoti 7 ex
cognitione cause venit in cognitioem effec
tus 7 hoc est discurrere. Alius est intel/
lectus qui accidit perfectioez non per suc/
cessionem sed simil' vt intellectus superior
. s. substantie seperate que quedam sub/
stantia seperata vno cognito statim sine
discursu cognoscit alia que in ipso virtua
liter cotinentur. vt cognita causa statim
sine discursu cognoscit effectu. non enim
primo cognoscit causam 7 post venit in
cognitionem effectus ignoti sed simul
cognoscit vtrunq. Dubitat. vtrum sub
statia intelligibilis creata intelligat com
ponendo 7 diuidendo. videtur q sic qa
intelligit plura etia per plures species 
plura non intelliguntur nisi per moduz
compositionis 7 diuisionis. ergo intelli/
git componendo 7 diuidendo.

**Notandum q sicut se habet**
principia ad conclusiones in discuredo
ita se habet subiectum ad predicatum in
compositioe 7 diuisione. probatur quia
sicut pricipio cognito non statiz cognos
citur conclusio. ita subiecto cognito no
statim cognoscitur predicatu quod sibi
attribui potest. si autem cognito princi/
pio omes conclusioes cognoscerent que
in ipso continentur tunc non fieret discur
sus a pricipijs ad conclusiones. ita etiaz
si cognito subiecto statim cognoscerent
omnia sibi attribuenda tunc non fieret
compositio.

**Ponitur codusio. substan/**
tia intelligibil' creata non intelligit com
ponendo 7 diuidendo. probatur ex dic/
tis quia ex hoc intellectus intelligit com/
ponendo 7 diuidendo quia substantijs
cognitis non statim cognoscuntur pre/
dicata que sibi possunt attribui sed intel
ligentia creata cognoscedo quidditatez
subiecti cognoscit omnia que sibi attribui
possunt vel no attribui. ex quo ptz q no
intelligit per modum compositois 7 di
uisionis. ptz etiam q substantia intelle/

tualis seperata intelligit composita simpliciter ⁊ materialia immaterialiter ⁊ enunciationem per modum simplicis intelligentie patet insuper ꝙ in intellectum intelligentie nõ est falsitas quia nõ itelligit cõponendo ⁊ diuidendo sed per modum simplicis intelligentie comprehendendo quodquid est sed circa quod quid est non est deceptio sed circa compositiõez ⁊ diuisioẽm. ergo in intellectu huiusmodi substãtiarum nec est falsitas nec deceptio.

Ad rationes. ad primam dicitur ꝙ substantia intelligibilis intelligit plura. non tamen affirmando vnum de alio ⁊ sic non componit nec diuidit sed intelligit solum per modum simplicis intelligentie.

**Queritur decimoseptimo**

Utrum substãtie seperate cognoscant se ipsas. Arguitur ꝙ non quia intellectus mouetur ab intelligibili sed nichil mouetur a seipso. ergo substãtia seperata non cognoscit seipsam. Arguitur secũdo ꝙ vna substãtia separata nõ cognoscat aliam quia sicut dicitur libro de causis substantia seperata cognoscit ea que sunt supra se inquãtum est ab eis vel a deo. ⁊ cognoscit ea que sunt sub se inquãtum est causa eorum sed vna substantia seperata non est causa alterius. ergo nõ cognoscit eam. Tertio sic substantie seperate sunt singularia sed singulare non est intellectum ergo substantia seperata non cognoscit se ipsam. Quarto sic ꝙ substantia seperata non cognoscat corporalia quia intelligibile est perfectio intelligentis. sed corporalia non sunt perfectiones substantiarũ seperatarum. ergo substãtia seperata nõ cognoscit corporalia. In oppositum arguitur quia substantia seperata perfectior est intellectu humano sed intellectus humanus cognoscit se ⁊ alia. ergo ⁊ substãtia seperata. primo videbitur qualiter vna substãtia seperata cognoscit se ipsam secũdo qualiter vna cognoscat aliam. tertio qualiter corporalia.

Circa primũ ponitur cõclusio. vna substantia seperata cognoscit se ipsam per suam essentiam. probatur quia substantia seperata est forma quedam intelligibilis actu. illa etiam secundum se est intelligibilis. ergo se ipsam cognoscit per suam essentiam patet etiam quia substãtia itellectualis est forma quedam actu intelligibilis. sed omnis forma intelligibilis siue sit inherẽs in itellectu siue per se subsistens est principiũ intelligẽdi. ergo substãtia intellectualis est principiũ sufficiens intelligendi se ipsam. Ex quo patet ꝙ substantia aliter cognoscit se ipsam quam intellectus possibilis quia vnumquodque cognoscitur secundum ꝙ in actu ⁊ non secundum ꝙ in potentia sed intellectus noster possibil' de se est in potentia in esse intelligibili ⁊ efficitur actu per speciem patet etiam ꝙ intellectus noster nõ cognoscit se per suã essentiã sed per spẽm intelligibilem sibi superadditam quia dicitur .iii. de anima ꝙ intellectus noster cognoscit se ipm sicut ⁊ alia qđ. s. cognoscit per spẽs aliorũ per quas efficitur in actu. substantia vero seperata est in actu in esse intelligibili ⁊ in esse nali. ideo se ipsam potest cognoscere per suam essentiam ⁊ non per speciem sibi superadditam.

Ad huius maiorem euidẽtiam Notandum ꝙ aliter se habet obiectum in actione manẽte. aliter in actione transeunte. quia in actione transeunte obiectum separatũ est ab agẽte vt calefactibile a caliditate sed in actione immanente obiectũ est cõiunctum agenti. cum ergo intellectio sit actio immanens sequitur ꝙ intellectus sit intelligibilis per hoc ꝙ intelligere vnitur intellectui per speciem intelligibilem quandoque vero intellectus vnitur intelligibili per speciem que est aliud a re intellecta. hoc modo vnitur illud quod intelligitur a nobis intellectui possibili. quandoque vero intelligibile vnitur intellectui per se ipsum. capiendo vnire cõmuniter prout idem sibi ipsi vnitur. ⁊ hoc modo seperata substantia intelligit vt intelligibile vnitur sibi ipsi.

Secunda cõclusio. vna substantia sepata cognoscit alias non tamẽ per essentiam suam sed per species intelligibiles. probat prima pars videlicet ꝙ vna aliam cognoscat quia illa que secũdum

se sunt itelligibilia cognoscũtur a substãtijs seperatis sed quecunq substantia sepata ẽ per se intelligibil'. ergo vna cognoscitur ab alia. Item cognitio substantie seperate esset impfecta nisi vna aliaz cognosceret. sed probatur secunda pars videlicz q non cognoscat eas per suam essentiaz primo quia oportet rem intellectaz vniri intellectui sed vna substãtia seperata nõ vnitur alteri per suam essentiaz. ergo vna substantia seperata non cognoscitur ab alia per suam essentiam. Secundo sic similitudo rei intellecte est principiuz intelligẽdi sed vna substãtia seperata non potest esse similitudo aliarum cum vnaquecz sit determinata ad genus ꝛ speciez vnde nichil potest esse pfecta similitudo omnium nisi sit infinite substãtie. quod soli deo cõuenit. relinquitur ergo q vna substãtia seperata aliam per essentiã suaz non cognoscit. sed per spẽs intelligibiles que sunt similitudines sibi a prĩo quod deus est impresse.

**Tertia conclusio·** substantie seperate cognoscunt corporalia non per suam essentiam sed per species intelligibiles. prima pars pz quia obiectuz intellectus substãtie seperate est ens captuz vniuersaliter sed corporalia continentur sub ente. ergo substantie seperate cognoscunt corporalia. Secundo quedam substãtie seperate sunt causa generabiliũ ꝛ corruptibilium per motum corporum celestium. huiusmodi autem substantie sepate causant per intellectũ. ergo cognoscunt generabilia tanquam creata ab eis ꝛ corporalia tanquam eoruz instrumenta. ergo substantie seperate. motricis corporum celestiuz cognoscunt corporalia ꝛ nichilominus alie substãtie sepate que sunt magis perfecte. secunda pars codez modo probatur sicut prima.

**Ad rationes·ad primaz di**citur q aliquid potest moueri a se motu perfectiõis qui est entis perfecti ꝛ hoc mõ intelligere est quodam moueri. dicit vltra q nũquam cognoscit se prius esse in potentia ꝛ postea in actu ꝫ semp in actu cognoscit se ipaz. ꝛ ideo itelligere in ipis ẽ in actu ideo pprie nõ mouet a se. Ad secũdaz dicit q duplicia sunt singularia quedam sunt que per materiã signatam indiuiduantur ꝛ harum non est intellectus. alia sunt singularia que sunt forme quedaz subsistẽtes in se cuiusmodi sunt substãtie seperate ꝛ talia bene possunt intelligi. Ad terciam dicitur q illa propositõ est scõm mentem auicene ꝛ alioꝝ oppinantiũ q vna substãtia causet aliaz ꝛ dicatur vltra q vna non dicitur intelligere aliam inquantum est causa eius vel causata ab ea nisi ratõe similitudinis. potest autem similitudo esse non ponendo q vnum sit causa alterius sed proquãto in substantia seperata sunt species intelligibiles sibi infuxea deo que sunt similitudiẽs aliaruz substãtiaruz seperatarum.

Ad quartam dicit q intelligibile nõ est perfectio intelligẽtis in se. sed secũduz q est in intelligente. vnum quodcz autez est in alio admodum eius in quo est. vñ pz q corporalia sunt in substãtijs seperatis immaterialiter ꝛ hoc modo nichil prohibet q sint perfectioẽs substãtiaruz seperatarum. Dicitur etiam q corporalia non cognoscũtur ab eis per species ab eis causatas ꝫ a deo infusas que qdaz species sunt perfectiones substantiarum seperatarum.

¶ **Queritur decimo octauo**

Utrum bonuz seperatuz sit finis. ꝛ ordo vniuersi. Arguitur q finis vniuersi non sit bonum seperatum perfectum qz vnũquodcz est perfectum cum suum finem attingit. si ergo vnũquodcz non habeat finez in se. sequitur q non erit perfectum cui9 oppositũ ponit in libro celi. Arguitur secũdo. omnis finis est operatuz vel opatio. sicut habet primo ethicoruz sed bonum seperatuz non est huiusmõi ergo. ꝛ sic nõ est finis vniuersi. Tertio finis vniuersi pportionatur hijs que sũt ad finem. si ergo bonuz seperatum sit finis vniuersi cum ipsuz sit summe veruz ꝛ summe boniu. sequitur q in vniuerso non erit difformitas nec multitudo nec malũ. Quarto sic q ordo non sit finis

vniuersi quia quanto aliquid est magis vnum tanto meli⁹ ⁊ perfectius. illud autez est magis bonum quod vnum per formam vnam quam quod est vnum vnitate ordinis cum ergo vniuersum sit perfectum atra primum sequitur q͂ erit vnum per formam vnam. ⁊ non solum vnitate ordinis ⁊ per consequens ordo non erit finis eius. In oppositum est aristot. qui ponit bonum vniuersi in vtroq̄ s. in ordine ⁊ bono seperato.

**Pro responsione est sciendum** q͂ duplex est finis. quidaz est extrinsecus sicut locus dicitur finis locati. Alius intrinsecus sicut forma que ē principium motus vel operationis est finis eius.

**Secundo sciendum q͂ idem** est bonum ⁊ finis. quod patz quia finis est gratia cuius aliquid fit. omne autem quod fit est gratia boni. vnde quia omnis appetitus ⁊ operatio consequens appetitum est bonum. ideo inquiritur de bono ⁊ fine vniuersi vtrum s. finis vel bonum eius sit ordo vel aliquod aliud bonum seperatum.

**His positis ponitur conclusio prima.** bonum vniuersi est ordo. probatur quia finis intrinsecus ⁊ bonum rei est forma eius sed ordo partium vniuersi ad inuicem ⁊ ad primum principium quod est deus est forma eius. ergo bonum ⁊ finis vniuersi est eius ordo.

**Secunda conclusio. bonum** ⁊ finis extrinsecus vniuersi est bonum seperatum quod deus est. probatur primo quia principium alicu⁹ rei est eius finis ⁊ omne agens agit gratia sui ⁊ precipue primum sed bonum separatum quod deus est. ē causa exemplaris vniuersi. ergo est eius finis. Secundo bonum ⁊ finis sunt idem vt ostensum est. sicut ergo alicu⁹ rei particularis finis est particularis ita finis vniuersaliter omnium rerum erit bonum vniuersale. sed vniuersale bonum est bonum per essentiam. tale autem est bonum seperatum quod est deus. ergo bonum seperatum est finis.

**Tertia conclusio. bonum ⁊** finis vniuersi magis consistit in bono seperato quam in ordine eius patz quia bonum vniuersi intrinsecum ⁊ eius est propter bonum seperatum. vnde bonum seperatum est finis illi⁹ ordinis. ⁊ causa eius est q͂ sicut deus est institutor vniuersi. ita est institutor ordinis eius ⁊ huius simile est quia finis exercitus ē ordo eius. ⁊ dux est finis exercitus magis tamen dux est finis exercitus quam ordo eius. quia bonum exercitus est propter bonum ducis s. victoria. ex dictis patz q͂ cum omnia sunt ad finem ordinata ad finem illum consequantur quantum possunt. ideo omnia que sunt in vniuerso in summum bonum ordinantur quod deus est qui vult omnia sibi assimilari quantum est possibile. non tamen eodem modo quia quedam perfectius ⁊ quedam imperfectius. quod potest declarari quantum ad substantiam rerum ⁊ quantum ad operationem earum. quantum ad substantiam quia in genere entium reperitur vnum quod ē forma simplex ⁊ actus quod est sua bonitas ⁊ suum esse. circa autem primum reperiuntur entia que sunt forme tantum non tamen sua bonitas ⁊ suum esse postea inueniuntur aliqua composita ex materia ⁊ forma quia ista habent esse per formam ⁊ per consequens per bonitatem. sequitur q͂ habent esse bonum secundum aliquid sui. substantie autem intellectuales create sunt bonum non secundum aliquid sui tamen verum est q͂ non sunt sua bonitas. Rursus autem corporalia reperiuntur quorum forma quorundam replet totam potestatem materie ⁊ in hoc habent incorruptibilem vt corpora celestia. quedam vero non. vt generabilia. ⁊ inter generabilia reperiuntur gradus quia in infimo sunt elementa que sunt proximiora materie prime que ordinantur ad mixta. deinde sunt mixta in animata que ordinantur ad animata. deinde animata anima vegetatiua ⁊ ad aiata anima sensitiua ⁊ ista animata aia sensitiua ad animata anima intellectiua sunt ad hominem. vnde homo est finis omnium generabilium. sic etiam assignari potest similitudo ad primum nam primum est suum esse sua vita ⁊ suum intelligere. quedam assimilantur deo per

q participant ipsum esse. vt inanimata quedam per hoc participant ipsum vivere vt animata 7 quedam per hoc q participant ipsum intelligere vt homo 7 intelligentie. Quantum vero operationez potest sic assignari similitudo omnium ad primum. nam duplex invenitur operatio sive actio. quedam est immanens vt intelligere 7 velle 7 quantum ad hoc non omnia assimilant deo sed soli homines 7 intelligentie que sunt perfectiora in entibus creatis. alia est operatio transiens vt productio rerum in esse 7 secundum istam omnia deo assimilantur secundum tamen magis 7 minus. nam corpora celestia deo magis assimilantur quam alia. 7 sic patet q omnia volunt assimilari primo. s. deo qui est primus finis omnium. Ex predictis 7 aliis habitis potest elici q deus est causa omnium in triplici genere cause s. formalis exemplaris. efficientis. 7 finalis. quia vero unum melius est multitudine. vt unumquodque sicut appetit esse. ita esse unum sic etiam oportet principium 7 finem universi esse tantum unum 7 hoc est quod dicit philosophus in fine huius entia non volunt male disponi pluralitas principatuum mala. ergo est unum principium 7 princeps omnium. s. bonum sempiternum 7 seperatum quod deus est gloriosus 7 ostensum est hoc melioribus rationibus cum querebatur utrum sit tantum unum primum principium.

**Ad rationes. ad primam** dicitur q universum non est simpliciter 7 omnino perfectum quia hoc soli deo convenit. Dicitur etiam q habitudo per se et essentialis est ad primum sicut ad causam 7 propter hoc bonum seperatum est finis extrinsecus universi. Ad secundam dicitur q duplex est finis. quia quidam est finis qui licet sit primum in intentione tamen ponitur in re per actionem agentis 7 de tali procedit maior. Alius est finis qui non procedit a re ordinata in finem 7 hunc assequuntur omnia ordinata ad ipsum tanquam bonum 7 hoc est deus. Ad tertiam dicitur q licet omnia ista insequantur bonum in quantum possunt non tamen sequitur q sint ita bona sicut primum vnde sicut omnes perfectiones que sunt simpliciter 7 unite in primo. in rebus sunt divise 7 multiplicantur secundum tamen magis 7 minus.

Ad quartam dicitur q omnes perfectiones que sunt simpliciter 7 unite in primo sunt divise 7 multiplicater in universo vnde perfectio universi non potest salvari nisi in multitudine entium 7 ideo universum solum est unum unitate ordinis. illud autem quod est in se unum includit omnes perfectiones rerum eminentiori modo quam sint in rebus.

DEO GRATIAS

J. p. lectori salutem.

Solebam antea carissime lector mecum ipse cogitans admirari: quid nam cause esset q hac nostra tam preclara et tam fausta impressoria arte varia auctorum veterum novorumque volumina impressa sunt 7 quotidie imprimerentur: divi Johannis versoris sua tempestate parisiensiorum philosophorum indubitatissimi principis lucubrata opera penitus quasi intacta omitterentur. Et presertim illa que summe auctoritate. summa sapientia. summo que studio in divi Aristotelis prime philosophie quam methaphisicam vocant celestes libros posteritati edidit. Hec cum mecum sepius discuterem animo que anhelo revolverem: inveniebam id non difficultate operis accidisse sed nimia quadam operis brevitate. que equidem parrhisiensibus nostris philosophis hac ipsa etate. 7 non inconsulte, tanta est vt postquam in eiusdem philosophie prime 7 senos 7 primarios libros calamum suum glosulando extenderint reliquos pene nudos 7 vt ita dicam omni doc

absolutos sicco quodam preterea͞t pede
Sed cu͞ȝ hoc haud attemptatum opus
co͞muni omnium vtilitati que exco͞spe
ratur percipi insulte obsteꝛ : acq̄ꝫ vtilitati
publice ad vires in dulge͞dum sit : mea
industria non sine magno labore ꝛ dili-
gentia effeci : vt qua arte plures ante hac
tam veterum quam modernorum dis-
crepantium studiorum exarati codices
ea etiam vt vides diui seuerini super pa-
marios sex aristotelis metaphisice libros
glosule exarate ꝛ impresse sint. Neq̄ꝫ desunt
qui eisdem restantiam sex libros glosu-
las annectereꝫ versoriis, tamen nam sen-
tentia tum quoq̄ꝫ auctoritate nequaquaꝫ
inferiores. addidi equide͞ ne tam diuinu͞
tam preclarum tamq̄ꝫ iam multis retro
actis seculis desideratum opus dilania-
tum prescisum acq̄ꝫ apocopatum ꝛ can-
cellatu͞ videretur. Quas ob res no͞ lucri
tantum gratia hanc operaꝫ me suscepisse
putes velim : sed vt desiderio satisfacere͞
meo : ꝛ legentibus aliquam salutem vti-
litatem afferrem. vale lector.

¶ Quisquis hoc preclaro volumine omni versoris adornari cupis sapiensque videri hanc subscriptã per lustra tabulam. quã si perlegeris. facile admuenies quecunque notatu digna ibidem cõscripta sunt. Sed hoc paulisper lector attende. per li. percipe libro. per cõ. vel con conclusione. per no. notabili. quod nomine sciendum in libro describit. per so. solutione. per ar. argumento. vel articulo.

Accidens nõ significat quid aut ens absolute libro septio questione prima con. prima.

Accidẽtia absoluta an significent essentiam ibidem

¶ Accidẽs nõ dr̃ ens nisi q2 entis eodem libro. q. quarta. no. ij.

¶ Accidentiũ nõ est qd quid est nisi fm qd 7 diffinitio eorum est per additamentum. li. septimo. q. tertia con. secũda

¶ Accidentia sunt duplicia quedã habent determinatũ subiectũ quedã nõ ibidem

¶ Actus est quãdo res est. li. ix. q. iij. ij. no

¶ Actus diuidit dupliciter codẽ. li. iij. no.

¶ Actus est prior potẽtia diffinitione codẽ libro. q quarta conclu. prima

¶ Actus est prior potẽtia. li. ix. q. q̃rta. cõ. j

¶ Actus est prior substãtia siue perfectione ibidem conclu. tertia.

¶ Actus melior est quam potentia in bonis eodem libro. q. quinta conclu. prima

¶ Actus est prior potentia in malis eodem libro. q. quinta. cõ. scd̃a

¶ Actus est prior potẽtia fm intelligentiam ibidem conclu. tertia

¶ Agens est duplex agens per motũ 7 generationem. aliud est per simplicem emanationem libro. xij. q. quinta

¶ Anima habet triplicẽ habitudinẽ ad corpus libro. xij. q. sexta vltimo no.

¶ Artifex nõ expertus quantum ad cognitionem certior est. libro primo. q. v. con. ij.

¶ Actiones sunt singulariũ. li. j. q. v. in fine

¶ Ad aliquid diuidit in ad aliquid fm se 7 fm accidens. li. v. q. x. primo no.

¶ Ad aliquid tres principales habet modos ibidem

¶ Ad aliquid tertio modo in eo nõ debet attẽdi mensuratio fm equalitatẽ ibidẽ. iij. no

¶ Accidentiũ duo sunt modi. libro quinto q. xv. circa finem.

Bonum seu finis est duplex quoddam extrinsecũ aliud intrinsicum. libro. xij. q. vltia. j. not.

Bonum 7 finis sunt idem. li. xij. q. vltima. scd̃o no.

¶ Bonũ vniuersi ẽ ordo ibidẽ cõ. prima.

¶ Bonum 7 finis extrinsecus vniuersi est bonum separatũ qd deus ibidẽ. cõ. secunda

¶ Bonũ 7 finis vniuersi magis cõsistit in bono separato quã in ordine eius ibidẽ conclusione tertia

¶ Bonũ triplex distinguit. s. vtile delectabile 7 honestum. li. primo. q. sexta. scd̃o. no

Compositũ est magis substãtia quã natura. li. vij. q. ij. conclusione tertia

Cõpositi ex substantia 7 accidente nõ est qd quid est sic diffinitio eorum libro. q. tertia notabile tertio.

¶ Contrariorum diffinitio est bene posita. li. x. questione quarta

¶ Cõtrarium est triũ vni vnum ibidem

¶ Contradictio est prima oim oppositionum libro decimo. q. quinta. scd̃a cõclu.

¶ Contrarietas dr̃t a contradictione libro decimo questione quinta

¶ Contradictio quodammõ cõuenit cum priuatione ibidem conclusione secũda

¶ Cõtrarietatis radix est priuatio 7 habitus. ibidem conclusione tertia

¶ Cõtraria sunt duplicia. li. x. q. vij. in fine

¶ Cõtraria iterum sunt duplicia eodem. li. q. prima. scd̃a notabili

¶ Corruptibile 7 incorruptibile dr̃ñt genere phisico eodem libro. q. prima

¶ Cause agentes 7 forma ad inuicem dr̃ñt. libro duodecimo. q. prima

¶ Celum siue mundũ esse eternũ duplex opinio fuit. li. xij. q. quita primo notabili.

¶ Celum 7 mũdus dependẽt a deo necesse eodem libro. q. quita cõclusione prima.

¶ Celum 7 mũdus nõ solum dependent:

a deo si etiam habuerūt principiū ibidē
conclusione secunda
Celum habuisse principiū non potest de
monstrari ibidem con. tertia
De ratione creationis duo sunt. li. xij. q.
quinta ultimo nota.
Celū nō est animatū. li. xij. q. sexta
Cause efficientes sunt in duplici drā. que
dā essentialiter subordinate. quedā acci
dentaliter. li. ij. q. quarta. ij. no.
Causis efficientibus essentialiter subordina
tis nō est processus in infinitū ibidē con. j.
Causis efficientibus accidentaliter subordi
natis est procedere in infinitū fm potentiā
successionis ibidem con. scda
Causis materialibus nō est procedere in in
finitum ibidē ultima conclusione
Cause nō sunt infinite. fm spēm. li. ij. q.
quinta. con. tertia
Cognoscere infinitū an sit nobis possibi
le ibidem infine questionis
Cognitio veritatis potest habere tria im
pedimēta eodē. li. q. vi. et ibidē duo re
media
Cognitionē veritatis inquirētī necesse ē
apud se primū dubitare. li. iij. q. j. cō. j.
Considerātē veritatē opportunū est du
bitationes aliorū cōsiderare ibidē con. ij.
Contradictoria an possint esse falsa libro
quarto. q. sexta
Contradictoria nō possunt habere medi
um inter se ibidem concl. prima
Causa et principiū sunt idem subiecto. li.
quinto. q. prima. ij. no.
Continuū diffinitur per motū et nō per indi
uisibilem te minū ad quem. li. v. q. iij. circa
medium
Colobon qd sit. li. quinto. q. iij. j. nota.
Colobon nō dicitur propter defectum cu
iuscunque partis ibidem scdo nota.
Colobon quot cōditiones habet ibidē
secunda notabili
Corporis celestis virtus incorruptibilis
et impassibilis est. li. vi. q. scda. iij. nota.
Contingentia reducitur in causā altissimā
et diuinā ibidem quarto no.
Compositio vel diuisio qua intellectus cō
ponit sua concepta est tamen in in. ellec
tu libro sexto. q. iij. circa medium

Diffinitio et quod quid est dif
ferunt sicut explicans et expli
catum libro septimo questio
ne tertia notabili primo

Diuersum est in plus quam differens li
bro decimo questione tertio. tertio nota.
Differunt genere que sunt, vide libro de
cimo questione. iij. quarto nota.
Deus est actus purus nihil habens po
tentie. li. xij. q. tertia
Deus est omnino simplex libro duode
cimo. q. septima con. prima
Deus non est compositus ex materia et
forma ibidem con. secunda
Deus nō est compositus ex partibus quā
titatiuis ibidem con. tertia
Deus nō est compositus ex subiecto ibi
dem con. quarta
Deus non est in aliquo genere ibidē cō
clusione quinta
Deus est idē esse et essentia conclusio quar
ta ibidem
Deus non est compositus ex substantia
et accidente ibidem con. sexta
Deus non est compositus nō venire po
test in compositionem alio. ibidem cō
clusione septima
Deus est intelligens eodem libro questi
one octaua conclusione prima
Deus est summus intellectus et intellectus ei
us nō est potentia addita nature sue sicut
nobis ibidē conclusione secūda
Deus est suum intelligere ibidem cōclu
sione tertia.
Deus non intelligit per speciem intelligi
bilem ibidem conclusione quarta
Deus primo intelligit suam essentiā ibi
dem conclusione quinta
Deus est viuens ibidem conclusione. vi.
Deus est sua vita ibidē, conclusione sep
tima
Deus simul omnia intelligit eodem li
bro questione. xij. con. prima
Deus non intelligit per modum compo
sitionis et diuisionis ibidem, conclusio
ne secunda,

bro secundo.q.v. primo notabili
finib⁹ essentialiter subordinatis nō est p
cedere in infinitū ibidem con.prima.
Formis essentialiter subordinatis nō est
pcedere in infinitū ibidem con.secunda.
Falsum vbi est quot moīs dr̄ esse.li.v.q.
.xv.ij.no.⁊.iij.no. iiij.no.
Falsus bō quot moīs dici potest ibidē.

Enus est duplex logicū ⁊ phi
sicū.li.x.q.prima.ij.notabi.
Genera ⁊ spēs an sint princi
pia,⁊ elemēta rerū.li.iij.q.j.
Genera omnia causarū an sit vnius scien
tie speculatiuarū eodem libro.q.prima.
Genera ⁊ alia vlia sint principia singula
riū fm rationem libro tertio.q.quinta.
Genus ⁊ magis vlia an sint magis prin
cipia minus vniuersalibus ibidē
Genera ⁊ vlia an sint separata fm rem a
singularibus ibidem infine questionis
Gen⁹ q̄ttuor modis dr̄.li.v.q.xiiij.circa
mediū q̄stionis. li.ij.no
Gradus triplex causarū inuenit̄.li.vi.q.ij

Omo apt⁹ est ad regendum
per hoc ꝙ est multū intelle
tualis.li.j.q.prima scdo no.
Habit⁹ quandā cōditionem
pfecti importat libro.v.q.xij.primo no.
Habitus quot modis dicitur ibidem
Habitus quomodo potest capi actiue ⁊
passiue ibidem secundo notabili
Habitui opponit̄ priuatio ibidē.iij.no.
Habere se habet ad habitū vt denomia
tiuū eius ⁊ quot modis dicitur ibidem.

Deas ponere non est necesse ad
habendā sciam vt platonici di
cunt libro.vij.q.vi.con.prima.
Ideas ponere nō est necesse ad
saluandā generationē istorū inferiorū ibi
dem conclusione secunda
Ideas seu formas separatas a mā pōt
tripliciter intelligi ibidem con.secunda
Idee si essent separate ipsarū nō esset diffi
nitio eodem libro.q.j.conclusione scda.
Idez dr̄ trib⁹ modis.li.x.q.iij.prio no.
Indiuidua in substātijs sepatis nō pos
sunt esse plura sub vna spē.li.xij.q.j.no

Intellectuales substātie nō sunt ex mate
ria ⁊ forma composite.li.xij.q.xij.cō.j.
Intellectuales substātie create non sunt
cōposite ex ptib⁹ quātitatiuis ibidē.cō.ij
Intellectuales substātie create non sunt
cōposite ex nā ⁊ supposito ibidē con.iij.
Intellectuales substātie separate sunt cō
posite ex esse ⁊ essentia ibidem con.q̄rta
Intellectualiū substātiarū esse potest du
pliciter intelligi ibidem
Intellectuale substātie nō hn̄t eodē mō
gen⁹ ⁊ drām sicut mālē substātie ibidē
Intellectuale substātie sunt cōposite ex
subiecto ⁊ accidente
Intellectū esse in potentia potest dupli
citer intelligi libro.xij.q.xvi.primo notab.
Intellectus intelligētie create potest siml'
plura intelligere ibidem con.secunda
Intellectualis substātia creata nō intelli
git cōponēdo diuidēdo ibidem con.ij.
Intellectualis substātia separata cognos
cit se ipsā p suā essentiā.li.xij.q.xvij.cō.j
Intellectualis substātia separata cognos
cit alias p spēs intelligibiles ibidē cō.i.
Intellectuales substātie separate cognos
cūt corporalia p suā essentiā ibidē co.iij.
Idee rerū ponende sunt in mente primi
opificis libro vij.q.q̄rta con.tertia
Intellectus nobi nō potest simul plura
intelligere.li.vij.q.q̄rta prima con.
Idem dr̄ dupliciter quēadmodū ⁊ vnū
libro.v.q.sexta.ij.no.
Idētitas est quedā vnitas ibidē.ij.no.
In potētia est priuatio potentie.li.v.q.
octaua tertio notabili

Ateria est duplex quedaz spe
cifica quedam indiuidua libro
septimo.q.vij.tertio notabili
Materia spēcie ponit̄ indiffi
nitione forme eodē.li.q.vij.cō.prima
Materia an sit pricipiū indiuiduationis
libro.vij.q.vndecima con.prima.
Materiales substantias nō indiuiduat
quātitas nec aliud accidens ibidē cō.ij.
Materia est oīm transmutabiliū ad in
uicem eodem.li.q.iij.primo no.
Materia ex qua nō est in accidentib⁹ ibi
dem conclusione responsali
Materia ⁊ subiectum in aliquo cōueni

unt z in aliquo diñt ibidẽ tertio no/
Materia z ex forma fit per se vnum eodẽ
libro.q.quarta conclusione prima
Materiam sensibilez non habentia sicut
sunt substãtie separate que sunt forme ta/
men statim sunt aliquid vnum eodẽ.li.
questione quarta con.secũda
Materia est duplex remota z proxima li
bro nono.q.tertia
Mouere aliquid dicitur dupliciter libro/
duodecimo.q.quarta primo notabili
Motor primus mouet celum per modũ
finis sicut bonum appetibile libro duo/
decimo.q.quarta secundo no.
Multitudo substantiaz intellectualium
non est fm multitudinem speraz celesti/
um li.xij.q.prima con.secunda
Maxime intelligibilia ex trib⁹ accipi pos
sunt libro primo.q.prima tertio notab.
Methaphisica est ab alijs partibus phi/
losophie distincta.li.j.q prima con.j.
Mathematicalia nõ sunt ponenda a sen
sibilib⁹ separata fm esse libro tertio qsti/
one quarta conclusione secunda
Methaphisica considerat distinctiones
nominũ multiplicũ.li.v.q.prima
Methaphisica habet speculari principia.
z causas.li.vi.q.prima con.prima
Methaphisica an sit vniuersalis aut sit a
licuius generis determinati considerati/
ua libro.vi.q.vltima circa finem

Omen dicitur quasi nota nã
tia libro quarto.q.v.j.nota.
Nomine vocali duo impor/
tantur ibidem scdo notabili.
Nomen omne vel est singulare vel com
mune ibidem vltimo notabili
Nomine vnũ tantum vnum significat
ibidem conclusione prima
Natura communis potest sumi duplici
ter ibidem in fine questionis
Natura quot modis dicitur libro quin
to questione tertia primo notabili
Nominis alicuius ad vnum primũ re/
ductio potest sumi dupliciter ibidem se/
cundo notabili
Necessariũ quattuor modis dicitur ibi/
dem circa medium questionis

Peratio intellectus duplex est
libro quarto questione tertia.
circa finem
Opposita quatuor modis di
cuntur libro quinto questione sexta sexto
notabili
Opposita contraria dicuntur dupliciter
ibidem septimo notabili

Artes speciei siue materiales
siue formales ponuntur in dif
finitione substãtie materialis
cõposite.li.vij.q.vij.con.ij.
Partes diffinitionis faciunt vnũ eodez
libro.q.octaua con.responsali
Plures formas essentiales esse in eodez
composito improbatur ibidem
Potentia actiua z passiua quodammo/
do sunt idem z quodammodo nõ libro
nono questione prima notabili secundo
Potentia irrationalis ꝙ sit eodem libro
questione prima.iij.no.
Potentie irrationales sunt duplices acti
ue z passiue ibidem quarto notabili
Potentie irrationales nõ sunt eidem op
positione sicut rationales ibidem con/
clusione prima
Potentie irrationales nõ possunt agere
z nõ agere proprijs passiuis sufficienter
applicatis ibidez cõclusione secunda
Possibile nõ solũ est dum est actu eodẽ
libro.q.secunda conclusione prima
Potentialiter inuenit in infinito z in va/
cuo libro no.q.tertia quarto no.
Principia omniũ rez nõ sunt eadem spẽ
vel genere libro.xij.q.ij.con.prima.
Principia prima z extrinsica sunt eadem
oium eodem libro.q.ij.con.secunda
Principia omniuz sunt eadem fm ana/
logiam ibidem con.tertia
Primum ens z incorruptibile necesse est
esse eodem libro.q.iij.con.prima
Principia in aliquo genere sunt plura li.
duodecimo.q.nona prima con.
Principium primũ est tñ vnum ibidez
con.ij.z.q.prima primo no.
Prima principia demonstrationis con/
siderare spectat ad vnam scientiam libro
tertio questione tertia conclusiõe prima.

Species ⁊ forme rerum assimulantur nu
m:ris in quattuordeco. libro. q. ij. conc. j.
Simile dicitur tribus modis libro deci
mo questione tertia scdo no.
Scientie vni⁹ est cōsiderare prima rerum
principia. li. xi. q. prima con. prima
Scientia que cōsiderat de oibus entibus
est metha. li. eodem. q. scda cō. secunda.
Scientia nō est nec esse potest de ente p
acc d:ns eodē. li. q. v. con. prima
Substātie sunt tres sensibiles ⁊ corrupti
biles ⁊ inmta ex eis. li. xij. q. prima
Substātia intelligētie create nō est suum
intelligere. li. xij. q. xiiij. con. prima.
Substātie separate eē nō est suū intellige
re sicut nec eli esse alicui⁹ create est sua ac
tio ibidem conclusione secunda
Substātia intelligentie create non est sua
potētia intellectiua ibidem con. tertia
Substātijs intellectualib⁹ creatis nō o
p vtet ponere intellectū agentē ⁊ possibi
lem ibidem con. quarta
Substantia intellectualis creata nō oia
intelligit per suā essentiā ibidem. q. quin
decima concl. prima
Substantie separate nō intelligūt p spēs
a rebus acceptas ibidem. con. secunda
Subiectū huius scientie nō est deus. li.
primo. q. ij. con. prima.
Subiectū hu⁹ scientie nō est causa sm in
tentionem cause. li. primo. q. ij. cō. scda.
Subiectū hu⁹ scientie nō quidditas rey
materialis ibidem conclusione tertia.
Subiectū huius scientie est ens inquan
tum ens ibidem con. vltima
Sensus visus est maxime cognoscitiuus
li. primo. q. iij. infine.
Sensum habere in hoc omnia animalia
conueniunt. li. primo. q. iiij. ij. notabili.
Scientia actiua vilior est speculatiua. li
primo. q. vi. con. prima.
Scia speculatia simplr delectabilior est
ibidē conclusione secunda.
Sciētia speculatiua est honorabilior sim
pliciter ibidem con. tertia.
Sapientis sex sunt cōditiones. li. primo
q. septima primo nota.
Scientia que methaphisica dicit est circa
causas maxime vles ibidem con. scda;
Scietia q methaphisica est cōsiderat qd
ditates oim rey ibidem con. tertia.
Scia metha. ē speculatia. li. j. q. viij. cō. j
Scia que est methap. est maxime libera
ibidem conclu. secunda.
Scia metha. est honorabilissima ibidem
con. vltima.
Spēs sensibiliū singulariū nō sunt ponē
de ab eis separ. sm esse. li. iij. q. iiij. cō. j.
Substantie separate immateriales insen
sibiles sunt ponēde preter substātias sen
sibiles. li. tertio quarta. q. con. iiij.
Sensus nec intellectus per se decipitur.
li. iiij. q. vij. vltimo nota.
Substātia diuidit in quattuor modos
li. v. q. quinta. circa finē questionis
Substantie modi omēs reduci possunt
ad duos ibidem circa finem questionis.
Simile diuidit trib⁹ mois ⁊ magis sile
duob⁹ modis. li. v. q. vi. v. not.
Significata sm qd sunt quattuor. li. v. q
vndecima in fine.
Similitudo rei quomō habet esse in intel
lectu ⁊ vtrū ab eodem diuidicet. li. vi.
quest. tertia. iiij. no.
Scia q metha. dr in quo cōuenit cū alijs
scientijs. li. vi. q. vltima con. prima

Totum⁹ quot modis assumit
lib. v. q. xi. circa mediū qstiois:
Totū qd est. li. v. q. ix. iij. nota:
Totū integrale qd est ibidē quinto no.
Tot⁹ cōmu quot sunt mōi ibidē vi. no
Temere nihil in mūdo euenit. li. vi. q. ij.
circa medium.

Nū dr pri⁹ alio tripliciter tem
pore diffinitione ⁊ cognitione
libro. vij. q. i. ii primo nota b.
Vle dr dupliciter. li. vij. q. noua. ij. nota
Uniuersale nō est substātia ibidem in resp
ō ōali pbatur per plures rationes.
Verū ⁊ falsuz aliter inueniunt in rebus
simplicib⁹ ⁊ cōpositis. libro nono. q. v.
Vnū pricipaliter diuidit qtuor mois. li
decimo. q. prima. ij. nota.
Vnū est mēsura oium rey ibidē cō. prima

Unum nõ est aliqua substãtia per se subsistens eodem.li.q.ij.con.prima.
Unuz ⁊ multa nõ cõponunt cõtradictorie eodez libro.q.iij.conclusione prima
Unũ est duplex.li.x.q.vij.primo notab:
Unũ qđ cõuertit cũ ente opponit multitudini cõtrarie.li.x.q.vij.con.prima.
Unuz qđ est principiũ numeri opponit multitudini relatiue sicut mensura ⁊ mensurabile ibidem conclusione secunda.
Ueritatis cognitio est homini possibilis libro scđo questio prima con.prĩma.
Ueritatis cognitio ⁊ quodammõ facilis patet tribus signis ibidem in fine.
Ueritatis difficultas cognitiõis exquibꝰ prouenit libro.ij.q.ij.con.prima
Ueritatẽ considerãdo homo iuuat dupliciter eodem libro.q.tertia.ij.notabi:
Ueritatis scia est phia prima ibidẽ cõ.j.
Ueritas ẽ finis theorice sicut opus practice eadem con.
Ueritatis scia ẽ maxĩe phia.j.ibidẽ.cõ.ij
Unum quod cũ ente conuertit sup ens quid addit libro quarto.q.secunda.
Unuz ⁊ ens eandem naturã importãt ibidem conclusione prima.
Unuz super ens addit aliquid secundũ rationem ibidem conclu.secunda.
Unũ prima sui diuisione diuidit in vnũ fm se ⁊ vnũ fm accñs. li.v.q.iij.not.ij.
Unuz fm se ⁊ realiter acceptũ diuiditur quinqȝ modis ꝑpter ⁊ alijs mois methaphorice ibidem tertio notabili.
Unũ large acceptũ diuidit in vnũ numero spẽ ⁊ genere.li.v.q.iij.circa finem.

Explicit